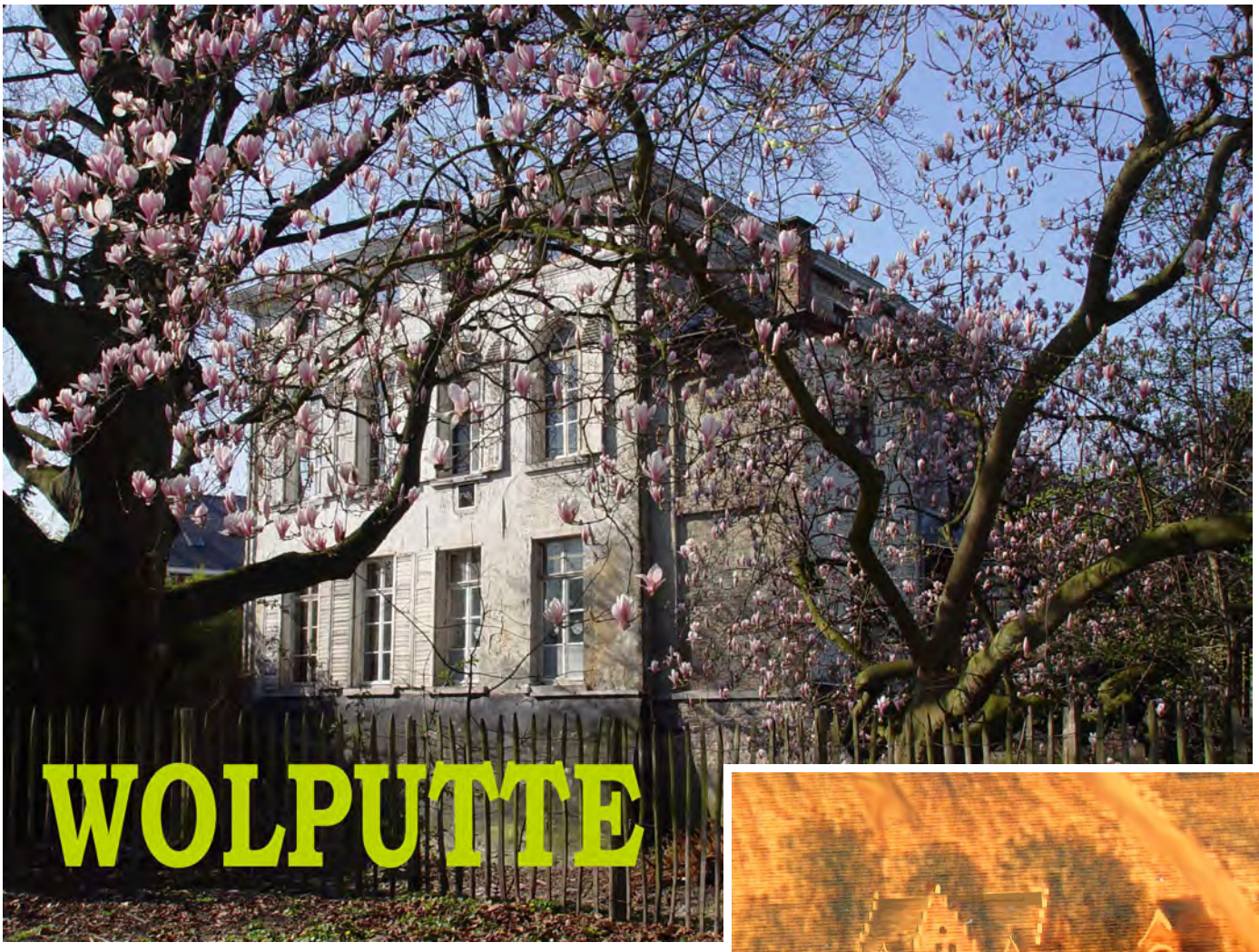
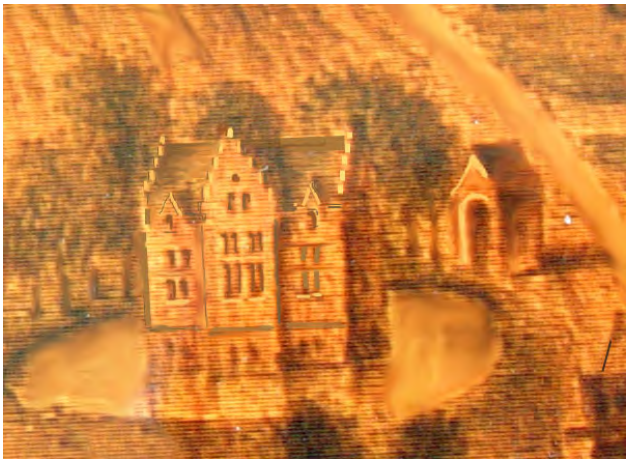
't Ridderke

Trimestrieel heemkundig tijdschrift van Hoembeka
18de Jaargang 2004 * Nr. 1 * januari - maart

WOLPUTTE

Eens een leenhof van Brabant en motte, later van omwald kasteel tot boerenhof, nadien van “maison de campagne” tot heden familierestaurant “Baron van Zon”.

verantwoordelijk uitgever: Ward De Kempeneer, Diepestraat 2, 2811 HOMBEEK tel 015 423326

afgiftekantoor
1980 ZEMST

DE KRINGWERKING

De statutaire vergadering van 18 februari

Een vijftigtal leden woonden deze vergadering bij met aansluitend de nieuwjaarsreceptie. Vlijtige vrouwenhanden hadden er weer voor gezorgd dat na de toast ook een belegd broodje de deelnemers op kracht kon houden. De voorzitter bedankte ontslagnemend bestuurslid **Thierry Lammar** voor de vele diensten die hij presteerde voor de kring en voor zijn bereidheid op hem blijvend beroep te mogen doen voor juridisch advies. Bij algemene consensus werd **Etienne Impens** in het bestuur opgenomen. Zijn spirit en werkkracht is iedereen bekend en spijts zijn nog drukke beroepsbezigheid, staat het vast dat nieuwe frisse ideeën en steun bij organisaties en reizen kunnen verwacht worden.
Wim Baetens schetste het jaaroverzicht. De gezonde financiële toestand en het budget werd door **Raymond Lauwers** uiteengezet. **Libert Loosen** verklaarde de werking voor familiekunde en deed beroep op zoveel mogelijk medewerkers voor de tentoonstelling van april. **Pol Hendriks** lichtte de archiefwerking toe en **Firmain Verlinden** maakte zijn grote zorg bekend om de Sinte-Metteviering meer te valoriseren. **Henri Keuleers** gaf uitleg over de volgende reis naar Frankrijk. De voorzitter besloot de zitting waarna nog lang werd nagepraat.

TENTOONSTELLING

IN SAMENWERKING MET ERFGOEDDAG

DE STAM TEUGHELS
VONDELING WALTERIUS PERCKUYT
Het Hof VAN WOLPUTTE alias BARON VAN ZON

Stamvader Christoforus Teughels, geboortig van Malderen, kwam na zijn huwelijk met Jenneke Luypaert te Hombeek wonen op den Torfpoel. Uit dit huwelijk sproten 5 grote takken: Ariannes, Marolles, Floriekes, Gillames, en Meulemakers. Een tweede stam van wiel- en karrenmakers kwam rond 1744 bij het huwelijk van Jef Teughels en Petronella Van Beveren naar Hombeek. Ze zijn bekend onder de tak van Maates. Meer dan 3.000 nakomelingen stammen van hen af en hun relatie wordt op de tentoonstelling uitgebeeld.

Walter Perckuyt is gevonden te Brussel in 1789. Uitbesteed te Beigem bij de familie Verdickt groeit hij op en wordt landbouwer. Hij huwt te Hombeek met Maria Theresia Van Fraecem in 1811. Dit koppel heeft 8 kinderen waarvan 3 dochters de stam voortzetten en de naam dus uitsterft. Bij de nazaten horen o.a. de families Vekemans, Michiels, Slachmuylders, Verdoodt, Kops, e.a… De familie Perckuyt-Van Fraecem woonde in de Boterstraat waar nu het gezin Stokmans-De Pot woont.

Wolputte was een leenhof uit onze vroegst bekende geschiedenis. Een vestiging op de rechteroever van de Zenne duidt op de relatie met de stad zelf. Belangrijke bewoners waren leden van het Mechels bestuur. In 1600 werdWolputte korte tijd zetel van het gerechtshof van de Aartsbisschop. Van de familie Van der Nath ging het over op Burlet en in de Franse tijd kwam het in handen van landbouwers en verviel. In 1844 herrees het uit zijn puin en richtte de familie Pansius het nog bekende empire-classicistisch gebouw op. Het familierestaurant kreeg echter de naam "Baron van Zon" .

zaterdag 17 april, zondag 18 april, maandag 19 april
telkens van 10 uur tot 18 uur

C u l t u u r h u i s L e l i ë n d a a l , H o m b e e k

inkom kosteloos

Dauwtrappen

Op zaterdag 1 mei stappen we in de vroege ochtend weer naar goede traditie door de landelijke natuur, ditmaal te Leest.
We verzamelen aan " 't Hofke van Leest" Dorpstraat te Leest (nabij de sporthal) en starten daar om 7:00 uur. Na een tocht van 7,50 km met een tussentijdse geestrijke opknapbeurt sluiten we de wandeling af op de vertrekplaats rond 9:30 uur. Daar wacht ons het spek met eieren.

Inschrijven voor 20 april bij Raymond Lauwers
door overschrijving van 10 € op het rekeningnummer van Hoembeka KBC 733-2172054-60.

Aangepaste kledij maar gewoon schoeisel is adequaat gezien we lopen langs goed bewandelbare wegen.

Op stap in Frans-Vlaanderen

VRIJDAG 21 – ZATERDAG 22 – ZONDAG 23 MEI 2004

Na Firenze wordt de jaarreis wat ingekort tot drie dagen: vrijdag 21 mei, zaterdag 22 mei en zondag 23 mei.
De keuze viel op Frans-Vlaanderen en Henri Keuleers stippelde een boeiende reisweg uit langs middeleeuwse slagvelden, historische steden en plaatsen die zeer nauw met de Vlamingen verbonden zijn geweest. Onder druk van de Zonnekoning Louis XIV werd het bij Frankrijk definitief ingelijfd. Rijsel, de culturele hoofdstad van Europa, en de Rubenstentoonstelling aldaar konden we niet laten.

Logement:

Hotel HOSTELLERIE DES 3 MOUSQUETAIRES ** te Aire-sur-la-Lys, Route de Béthune (N43) : een 19de eeuwse villa in Engelse stijl, rustig gelegen in de vallei van de Leie, waar monsieur Philip Venet, de rondborstige chef, aan het fornuis staat en zijn gasten weet te verwennen met gastronomische hoogstandjes.**

Reisplanning:

Eerste dag: vrijdag 21 mei.

Vertrek om 6:30 uur. In "La Taverne Flamande" in Cassel wacht ons een koffie met croissant. Na bezoek veroveren we de vestingstad Bergues waar we een licht middagmaal nemen in de taverne Breughel.
Na de middag komen we voorbij Cap Blanc-Nez en Cap Gris-Nez en bezoeken we in Boulogne de Colonne de la Grande Armée, de versterkte hertogelijke burcht met de wallen en de O.L.Vrouwbasiliek met originele crypte.
Daarna is het tijd om ons hotel op te zoeken en na een fris bad te aperitieven en de benen onder tafel te steken.

Tweede dag: zaterdag 22 mei

Na Abbeville gaat de reis over Saint-Valery-sur-Somme,een havenplaatsje van waaruit Willem de Veroveraar is vertrokken. De oude bovenstad ademt nog de sfeer uit van weleer. We wandelen tot het hotel-restaurant "Guillaume de Normand". Na de middag passeren we langs Rue, en daarna bezoeken we de tuinen van de abdij van Valloires. We besluiten de dag met een romantische nostalgische wandeling in Montreuil met zijn artiestenhuisjes en rustige terrasjes. Deze avond worden we nog eens bijzonder verwend door de maître d'hôtel op een gastronomische afsluiter.

Derde dag: zondag 23 mei

Na een bezoek aan ons gaststadje verkennen we Saint-Omer met vroeggotische kathedraal. Ze bevat heel wat kunstschatten waaronder een kruisafname van Rubens. Deze schilder leidt ons naar Lille, Europese kunststad 2004. We bezoeken de oude binnenstad en na het middagmaal in het restaurant Alcide is er als cultureel hoogtepunt het bezoek aan de Rubenstentoonstelling. Hier wordt vooral de nadruk gelegd op de profane werken van de kunstenaar. Ze werden verzameld uit alle hoeken van de wereld, vooral ook uit de States. Op de terugweg wordt enkel nog een korte pauze ingelegd en we verwachten rond 22:00 uur thuis te kunnen zijn.

Voorwaarden:

De prijs voor deze reis, alle kosten, entrees en dranken aan tafel inbegrepen is 390 €. Een voorafbetaling van 100 € bevestigt uw deelname en de eindsom wordt verwacht voor 10 mei. Overschrijven van het bedrag kan best op het nummer van KBC 733-2172054-60 van Hoembeka.

Pisa – Lucca - Firenze

Van donderdag 11 tot en met maandag 15 maart waagden 29 leden het een eerste Hoembekareis met het vliegtuig te maken. Goed gedocumenteerd door de voorbereidende voordracht van Ward, werd deze lustrumreis aangevat. Op de doorweekte tarmac van Pisa werd de regen vaarwel gezegd en begenadigd door een schitterende hemel werden drie sublieme kunststeden aangedaan. De hotels, zowel in Pisa als in Firenze, waren prima. Hun schitterende ligging midden in het historische centrum vergemakkelijkte de uitstappen.

Op het dakterras van het hotel, Croce di Malta.

De groep in Pisa

Er is zoveel te zien, zoveel te beleven, zoveel bij te leren, zoveel te genieten dat we iedere avond doodvermoeid maar tevreden de verlamde benen onder de lakens staken. Ward leidde de bezoeken, Etienne vereeuwigde de beelden, Chris zorgde voor de animatie en vergastte ons op een typisch Toscaanse receptie. Het is onbegonnen werk een hoogtepunt van deze reis te gaan zoeken: heel de reis was er een, van het begin tot het einde. De amicale, ongedwongen sfeer onder de deelnemers, de grote vrijheid die gelaten werd om op eigen ritme aan sightseeing te doen of aan shopping, hebben er nog toe bijgedragen dat Firenze met zijn opeengestapelde monumenten ons inspanning heeft gevraagd maar ook ontspanning heeft gegeven.

ACTIVITEITEN

Zondag 29 augustus 2004 :	Jaarlijkse fietstocht.
Vrijdag 1 oktober 2004 :	Voordracht
Zondag 7 november 2004 :	Lichtstoet van Sinte-Mette met paardenommegang in de voormiddag.
	Publicatie van het boek over **DE STAM TEUGHELS**
Vrijdag 10 december 2004 :	Voordracht

WERKING en RAADPLEGING

Archiefwerking: Iedere donderdagavond tussen 20:00 en 22:00 uur kan men in het Hoembekalokaal terecht voor inlichtingen, vragen en opmerkingen. U kan er ook een handje toesteken bij het ordenen van documenten, prenten en foto's, bij het klasseren van tijdschriften en boeken. U kan ook deel hebben aan een ontspannen babbel bij een koffie of een thé.

Familiekunde: Iedere maandagavond tussen 20:00 en 22:00 uur zijn er in ons lokaal werkvergaderingen voor de liefhebbers van familiekunde en paleografie. Wie iets wil bijleren of wil helpen kan daar steeds terecht.

Raadpleging: het documentatiecentrum is open voor de leden elke laatste zaterdag van de maand van 9:30 uur tot de middag en elke tweede woensdag van de maand van 19:30 uur tot 22:00 uur

HET HOF VAN WOLPUTTE

nu café-restaurant Baron Van Zon

Ward De Kempeneer

met de hulp van Louis Goovaerts, Boortmeerbeek,
Delphine Goovaerts-Rosiers, Delphine Van Eetvelde, Angèle Behets

We zagen het meer en meer verkommeren, "het kasteelken" op de Mechelseweg. Het is eens een riant landgoed geweest, anderhalve eeuw eerder gebouwd door de Mechelse brouwersfamilie Pansius. In de dertiger jaren werd het verkocht aan Lowieke den beenhouwer. Lowie Goovaerts en Fien Nagels hadden een beenhouwerswinkel in de huidige Frans Reyniersstraat en deden goede zaken. Bovendien had vrouwe Fortuna hen toegelachen met het groot lot in de toen zogeheten Koloniale Loterij. Dat opende onverhoopte mogelijkheden en de beenhouwer kocht in 1936 "het Kasteelken" van Rosalie Naemloos. Louis en Fien hadden twee zonen. De jongste, "Zjang", huwde in 1937 met Delphine Rosiers en nam de beenhouwerij over. In 1938 verhuisden dan Louis en Fien en de oudste zoon Oscar naar hun kasteel met de historische naam Wolputte. Oscar huwde met Alida Van Causbroeck. Hij bleef er na de dood van zijn ouders wonen en de ruime boomgaard bracht voldoende fruit op om van te leven. In 1998 verkochten de weduwe Alida en haar drie kinderen het goed aan de NV "Baron van Zon".

Pascale en Patrick Van Campen ontfermden zich over het verpauperde landhuis dat een nieuwe bestemming kreeg als café-restaurant. De naam komt van hun grootvader die in het Antwerpse poppentheater Van Campen groot succes oogstte met de olijke figuur die "Baron Van Zon" heette. Vandaar de naam. Het interieur werd smaakvol heringericht. Het verleden komt er goed tot zijn recht door de sobere aankleding en dito kleuren die zoveel mogelijk bij het oude laten. Hier en daar brengen wat relieken de vroegere bewoners in herinnering. Zo zijn er nog statieportretten van mevrouw Rosalie Naemloos en van haar schoonbroer Van Den Abeele, die in Hombeek algemeen bekend stond als "den Djék". Hij schilderde en blijkt ook hoffotograaf geweest te zijn en zo is er ook nog een jeugdig portret van koning Albert I.

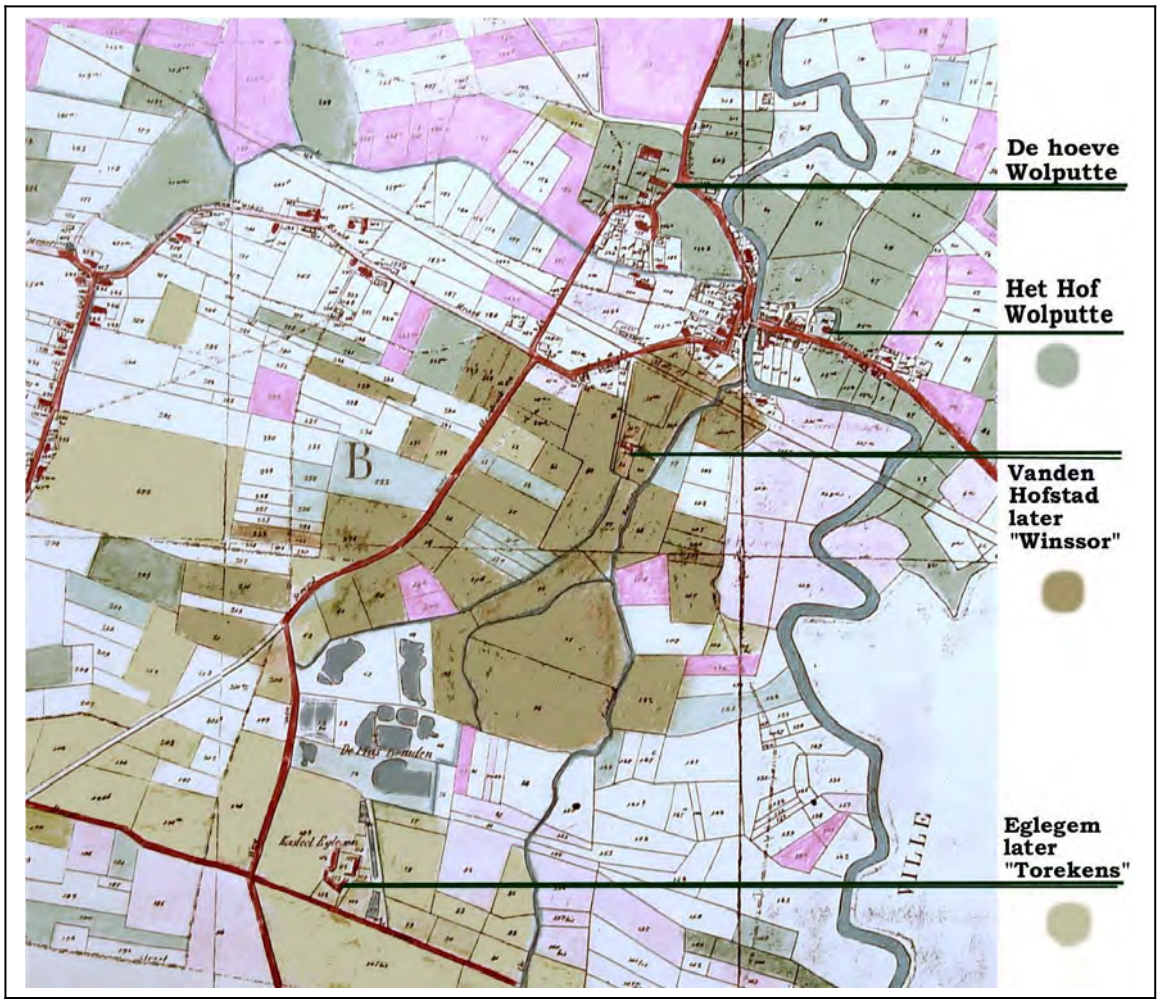
Het huidig gebouw van 1848 heeft een zeer oude voorgeschiedenis. Het is niet eenvoudig om met zekerheid te stellen wanneer van een eerste bouwwerk op deze plaats mag gesproken worden. Dat zal maar duidelijk worden zodra meer feiten aan het licht gekomen zijn. Vooralsnog mag men aannemen dat reeds in de 14de eeuw een motte aan de Zennebrug de naam Wolputte kreeg en dat er daar rond 1500 een gotisch huis met trapgevel werd gebouwd waar Nicolaes Schooff en zijn echtgenote Catherina de Gortere hebben verbleven. Het heette "Hof van Wolputte". We geven hier onze versie van de ontwikkeling van dit historisch herengoed.

Een oudfrankisch herengoed

Wolputte is ondubbelzinnig ontstaan uit een zeer oud herengoed langsheen de Zenne, van de grens met Zemst tot achter de kerk. Het kaartboek van Van Acoleyen vermeldt alle eigenaars van huizen en gronden te Hombeek in 1712. Dit boek omvat enkel Mechels en geen Brabants gebied, dus slechts het oostelijk Hombeek tussen de Zenne en de lijn die loopt van de Boterstraat, Heike en Schoorstraat tot de Winkelstraat. Van de percelen tussen de Kattestraat en de Zenne en tot achter de kerk was het leeuwenaandeel in handen van vier grootgrondbezitters.

1. De graaf Van der Nath bezat Wolputte (nu Van Zon) en de hoeve aan de kerk, samen 45 ha 30 a grond.
2. De familie Schooff bezat het kasteel Eglegem (nu de Torekens) en de hoeve, samen 39 ha 72 a grond.
3. De familie Le Cocq van Liefkensrode bezat het hof Van den Hofstad (nu Windsor) en 29 ha 43 a grond.
4. Kanunnik Blondeau bezat ook nog 15 ha grond hier en daar verspreid zonder hof.

Van deze eigenaars kan gemakkelijk nagetrokken worden hoe zij hun goederen verwierven; door erfenis of door koop. Zo zien we dat graaf Van der Nath het hof van Wolputte verwierf door koop van de nakomelingen Schooff en dat baron Le Cocq van Liefkensrode erfde van de familie Schooff.

Dit enorme patrimonium van 115 ha met drie hoven en twee hoeves is dus ooit in het bezit geweest van één eigenaar: Schooff. We kunnen ons terecht afvragen wie voordien bezit had van dat machtige gebied dat grotendeels bekend was onder de naam Eglegem.

Uit hetzelfde kaartboek blijkt eveneens dat van de vruchtbare kouterlanden vanaf de kerk tot de grensscheiding met Leest vooral het klooster Leliëndaal eigenares is geweest. De zusters bezaten niet minder dan 93 ha 87 ca aan gronden. Tegen de Zenne lag hier ook het compacte blok van graaf de Locquet met 19 ha. Hieruit blijkt dus zeer duidelijk dat zijn kasteel Carmosteyn daar een middeleeuwse inplanting is die niets met het oude Frankisch dominium van Eglegem te maken had.

De vroegste leenheren

Eglegem was een 'heem', een woongebied langs de Zenne tussen Relegem (Zemst) en Prolegem (Leliëndaal). De naam van de streek ging over op het goed daar opgericht en zijn bewoners.

De Van Eglegems komen in meerdere 12de en 13de eeuwse oorkonden voor als partij of als getuigen. Het hof bezat gronden op het Middenveld, in het Eglegembroek, op de Bessem en op het Zemsterbeekveld. Het heeft er alle schijn van dat dit hof in het Eglegembroek eens het leenhof was dat in handen van de Berthouts is overgegaan.

Naar het einde van de 13de eeuw wordt regelmatig **Gillis Berthout** als heer van Hombeek genoemd. Op 25 augustus 1304 stierf zijn broer **Jan**, de heer van Mechelen. Hij werd in de St.-Rombouts bij zijn voorouders begraven. Gillis volgde hem op en in 1308 voegde hij een deel van Hombeek bij Mechelen. Zo verloor deze heerlijkheid zijn eigenheid en schepenbank. In 1310 stierf Gillis en zijn bezittingen hier gingen naar zijn oom **Floris Berthout**, heer van Berlaar. Na de dood van deze in 1331 erfde zijn oudste dochter **Sophie** die met **Reinaud, graaf van Gelder** getrouwd was. Zij liet vier dochters na van wie de oudste **Margriet van Gelder** de voogdij over de stad overnam. Margriet bleef ongehuwd en stierf in 1346. Dit betekende het einde van de Berthouts en hun bezittingen gingen over in handen van verwanten of werden verkocht aan rijke vreemden.

In 1309 had **Gillis Berthout** aan **Gerard Van den Hofstad** leenrecht geschonken. Gerard en zijn gelijknamige zoon waren in de stadsmagistraat leidende figuren en kochten gronden en lenen zowel van **Floris** als van **Sophie Berthout.** Deze schonk aan **Gerard Van den Hofstad** in 1351 nog het recht om zelfstandig op te treden in alle lenen die hij voor haar beheerde.

Gerard verwierf voor een deel hun goed in Hombeek maar verhandelde het ook. In 1349 wordt hij vermeld als eigenaar van drie hofsteden bij de brug van Hombeek [1]. Datzelfde jaar verkocht hij grond in Eglegembroek aan de vrouw van **Willem Kerremans** [2] en in 1350 vererfde hij land bij de kapel van Sint-Willebrordus, tussen het land van **Floris Wolputte** en de straat.

"Heer van Wolputte"

De doorluchtige familie Wolputte (ook Walpot, Walpoyt, Wolput etc.) zou uit het Rijnland gesproten zijn. De Duitse orde had in 1191 haar commanderij Pitsenburg te Mechelen. **Hendrik Walpot**, kruisvaarder, werd de eerste oppermeester van deze orde. De stam ontwikkelde zich verder in onze regio en in Mechelen hebben ze voorname stadsambten bekleed.

In 1350 blijkt **Floris Wolputte** in het bezit te zijn van het goed Eglegem en hij werd opgevolgd door zijn zoon **Jan Wolputte** die de heerdij erfde met 7 bunder land en diverse laten [3]. Hij was ook schepen van Mechelen. In 1433 erfde **Arnold Wolputte** de heerlijkheid bij de dood van zijn vader. Hij was blijkbaar de laatste naamgenoot. De naam Wolputte kleefde vanaf nu aan het goed dat 100 jaar in handen van deze familie geweest was. In de loop der eeuwen wisselde het hof al eens van naam naar de bewoners maar de bezittende leenheer voerde steeds de titel van "heer van Wolputte".

Arnold Wolputte verkocht in 1438 en 1439 blijkbaar al zijn bezittingen in Hombeek. **Jan van der Linden** van het cijnshof Ter Most kocht gronden die hij doorverkocht aan **Godevaert Van Meerbeke.** Deze verwierf het leenhof en deed in 1440 het verhef ervan met ook het recht van een meier te stellen. In 1443 kocht hij van **Jacob Lauwen** gronden achter het koor van de kerk van Hombeek die zijn vader **Jan Lauwen** kort daarvoor van de Wolputtes gekocht had. De Van Meerbekes zijn slechts twee generaties eigenaar geweest. In 1465 ging het goed van Godevaart over op zijn zoon **Hendrik Van Meerbeke** die het in 1469 nog belastte met een rente aan de kerk van Sint-Goedele te Brussel. Datzelfde jaar verkocht hij het leenhof aan **Jan Schooff**. Van nu af zou de leenheer steeds de titel dragen van "heer van Wolputte".

Een stedelijk bolwerk

In de Bourgondische tijd, met vooral ook de oprichting van de Grote Raad te Mechelen, was het gebruikelijk dat notabele families zich gingen vestigen aan de stadsrand al dan niet in bestaande hoven. Zo deden het de Kerremansen op het nieuw gebouwde Carmosteyn. Zo moet men ook de komst van de Schooffsen naar Hombeek zien. In tegenstelling met Carmosteyn was Wolputte een hertogelijk leenhof met Muyselwijck als onderleen. Voor zover bekend was dit het enige leenhof op Hombeek-Mechelen. Daartegenover was er ook nog het hof Ter Most als leenhof op Hombeek-Brabant.

Pastoor De Ridder beschrijft ze onder "De kleine Heerdijen" [4] en besteedt weinig aandacht aan Eglegem. Als eerste hem bekende bezitter noemt hij **Willem Schooff.** **V**erder een Jan, dan Willem, Philip en weer Jan Schooff. Hiermee zijn we terug beland bij de nakomelingen van dezelfde bovengenoemde **Jan Schooff** die Wolputte kocht. We kunnen ons niet van de indruk ontdoen dat de twee hoven die zo sterk met mekaar verbonden zijn, ooit één geheel zijn geweest. Het goed van **Floris Wolputte** werd immers voor het eerst gesitueerd bij de steenweg omtrent de kapel van Sint-Willebrordus. Deze kapel lag op de Zemstbaan in het Middenveld bij het goed Eglegem. Was dit hof aan de oude Zenne en bij de vroegste overgang misschien het bewuste leenhof ?

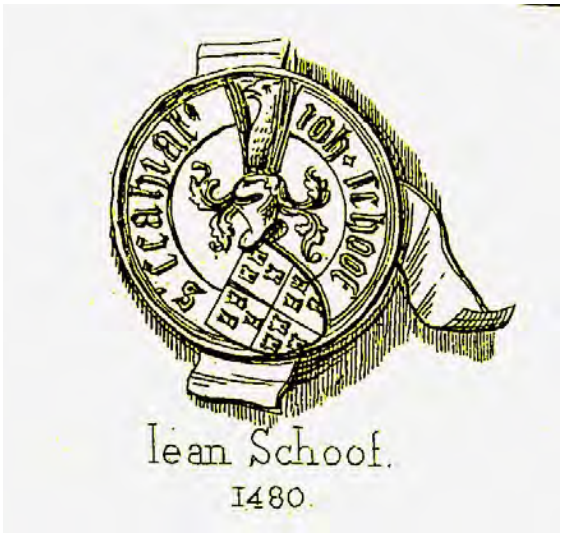
De belangrijkste inplantingen situeerden zich op de linkeroever van de Zenne: Eglegem, Van den Hofstad, de kerk, Carmosteyn en Leliëndaal. Men koos de hoger liggende en drogere terreinen. De rechteroever daarentegen, waar het hof van Wolputte werd opgericht, was toen nog moerasachtige en vrij ongeschikt om op te bouwen. Voor Mechelen waren de hoven over de rivier en aan de kant van Brabant, van geen enkele defensieve betekenis. Anderzijds was het voor de stad strategisch gunstig een bolwerk te hebben aan de stadszijde van de rivier (de Zenne liep tot 1900 in het dorp). Omdat de Zenne daar een brede bocht maakte, was deze plaats een quasi natuurlijke verdedigingsstelling. Daar kwam ook de brug en er werd een uitkijktoren opgericht, eerst in hout door Jan Van Hanswijck, en later een motte in steen. Er werd een eerste steenweg aangelegd van de stadsmuren tot aan de brug van Hombeek. Deze was zo important dat de stad steeds is blijven instaan voor het onderhoud ervan. Hij verzekerde een snelle en efficiënte troepenbeweging naar deze linie extra muros. Dat alles is gebeurd begin 1300 toen de Berthouts het nog voor het zeggen hadden.

In de periode 1350-1400, na de Berthouts, koos Mechelen afwisselend de kant van Luik of Brabant en nadien van Vlaanderen. Dat bracht veel onvrede en strijd met zich mee vooral met de hertog. In 1356

belegerden de Brabanders vanuit Hombeek de Mechelaars die ter verdediging van de stad de brug over de Zenne hadden afgebroken. Twee jaar later werd ze terug hersteld. Na 1369, eens onder het huis van Bourgondië, is er uiteindelijk meer rust gekomen. In deze periode is **Floris Wolputte** naar Hombeek gekomen. Hij bezat buiten andere goederen ook de motte aan de Zennebrug. Wellicht werd deze toen zijn vaste woonst. Misschien verbouwde hij ze of bouwde hij een nieuw hof dat naar hem genoemd werd en de naam Wolputte is blijven dragen. De leenrechten van oudere datum zijn aan het hof van Wolputte verder verbonden gebleven.

De familie Schooff

Kort na 1400 zien we dat de familie **Schooff** in het Mechelse een belangrijke rol is gaan spelen. Ze maakten zich binnen de kortste tijd verwant met de meest gerenommeerde families uit de stad, al dan niet adellijk, zoals Van den Hofstad, Kerremans, Van der Aa, De Lapide alias Sconejans, De Stovere en andere. In 1402 had de hertog van Bourgondië aan **Boudouin Schooff** een laathof te Leest overgedragen van 14 bunders. De eerste die zich ook in de raad van de stad opwerkte tot schepen was **Jan Schooff** gehuwd met **Elisabeth Triapain**. Zijn zoon **Jan Schooff** was gehuwd met **Catharina De Lapide** (Van den Steene). Ze hadden zeven kinderen. Drie zonen en hun nazaten verwierven de bijzonderste heerdijen van overzenne: Wolputte, Eglegem, Vanden hofstad, Locksem, Vanden Broecke etc. wat er maar op kan duiden dat het fortuin van hun ouders enorm groot moet geweest zijn.

Hun zoon **Jan Schoof** huwde **Sapientia Sanders** en werd zoals gezegd de nieuwe heer van Wolputte door koop in 1470 van **Hendrik Van Meerbeke.** Jan was meermaals schepen en burgemeester van Mechelen en woonde op de Korenmarkt te Mechelen. Op 25 april 1470 zou Margaretha van York, echtgenote van Karel de Stoute, van uit het venster de processie van Sint-Rombouts gevolgd hebben [5]. Op 13 april 1474, de woensdag na Pasen, had **Jan Schooff** weer voorname gasten die van op de Korenmarkt dezelfde processie in ogenschouw namen. Ditmaal was het president Grotius van de Grote Raad en zijn echtgenote die zijn eregasten waren en wie rijnwijn aangeboden werd. De zoon van Jan, eveneens **Jan Schooff** was gehuwd met **Joanna Hoots.** Hij deed op zijn beurt in 1497 het verhef van Wolputte. De heerdij strekte zich toen uit over 7 bunderen. Dit echtpaar had zes kinderen onder wie vier zonen: Nicolaes, Willem, Jan en Philip. **Nicolaes Schooff** volgde zijn vader op als heer van Wolputte.

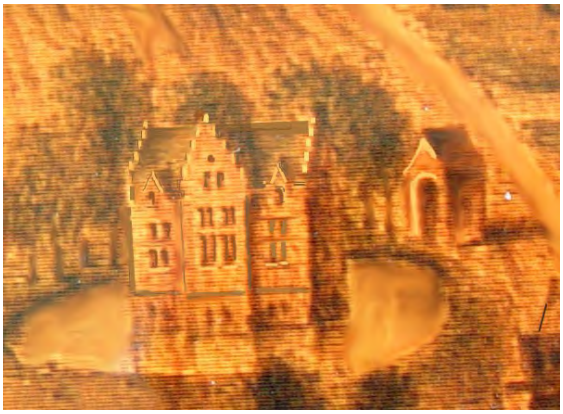
Of genoemde **Jan Schooff-Sapientia Sanders** ook Eglegem bezaten is niet zo zeker. Frans De Ridder vermeldt als eerste een **Willem Schoof**. Dit kan Jans broer geweest zijn die met **Maria Vander Aa** gehuwd was en van wie geen kinderen bekend zijn. Hoe dan ook de Schooffsen beheerden de beide hoven en het oude Frankisch dominium was hun familiebezit. Na Willem zijn als eigenaars van Eglegem zijn twee neven bekend: priester Willem en Philip, zonen van Jan. Het goed ging uiteindelijk over naar **Joanna Schooff**, de kleindochter van deze Philip**.** Na haar dood erfde **Hendrik Schooff** die in Olmen woonde en de achterkleinzoon was van priester **Willem Schooff**. Zo bleef Eglegem nog vier generaties en tot in 1819 in handen van de Schooffsen.

Het ander goed in dit gebied, het hof Van den Hofstad (nu Windsor) was eveneens in handen van genoemde **Joanna Schooff**, gehuwd met **Charles Van Laethem**, burgemeester van Brussel, heer van Liefkensrode. Via zijn nichtje **Francine Van Laethem**, gehuwd met **Boudouin le Cocq**, kwam het goed en de titel aan deze familie.

Nicolaes Schooff, gehuwd met **Catherina De Gortere,** volgde zijn vader op als de heer van Wolputte. Hij bezat te Mechelen een huis in de Adegemstraat waar munt geslagen werd maar verkocht het aan zijn broer Jan. Hij deed het verhef van de heerdij Wolputte op 6 december 1515. De week daarop legde hij de rente van 8 gulden af aan St.-Goedele te Brussel waarmee **Hendrik Van Meerbeke** het goed had belast.

Ze hadden 2 kinderen :
(1) **Jan Schooff** (1517-1580) gehuwd met **Anna De Croesere** (+ 1583)
(2) **Maria Schooff** gehuwd met **Mathias De Croesere** (+ 1562), communiemeester van Mechelen. In 1536 werd hij door keizer Karel V in de adelstand verheven en tot ridder geslagen.

Vermoedelijk heeft hij rond 1520 het hof herbouwd tot een echt buitenverblijf in de gotische stijl met de bekende trapgevels. Hij stierf in 1536.

detail kaart 1578 J.Van Hanswijck, (Hof van Busleyden)

Nicolaes werd tot ridder geslagen in 1531 en diende de stad Mechelen gedurende 21 jaar. Hij werd met zijn vrouw begraven in de St-Janskerk te Mechelen, onder een zerksteen met dit opschrift :

HIER LEET BEGRAVEN HEER
CLAES SCHOOFFS
RIDDER, BORGEMEESTER
DESER STADT, STERFF ANNO
XVCXXXVI
ENDE VROU
CATLINE GORTERE
SYN HUYS-VROUWE
STERFF ANNO XVCXXXV
BIDT VOOR DE ZIELEN.

Den 11 maart 1536 werden de beide kinderen **Jan** en **Maria Schoof** voor het leenhof van Brabant met de heerdij beleend. Deze bestond toen uit 7 bunder winnende land en 2,5 bunder broekland.

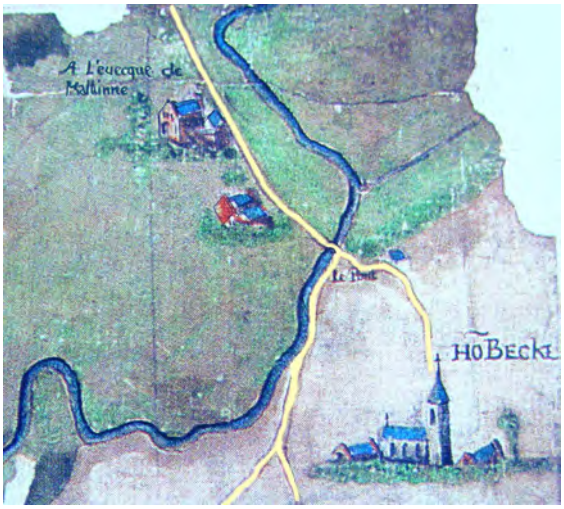
Maria en Jan huwden met broer en zus; **Mathias** en **Maria De Croesere** waren kinderen van **Jacob De Croesere** die in 1525 poorter van Middelburg geworden was. Hij zetelde daar in het stadsbestuur tussen 1538 en 1540. In 1535 en in 1541 was hij burgemeester geweest van deze stad in Zeeland waar de Mechelse bouwmeester Keldermans zeer actief was.

Bisschoppelijk gerechtshof

De tweede helft van de 16de eeuw heerste een ware burgeroorlog in de regio. Rooms-katholieken en reformanten stonden tegenover mekaar. In 1562 sloegen Spaanse soldaten aan het plunderen omdat hun soldij uitbleef. In augustus 1566 werden in de kerk en de kloosters de beelden neergehaald. Tot tweemaal toe in 1572 en in 1580 hebben de troepen van de Spanjaarden en de Staatsen huizen vernield en platgebrand. Ook het pas opgerichte Wolputte heeft daaronder te lijden gehad.

De verdeeldheid onder de bevolking was even schrijnend. **Anna Schooff**, de dochter van **Jan Schooff**, heer van Wolputte, trad uit het klooster en ging over naar het protestantisme. Anderzijds werd de kozijn van haar vader, eveneens **Jan Schooff,** heer van Eglegem, door de Staatse troepen zo gekweld dat hij er in 1578 het leven bij inschoot. De vader van Anna stierf in 1580 en ze erfde Wolputte. Mechelen was toen tot 1585 onder Calvinistisch bewind. Toen de rooms-katholieken terug de macht hadden, volgde er repressie en de uitgetreden kloosterzuster, intussen gehuwd met **Antoon de Ruede,** werd alle rechten op Wolputte ontzegd.

In deze tijd, na het concilie van Trente en de oprichting van het nieuwe aartsbisdom Mechelen, werd uitgekeken naar een plaats om er het kerkelijk gerechtshof van de aartsbisschop in onder te brengen. Bisschop Hovius liet zijn oog vallen op Wolputte. De oorlogsschade moest dringend hersteld worden en "geestelijk hof tot Hombeke" werd opgeknapt. **Cornelis Verstraeten,** glazenier van Mechelen, herstelde de ruiten en de schaliedekker **Albert Offermans** repareerde het dak en legde nieuwe leien. In 1596 werd vermeld: "Aen het Croesers-huysken, geleghen tot Hombeke, daer het geestelijk hof gehouden wort [6] ". Het bisschoppelijk gerechts-hof, ook wel "conscientiehuys" genoemd, heeft niet zo lang in Hombeek bestaan. In 1602 liet de bisschop het overbrengen naar de Pasbrug.

Op de kaart van ca. 1600 van M. Bollijn wordt Wolputte vermeld als eigendom "A l'évecque de Mallinne". (R.A.B.)

Wolputte was dan in het bezit van de dochter van **Maria Schooff** die met **Mathias de Croesere** gehuwd was. Vandaar ook de naam "Croesershof" die men er destijds aan gegeven heeft. **Catherina de**

Croessere was gehuwd met **Philip D'ostrel,** heer van Duval, Cambrigneul enz. maar die nu ook de titel "heer van Wolputte" eraan toevoegde. Volgens een ondervraging over al dan niet Brabantse enclaves in het Mechels gebied, verklaarden de Hombeke-naars in 1615 dat in het huis van Monsieur Duval een kamer was die geacht werd onder Smalbrabant te liggen en daarom betaalde men maar de helft aan accijnzen op het bier dat in dit huis verkocht werd.

Jonker **Jacques d'Ostrel**, heer van Duval en Wolputte erfde in 1609 de heerdij van Hombeek en in 1643 ging het over op zijn zoon **Robert d'Ostrel**, heer van Cambigueil, Duval en Wolputte. Het jaar daarop verkocht hij Wolputte aan de Genuaanse Edelman **Nivio-Mario Invrea** gehuwd met **Anna Maria Hellemans**. In 1648 deed hun dochter **Maria Constantia Ivrea** het verhef van Wolputte voor haar man graaf **Diederick Vander Nath**. De graaf bezat ook het kasteel Releghem op de Hoogstraat te Zemst.

Herberg en hoeve

Het is duidelijk dat Wolputte, eens het bisschoppelijk gerecht eruit verdwenen was en het in handen was van de familie de Croesere, niet meer bewoond is geweest door de eigenaars. Het bisdom had de noodzakelijke herstellingen laten uitvoeren om het huis weer dicht en waterdicht te krijgen, maar vermoedelijk was het toch erg beschadigd door het oorlogsgeweld. Zoals gezegd werd er herberg gehouden omdat ook de omliggende herbergen vernield waren en werd er weer van geprofiteerd om één kamer in het Croesershof als Brabants te beschouwen. Zo werden duurdere accijnzen ontdo-ken. Wie de herberg uitbaatte weten we niet.

Eens de zeer welstellende familie Vander Nath eigenaar was geworden en zich "heer van Wolputte" noemde, hebben zij er zeker aan gedacht het titelvoerend gebouw zijn prestige van weleer terug te geven. Ze bezaten ook de hoeve van Wolputte aan de kerk die verhuurd werd aan **Quirinus Ceulemans** en later aan **Peter Meysmans**.

Op grond van de hoeve van Wolputte werd tegenover de kerk door Van Der Nath "Het Klein Kasteelken" gebouwd midden 1600. Toren en trapgevels verdwenen en het werd een hoeve met zadeldak.

Het is in deze periode dat ze rond 1650 op grond van de hoeve van Wolputte aan de kerk een nieuw huis gebouwd hebben. Dat heette dan "***het speelhuys van ter Nath***" of ook wel "***het Klein Kasteelken***". In deze baroktijd was het nog in oudtijds gotische stijl met toren en trapgevels. Het buitenverblijf werd na een tijd verhuurd als herberg met de naam "Den Berg". Het werd een hoeve en kreeg een zadeldak. Ze staat er nog en is bekend als hoeve van den Doms, naar de laatste bewoners. Het verkommerde gebouw is nu beschermd en de restauratie blijkt aangevat.

Op deze kaart die de Brabantse enclavementen aanduidde, is "Het Klein kasteelken" van Van Der Nath van veel grotere betekenis dan wel het omwalde oudere "Hof van Wolputte" dat toen tot hoeve was herleid.

Het hof van Wolputte aan de Zenne werd nu ook verhuurd als pachthof. Sieur **Gerard De Somer** bewoonde een hoeve in 1651 die toebehoorde aan **Fernando Hellemans.** Dit is kort nadat Wolputte is overgegaan naar de familie **Ivrea-Hellemans** en hun dochter gravin **Vander Nath.** Volgens A. Wauters [7] is de naam van de hoeve "Croesershof" toen veranderd in de hoeve "den Sommer". Frans De Ridder zegt dat dit ten onrechte is en voegde er aan toe: "*Hij verwarde waarschijnlijk met "de hoeve van de kinderen Van Der Nath, gelegen bij den Steenwegh, tegenover hun hoff"*. Naar onze mening mag aangenomen worden dat de hoeve "den Sommer" wel degelijk op het hof Wolputte slaat. We baseren ons hiervoor op de verkoopakte van 1757 door graaf **Vander Nath** waar koop 1 omschreven wordt als " *De heerlijkheid Wolput, een leen- en cijnshof van Brabant met een chijnsboek van erfrente, grondeygenen in ghelt, cappuynen ende pontpenninghen met het oude casteel, gheentoureert van water, waervan het batiment tegenwoordigh dient voor een hoeve, ghenaemt den Sommer***".** Of er na **Gerard De Somer** nog iemand anders op Wolputte woonde is niet duidelijk maar rond 1725 is **Frans Goovaerts** de nieuwe huurder.

Het hof van Wolputte ging van **Diederik Vander Nath** in eigendom over op zijn zoon **Gerard Constant Vander Nath** en zijn echtgenote **Maria Theresia De Berthold.** Hij deed het verhef op 23 augustus 1681. Na zijn dood in 1736 volgde zijn zoon **Gotthart Jozeph Casimir Vander Nath** hem op. Hij was gehuwd met de Hongaarse gravin **Maria Theresia Van Cziczi**. Hij was slechts 46 jaar toen hij op 17 januari 1742 op zijn kasteel Releghem te Zemst overleed. Hij was lid van de Geheime Raad en kamerheer van keizerin Maria Theresia. Hij werd in de kerk van O.L.V.-over-de-Dijle in Mechelen begraven waar zijn grafsteen nog ligt.

MEMORIE
GOTTHARD JOSEPH CASIMIR
COMTE VAN DER NATH
E DE ST. E.R. SEIGR DE SENEFFE
RELLEGHERM, WOLPUTH, BARON DE
CORTESHEIM, DESSENAR, VINTERSHOVEN
CONSEILLER DE L'EMPIRE AULIQUE
CHAMBELLANT DE D.M. & DE LA REINE
NÉ L'ANNA (°) 1696 LE 4 MARS DÉCEDÉ
LE 17 JANVIER 1742
R.I.P.

Wapen Van Der Nath

Zijn zoon **Graaf Emmeric Franz Vander Nath** was slecht 13 jaar toen hij op 24 april 1742 ook de heerdij van Wolputte erfde. Enkele jaren later, in 1757, verkocht de weduwe al de bezittingen in onze regio.

In april 1757 werden de voorwaarden van de verkoop opgesteld. De omstandige lijst vermelde niet minder dan 30 diverse kopen [8].beginnende met de heerlijkheid Wolputte, de hoeve van Wolputte aan de kerk (in 1960 afgebroken), het "Klein kasteelken" in Hombeek aan de kerk (hoeve Doms), het kasteel Releghem te Zemst, de hoeve Robeyns te Zemst, de hoeve "Het Waterken" aan de Zenne met de rechten eraan verbonden om mensen over te zetten et cetera.

Wolputte (1ste koop) werd omschreven als volgt:

"***De Heerlijkheid Wolput, een leen- en cijnshof van Brabant met een chijnsboek van erfrente, grondeygenen in ghelt, cappuynen ende pontpenninghen, met het oude casteel, ghe-entoureert van water, waervan het batiment tegenwoordigh dient voor een hoeve, ghenaemt "den Sommer", groot met den hof, weyden ende landen, ghelijck hetzelve thegenwoordigh in huere is bij Francois Goovaerts, 14 bunderen, 3 dagwant, 1 roede, volgens metingen van het jaar 1745 zijnde 9,5 bunderen leenhof onder Hombeek Bbt. en de rest onder de jurisdictie van Mechelen, en ook Hombeek Brabant, jurisdictie van Muyselwijck".***

consistentie	**b, d, r**
de batimenten van de hoeve, schuere, stallingen ende hof met het land waarop de hoeve staat	2,0,86
achter de hoeve	1,1,03
achter de hoeve tussen den steenweg en de riviere de Senne	3,3,16
weyde tegen den steenweg	0,1,12
weyde tegen den steenweg	0,3,59
land "den schaeffenbergh	0,3,59
land "op den hoogen oever"	0,1,27
land "achter de kercke""	0,2,16
land "op den couter"	0,2,16
land "op den couter"	0,1,66
land teghens Le chenon	1,1,50
land "het verdrinckelinge"	0,2,73
land "het claeenbosch"	0,3,24
land op het Linnevelt	0,2,83
land "cleyne goedemanshoeve"	0,3,41
land op middenveld	1,3,41
land op middenveld	0,1,81
land "op den hoogen oever" in hueren bij **Guilliam Van Winghe** voor 8 gl	0,0,86
totaal	**14,3,01**

Het geheel besloeg dus 14 bunder, 3 dagwant en 1 roede, zijnde 18,55 hectare.

nota : 1 bunder = 400 roeden (1 ha 25 a 75 ca)
1 dagwant = 100 roeden (31 a 44 ca)
1 roede = 31,44 ca

Aan bepaalde gronden die aan het leenhof behoorden, kleefden ook nog oude cijnzen in geld of in natura (verplichtingen door vroegere eigenaars als vrome schenking ooit aangegaan tegenover de kerk of de armentafel)
30 gulden ieder jaar aan de kerk en de pastoor en armen van Hombeek op 1/2 dagwand land aan den hogen oever.
1/2 moken koren aan de pastorij op land aan de Zijpstraat
20 meuten koren aan H.Geest van Hombeek op land in de Kattestraat
10 stuyvers aan de kerk op 1 dagwant land op den hogen oever
1 quarteel koren aan de Kerk en H.Geest van Hombeek op land in de Zepstraat
1 quarteel en half koren aan de Kerk en H.Geest van Hombeek op land in de Zepstraat

Graaf **Lambert Burlet**, advokaat bij de Grote Raad zette in voor 12.000 gulden en werd uiteindelijk koper van Wolputte. Drie jaar later, op 29 november 1760, ging Wolputte over op zijn zoon **Gerard De Burlet**, eveneens advocaat bij de Grote Raad. Op 9

april 1766 bij de dood van **Lambert De Burlet** werd in het leenhof van Brabant de heerlijkheid beleend aan **Gerard De Burlet**. Deze legde op 12 juni 1777 een rente af van 300 guldens als hypotheek op de hoeve en de landen van Wolputte onder Hombeeck-Brabant.

Twee generaties Goovaerts

Op het ogenblik dat graaf Burlet de nieuwe eigenaar werd in 1757 pachtte **Frans Goovaerts** het hof van Wolputte. Hij mocht zijn huurtermijn van negen jaar uitdoen die hij pas drie jaar voordien met graaf Vander Nath had aangegaan [9]. Dit huurcontract bleek al een verlenging van een vorige negenjarige bail te zijn geweest wat betekent dat Frans al van in 1745 pachter op Wolputte kan geweest zijn. Zijn ouders **Jan Goovaerts** en **Magdalena Moelands** waren eveneens pachters van graaf Vander Nath bij Releghem in Zemst.

Op het ogenblik van dit nieuwe contract was Frans al 51 jaar. Hij was gehuwd met **Joanna Tersago**, dochter van **Hendrik Tersago**, schepen van Zemst en pachter op de hoeve van Tilborg.

Ze hadden vier kinderen in leven en zes waren zeer jong overleden:
(1) **Joanna Maria Goovaerts** (°1745), ongehuwd
(2) **Anna Maria Goovaerts** (°1746), gehuwd met **Hendrik Van Dam**, woonden in Hombeek-dorp.
(3) **Jan Frans Goovaerts** (°1751), gehuwd met **Jacoba Van Wesemael**, woonden op het hof van "Wolput"
(4) **Peter Jan Goovaerts** (°1753), gehuwd met **Jacoba Cnops**. Ze woonden te Zemst in de Hoogstraat.

Als huurgeld moest Frans 502 gulden per jaar betalen. Dat is een honorabel bedrag als men bedenkt dat in die jaren kleinere en middelgrote huizen verkocht werden à 400 gulden. In de huurprijs was echter niet alleen het in verval geraakte kasteeltje met omgebouwde stallen, maar een hele partij aan gronden, zowel in de onmiddellijke omgeving als op het Middenveld, het Linneveld, op Goemanshoeve als op de Kouter. Het geheel bedroeg 14 bunders en 3 dagwant of omgerekend ongeveer 18,5 ha. Er was ook een weide bij en een stuk land van ieder 1,3 ha dat nu nog gebruikt was door Quirinus Ceulemans, pachter van de hoeve Wolputte aan de kerk. Anderzijds moest een dagwant land op het Regulaar dat beplant was met vlas worden afgestaan aan **Peeter Verbruggen** zodra het vlas afgedaan was.

Het loont de moeite enkele bepalingen in het huurcontract te overlopen :
- de straten en de grachten voor de gehuurde gronden moesten onderhouden worden; zo niet zouden de rekeningen voor dit werk worden gepresenteerd.
- de ramen en glazen, het dakwerk en de lemen wanden moesten onderhouden worden op kosten van de huurder. Grote schade bij stormweer of nieuwbouw waren ten laste van de eigenaar. Enkel de kleine gaten moet de huurder dadelijk repareren.
- de stronken van meer dan vier jaar oud, zowel wilgen als eiken, mochten naar goeddunken gekapt worden maar de opgaande bomen moesten onberoerd blijven.
- bij overstroming van de Zenne op de weiden zou geen schadeloosstelling uitbetaald worden.
- schade door overstroming, door hagelslag, door foerage van legers kon vergoed worden tegen 30 gulden per gelabeurd stuk van 1 bunder (graan) mits binnen de 24 uur aangifte werd gedaan.
- het land moest steeds goed bewerkt en bemest worden.
- jaarlijks konden de eigenaars rekenen op drie karweien door de huurders te presteren.
- jaarlijks zouden 100 eiken en 100 stekken door de eigenaars geleverd worden die door de huurders geplant moesten worden.
- bij misbruik of wanbetaling was er onmiddellijke schorsing van het contract.

Frans Goovaerts overleed in 1767 op 64-jarige leeftijd. Vijf jaar later volgde zijn 62-jarige vrouw hem in de dood, na lang ziek te zijn geweest. De 19-jarige zoon Jan Frans zette met zijn oudere zuster Jennemie en zijn jongere broer de pacht verder. Ze moeten het hard gehad hebben. De opbrengst bij de verkoop van de ouderlijke goederen dekte de schulden niet.

Jonker **Geeraert de Burlet** ging in maart 1773 met de Goovaertsen een vierde huurcontract aan [10] maar nu voor een termijn van 12 jaar en voor de prijs van 450 gulden per jaar. De zoon van vorige huurder, **Jan Frans Goovaerts,** gehuwd met **Jacoba VAN WESEMAEL,** wist zich op te werken en had intussen de middelen gevonden om zijn broer en twee zussen ieder 216 gulden uit te betalen. Deze som was hij hen nog verschuldigd als openstaand schuldsaldo voor de overname van de inboedel, dieren en het boerenalaam bij het overlijden van zijn ouders [11]. Wellicht heeft Jan Frans zijn huurovereenkomst voor 12 jaar wel uitgedaan. Dan verhuisde hij naar Zemst.

In 1786 is **Frans Michiels** uit Werchter in Hombeek geciteerd als pachter op Wolputte. De jonge pachter was gehuwd met **Maria Theresia Timmermans** uit Bonheiden. Ze hadden elf kinderen, van wie er tien te Hombeek gedoopt werden. Van het tweede kind, **Theresia Josepha Michiels**, dat op 30 maart 1787 in Hombeek gedoopt is, werd het peterschap waargenomen door **Gerardus de Burlet de Wolputte** en het meterschap door **Elisabeth Teresia Fagard**. Het meisje stierf echter kort na de geboorte. Burlet noemt zich hier nog "de Wolputte" maar niet voor lang meer.

De Franse tijd

Intussen leefde men in een politiek woelig klimaat dat het gezag van de landadel aantaste. De Brabantse omwenteling en vooral de invallen van de Fransen in 1794 met de bezetting in 1796 betekende het einde van de feodale orde. De nieuwe Franse wetten met enkel nog de staat als oppergezag en vooral de confiscaties van kerkgoederen vielen bij het gewone volk en de kerkleiders niet in goede aarde. Bij de invoering van verplichte legerdienst in 1798 kwam het tot openlijke strijd in de Boerenkrijg. Het gezag van de plaatselijke heren met eigen rechtspleging werd vervangen door een gemeentelijke en departementale autoriteit. De heren die hier woonden trokken zich terug of hielden zich wijselijk op de vlakte. Hun rol was uitgespeeld en de macht werd overgedragen aan het volk. In feite werd de gewone man er niet beter van maar werden de rijke pachters de nieuwe plaatselijke machthebbers.

Van leenrechten van Wolputte was nu geen sprake meer. De oude kerkelijke cijnzen op de gronden van Wolputte werden – hoe eigenaardig ook – door het nieuwe "Bureau van Weldadigheid" overgenomen. Jonker **de Burlet** had er ook niet veel zin meer in om nog langer als uitgeklede "heer van Wolputte" te fungeren en dacht eraan zijn goederen in Hombeek te verkopen. Door het op de markt gooien van een massa aangeslagen goederen van de Kerk en van de kloosters was de immobiliënmarkt ingestort.

Pachter **Frans Michiels** wist zich als nieuweling in de parochie van Hombeek vlug in te werken. Zeer snel werd hij in de kerkfabriek opgenomen als kerkmeester en in 1793 was hij ook schepen van de gemeente. Het is dan ook niet verwonderlijk dat hij door de Franse bewindslieden in 1795 werd opgenomen op hun lijst van de "notables de la commune de Hombeeck". Toen in 1796 iedere gemeente een aanspreekbare "réprésentant" en ook een "adjoint" moesten aanstellen werden hiervoor **Frans Ceulemans** van het Hof ter Heide gekozen en **Frans Michiels** werd zijn "adjoint". Dat betekent niet dat ze het nieuwe regime per se steunden. Wel hadden ze open gestaan voor de politieke ommekeer maar de Franse repressie stuitte op te veel verzet van het volk waardoor verdere Fransgezindheid onmogelijk werd. We hebben eerder de indruk dat de verwanten van de familie Michiels clandestien de pastoor van Hombeek steunden. Naar mondelinge overlevering zou Wolputte een rol gespeeld hebben bij het onderduiken van vervolgde *conscrits* [12]. Een zekere **Egied Michiels** is vaak opgetreden als getuige bij de kerkelijke geheime huwelijken.

Het gezin Michiels-Timmermans telde 11 kinderen; (1) Maria Elisabeth (†ca.1783), (2) Theresia Josepha (†30.3.1787), (3) Adrianus (†21.9.1787), (4) Joanna Maria (†27.8.1788), (5) Frans (†14.9.1789), (6) Jan Bt. (†19.1.1792), (7) Joseph (†4.5.1794), (8) Anna Maria (†6.10.1796), (9) Maria Anna (10.11.1798), (10) Joanna M. Theresia (°30.8.1801), (11) Maria Catherina (° 8.3.1807).

In de nieuwe huurovereenkomst die op 1 augustus tussen jonkheer **Gerardus de Burlet** en **Frans Michiels** gesloten werd [13], sprak men nog van het hof en van de heer van Wolputte. Het geheel besloeg toen 6 bunder (ca. 7,50 ha) wat minder was dan in de vorige verhuringen. Ook de aanpalende gronden werden met de hoeve verhuurd. Hier werd nog gesproken van de betaling der lasten op de gronden zoals cijnzen, tienden en twintigsten. De huurder moest de beken ruimen, de straten onderhouden maar ook het dak en de lemen wanden herstellen en de gebroken ruiten vervangen. Zoals traditioneel ook in de vorige overeenkomsten vermeld, mocht geen schadevergoeding verwacht worden bij overstroming van de Zenne maar wel bij stormschade. De huurder moest jaarlijks 100 nieuwe eiken bomen planten en 100 stekken (wilgen). De huurprijs was nu verlaagd tot 265 gulden.

Bij de volkstelling in 1796 zien we dat de pachter en zijn vrouw en het oudste kind Maria Elisabeth inderdaad tien jaar eerder (1786) naar Hombeek gekomen waren. Ze hadden op het pachthof twee inwonende knechten, **Philip Van den Heuvel** (28 jaar) en **Corneel Van Dam** (19 jaar) en twee inwonende meiden **Theresia Andries** (28 jaar) en **Peternelle Parijs** (22 jaar), allen geboortig van Hombeek.

De boer wordt kasteelheer, maar zonder titel

Geeraert De Burlet, rentenier van Mechelen, zocht nu een koper voor het eens zo belangrijke hof dat hem de titel van "heer van Wolputte" had opgeleverd. De tijden waren barslecht. De markt was ingestort en de prijzen waren zeer laag. Anderzijds was het risico van oorlogsschade en nog grotere ontwaarding zeer reëel. In het woelige jaar 1798 van de Boerenkrijg kwam uiteindelijk een vergelijk na lang onderhandelen met zijn pachter. Deze beschikte niet over de nodige fondsen om de volledige koopsom direct op tafel te leggen en geld lenen was moeilijk door de hoge intresten. Daarom werd een koop op lijfrente afgesloten van 204 gulden jaarlijks. De koper zou ten huize van Burlet zijn leven lang tweemaal per jaar een som neertellen van 102 gulden. De huurprijs van 265 gulden per jaar in acht genomen, was dat echt een koopje.

Het goed werd omschreven [14] als een "*hofstede met huysinghe, schueren, boomen, haegen met stucken lant tegen den steenweg en door hem in pacht*". Het paalde aan **Gillis De Kempeneer,** aan de Broekstraat, het land van de verkoper en het huis en de hof van *burger* **Slachmuylders**.

Frans heeft meer dan 25 jaar in Hombeek geboerd eerst als pachter en de laatste 14 jaar als eigenaar van het pachthof. Hij bleef ook een rol spelen in de Hombeekse politiek als raadslid van de gemeente. Het is opvallend als men de raadsleden van Hombeek in 1812 beschouwt dat slechts drie van de negen personen oud-ingezetenen waren en de andere waren hier kort voor de Franse Revolutie ingeweken. Het waren volgende personen: Jan Spruyt (vervanger van burgemeester Jaak Horckmans), Jacques Emmanuel Cauwenbergh, Pieter Jan Cauwenbergh, Jean Bt. Slaghmuylders, Willem Vekemans, Pieter Buelens, Frans Michiels en de olieslager Pieter Jan Cauwenbergh.

Op den duur is het **Frans Michiels** toch te zwaar geworden om de lijfrente aan Burlet te blijven afbetalen. In 1811 moest hij een lening aangaan bij Maria Theresia De Briez voor een bedrag van 907 gulden [15]. De jaren daarop werd hij verplicht meer en meer gronden te verkopen. In april 1814 verkocht hij aan **Jozef Jan Antoon Pansius-Melaert** van Mechelen de helft van zijn grond aan de Mechelse steenweg gelegen. Deze grond paalde aan een reeds eerder door Pansuis gekochte stuk land [16]. De koper verhuurde het pas gekochte grondstuk onmiddellijk terug aan de verkoper [17]. Op hetzelfde moment hypothekeerde Frans ook Wolputte en een stuk grond achter de kerk voor een bijkomende lening van 500 gulden aan mevrouw De Briez [18]. In januari 1815 verkocht hij aan **Jacques Emmanuel Cauwenbergh** de grond tegenover Wolputte voor 2.400 frank [19].

Het kon niet uitblijven en uiteindelijk werd in 1815 ook het huis verkocht voor 2.400 frank aan dezelfde **Jozef Jan Antoon Pansius-Melaert** [20] die reeds alle omliggende gronden had verworven. Het goed werd omschreven als het "Hof van Wolputte" met zijn visrijke omwatering en grote hof met fruitbomen. De hoeve had "*benedenkamers, 4 zolders, een borneput met loote pompen, een schuere en stallingen met steene kribben, meerdere verkenskoten met steenen backen op eerde, en met de dependentieën*". De verkoper reserveerde voor hem zelf het ingemetselde koperen fornuis en de diverse losse houten schutten. Het geheel was 62 aren groot en paalde aan de steenweg, Gilles De Kempeneer en de gemelde koper.

In augustus van datzelfde jaar 1815 werden nog twee stukken grond aan de kerk van Hombeek verkocht aan **Jan Jacobs** van Heffen voor 4.315 frank[21]. **Frans Michiels** was dan al met zijn gezin naar Leest verhuisd waar hij van **Ernest de Richterig** voor de volgende zes jaar het pachthof Scheurcapruyn ging huren met inbegrip van 29 ha grond [22].

De revival van Wolputte
Het nieuw huis gebouwd door Pansius

Toen **Jozef Jan Antoon Pansius** in 1818 Wolputte kocht was hij een veertiger. Door het feit dat hij zich reeds voordien systematisch de omliggende gronden had toegeëigend, blijkt het wel dat hij grootse plannen had voor het oude omwalde maar vervallen landgoed. Toch heeft het nog wat jaren geduurd alvorens met een nieuwbouw gestart werd. De heer Pansius heeft de hoeve eerst nog verhuurd [23] voor 6 jaar aan **Jozef Frans Van Dam** en in het huur-contract is er nog sprake van "une cense". Frans was de zoon van **Hendrik Van Dam** en **Anna Maria Goovaerts,** boer en turfsteker woonachtig op "den Roscam" in de Frans Reynierstraat. De moeder van Frans was in 1746 nog op Wolputte geboren toen haar ouders het goed pachtten. Blijkbaar heeft dit niet lang geduurd want in 1817 gaf hij Wolputte in onderhuur [24] aan **Jan De Buyser**. Geen drie maand later zien we dat Pansius zelf zijn hoeve Wolputte voor zes jaar in huur geeft [25] aan **Willem Van Steenwinckel** uit Heindonk echter zonder recht op de tuin. Deze is er langer blijven wonen en na de bouw van het nieuw huis is hij de tuinman op Wolputte gebleven. Vermoedelijk bewoonde hij het bijgebouw met remise.

De heer Pansius is na zekere tijd zijn historisch pand in Hombeek toch gaan betrekken als buitenverblijf. Dat was zeker het geval in de twintiger jaren. Als dan het bestuur van de gemeente hem als een vaste bewoner ging registreren maar ook taxeren, kwam de kat op de koord. In 1827 formuleerde hij een klacht op deze gemeentebelasting die hij onrechtmatig achtte aangezien hij maar sporadisch in Hombeek verbleef. De gemeente had er geen oren naar want zijn aanslag was volgens hen gebaseerd op zijn werkelijk verblijf in de gemeente gedurende 8 à 10 weken in het jaar. Dit was nog laag geschat want in werkelijkheid zou hij veel langere tijd in Hombeek wonen. Bovendien was zijn belasting niet hoger dan deze van de heren Dussart (Windsor) en Meskens (Torekens) die ook maar tijdens de zomer hun kasteel bewoonden. Een ander argument was dat de belasting van 8 gulden niet overdreven was aangezien ze met het gezin en het personeel toch steeds tarwebrood aten. Dit moet destijds grote luxe geweest zijn. In maart 1835 werd een nieuwe klacht van Pansius afgewezen en in oktober van hetzelfde jaar werd hem gezegd beter niet langer te klagen omdat hij nu toch het ganse jaar te Hombeek woonde. Pansius liet het daar niet bij en schreef de arrondissementscommissaris aan maar ook dat was boter aan de galg.

Bouwheer Pansius

De familie Pansius had groot aanzien in de stad Mechelen. **Jozef J.A. Pansius** (1781-1851) was in 1810 gehuwd met **Maria Clara Melaert**. Zij werden de nieuwe bezitters van Wolputte. De vader van Jozef was **Jan Antoon Pansius** (1734-1798), advokaat bij de Grote Raad, maar is ook communemeester, politiemeester en stadssecretaris van Mechelen geweest. Diens broer **Jan Bt. Hyacint Pansius** (1738-1817) was procureur bij de Grote Raad, schout van Heist-op-den-Berg en Mechelen. Zijn kleinzoon **Jan Bt.J.Fr. Pansius** is later naar Hombeek gekomen als echtgenoot van zijn achternicht **M. Anna Josphina Pansius**.

Toen **Jozef J.A. Pansius** (1781-1851) Wolputte had gekocht in 1815 duurde het nog wat voor hij er ook met zijn vrouw **Maria Clara Melaert** ging wonen. Zoals gezegd was het geen vaste woonst maar hun buitenverblijf. Na de dood van zijn echtgenote trok de rentenier zich op zijn buitengoed terug en hij was al 67 jaar toen hij besloot een volledig nieuw en riant "maison de campagne" op te trekken.

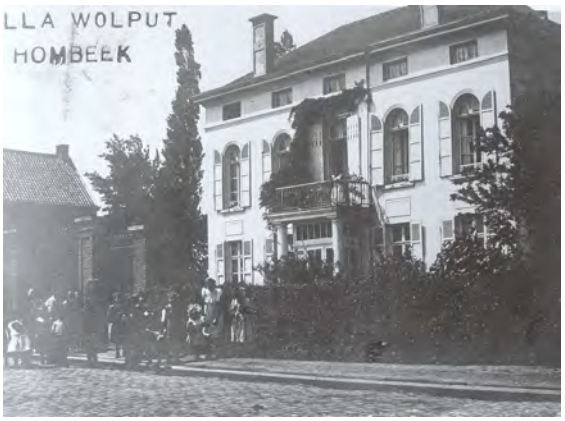
Wolputte ca. 1900, toen bewoond door Smets-Pansius. Het huis heeft nog de hoge poort en de conciergewoning en remise.

Het echtpaar had twee dochters te Mechelen geboren; **Antonia** (1811-1852) die ongehuwd bleef en **Maria Anna Josphina Pansius** (1820-1882) die met haar achterkozijn **Jan Bt. J.Fr. Pansius** (1812-1859) huwde. Dit echtpaar zou in Hombeek blijven wonen en beiden zijn te Hombeek ook overleden.

Ze hadden vier dochters van wie de drie jongste te Hombeek geboren zijn:

M.Josepha Clementine (1839),
M.Nathalie (1846-1847),
M.Eugenie (1848),
M. Elisa (1850-1916).

De jongste **M. Elisa Pansius** (1850-1916) huwde in 1877 te Hombeek met **Emiel Smets** (1848-1919) van Antwerpen. Ze betrokken de woning in Hombeek met hun drie kinderen:
Helena Marie (Hombeek 1879) die in 1903 te Hombeek trouwde met **Jozef Meyers**
Karel Eugeen (°Mechelen 1881) die in 1906 naar Congo ging.
M. Louisa (°Hombeek 1889)

"Villa Wolput" in de twintiger jaren met kinderen uit de buurt vooraan.

Toen de nieuwe kadasterboeken in 1850 gemaakt werden (Popp) stond Wolputte als tweede hoogst geklasseerde woning vermeld met klasse '2'. Enkel Expoel primeerde met klasse '1'.

We geven de hoogst gerangschikte woningen:

Classificatie van de gebouwen in 1850 (Popp)

klasse 1	
de Meester (D 387)	Expoel
klasse 2	
Pansius-Pansius (A 98a)	Wolputte
klasse 3	
Meskens (B 173)	Eglegem
klasse 4	
Ceulemans-Horckmans (A 185)	Bankstr
J.Emm.Verlinden (A 276)	Molenhuis
klasse 5	
Ceulemans-Horckmans (C 81)	Hof Ter Heyde
klasse 6	
Horckmans (A 359)	Ter Schommen
klasse 7	
Dussart (B 39d)	Windsor
Powis (Phlips) (A 203)	Nieuwhuis
klasse 8	
Deperceval (A 253)	Leliëndaalhoeve
Van Der Linden (A 249)	hoeve Carmosteyn
Vekemans (A 143e)	kosterij
Jacobs-Leemans (A 159)	Bellevue
Wouters (B 16)	De Koos
klasse 9	
Powis de Semerspont (A 161)	Het Bergsken
Slachmuylders (A 163)	hoeve Doms

Wolputte wordt heden omschreven [26] a.v.: "Empiregetint landhuis. Alleenstaand dubbelhuis op rechthoekige plattegrond, bepleisterde en beschilderde lijstgevels van vijf traveeën en twee bouwlagen met mezzanino onder schilddak. Middenrisaliet op de begane grond gemarkeerd door een portiek met in houten erker gevatte rechthoekige deur; op de bel-etage geflankeerd door Ionische pilasters, waartussen rechthoekige deurvenster in geprofileerde omlijsting en balkon. Beluikte rechthoekige benedenvensters en rond-bogige bovenvensters in geriemde omlijsting; be-waard houtwerk. Zijgevels van vier, grotendeels blinde traveeën. Achtergevel met vijfzijdige aan-bouwsels. De omgrachting verdween ca. 1900".

We zijn er niet zo zeker of er in 1900 nog een volledige 'omgrachting' bestond. Op een plan van 1920 is ze er zeker niet en is er zelfs geen voldoende ruimte voor. Bestaande restanten van oude funderin-gen tonen aan dat het middeleeuwse gebouw meer in de diepte heeft gestaan. Anderzijds weten we [27] dat de waterbevoorrading van de vijver gebeurde via een kanaal onder de weg en onder het tegenover liggend grondstuk dat ook hun eigendom was. Aanvankelijk trok men water uit de Zenne maar na de saneringswerken van 1896 uit de Leibeek. Hoewel deze erfdienstbaarheid 1920 werd afgeschaft, bestond ze voor enkele jaren nog maar nu wordt er geen gebruik meer van gemaakt.

Jan Bt. J.Fr. Pansius overleed in in 1859 op slechts 42-jarige leeftijd. De weduwe bleef er wonen met de twee dochters. **Désiré Pansius,** een ongehuwde broer van haar man, kwam er inwonen. Na het huwelijk in 1877 van de jongste dochter Elisa met Emiel Smets ging dit jonge koppel in Mechelen wonen op de Van Benedenlaan en bleef enkel de weduwe met haar oudere dochter in Hombeek. Na het overlijden in 1882 van moeder Pansius bleef de woning leeg. Mevrouw Brabants was meid en conciërge en onderhield het huis.

Na de Zennewerken in 1904 is mijnheer **Emiel Smets – Elisa Pansius** op Wolputte komen wonen. In tegenstelling met zijn schoonouders was hij meer betrokken met het Hombeeks gemeenschapsleven. Volgens de overlevering was hij een joviaal persoon.

In die jaren, kort voor 1900, was er veel gaan veranderen door de komst van het spoor met het nieuw station. De bevolking was sterk aangegroeid. Er kwam de nieuwe school en de verruimde kerk. **Emiel Smets** bouwde toen aan de kerk een nieuwe herberg die de naam kreeg "In 't Oud School". Ze staat er nu nog en is bekend als de hoeve van Goossens. Rond 1900 heeft de romantiek van Hendrik Conscience en de "Leeuw van Vlaanderen" zijn uitwerking niet gemist. Mijnheer Smets, van Antwerpen afkomstig, moet er ook door begeesterd geweest zijn. Op een mooie zomerdag organiseerde hij voor de Hombeekse jeugd een middeleeuwse veldslag [28] in zijn tuin. De familie nam van op de pui het gevecht in ogenschouw. De Leliaerts en de Klauwaerts, op stokken gezeten, als op steigerende paarden, bevochten mekaar met nagemaakte zwaarden. Om het gruwelijke van deze strijd beter tot zijn recht te laten komen werden er zakjes met dierenbloed gevuld die naar de tegenstrevers gesmeten werden. Wie hierdoor geraakt werd zag er wel dodelijk geblesseerd uit en moest ter plaatse blijven liggen.

De inval van de Duitsers in 1914 bood dan weer de ruwe realiteit aan van wat oorlog vermag. De bezetter eiste een deel van Wolputte op als plaatselijke residentie. De vrouw Marie-Elise Pansius werd ziek en het gezin verliet in januari 1916 Hombeek om in Elsene, Hypodroomlei 50, te gaan wonen. Kort daarop overleed zij.

Na de oorlog stond het huis weer leeg en in 1920 werd het verkocht aan juffrouw Rosalie Naemloos.

Bijgewerkte kunstfoto van Rosalie Naemloos. Het werk was getekend in de rechter benedenhoek: "C Deck 1904".

Royale residentie tijdens het interbellum

In het voorjaar 1920 zijn er nieuwe bewoners op Wolputte gekomen die er 15 jaar hebben gewoond, tot 1935. Na 14-18 stond het huis een jaar leeg maar nu werd het volledig opgeknapt, behangen, ingekleed en mooi bemeubeld. Een vijftigjarige pronte dame nam er haar intrek en wat later kwam ook haar zuster met haar man inwonen. **Rosalie Naemloos**, de nieuwe eigenares, legde in april 1920 prompt 55.000 fr. op tafel en kocht van mijnheer Smets en konsoorten [29] "***une maison de campagne avec dépendances, jardin, terres, eau, prés, située à Hombeek, lieu dit Potaerdevelden***", een goed dat 1 ha 97 a 55 ca groot was. Tijdens de oorlog was er veel schade aangericht door het oponthoud van de Duitser bezetters. Mijnheer Smets had bij het Ministerie een schadeclaim ingediend. Een eventuele uitbetaling van oorlogsschade zou hemzelf toekomen en dus niet aan de koopster.

Rosalie woonde op dat ogenblik te St.- Gillis bij Brussel in de Avenue de la Porte de Hal, 48. Ze was zonder beroep en geboortig van Antwerpen. Daar zag ze het levenslicht op 7 april 1868. Haar vader, **Gabriel Naemloos,** was destijds opzichter in de dierentuin van Antwerpen en haar moeder, **Joanna Jacoba Schermer,** was een Hollandse uit Breda. Ze woonden in de Carnotstraat 8 in Antwerpen.

Het leven moet Rosalie toegelachen hebben en ze moet zich goed opgewerkt hebben om zo een riant buitengoed te kunnen kopen en in te richten. Ze is in Hombeek komen wonen maar had er niet haar officiële verblijfplaats. Haar zuster Maria was haar gevolgd met haar levensgezel [30] maar ook zij waren hier niet ingeschreven.

De juiste naam van haar schoonbroer is tot heden hier wat raadselachtig gebleven. In Hombeek noemde iedereen hem "den Djék". Hij zou Van Den Abeele geheten hebben en kunstschilder geweest zijn maar ook kunstfotograaf. In de hal van het huidige restaurant "Baron Van Zon" hangen nog werken van zijn hand die hij tekende "Deck 1904".

Een mysterieuze figuur

De wazige mystiek die rond Wolputte en zijn bewoners hing, is nooit opgeklaard. Vooral den "Djék" was een opvallende verschijning: een man van middelbare gestalte met grijze haren en dito verzorgde baard en met imposante *moustache*.

Den "Djek" achter het huis met Delfien Van Eetvelde en Maria Dielens uit Hombeek. Vooraan ook zijn vrouw Maria Naemloos (zwart kleed) en op de achtergrond Rosalie Naemloos en verder twee nichtjes en een kozijn en drie buurtkinderen.

Zeer zelfbewust stapte hij met zijn wandelstok door de straten. Hij was opzichtig gekleed als een Italiaanse dandy en droeg modieuze hoeden, aangepast aan de kledij en het seizoen. Dikwijls had hij fotoapparaten bij zich of grote mappen. Hij moet een atelier of studio in Brussel gehad hebben maar ook in Hombeek werkte hij opdrachten af. Zijn cliënteel was niet van het minste en het was een publiek geheim dat hij ook de fotograaf zou geweest zijn van het koninklijk hof. De vaderlandse gevoelens en de eerbied voor de koning waren zeer groot op Wolputte. Bij elke feestdag werd gevlagd en op een grote gulden staander werd aan de ingangspoort een majesteitelijk portret van koning Albert I geplaatst met versieringen en bloemen. Behoudens de brandende kaarsen die er niet bijwaren had het een grote overeenkomst met wat de gewone mensen deden tijdens de processies met een versierd H.Hartbeeld.

Met kerk en pastoor had den 'Djék" geen uitstaans. Een kruisbeeld of heiligenbeeld moest men in zijn huis niet zoeken. Dat wist iedereen maar daar werd niet over gesproken. Met de Hombekenaars hadden ze weinig contact tenzij met het personeel uit Hombeek en de onmiddellijke buren die voor karweien ingeschakeld werden. Als ze dan al wat jovialer waren met sommigen dan beperkten ze zich tot wat beteren die geacht werden van een "blauwe" gezindheid te zijn. De Van Eetveldes waren vertrouwelingen. Zo heeft hij van **Maria Dielens,** de dochter van Leen Van Eetvelde, alias "Lein van den boer", een levensgrote kunstfoto gemaakt. Maria en haar nicht, **Delphine Van Eetvelde**, behoorden bij de happy few die mee in de tuinen een partijtje tennis mochten spelen. Alle kinderen uit de buurt [31] keken met ontzag op naar deze ongenaakbare figuur en hadden er zelfs schrik van. Hij gedroeg zich ook autoritair en zijn wandelstok werd al eens een dreigmiddel. Als hij in het station kwam, gingen de collegestudenten wijselijk wat opzij. Hij moest als eerste bediend worden en kreeg voorrang om op de trein te stappen. Georges Lauwers getuigde [32] dat niemand van de jongens het zou gewaagd hebben "den Djek" voor de voeten te lopen. Hij kon brutaal uitvallen en schuwde niets of niemand. Zo leefde "den Djék" met de twee vrouwen op Wolputte als een echte kasteelheer. Zijn vrouw Maria was de bezige huishoudster die voor alles zorgde, het eten klaar maakte, de bedden dekte, de terrasstoelen klaar zette, de koffie of de thee zette. Haar zuster Rosa was de hofdame. Zij was duidelijk de eigenares en dame des huizes die zich liet dienen en zelden een schort zou gedragen hebben.

Abrupte wending en anticlimax

De dertiger jaren waren het begin van een economische depressie die vlug ontaarde in een echte crisis. De Belgische industrie ging er sterk op achteruit en de werkloosheid nam niet eerder geziene proporties aan. De opeenvolgende regerin-gen waren daar niet tegen opgewassen. In 1934 bereikte de crisis een hoogtepunt. Op 18 februari schrikte het land wakker met het bericht van het vreemde einde van **Koning Albert I.** Zijn lichaam werd gevonden bij de rotsen van Marche-les-Dames. Enkele weken later deden twee spectacu-laire faillissementen de politieke wereld op zijn grondvesten daveren.

Op 28 maart sloot de socialistische Bank van de Arbeid haar loketten waarvan duizenden kleine spaarders het slachtoffer werden. Erger nog de "Algemeene Bankvereeniging" sleurde in haar val de Vlaamse Bank mee en meteen ook de Belgische Boerenbond. Het één of het ander of wat dan ook moet **Rosalie Naemloos** financieel geknakt hebben en dat betekende het einde van haar verblijf in Hombeek**.** In april 1930 had ze reeds een klein stuk grond van 632 m² verkocht [33] aan **Willem Hoefkens** van Vilvoorde, een bekende van de familie Van Eetveld. Wat later vroeg bakker **Emiel De Kempeneer** haar een perceeltje grond te verkopen waarop hij een stal wenste te bouwen voor de paarden. De verkoop [34] van 178 m² grond, aan het Broekstraatje, ging door in juni 1932. Dan in 1935 werd het huis en de omliggende gronden plots te koop gesteld.

**Bijgewerkte kunstfoto van een onderluitenant van de Grenadiers, getekend "Deck 1904".
Is dit een jeugdig zelfportret ?
Er is een opvallende gelijkenis met de toen nog jonge prins Albert, die in 1909 de eed aflegde als Albert I, derde koning der Belgen.**

Inderhaast de matten opgerold

Het toeval wilde dat de beenhouwer van Hombeek op dat ogenblik bereid was zwaar te investeren in vast goed.

Louis Goovaerts (1883-19..) was in 1907 getrouwd met **Fien Nagels** (1885-1969). Ze hadden twee zonen; Jan (Zjang) en Oscar. Louis had eerst in Diegem gewerkt maar in 1913 besloot hij in Hombeek een nieuwe beenhouwerij te openen. Van **Alfons De Keyser** kocht hij grond [35] op de huidige Frans Reyniersstraat en bouwde er in 1914 zijn nieuwe winkel. Hij deed goede zaken en de oorlog had hem niet belet om snel vooruit te komen.

Louis Goovaets en Fien Nagels metde zonen Oscar en Jan.

Het was onbegonnen werk om in de drukte van de 'commerce' ook nog in te staan voor een goede studiebegeleiding van de kinderen. Om hun toe-komst beter te verzekeren stuurde de beenhouwer beide zonen op internaat in Turnhout. Desondanks trad "Zjang" in de sporen van vader en volgde hem op als beenhouwer en Oscar voelde zich meer aangetrokken door de tuin- en fruitteelt.

Toen het kasteeltje te koop stond ging Louis den beenhouwer eens polsen bij Rosalie Naemloos. In het najaar 1935 kwam men tot een vergelijk en in januari 1936 werd de koop gesloten [36] voor de prijs van 150.000 frank. Het werd beschreven als een ***buitenverblijf*** en was toen 1 ha 89 a 45 ca groot, dus 8 a 10 ca minder dan bij de aankoop van Rosalie in 1920. Anderzijds kostte het nu driemaal zoveel. Dit was te wijten aan de sterke inflatie van die jaren. Voor een 20.000 à 25.000 fr. kon men indertijd in Hombeek een behoorlijke woning kopen. De beenhouwer investeerde in dit goed een geldsom voor vijf à zes woningen.

De verkoopster had nog een probleem. Het zou haar niet lukken om tijdig het huis te ontruimen en daarom vroeg ze uitstel tot 1 april. Dit werd toegestaan a rato van een huursom van 500 frank. Nog verbazingwekkender was dat de vrouw haar inboedel liever kwijt dan rijk was. Ze onderhandel-de verder met de beenhouwer. Een uitgekleed kasteel zou toch waardeloos zijn en klaarblijkelijk was dat een doorslaand argument om de koper te overtuigen ook het ganse interieur in koop te nemen. Eind februari hapte Louis toe voor een prijs van 100.000 frank. Het een en ander roept wel wat vragen op. Wat had Rosalie ertoe gebracht om zo plots alles achter te laten: kostbare meubelen, schil-derijen en gravures, zelfs de persoonlijke bezittin-gen als kleren en portretten van haar en van de familie en de met "Deck" gesigneerde foto's uit het atelier van haar schoonbroer? Anderzijds, hoe kon een gewone middenstander van het dorp zo een ontzaglijk hoge som neertellen om te investeren in luxe? Het was buitenissig dat een gewone dorpe-ling introk in een gemeubileerd kasteeltje met twee stijlsalons in vergulde Louis XVI, tussen de bronzen beelden en tientallen schilderijen en gravu-res. Het is niet onvoorstelbaar dat daar vrouwe Fortuna een handje had toegestoken [37].

De inventaris bij de verkoop van de inboedel geeft een bverbazend beeld van het weelderig interieur dat mevrouw Naemloos bezat. Er is sprake van 35 schilderstukken en 49 gravures. Daarbij waren vooral romantische werken uit de 19de eeuw. Er werden namen geciteerd als: Adrien Geets, Bouvier 1865 (bergstreek met herenhuis, bos, water en rotsen), Estavet (schaapherder met kudde en hond), Favard (Bloemengarven), Frans Van Diest, L. Buenen (vergezicht in een bos met water en bergen), Bielans, S. Diol, L Huyghens, L. Van Sint, Fabri, De Gheinste (Oud moederke in klederdracht en met witte kap en brede rok), Gonfaux, Van den Abeele (Communiekantje met voile en kroontje en paternoster rond de handjes). Bij de gravures: vergezicht, brandend puin, oorlog, krijger met kuras en armpantser met vlag en zwaard, enz. De omlijstingen waren aangepast aan het meubilair van de plaats waar ze hingen, ofwel in eik of in acajou. Er waren niet minder dan 17 fauteuils en een canapé, 13 tafels of consoletafels, vier compleet uitgeruste slaapkamers. Een goed beeld geeft de omschrijving van wat zich in de salons o.m. bevond:

<u>Eerste salon:</u>

1 vergulde tafel Louis XVI, 5 vergulde fauteuils en 3 vergulde stoelen, 24 schilderijen met aangepaste kaders van verschillende meesters, 3 gravures met eiken lijsten, 1 grote spiegel met vergulde kader, 1 pendule en 2 antieke kandelabers in brons, 2 antieke

lampen in brons, 1 lampenhouder in gesmeed kunstijzer met marmeren voet en koperen lamp, met elektrische inschakeling en met abat-jour, 2 grote *chevalets* in eik gebeeldhouwd, 1 *chevalet doré.*
Tweede salon:
1 tafel in eik Louis XVI, 1 canapé, 2 fauteuils, 3 stoelen, 1 gesculpteerde stoel in eik, 1 gesculpteerde fauteuil in eik, 11 schilderijen (met de hand) van diverse meesters, 1 bronzen beeld van Charpentier: "Le Lézard et le Faune", 1 bronzen buste van Indische oorsprong: "Le Matelot", 1 *bronze van Devoer* (1887), 1 lamp en abat-jour in koper met wit marmeren voet, 1 lamp en abat-jour in koper met wit marmeren voet, 2 gepolierde koperen lusters met kristal versiering met middenin een lampenhouder en bezijden 4 lampen, 4 *terre cuite*, 2 eiken vitrines, 2 piëdestals met versieringen, 2 gegarneerde eiken kastjes met binnenversieringen.

In die jaren werd het "Discontokantoor van de Nationale Bank van België" opgericht (een ven-nootschap ontstaan uit de maatschappij Belpaire-Lambert-Orbecq-Poirier) en Louis leende een grote som op Wolputte en belegde ze in aandelen. De intekenprijs was zeer laag door de crisis maar de cours steeg sindsdien. Hij had dus zeker ook een zakelijk inzicht en goede raadgevers.

Andermaal Duitse inkwartiering

Toch zijn **Louis Goovaerts** en **Fien Nagels** niet onmiddellijk op hun kasteel gaan wonen. Hij bleef rustig de beenhouwerij verder zetten tot zijn jongste zoon trouwde en hem als beenhouwer opvolgde. Pas in het voorjaar 1938 gingen Louis en Fien met hun zoon Oscar definitief hun kasteeltje bewonen.

De tuin werd volledig heraangelegd. Vele sierbomen werden ontworteld en van het park werd een boomgaard gemaakt. Allerlei fruitbomen werden aangeplant: appelaars, perelaars, pruimenbomen en kriekenbomen. Ook zeer veel bessenstruiken vulden de gaten.

Maar opnieuw trokken zich donkere wolken samen boven Wolputte. De oorlog stond voor de deur en dat zou nog veel leed berokkenen. Het Belgisch leger moest zich terugtrekken. Drie officieren en drie adjudanten betrokken het kasteeltje van 13 tot 18 mei 1940. Dan volgde de Duitse bezetting. Eerst was er een inkwartiering van het bezettings-leger. Ze trokken binnen in de huizen die hen het meest bevielen of leeg stonden door de vlucht van de bewoners. Toen ze begin augustus de woning van bakker De Kempeneer moesten ontruimen omdat de bevoorrading anders in het gedrang kwam, verhuisden een deel naar het kasteelke. Daar zat toen reeds een officier met een paar soldaten. Nadien werden ze vervangen door de plaatselijke wacht die er een Ortskommandantur inrichtte. Doorgaans verbleven er van augustus 1940 tot februari 1942 een twaalftal Duitsers.

Louis Goovaerts schreef nauwkeurig op in een cahier wat hij bezat in zijn huis, met inbegrip van zijn persoonlijke goederen. Hij registreerde hoeveel militairen bij hem verbleven. Hij kreeg hiervoor de luttele vergoeding van ongeveer 1 frank per soldaat per dag. Zijn rijkelijk ingericht huis werd door de Duitsers niet ontzien. Er werd vernield en zelfs gestolen. In november 1941 maakte hij een nieuwe lijst op van de aangerichte schade. Daarin lezen we wat volgt:

" De Duitsers hebben een kostelijk tafeltapijt in rode velours met geborduurde rand en gouden biezen en met bloemen doorweven gebruikt voor gordijnen en het werd door hen in beslag genomen. De meubelen van de spreekkamer en de fauteuils van het salon werden vernield tijdens hun braspartijen in 1940.
In 1941 hebben ze van de salons een keuken gemaakt. De geboende plankenvloer werd beschadigd en het behang vernield door afbraak en veranderingen. Dat gebeurde ook op de kamers, in de salons, in de spreekkamer en in de keuken. De traplopers werden vernield door de met ijzer beslagen botten. De venstergordijnen werden af-getrokken en weggesmeten. De vuren in de spreekkamer, salons en in de keuken werden beschadigd of uitgebroken. De deuren, ramen en luiken werden geknakt of half vernield. De waterpomp werd gans uiteengerukt. De schaliën op het dak werden zwaar beschadigd en kapot getrapt door het plaatsen van telefoonfourure en windschermen op de schouwen. De zink die maar één maand voordien gelegd was werd beschadigd door de telefoonfourure te plaatsen. De deur-sleutels zijn verloren en de klinken zijn geforceerd of afgeslagen. Ook de klinken in de hal en in het portaal zijn vernield en de vloer in ceramiek werd vernield. In de spreekplaats werd een kast beschadigd en de vloer rot en kapot gemaakt".

In 1942 voegde hij er nog aan toe:

"De 18de mei hebben ze de groote reeds vernielde spiegelglazen van het tweede achtersalon voort uitgebroken, op slaapkamer (achterkant) spiegels uit de deuren van de kleerkast uitgenomen. Dagelijks werd er van ons brandhout weggenomen.

De 20ste mei hebben ze de regenwaterpomp kapot gemaakt en af gerukt, de deur van 't pomphuis afgerukt en het cokes vuur in de eerste salon weggebroken, in de spreekplaats het vuur afgebroken en buiten gesmeten.

De 24ste mei hebben ze het raampje van de voordeur afgerukt en ook de vensterluiken boven en de venststerhaken vernield. Beneden hebben ze de pompen der vensterluiken kapotgerukt door de luiken af te smijten".

De schade moet aanzienlijk geweest zijn maar gelukkig voor Louis zijn ze begin 1942 verhuisd naar het nieuw gebouwd huis van "de Kees" (Karel Slachmuylders) op de Mechelse steenweg 3 dat dan het nieuwe Ortskommandantur werd.

In 1944 huwde **Oscar Goovaerts** (1908-1979) met **Alida Van Causbroeck** (1911-1999) en hadden drie kinderen:
Louis (°Hombeek 11.9.1945)
Edith (°Mechelen 22.4.1948)
Clotilde (°Hombeek 9.7.1950)

Oscar en Alida zorgden voor de kost door het kweken en verhandelen van fruit en bessen. Oscar leverde veel bij de bakkers in de omgeving. Met de *triporteur* leverde hij ook op de fruit- en groentemarkt van Mechelen. De grotere hoeveelheden werden door de handelaars ten huize afgehaald.

In 1969 stierf Fien en tien jaar later ook Oscar. De kinderen waren intussen getrouwd en Alida bleef er allen wonen. Ze werd moeilijker te been en verhuisde het laatste jaar naar het ouderlingenhuis in Bonheiden. Daar overleed ze in september 1999.

Alida Van Causbroeck kort voor haar vertrek uit Wolputte

Baron Van Zon

Eind 1998 besloten Alida en de kinderen Wolputte te verkopen.aan de N.V. Baron van Zon. **Patrick Van Campen**, gedelegeerd bestuurder van de vennootschap, richtte het inmiddels geklasseerde pand in als familierestaurant. De naam ontleende hij aan zijn grootvader die in het Antwerps poppentheater Van Campen groot succes had geoogst met de ludieke figuur baron Van Zon.
In het familiaal "***eet-tablissement*",** waar kindvriendelijkheid hoog in het vaandel wordt gedragen, kan men terecht voor een tussendoortje, een uitgebreide lunch of een verfrissend drankje.

Eindnoten:

[1] Frans De Ridder en Jan Lindemans: "Antwerpse Plaatsnamen", blz.30 n°111.

[2] SAM, Schepenbrieven 1345 - 1352 fol 77 v°.

[3] SAM, Schepenbrieven 1346-1350 fol 32 r°.

[4] F. De Ridder: "Gesch. der Gemeente Hombeek" blz.103 e.v.

[5] Marcel Kocken: Gids voor Mechelen, blz 321.

[6] Uyterhoeven, persoonlijke handgeschreven nota's (SR), (archief Hoembeka)

[7] A. Wauters:Environs de Bruxelles:"Wolputte, un fief du Brabant, qui comprenait la ferme de ce nom, ommée aussi la Croessers hoff (1766) ou l'hoeve den Sommer…" T.6c, p.54.

[8] SAM, Notaris J.Fr De Grauw, bundel 788, akte van 3.4.1757

[9] SAM, Notaris J.Fr. De Grauw, bundel 787, akte van 23.7.1754.

[10] SAM, Notaris J.Fr. De Grauw, bundel 793, akte van 30.3.1773.

[11] SAM, Schepenbank Hombeek, oud archief, bundel 91.

[12] In een interview in 1984 vertelde Carlo Phlips dat vroeger verteld werd dat in het huis "De Koos" op de Mechelse weg onderaardse gangen waren als ontsnappingsroute voor verstekelingen. Zo waren er ook schuilplaatsen op Wolputte en bij de smid De Kempeneer ernaast die onderling verbonden waren.

[13] SAM, Notaris J.F.A. Beelaerts, bundel 50, akte van 1.8.1795. Verwonderlijk is dat Frans Michiels vernoemd wordt als pachter op Hombeek-Brabant. Wolputte lag op Mechels Hombeek. Dat kan er op duiden dat Frans Michiels van een ander pachthof is overgekomen.

[14] SAM, Notaris Hosselet, akte van 3.9.1798.

[15] SAM, notaris Vinck, bundel 899, n° 262, akte van 21.9.1811.

[16] SAM, notaris Vinck, bundel 904, n° 67, akte van 18.4.1814.

[17] SAM, notaris Vinck, bundel 904, n° 68, akte van 18.4.1814.

[18] SAM, notaris Vinck, bundel 904, n° 69, akte van 18.4.1814.

[19] SAM, notaris Vinck, bundel 906, n° 26, akte van 26.1.1815.

[20] SAM, notaris Vinck, bundel 906, n° 36, akte van 30.1.1815.

[21] SAM, notaris Vinck, bundel 907, n° 260 en 270, akte van 10 en 17 en 28..8.1815.

[22] SAM, notaris Vinck, bundel 907, akte van 17.7.1815.

[23] SAM, Notaris Beelaert, Akte van 23 en 26 april 1815.

[24] SAM, Notaris Beelaert, Akte van 2 en 30 januari 1817.

[25] SAM, Notaris Beelaert, Akte van 18 en 22 april 1817.

[26] Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap: "Bouwen door de eeuwen heen" deel 13n2, blz.159

[27] Notaris Evarist De Meersman, St.-Agatha Berchem, Akte van 10.4.1920.

[28] Interview 1965 met Emiel De Kempeneer.

[29] Hoembeka-archief : Akte van 10.4.1920 van Notaris Evarist De Meersman, Sint-Agatha-Berchem.

[30] Hoembeka-archief : Bevolkingsboeken 1920 en 1930. Enkel de eigenares **Rosalie Naemloos** werd vermeld. Aanvankelijk hebben twee nichtjes, **Martha Soupart** (°Rijsel 1903) en **Magdalena Soupart** (°La Madeleine 1905) een korte tijd daar verbleven.

[31] Uit een gesprek met Rosa Pessendorffer, die ertegenover woont en "den Djék" goed gekend heeft.

[32] Uit een gesprek van Raymond Lauwers met zijn vader op 31 maart 2004.

[33] Hoembeka; Akte van notaris De Marré, Mechelen, dd. 20.2.1930.

[34] Hoembeka; Akte notaris Delvaulx, Mechelen, dd. 22.6.1932

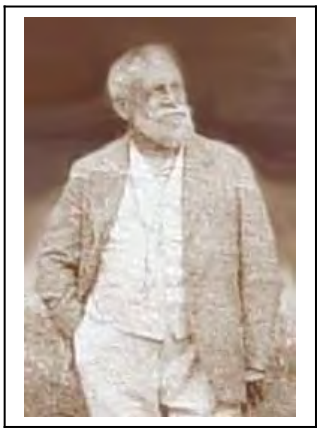
[35] Hoembeka; Akte van Notaris Victor Van De Walle, Mechelen, dd. 14 dec. 1913.

[36] Hoembeka; Akte van Notaris Victor Van De Walle, Mechelen, dd. 14 jan. 1936.

[37] Interview met Delphine Van Eetvelde (1970) van wie we ook de foto kregen van Deck met vrienden in zijn tuin. Ook Delphine Rosiers, echtgenote van Jan Goovaerts, vertelde dat het nooit officieel gemaakt werd maar het wel een publiek geheim was dat Louis het groot lot gewonnen had.

Den Djék

Louis Buelens

n.v.d.r.: Dit cursiefje van onze Hombeekse verteller, Louis Buelens, schetst de atmosfeer van de jaren dertig en licht de sluier wat op hoe de mensen van toen over de kasteelheer van Wolputte en zijn entourage dachten. Het ganse dorp was één gesloten gemeenschap waar iedereen iedereen kende en men voor wat bijstand op mekaar beroep kon doen. Men was wel aardig en hulpvaardig voor mekaar maar men schrikte er ook niet voor terug lol te maken door één of andere grap. Rik Brusselmans en Fons Van Crombruggen, alias "den doo", woonden vlak bij het kasteel. Ze hielden van grappen en durfden al eens een scheve schaats rijden. Ze kenden weiden en velden en "toekkers" wisten ze waar het wild zat. Zo liepen ze ook tegen de lamp onder de eerste wereldoorlog omdat ze de Duitsers kwelden door valse Marken te verspreiden. Den Djék had zijn vaste tuinier maar deed vaak beroep op Rik en "den Doo" voor karweien en de jacht. Louis vertelt over zijn eerste ontmoeting met den Djék, begin van de jaren twintig en ook over een diner op het kasteel tien jaar later.

Een eerste toevallige ontmoeting

Ik was er het hart van in. Onze Molly, de grijsgerankte kater had er het bijltje bij neergelegd. Hij had het vertrouwde plekje onder de *roodfloeren croquestoel* van grootmoeder verlaten. Op zijn vijftiende jaar, een gezegende ouderdom voor katers, was hij in stilte zijn laatste zuchtje gaan uitblazen achter in de stal goed weggedoken onder een bussel stro. Waardig eindigen in schoonheid was zijn kattenlevensregel. Geleerde statistieken tonen aan dat de ouderdomsdeken van deze diersoort het tot zijn vierendertigste levensjaar gebracht heeft. Dat is dan geen boerenkat geweest die van het leven geprofiteerd had, maar een in de watten gelegd stadsexemplaar.

Ik was samen met onze Molly opgegroeid. Aanvankelijk waren we echte speelkameraadjes maar later kreeg Molly meer en meer de rol van zondebok toebedeeld. Als ik mijn goede naam in het gedrang zag komen, wees ik met een overtuigend gebaar onze Molly aan als de dader. Een verstandige jongen beging geen misstappen, maar verstandige katers kwamen enkel voor in sprookjes. Toch hinderde dit de vriendschap niet die de poes voor mij had. Iedereen beschouwde en behandelde onze Molly als een volwaardig gezinslid.

En nu was die trouwe vriend dood. Met vochtige ogen en een krop in de keel had ik een kruisje getimmerd. Het werd op het graf onder de notelaar geplant. Ik stond nu op *Zjang van de Zwis* te wachten om een paar nieuwe poesjes te gaan halen. Op de Hombeeksesteenweg woonde Liza Peeters, de zuster van *de scheiper uit de Kattestraat*. Liza was een vriendin van den huize. Ze kwam regelmatig eens binnenwippen en zorgde voor een pak snippers uit een koekjesfabriek, een lekkernij waar we met ongeduld naar uitzagen. Ik mocht twee jonge katjes gaan uitkiezen om de leemte onder de Leuvense stoof op te vullen. "*We zullen een dikke laag toemaat in de eierkorf leggen, dan liggen ze mals en warm*". De moederlijke bezorgdheid beperkte zich niet tot haar kroost, ook de huisdieren kregen hun oppas en genegenheid. Die *dikke laag* was ook wel een voorzorg tegen gebeurlijke inwendige aandrang want : "*Als zulke jonge diertjes hun moeder en eigen nest moeten missen, weet men maar nooit*".

Op de melkkar werd het levensverhaal van onze Molly nog eens overgedaan en de Zwis die zelf ook kinderen had, begreep des te beter het verdriet van de kleine jongen. Hij zou me bij Liza afzetten. Achter in een tuinhuis woonde de moederkat met haar vier kleintjes. Nelleke werd bedreven uit haar nest weggelokt. De keus was rap gemaakt. "*Dat zwarteke met zijn vier witte sloefkes en ook dat grijs gerankt, een evenbeeld van onze Molly*". Heel voorzichtig werden de bange wezentjes in de hoge zwarte korf gezet. Het deksel werd zorgvuldig dicht gedrukt en de twee draaglussen er overheen gelegd. Versterkt door een glas limonade en een paar koekjes ging ik rap naar huis. Die mand moest wel een gevang zijn voor die bange schepseltjes.
- "*En het deksel goed dicht houden, hé zooneke, want ze zouden de weg niet vinden en de groeten aan moeder en vader hé, ik zal er in 't kort eens komen naar kijken*".

- "*Jaja Liza en merci voor de poesjes hé, ik zal er goed voor zorgen*."

Iedereen noemde haar *Liza Peeters* maar zij heette eigenlijk *Boey*. Ze had haar jong leven als hulp bij de ouders van *Mus Peeters* doorgebracht. Later was ze er uitgetrouwd met Sevrien De Witte. Dan was ze naar Mechelen gaan wonen. Bij ons was die goedlachse brave vrouw altijd welkom niet alleen voor de snoepjes maar die namen we er gaarne bij. Ik veegde vlug met mijn zakdoek voorhoofd en neus droog, drukte de korf stevig tegen mijn buik, met de luchtgaatjes naar buiten gekeerd, legde de beide armen er beschermend over heen en vertrok. Ik voelde mijn beschermelingen over en weer kruipen en hoorde hun scherpe nagels over het riet van de bodem schrapen.

Aan de draai voor het *Horckmansbos* was ik dringend aan rusten toe. Mijn armen werden stram van het gespannen drukken en het zweet liep in een baantje langs mijn wangen neer. Ik ging zitten in de graskant met de korf tussen de knieën gekneld en liet mijn armen languit hangen om de vermoeidheid wat te laten wegzinken. Nooit was die weg zo lang geweest. Nog twee zulke trekken en ik was thuis. Ik voelde me gelukkig met de lieve diertjes en fier ook die opdracht op mijn eentje tot een goed einde te kunnen brengen. Vlug keek ik even door de rieten gaatjes en zag vier glanzende oogjes de buitenwereld opzoeken. Alles was nog in orde daar binnen. Er kwam een fietser over de Zennebrug. Voorzichtig kroop ik recht, veegde mijn blote benen droog en vertrok voor de tweede etappe.

Met mijn kostbare vracht trok ik welgezind over de Zennebrug en zag het bruinzwarte water langs de sasdeuren naar beneden storten. Om de diertjes van het gedruis niet te laten schrikken liep ik midden van de rijweg. Wat een paradijs zullen de poesjes bij ons vinden; vrij spelen en rondlopen in stal en schuur waar het krioelt van muizen in alle maten en kleuren, op kikkerjacht gaan en als tussendoortje een mus naar de hemel helpen. Geen rijker leven dan het buitenleven vol afwisseling en vermaak.

Eens voorbij de ijzeren leuning van de *kreubbe* rustte ik terug wat. Ik zette de korf naast de houten afrastering van de hof van *den Djék*. De zon stond te branden zonder pardon. Met één voet op het deksel veegde ik al het zweet wat af. Ik berekende de nog af te leggen weg. De volgende rustpoos plande ik achter de *biels* aan de springbareel om dan langs de Heikesweg naar huis te gaan. Nog vlug een koekje geknabbeld tot versterking en dan brandnieuwsgierig toch maar eens kijken of alles nog in orde was daar binnen. Ik zette me op de knieën en zag door de gaatjes een grijze pels die regelmatig op en af ging. Dat ademde nog, maar waar zou het *sloefke* zitten ? Ik lichtte het deksel heel voorzichtig omhoog en zocht door het spleetje naar de witte pootjes. In de verste hoek bewoog iets donkers en met één oog dacht ik een witte glimp op te vangen. Plots een schok in de linkerhand; twee grijze pootjes haken over de rand en met een langgerekt "*miaa-aauuw*" glipte het grijze poesje over de rand en gleed als een paling door de smalle opening tussen twee latten de wildernis in van de tuin van *den Djék*. Verlamd zat ik daar met het volle gewicht van heel mijn lichaam op de korf. Het hulpeloze diertje, verschrikt tegen de grond geplakt, staarde me aan met grote ogen. Het hart klopte mij in de keel en ik voelde mij doodziek worden van spijt en zelfverwijt. Wat moest ik thuis vertellen, en aan Liza ? Ik had haar beloofd er goed voor te zorgen. Behoedzaam schoof ik de mand tegen de latten, hield ze met één hand vast en met de andere hand trachtte ik de vluchteling te vatten. Mijn arm was een beetje te kort. Ik legde mij plat op de buik om een paar centimeters te winnen, maar ook dat helpt niet. Dat onding zat mij met een uitdagende blik te bekijken en scheen er ook nog pret aan te beleven. Met zachte woorden *"kom poezeke, kom bij uw broertje of zusje* (dat was ik vergeten te vragen). K*om Mollyke, ge krijgt mijn koekske*". Maar ook een strenge blik en een vies woord dat de duiven-melkers soms gebruiken bracht geen oplossing*:*
- *"as ge nondedoeme naa ni komt, wring ik aave nek oem !* ".

-"*Wat is dat daar allemaal ? Ik zal eens komen helpen*". Van achter een brede palmstruik kwam een klein witgebaard manneke, met een strooien hoed met heel brede rand en een gele wandelstok in mijn richting gestapt. Ik grabbelde recht en als versteend op beide knieën zat ik daar een poos die vreemde verschijning aan te staren. Geschrokken door het geluid achter haar wipte het katje vooruit. Ik greep in één beweging het kreng bij de kop en sleurde het door de latten. Met een ruk plofte ik het in de korf bovenop het *wit sloefke*. De korf dicht en tegen het lichaam gedrukt, rende ik dwars over de straat tot aan de witte muur van *de Koos.* Dicht tegen de gevel sluipend als een soldaat op verken-ning liep ik verder tot voor de winkel van *de Noot,* intussen over de schouder glurend of ik niet achter-na geze-

ten werd. Wat een opluchting. Ik schudde eens krachtig met de mand en voelde twee verschillende schokjes tegen de wand. Ze waren er nog allebei. De korf werd even op de vensterbank gezet terwijl ik adem en hartslag terug op normaal tempo liet komen. Nog nooit had ik me zo ellendig en moe gevoeld.

Rakelings was ik aan het ergste ontsnapt; *den Djék, een man over wie* zoveel rare dingen verteld werden, de schrik van de schooljongens. Op weg naar de zavelberg op de Zennedijk hadden er al veel jongens het één en ander mee beleefd. Hij was *ne frammason*, een Liberaal, die nooit naar de kerk ging en misschien wel met den duivel omging. Over dat laatste waren ze niet heel zeker, maar dat het *ne vieze* was, daar twijfelde niemand aan.

Terwijl ik door het dorp strompelde met lome benen en regelmatig achter mij blikte, besefte ik pas de omvang van mijn gevaarlijk avontuur. Het koude zweet brak me uit, rillingen liepen over de rug en mijn kop voelde heet en pijnlijk aan. Ik had maar pas mijn plechtige communie gedaan. Een ondefinieerbaar gevoel van goed en kwaad stoorde mijn gemoed. Wat had ik moeten uitvinden als ik mislukt was? Dat poesje was misschien van honger omgekomen in die grote tuin met hoog opgeschoten gras en scheve bomen. Was dat mijn schuld ? En die halve vloek, moest ik dat niet biechten ? Maar ik had een (katten)leven gered, dat was een goede daad. In het *wegske van Mandus van den Bekker* zette ik me voor de schuurpoort van *Freeke van Neullekes* en kon mijn tranen niet langer bedwingen. De schrik, de vermoeidheid en het spijt om mijn mislukte opgave, medelijden met het verloren beestje en dan weer de vreugde voor de goede afloop; het was iets te veel geweest. De tranen vloeien ongeremd en ik zag *Lik van den Bekker* over het muurtje kijken.
Medelijdend vroeg ze:
- "*Hedde ha ziér gedaan zooneke* ?"
- "*Nié Lik, 't es van de hevige zon* !"

Opgelucht door het meevoelen van een medemens kwam er nieuwe energie vrij en ik vatte mijn volgende etappe aan. Daareven had ik dat koppig ding nog dood kunnen nijpen, maar nu voelde ik weer hoe graag ik die twee poesjes zag. Ze zullen onze Molly nooit volledig kunnen vervangen maar wel de lege plek opvullen. Doodmoe maar gelukkig zette ik triomfantelijk de korf neer in de woonkamer. De nieuwe huisbewoners deden aarzelend een eerste verkenningstocht rond tafel- en stoelpoten. De deuren werden dichtgehouden en het kommetje met verse volle melk voorgezet. Het grijze poesje was even fit als het wit gevlekte. Of alles goed gegaan was onderweg ? Met kleine varianten werd het verhaal uit de doeken gedaan waardoor iedereen overtuigd was dat ik een *grote jongen* was. De twee poesen zijn opgegroeid als volwaardige katten. De één werd onze *Sloef* en de ander onze *Molly*, maar die laatste heeft bij mij altijd een streepje voor gehad.

Een bijzondere figuur

Van den *Djék* werd gezegd dat hij "*Baron van den Abeele*" heette. Ik weet niet of het zijn werkelijke familienaam was. De meeste mensen gingen er een straatje voor om. Het was iemand met invloed en in de nood werd zijn hulp in dank aanvaard. Regelmatig reed hij met de trein naar Brussel en had er ergens een vinger in de pap. Wie zijn bemiddeling inriep, trachtte hij te helpen. Hij vroeg nooit geld voor een of andere dienst maar betaalde ook niet gemakkelijk. Hij vergoede elke dienst liefst met een wederdienst. Het onderhoud van het kasteel en de omgeving werd opgeknapt door wie van zijn gunsten genoten. Boeren moesten in de winter bomen komen kappen en naar de zagerij voeren. Een schrijnwerker timmerde een omheining, ieder deed wat in zijn kraam het best paste.

Door de enen werd hij verguisd en door de anderen geprezen maar dat raakte zijn koude kleren niet. Het was een opvallende figuur, een artiest. Met een vest en broek in witte en zwarte carrés en een breed gerande artiestenhoed trok hij naar het station. Aan het loket mocht hij voorgaan en werd met de nodige honneurs bejegend:
- *"Jawel meneer Dec*".

De kaartjesknipper begroette hem als een soldaat zijn overste en bracht steeds de wijsvinger aan de kepie. Als hij met de autobus naar Mechelen reed, stond hij aan de poort van Wolputte te wachten en de chauffeur stopte zonder morren vóór het kasteel. Hij voerde voor hem een bijkomende stopplaats in.

- "*Ge kunt nooit weten waar ge hem ooit eens voor nodig hebt*" moet hij gedacht hebben. Dat was ook zo en *de baron* liet zich dat goedwillig welgevallen.

Men vertelde dat hij kunstfotograaf zou zijn of ook schilder. Kennelijk verdiende hij toch goed zijn brood. Op een veilige afstand had ieder over die zonderling zijn eigen verhaal. Zijn voorkomen en houding was ongewoon en stond haaks op het traditioneel gedrag van gewone buitenmens. Dat gaf aanleiding tot allerlei gissingen over deze mysterieuze figuur. Ook de vrouwen hadden hun mening en zochten de waarheid tot in de huiskring van het kasteel en de intimiteiten van zijn bewo-ners. De hoofden dicht bijeen, de mond half afgeschermd met één hand en een schuwe blik achterom over de schouder, vertelden ze elkaar de meest raadselachtige dingen. Wie is wie en wie is wat ? Een nooit opgeloste vraag.

Op het kasteeltje waren twee dames: de éne, mevrouw Maria, ging door voor zijn echtgenote maar de andere, mevrouw Rosa, zwaaide de plak. Zij was altijd mooi *opgekleed* terwijl de eerste het werk opknapte in de keuken en de kamers. Met geheimzinnige woordspelingen en geladen donkere blik werden allerlei meningen geopperd en licht geoordeeld. Met *een "het blijft onder ons hé, want ik heb er ook niet bijgestaan*" werden de vermoedens vergoelijkt of de doofpot ingeduwd. Bij elke nationale feestdag of herdenking van de wapenstilstand zette den *Djék* een grote foto van Koning Albert I, versierd met Belgische vlag en strikken en kransen, vóór de ingang van het kasteeltje. Zijn eerbied voor de vorst was meer dan het respect van een oud-strijder of van een of andere goede vaderlander. Hij koesterde een diepe genegenheid en groette de beeltenis met volle eerbied. Hij is hoffotograaf en een vaste klant bij de koninklijke familie, was de mening van zijn bewonderaars, wat door zijn tegenstanders dan weer betwist werd. "*Er wordt gezegd ...*" maar niemand kende de waarheid.

Ik was intussen opgegroeid als volwaardige boerenzoon. Mijn eerste contact met den *Djék* en mijn poesje achter het lattenwerk was ik al lang vergeten toen op een kille oktoberavond mijn vriend ***Willem van den Dizzer***, ook een boerenzoon uit de Bankstraat, mijn hulp inriep. Hij vroeg me de volgende dag te willen helpen om een wagon kolen van het station naar het kasteel Wolputte te voeren.

Den *Djék* had overal zo zijn relaties en bestelde zijn brandstof per wagon rechtstreeks bij de mijnen. Voor het vervoer van het rangeerstation tot bij hem thuis sprak hij dan een of andere boer aan die bij hem voor een vroeger dienstbetoon nog in het krijt stond. De lading werd om 8 uur ter beschikking gesteld en moest om 14 uur gelost zijn. Afspraak om kwart voor acht dus aan de wissel van het sta-tion in Hombeek Het was die morgen licht gevro-ren maar het zou een zonnige dag worden. De voerman moest zijn kar zelf laden en binnen de poort afkappen. *Den Doo* zou de kolen in de kelder scheppen en regelmatig voor drank zorgen. Om 10 uur werden de twee jonge gezonde mannen gesterkt met een tas koffie en een paar boterhammen met kaas. Het werk liep vlot van stapel. De heer des huizes in hoogsteigen persoon betoonde zijn goedkeuring met een paar kleine sigaartjes. De eerste keer in ons leven dat we de zelfgerolde sigaret opzij schoven voor een rijkelijker rook-middel. In dienst van een kasteelheer moest men zijn standing hoog houden. We hadden hard gewerkt tot een eind over de middag. De lading kolen lag op de kasseien van de kleine voorhof. Er werd ons de gelegenheid geboden het stof van handen en gezicht wat af te wassen. Dan werden we in een klein lokaaltje geleid waar een tafel voor twee personen sierlijk gedekt stond. Eerst een aperitief om het stof weg te spoelen en de maag open te zetten. Dat laatste was overbodig maar we namen het er graag bij. Er werd vooraf een goed gebonden soep geserveerd van groenten uit eigen tuin, dan aardappelen met andijvie in witte saus en een grote schotel wit vlees rijkelijk overgoten met een lekker geurende saus. "*Jongens er is genoeg, eet op uw gemak uw volle goesting, ge hebt al de tijd en die fles moet leeg zijn eer ge vertrekt*." Met een gezicht van een lachende Sinterklaas met een dikke sigaar tussen de lippen, trok hij zich terug.

Nu had ik die vreemde man van dichtbij eens gezien voor wie ik als kind op de vlucht was geslagen. Hij sprak met een kalme zachte stem, was vriendelijk en bedaard, bewoog zich rustig bijna plechtig. Zijn ceremonieel gedrag was in contradictie met de onkerkse status waarmee iedereen hem bedacht. In alle geval was hij niet boosaardig zoals ik zeven jaar geleden had gevreesd.

Als boerenzonen waren we enkel gewend van een stevig stuk varkensvlees op ons bord te krijgen. We hadden ons al eens de vraag gesteld wat die rijke mensen zoal aten. Over wild en gevogelte hadden we horen spreken maar het nog nooit geproefd. Zou het misschien kalfsvlees zijn, dat was ook wit en naar men zei zo mals dat het smolt in de mond. Daar leek het op en we zouden het seffens eens vragen. Ik taste nog eens toe en mijn maat nam ook nog een stuk en liet het hem ook lekker smaken. Met een gespannen buikvlies als van een kleine trom, zaten we gelukzalig na te genieten.

Den Djék stond plots, geruisloos als een schim, terug bij ons. De duimen in de vestzak, een monkellach nauwelijks bedwingend, vroeg hij geamuseerd of het gesmaakt had.

- "*Heel lekker meneer, maar dat vlees kunnen wij niet thuisbrengen, is dat nu misschien gevogelte of zo. Het is zo bleek en het smelt in de mond.*"

Zijn gezicht plooide nu langzaam in een brede lach, de ogen vernauwden tot smalle spleetjes en zijn baardige kinnebak schokte wat alsof hij precies van ja wilde knikken op onze vraag.

- "*Ik zal eerst nog eens bijschenken en den Doo zal u de uitleg geven*."

Die laatste woorden wekten bij ons een licht gevoel van argwaan. Waarom vertelde hijzelf het niet meteen. Daarenboven leek *den Doo* ons precies niet de meest aangewezen figuur om de finesse van de *haute cuisine* uit de doeken te komen doen.

Als een geoefende ober met een uitgestreken gezicht kwam *Sir Doo Van Crombruggen* statig aangestapt met in de rechter hand een verroest dienblad van de Brouwerij Lamot met daarop mooi in een krans, huiden, koppen en schubbige rattenstaarten. Hij deed langzaam de ronde van onze tafel en verdween met den Djék in de aanpalende kamer.

Twee bleke mannen die zich op slag misselijk voelden bleven achter. Met grote slokken wijn trachtten we het ongedierte dat ons dringend dreigde de keel uit te kruipen de weg terug te wijzen. We probeerden aan aangenamer dingen te denken maar telkens weer keken die loense waterrattenogen ons spottend aan. Met drinken en slikken probeerden we het inwendig gewoel tot bedaren te dwingen. Deze ellende zou ieder voor zichzelf op zijn manier moeten verwerken. Stil en bleek bekeken we mekaar en hoopten ieder dat het met de andere beter mocht gaan. Het verlangen naar huis, naar een veiliger omgeving, ver weg van kastelen en feesttafels, moet even dwingend geweest zijn als toen ons Molly in de stal goed weggedoken onder een bussel stro haar plekje opzocht waar ze haar laatste zuchtje kon uitblazen. Op een joviale manier alsof er niets gebeurd was werden we uitgewuifd. Nu wisten we het niet meer of we die zonderling een nar of een bandiet moesten noemen ?

Met voddige benen kropen we op onze kar. Met een gemaakt vriendelijk gezicht probeerden we nog beleefd te blijven en daarmee bedankten we dan onze zonderlinge gastheer om zijn gul maal. Bij elke gedaver van de kar op de hobbelige kasseien voelden we de beesten opspringen die bij wijlen tegen de adamsappel botsten.

We konden niet zitten blijven en stapten af van de kar. Te voet gingen we verder. De omstanders bekeken ons met een vragende blikken. Welke voermannen gaan nu te voet naast een ledige kar? Niemand had het recht ons verwijtend aan te kijken omdat niemand maar enigszins kon weten wat er in ons hart – laat staan onze maag – nu omging. Een straathond die over de rijweg liep met kleine behaarde oortjes en een lange ruige snor, een kat met een lange staart die op een deurdrempel haar pels lag te likken met haar smalle scherpe pootjes, alles wat we zagen, alles wat bewoog, had rattenmanieren. We zagen weerom snorharen en schubbige staarten.

Thuis grepen we naar de koffiepot. Er werd gepraat over de karwei bij den Djék, zijn sigaren, zijn wijn, maar het nevenberoep van den Doo is nooit sprake geweest.. We hadden een plausibel alibi voor het langer wegblijven. Veel later, als de nasmaak reeds lang verdwenen was, konden we ermee lachen. We hebben moeder aangespoord ook eens rat gereed te maken en zagen de walging in haar ogen. Hoe ze de mond afschermde met de hand was sprekend.

Baron Deck Van Den Abeele was dus toch een zonderling type, een rariteit, iemand die men niet vermoedde aan te treffen in het toch steeds zo gewone, bijna eentonige en onveranderlijk landschap van een rustig buitendorpje dat toen nog Hombeek heette.

29 februari 1904 - 29 februari 2004

Florentine VAN DER ZEYP
Schrikkelkind uit Hombeek 100 Jaar

Frans Beukelaers

Op 29 februari hadden wij het geluk moeder als eeuwelinge te mogen vieren.

In deze tijd komen eeuwelingen meer en meer voor maar met een verjaardag op 29 februari is het wel een uiterste zeldzaamheid als men weet dat er theoretisch één kans bestaat op 1.461 dat men op 29 februari geboren wordt. Wat zou dan de theoretische kans zijn dat die ene 100 jaar wordt ? Maar dat de natuur zich van die theorie niets aantrekt, bewijst dat er dit jaar op schrikkeldag 2 eeuwelingen waren. Via omwegen vanwege de wet op de privacy kwamen we toch te weten dat in Maulde bij Doornik nog een dame haar 100e verjaardag vierde. Uiteraard werden door beide eeuwelingen felicitaties uitgewisseld.

Hoe kijkt Florentine terug op die 100 jaar?

We dachten aan een schooltaak die een van haar achterkleinkinderen onlangs meekreeg in de klas. Een vraaggesprek met iemand die de tijd meemaakte zonder elektriciteit. Hij twijfelde niet en koos zijn overgrootmoeder uit voor een babbel.

Hier volgt het gesprek, maar gemakshalve voor haar werden de data door ons bijgevuld.

Dag Moe, mag ik U een paar vragen stellen voor mijn huistaak ?
Ja Jonathan, doe maar.

Waar en wanneer werd U geboren ?
Ik ben geboren in Hombeek de 29ste februari 1904

Dus bent U bijna 100 ?
Ja, heel binnenkort.

Bent U in het ziekenhuis geboren of thuis ?
Ik ben thuis geboren zoals iedereen in die tijd.

Uit welk gezin komt U ?
Lodewijk Van Der Zeyp was mijn vader en **Catharina Teughels** mijn moeder
Wij waren thuis met 7 kinderen, allemaal geboren in Hombeek

Jan, geboren 28/09/1899. Hij leerde voor slotenmaker in Mechelen en werd later arbeider in het arsenaal. Hij huwde in Zemst met Verhasselt Maria en ging in Weerde wonen.

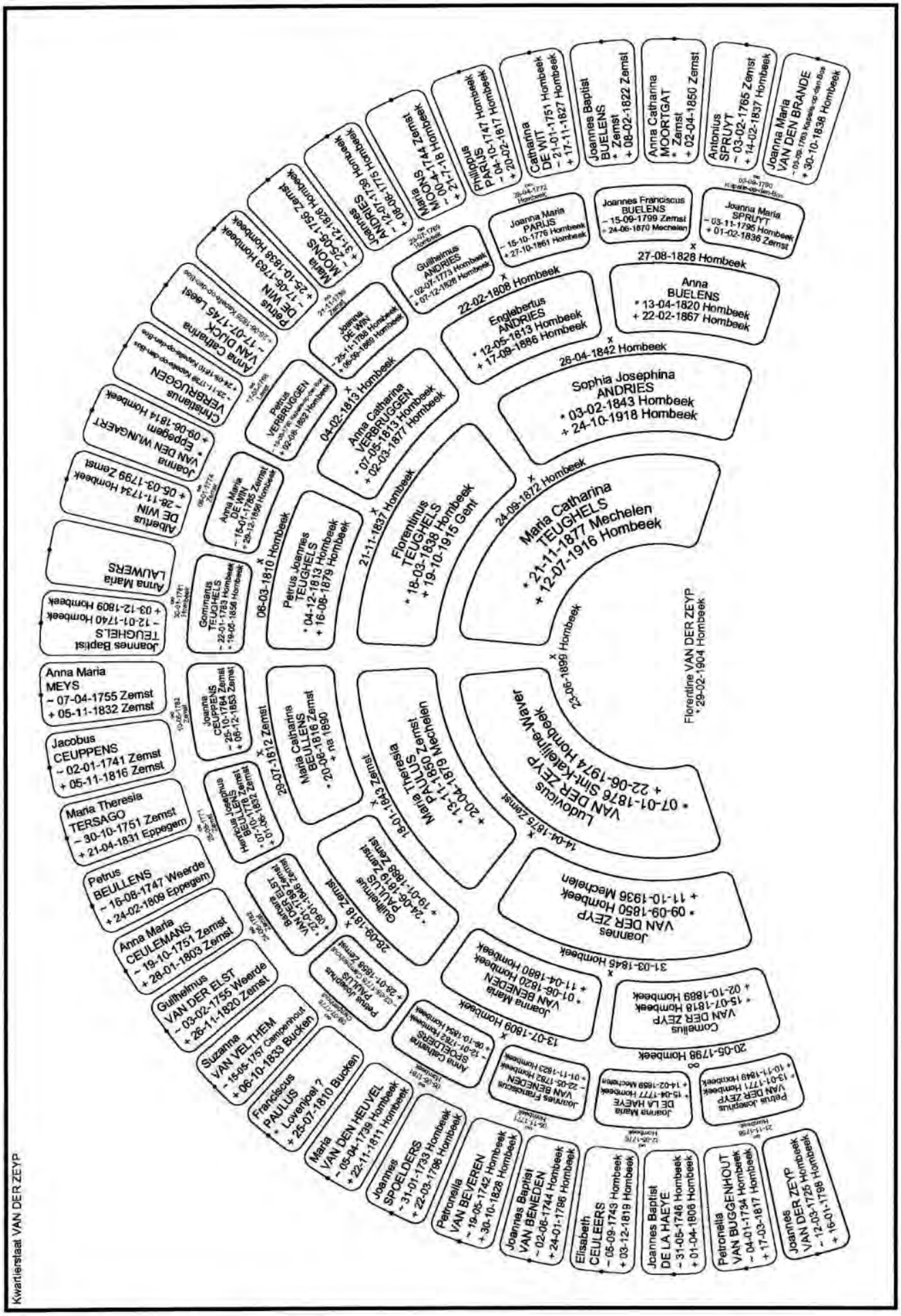
Leonie, geboren 27/10/1901. Zij ging zeer jong naar het klooster, studeerde daar voor onderwijzeres en werkte gans haar leven in het onderwijs. Ze werd later directrice en overste van het klooster in Geel.

Florentina, (ikzelf dus): Ik bleef thuis tot aan mijn huwelijk met onze va, Désiré Baetens.

Hendrik, geboren 27/11/1906. Hij werd meubelmaker, huwde in Kapelle-op-den-Bos met Celina Moens en bleef daar wonen.

Louise, geboren 24/09/1909. Zij ging ook naar het klooster waar zij steeds in de keuken werkte. Zij kookte jarenlang voor weeskinderen en verlaten kinderen te Deurne Antwerpen Later was zij kokkin in het rusthuis van Meerhout.

Maria, geboren 24/08/1908. Zij leerde de naaistiel bij de zusters in Hombeek en later in Mechelen. Zij huwde met Van Hoof Jozef en bleef op den Dries wonen. Zij stierf zopas op 22 Januari 2004.

Florentine VAN DER ZEYP
* 29-02-1904 Hombeek
Florentinus TEUGHELS * 18-03-1838 Hombeek + 19-10-1915 Gent
Maria Catharina TEUGHELS * 21-11-1877 Mechelen + 12-07-1916 Hombeek
Ludovicus VAN DER ZEYP * 07-01-1876 Sint-Katelijne-Waver + 22-06-1974 Hombeek
Sophia Josephina ANDRIES * 03-02-1843 Hombeek + 24-10-1918 Hombeek
Anna BUELENS * 13-04-1820 Hombeek + 22-02-1867 Hombeek
Englebertus ANDRIES * 12-05-1813 Hombeek + 17-09-1886 Hombeek
Joanna Maria SPRUYT ~ 03-11-1795 Hombeek + 01-02-1836 Zemst
Joannes Franciscus BUELENS ~ 15-09-1799 Zemst + 24-06-1870 Mechelen
Joanna Maria PARIJS ~ 15-10-1776 Hombeek + 27-10-1861 Hombeek
Guilhelmus ANDRIES ~ 02-07-1773 Hombeek + 07-12-1826 Hombeek
Anna Catharina VERBRUGGEN * 07-05-1813 Hombeek + 02-03-1877 Hombeek
Joanna DE WIN ~ 25-11-1788 Hombeek + 06-09-1869 Hombeek
Petrus VERBRUGGEN * 02-08-1809 Hombeek
Florentinus TEUGHELS * 21-11-1837 Hombeek
Petrus Joannes TEUGHELS * 04-12-1813 Hombeek + 16-08-1879 Hombeek
Anna Maria DE WIN ~ 15-01-1785 Zemst + 29-12-1858 Hombeek
Gommarus TEUGHELS ~ 22-01-1783 Hombeek + 19-05-1858 Hombeek
Maria Catharina BEULLENS * 20-08-1816 Zemst + na 1890
Joanna CEUPPENS ~ 25-10-1784 Zemst + 08-12-1853 Zemst
Hortensius Josephus BEULLENS * 20-10-1838 Zemst
Maria Theresia PAULUS * 13-11-1819 Zemst + 20-04-1879 Mechelen
Guilhelmus PAULUS * 24-09-1818 Zemst + 19-01-1868 Zemst
Petrus Josephus PAULUS * 28-01-1838 Zemst
Joanna Maria VAN BENEDEN * 01-06-1820 Hombeek + 11-04-1890 Hombeek
Joannes VAN DER ZEYP * 09-09-1850 Hombeek + 11-10-1936 Mechelen
Cornelius VAN DER ZEYP * 15-07-1818 Hombeek + 02-10-1889 Hombeek
Petrus Josephus VAN DER ZEYP * 13-01-1849 Hombeek
Joanna Maria DE LA HAEYE * 15-04-1777 Hombeek + 14-02-1859 Mechelen
Joannes Franciscus VAN BENEDEN ~ 22-05-1782 Hombeek + 01-11-1823 Hombeek
Anna Catharina SPOELDERS ~ 12-01-1782 Hombeek + 06-10-1824 Hombeek
Petrus Josephus PAULUS * 28-01-1838 Zemst
Bernarda Josepha VAN OSSELST * 20-01-1798 Zemst + 08-01-1868 Zemst
Joannes Baptist TEUGHELS ~ 12-01-1740 Hombeek + 03-12-1809 Hombeek
Anna Maria LAUWERS
Albertus DE WIN * 28-11-1734 Hombeek + 05-03-1799 Zemst
Joanna VAN DEN WIJNGAERT * Eppegem + 09-06-1814 Hombeek
Christianus VERBRUGGEN * 23-11-1738 Kapelle-op-den-Bos + 24-08-1810 Kapelle-op-den-Bos
Anna Catharina VAN DIJCK * 17-07-1745 Lessi + 25-10-1838 Hombeek
Petrus DE WIN ~ 17-06-1763 Hombeek + 25-05-1826 Zemst
Maria MOONS ~ 25-12-1765 Hombeek + 12-07-1826 Hombeek
Joannes ANDRIES ~ 08-08-1775 Hombeek + 12-07-1839 Hombeek
Maria MOONS * 17-04-1744 Zemst + 21-12-1818 Hombeek
Philippus PARIJS ~ 04-10-1747 Hombeek + 20-02-1817 Hombeek
Catharina DE WIT ~ 21-01-1751 Hombeek + 17-11-1827 Hombeek
Joannes Baptist BUELENS * Zemst + 08-02-1822 Zemst
Anna Catharina MOORTGAT * Zemst + 02-04-1850 Zemst
Antonius SPRUYT ~ 03-02-1765 Zemst + 14-02-1837 Hombeek
Joanna Maria VAN DEN BRANDE ~ 03-09-1793 Kapelle-op-den-Bos + 30-10-1838 Hombeek
Anna Maria MEYS ~ 07-04-1755 Zemst + 05-11-1832 Zemst
Jacobus CEUPPENS ~ 02-01-1741 Zemst + 05-11-1816 Zemst
Maria Theresia TERSAGO ~ 30-10-1751 Zemst + 21-04-1831 Eppegem
Petrus BEULLENS ~ 16-08-1747 Weerde + 24-02-1809 Eppegem
Anna Maria CEULEMANS ~ 19-10-1751 Zemst + 28-01-1803 Zemst
Guilhelmus VAN DER ELST ~ 03-02-1755 Weerde + 26-11-1820 Zemst
Suzanna VAN VELTHEM ~ 15-05-1757 Campenhout + 06-10-1833 Bucken
Franciscus PAULUS * Lovenjoel ? + 25-07-1810 Bucken
Maria VAN DEN HEUVEL ~ 05-04-1739 Hombeek + 22-11-1811 Hombeek
Joannes SPOELDERS ~ 31-01-1733 Hombeek + 22-03-1796 Hombeek
Petronella VAN BEVEREN ~ 19-05-1742 Hombeek + 30-10-1828 Hombeek
Joannes Baptist VAN BENEDEN ~ 02-06-1744 Hombeek + 24-01-1786 Hombeek
Elisabeth CEULEERS ~ 08-09-1743 Hombeek + 03-12-1819 Hombeek
Joannes Baptist DE LA HAEYE ~ 31-05-1746 Hombeek + 01-04-1806 Hombeek
Petronella VAN BUGGENHOUT ~ 04-01-1734 Hombeek + 17-03-1817 Hombeek
Joannes VAN DER ZEYP ~ 12-03-1725 Hombeek + 16-01-1798 Hombeek
22-06-1899 Hombeek
14-04-1875 Zemst
31-03-1845 Hombeek
13-07-1809 Hombeek
20-05-1798 Hombeek
27-08-1828 Hombeek
22-02-1808 Hombeek
26-04-1842 Hombeek
24-09-1872 Hombeek
21-11-1837 Hombeek
08-03-1810 Hombeek
29-07-1812 Zemst
18-01-1843 Zemst
28-09-1818 Zemst
04-02-1813 Hombeek
Kwartierstaat VAN DER ZEYP

Antoon Eduard, geboren 15/08/1914. Hij stierf 14 dagen later op de vlucht in Boom waar hij werd begraven.

Van gans mijn familie blijven er nu nog twee schoonzussen over: Tante Celine in Kapelle-op-den-Bos en nog de vrouw van mijn man zijn jongste broer, Tante Yvonne in Boortmeerbeek.

Mijn moeder verloor ik toen ik 12 jaar was. Vader hertrouwde met de zus van mijn moeder. Zij was weduwe zonder kinderen en was mijn doopmeter.

Hadden jullie zoals wij elk een eigen kamer ?
Nee, er was een kamer voor de ouders en een voor de meisjes. Mijn broers sliepen op zolder, waar een kamer in hout was gemaakt.

Wat was het beroep van Uw ouders ?.
Mijn moeder was huisvrouw en mijn vader seinwachter bij de spoorwegen in het station te Mechelen

Hadden jullie dieren ?
Wij hadden een poes , een varken , een geit, en later een koe.

Gingen jullie dan melk kopen als jullie nog geen koe hadden ?
Toen dronken we geitenmelk, zoals de meeste gewone mensen Mijn moeder maakte ook boter van die melk. De botermelk werd 's avonds klaargemaakt en soms maakte moeder er platte kaas van.

Wat aten jullie op je boterhammen ?
Wij aten confituur of bruine suiker op ons brood. In de zomer aten we aalbesjes of een peer of ander fruit volgens het seizoen en soms was er platte kaas.

Welk vlees aten jullie ?
Als het varken zo ongeveer 125 kg woog, werd het geslacht en was er vlees. Op vrijdag aten we een bakharing, stokvis of een ei bij het middagmaal. Veel vlees werd er niet gegeten toen ik jong was.

Waar en hoelang gingen jullie naar school ?
Ik ging naar de meisjesschool in Hombeek tot mijn twaalf jaar. Eerst was dat in de Bankstraat waar nu het Patronaat is en later in het dorp waar de school nu nog altijd is.

Hoe gingen jullie naar school ?
Te voet natuurlijk. Naar de school in het dorp was dat een half uur ver. We droegen klompen en in de zomer sloefen die mijn tante voor mij naaide.

Kwamen bij jullie ook de paasklokken en Sinterklaas ?
In Hombeek kwam Sint-Maarten. Sinterklaas en de paasklokken bestonden toen nog niet.

Wat kregen jullie van Sint Maarten ?
Wij kregen geen speelgoed , maar wel een pondkoek (peperkoek).

Wat voor speelgoed hadden jullie dan wel ?
De meisjes speelden met pareltjes en hadden een springkoord ; de jongens speelden met errebollen(knikkers) en een dop (tol).

Is het waar dat er toen nog geen elek-triciteit was ?
Inderdaad er was nog geen elektriciteit. Dat was niet gemakkelijk. Elektrische apparaten in huis zoals nu bestonden er dus niet, we moesten alles met de hand doen zoals de was. De strijk was met ijzers die warm gemaakt werden op de Leuvense stoof. De verlichting was met een petroleumlamp en als we buiten moesten in het donker was dat met een lantaarn. Tussen de woonplaats en de stal was er een klein venstertje. De lamp werd op de vensterbank gezet en zo was er in de stal ook een beetje licht. Het glas van de petroleum-lamp moest elke week gepoetst worden en het koper opgeblonken.

Dan was er ook geen straatverlichtiing ?
Natuurlijk niet. De landbouwers die in het don-ker op de straat moesten hingen een lantaarn aan hun kar of wagen. De dokter reed met een paard en koets waaraan ook lantaarns bevestigd waren.

Wanneer kregen jullie dan elektriciteit ?
Ik denk als ik zo oud was als jij, ongeveer 17 jaar. Er kwam 1 lamp in de woonkamer en 1 lamp in de slaapkamer van vader en moeder.

Wat heb je gedaan in de eerste en de tweede wereldoorlog ?
In de eerste wereldoorlog zijn wij gaan vluchten tot in Boom . Daar verbleven we een tijd en kwamen dan terug naar Hombeek.
In de tweede oorlog gingen we met paard en kar op vlucht vanuit Hever tot in de omgeving van Moeskroen. Na enige dagen als de Duitsers hier waren kwamen we terug. We passeerden hier in Kapelle maar de brug was opgeblazen en we moesten over een brugske dat over het sas gelegd was.

Wanneer huwde U ?
Ik huwde in Hombeek op 30 december 1930 met Desire Baetens uit Hever.

We
gingen op de boerderij van zijn ouders wonen , een huurboerderij van de familie Van Langendonk die toen ook eigenaar was van het domein Plankendaal waar nu de dierentuin is. De boerderij droeg de naam «VERGEDING» waar niemand de betekenis van kent.

Florentine huwde op 30 maart 1930 met Désiré Baetens.

Hoeveel kinderen kreeg U,
Wij hadden vijf kinderen

Jos. (Jozef), geboren 18/11/1931. Hij huwde met Horckmans Hilda die jong stierf. Hij is nu getrouwd met Heymans Liliane. Zij wonen in Muizen.

Maria, geboren 24/09/1932. Zij is gehuwd met Verstreken Felix en zij wonen in Hever.

Jan, geboren 24/10/1935. Hij huwde met Van Aerschot Godelieve en woonde in Wespelaar. Hij is overleden op 27/09/2002. Zijn vrouw woont nog in Wespelaar.

Josephine, geboren 15/01/1937. (Dit is uw Oma). Zij huwde met Frans Beukelaers en zij wonen hier in Kapelle-op-den-Bos.

Henri, geboren 29/06/1944. Hij is gehuwd met Van Opdenbosch Godelieve. Zij wonen in Haacht.

Al mijn kinderen zijn geboren in Hever uitge-zonderd Josephine die in het Moederhuis te Mechelen geboren werd.

Later kwam U terug naar Hombeek wonen ?
In 1954 kwamen wij naar Hombeek wonen in mijn ouderhuis. Wij zijn dan gestopt met de boerderij. Mijn man ging dan nog werken tot aan zijn pensioen. Hij overleed op 24/12/1988. Ik ben dan daar blijven wonen tot ik ongeveer 96 jaar was.
Nu woon ik in Kapelle-op-den-Bos bij ons Josephine en Frans maar verblijf ook veel in Hever bij ons Maria en Felix.

Hoeveel kleinkinderen enz. hebt U ?
Ons Josephine heeft ze voor mij geteld. Bij de 5 kinderen zijn er 8 kleinkinderen, 20 achterkleinkinderen en 1 achterachterkleinzoon

En als u binnenkort 100 wordt wat gaan we dan doen ?
Feesten natuurlijk. Met gans de familie, mijn vrienden gepensioneerden enz.

Bedankt Moe voor dit gesprek en een dikke zoen voor U!

100

Florentina Van Der Zeyp, echtgenote Désiré Baetens werd op schrikkeldag, 29 februari 2004, juist geteld 100 jaar.

HEEMKUNDE-KRING V. HOMBEEK
HOEMBEKA

't Ridderke

Trimestrieel heemkundig tijdschrift van Hoembeka
18de Jaargang 2004 * Nr. 2 * april - juni

Twee kerken, twee torens, twee parochies van Sint-Niklaas en Sint-Maarten; Leest en Hombeek

Meermaals werden in de loop der tijden beide kerken door dezelfde priester bediend. Nu wekt een meervoudige functie verwondering; toch een herhaald feit.

verantwoordelijk uitgever: Ward De Kempeneer, Diepestraat 2, 2811 HOMBEEK tel 015 423326

afgiftekantoor
1980 ZEMST

DE KRINGWERKING

Het boek over "DE STAM TEUGHELS"

De inschrijvers kunnen op zondag 31 oktober hun boek komen afhalen in de bovenzaal van het cultuurhuis. Het zal meer dan 300 blz. beslaan. De voorintekenprijs op de tentoonstelling was 25 euro. Bestellen kan nog bij Wim Baetens, maar aan de prijs van 30 euro.

Fietstocht 2004

Datum : zondag 29 augustus 2004
Vertrek : Hombeek -Kultuurhuis " Leliendaal " om 10.00 uur. Aankomst : voorzien rond 17.00 H
Afstand : ongeveer 45, Km over vlakke, mooie en rustige wegen in Vlaams Brabant , Boortmeerbeek , Kampenhout , Tildonk , Werchter , Bonheiden , Muizen. De nodige drankpauzes worden onderweg voorzien en men kan de kans de inwendige mens versterken nadat we langs de Leuvense Vaart onze afstapplaats bereikt hebben :
Taverne " Café MARITIME " - Vaartdijk - Tildonk

Boerenpens met appelmoes : 5,00 Euro
Croque Monsieur : 4,50 Euro.
Ballekens met krieken : 5,00 Euro
Omelet spek : 5,00 Euro
Spaghetti à la chef : 8,00 Euro .
Dranken zijn voor eigen rekening.

Aantal deelnemers zou beperkt worden tot ongeveer 40 personen.
Inschrijven zo vlug mogelijk en ten laatste op 10 augustus met opgave van uw keuze voor de lunch aan
Raymond LAUWERS , Hombekerkouter 33 , 2811 HOMBEEK - tel 015/41 21 62

Betaling cash (gepast geld) of door overschrijving Hoembeka vzw - rek.nr. KBC 733-2172054-60

ACTIVITEITEN

Vrijdag 1 oktober 2004 :	Voordracht over Art Deco in onze hoofdstad door Architect Jan Apers, leraar aan St.-Lucas Brussel, hogeschool voor architectuur
Zaterdag 2 oktober 2004 :	Bezoek aan Brussel o.l.v. arch. Jan Apers
Zondag 7 november 2004 :	Lichtstoet van Sinte-Mette met paardenommegang in de voormiddag.
Vrijdag 10 december 2004 :	Voordracht

Heengaan van twee trouwe leden.

We delen in de rouw van twee leden die ons van de eerste dagen van ons bestaan zeer genegen waren.
Te **Bornem** overleed priester **Jozef Pauwels**. Hij was vele jaren de bezielende onderpastoor van onze parochie.
In **Mechelen** is ons trouw erelid **Bertha Teughels** van ons heengegaan. Ze was de echtgenote van onze eerste voorzitter en steunde de kring met raad en daad. We bieden de familie hiermede nogmaals onze oprechte deelneming aan in de rouw die ze treft.

WERKING en RAADPLEGING

Archiefwerking: Iedere donderdagavond tussen 20:00 en 22:00 uur kan men in het Hoembekalokaal terecht voor inlichtingen, vragen en opmerkingen. U kan er ook een handje toesteken bij het ordenen van documenten, prenten en foto's, bij het klasseren van tijdschriften en boeken. U kan ook deel hebben aan een ontspannen babbel bij een koffie of een thé.

Raadpleging: De donderdag van 19.30 uur tot 22.00 uur. In juli en augustus is er geen raadpleging.

'Pastoors gevraagd'

Pastoor in meer dan één parochie tegelijk

Wilfried Hellemans

Toen Hombeek en Leest het zonder eigen pastoor moest stellen, kregen de twee parochies elk een *parochieadministrator* als pastorale verantwoordelijke. En zowel in Hombeek als in Leest staat de betrokken priester ook nog in voor andere Mechelse parochies. Dat lijkt een recent gebeuren maar toch kwam het ook bij ons al eerder voor.

Een *parochieadministrator* als 'pastoor'...

Op 3 februari 2001 overleed pastoor **André Nieuwborg** (°1932). Enige weken ervoor was **Stefaan Callebaut** (° 1961) tot *coördinator* voor Hombeek en op 31 januari 2001 tot *parochieadministrator* benoemd. Op dat ogenblik was hij al pastoor van twee Mechelse parochies: van Sint-Jan-Berchmans (met drie gemeenschappen) en van Sint-Jozef-Coloma. En dat is nog zo.

Anderhalf jaar later ging in Leest pater **Karel Van Aken** (° 1928) op rust als pastoor. **Dirk De Gendt** (° 1963) werd er per 1 september 2002 *parochieadministrator*. Ook hij had dan al een paar benoemingen op zak. Hij was *federatiepastoor* voor Mechelen[1] en tegelijk verantwoordelijke voor een handvol Mechelse stadsparochies. Intussen is hij officieel *pastoor*.

...en *geen zondagsviering* meer

Leestenaars kunnen sinds 1 februari jl. op zondag niet meer naar de eucharistieviering in de eigen parochiekerk. Dat heel wat kerkgangers dit jammer vinden, is zonneklaar. Boven een artikel in het parochieblad naar aanleiding van de laatste reguliere zondagsmis luidde de kop: 'SPIJTIG, TRIEST en DROEVIG'. En verder stond er: 'Het moet geleden zijn van de tijd van de Franse revolutie en de Boerenkrijg dat op zondag onze kerk dicht bleef.'[2]

Hoe was het *vroeger*?

In een verder verleden was de Hombeekse pastoor soms *tegelijk* 'deservitor' of *dienstdoend pastoor* in een buurtparochie. Andere keren kwam een priester die elders pastoor was ook hier de dienst uitmaken. Van die ***gemeenschappelijke bediening*** geven we vier voorbeelden. Maar vooraf beluisteren we een oude klacht (uit het midden van de zestiende eeuw!) omdat er te dikwijls... ***geen pastoor*** beschikbaar was. Ook toen!

1.
Gedurige pastoorswissel in Leest en erger nog: zonder pastoor (1545-1566)

Dat de zestiende eeuw geen knappe tijd was voor de pastoors en evenmin voor de dorpsbewoners, '***meestendeel aerme en[de] scamele lieden'***, is geweten. Zo getuigden Leestse notabelen, meier **Geeraert Van Relegem** met twee kerk- en twee H. Geestmeesters, op 17 augustus 1566 voor de Mechelse schepenen dat er *van 1545 tot 1566* in Leest ***zes verschillende*** pastoors elkaar opvolgden èn dat de parochianen gedurende die twintig jaar er bovendien ook regelmatig ***zonder*** pastoor waren. Lees maar:
'***binnen XX jaeren herwaerts de voors[eyde] cure (of bediening) es geweest onder ses oft zeven diversche handen alsoo dat de voirs[eyde] attestanten (dat zijn die Leestenaars) meenich werf geweest zyn sonder herder tot groote pericule (of gevaar) van haerlieden sielen (...)***'[3].
Geef toe: dat kan tellen.

[1] Eén van de vijf federaties van het vergrote decanaat Mechelen.
[2] Zie het parochieblad van 21 januari 2004 onder 'Leest'.
[3] B. GYSELEERS-THYS (deel 56) jaar 1566 folio 41 (SAM).

2.
Vier Hombeekse pastoors waren ook bedienaar in Leest (± 1591-1627)

Zowat een kwarteeuw later waren vier opeenvolgende Hombeekse pastoors vijfendertig jaar lang tegelijk ook *deservitor* of 'bedienaar' in Leest. Het gaat over: **Marten Goossens**, **Jan Hals**, **Willem Van Achelen** en **Joos Blieck**. Over elk van hen werd al in "'t Ridderke" geschreven[4].

Marten GOOSSENS:
in Hombeek: 1859/60-1592
in Leest: 1591-1592

Over hem is weinig bekend. Als pastoor van Hombeek had hij er zeker de Beeldenstorm (1566) meegemaakt. Maar werkte hij toen ook in Leest? Dat weten we niet echt, al kan het.

Wel weten we dat van april 1591 tot september 1599 in Hombeek ook *alle Leestenaars gedoopt* werden. Wat wil je: de Leestse kerk lag er maar triest bij en haar koor werd pas (in 1599) heringewijd door aartsbisschop **M. Hovius** (of ***Van den Hove***) [5]; in Hombeek was dat al tien of meer jaar eerder gebeurd (tussen 1583 en 1589) door zijn voorganger aartsbisschop **J. Hauchinus** (of ***Hauchin***[6]).

Marten Goossens woonde een tijd te Mechelen, werd ziek en overleed plots op 9 januari 1597 te Mechelen waar hij de vijftiende begraven werd met een viering in Sint-Rombouts.

Jan HALS *O.PRAEM*:
in Hombeek en Leest: 1592-1598

Over de data van zijn herderschap bestaat absoluut geen eensgezindheid [7]. Hij was een norbertijn uit de abdij van Grimbergen en pastoor te Ruisbroek aan de Rupel. Maar daar was hij weggegaan omdat de pastorij er bouwvallig was èn omdat hij er te weinig bestaansmiddelen had. Zo kwam hij naar Hombeek en hielp er de zieke pastoor **M. Goossens**. Hoelang was hij zijn onderpastoor? Dat is nog onduidelijk maar alleszins vanaf (19 juli) 1592 bediende hij Leest dat, zo schrijft **F. De Ridder**, 'zonder pastoor was en waar het al even erg lag als te Hombeek'[8]. Tijdens zijn Leestse bediening begon men er aan de herstelling van het *hoogkoor* in de kerk En het is ook waar dat Leest aan deze man haar oudste *parochieregister* dankt, dat van de ***huwelijken***, waaraan hij begon op 2 mei 1599.

Op bevel van zijn prelaat moest hij in 1596 weer naar Ruisbroek vertrekken. Maar dat deed hij pas in 1599.

Willem VAN ACHELEN:
in Hombeek en Leest: 1598-1624

Onder deze nieuwe pastoor van Hombeek werd dus (in 1599) het hoogkoor èn het kerkhof in Leest ingewijd. Datzelfde jaar begon **W. Van Achelen** er met een doopregister.

handteken van W. Van Achelen, pastor tot Hombeek en Leest

Deed hij wekelijks een zondagsmis in Hombeek èn in Leest? Zeker *vanaf 1605* deed hij dat slechts *veertiendaags*: de ene zondag in Hombeek en de volgende in Leest[9]. En dat bijna twintig jaar lang!

Omdat zijn Hombeekse en Leestse pastorij onbewoonbaar waren, verbleef hij dan hier, dan daar. In 1602-1603 was dat halfweg tussen Hombeek en Leest, op andere momenten in Mechelen en enkele jaren zelfs in de Hombeekse... sacristie.

Verder werd onder zijn impuls de kerk in Leest verder hersteld. Het schip kwam aan de beurt (1607) en de niet meer bestaande *kruisbeuk* met een noordelijk O.-L.-Vrouwkoor en een zuidelijk Sint-Niklaaskoor (ca 1614-1615). Ook de nog altijd gebruikte zandstenen *sacristie* dateert uit die tijd (1620).

Bovendien liet hij de kerk opnieuw meubileren en opsmukken. Bv. werd (in 1604) bij **Maarten Van Calster** het groot Sint-Niklaasbeeld gekocht dat nu naast het oude hoofdaltaar staat.

Willem Van Achelen gaf zijn ontslag op 29 oktober 1623 en overleed te Mechelen in 1629.

---

[4] W. DE KEMPENEER in: 16e jg. 2001 Nr. 1-2 (februari & juni) p. 26-29.
[5] Zie de nota na sept. 1599 in het Hombeekse doopregister (Kopie in het Hoembeka-archief).
[6] het verlatijnsen was toen algemeen
[7] Zie: *Kerkrekeningen Leest 1590-1640* (SAM) en *Visitationes decanales*, register M1 (AAM). Verder: F. DE RIDDER (1934) p. 31-33, G. HERREGODS (1978) p. 92 en S. DE HEUCK in zijn duplicaat van het Leestse doopregister (waarvan een kopie in het Hoembeka-archief).
[8] F. DE RIDDER (1934) p. 32.
[9] *Visitationes decanales*, registers M 1 tot M 5 (AAM). Zie de visitatieverslagen over Hombeek en Leest vanaf 1604.

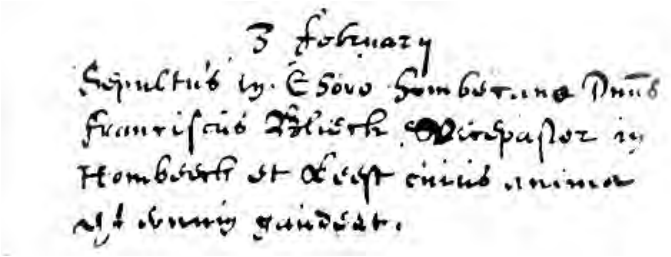
het beeld van Sint+Niklaas
in de parochiekerk van Leest

Joos BLIECK :
in Hombeek 1624-1645
in Leest : 1624-1627 †

Deze man, *licenciaat in de theologie*, was pastoor van Zemst en tegelijk bedienaar van Weerde - ook daar dus een dubbele bediening! - toen hij in Hombeek en Leest benoemd werd. 'De landdeken verklaart van hem dat hij een geleerd en hartelijk man was, wijs en voorzichtig, die al zijn zorgen wijdde aan het heil van zijn parochie.'[10] In Hombeek bleef hij pastoor tot 1645 en werd dan elders benoemd[11].

De zorg van de Leestse parochie liet **Joos** over aan zijn broer **Frans Blieck**, eveneens priester[12]. Daar werd vooral verder gewerkt aan de verfraaiing van de kerk.

Mét goedkeuring van pastoor **Joos Blieck** hadden de Leestenaars aan de aartsbisschop dit verzoek gericht: mag de parochiale dienst in Leest in de toekomst *door de pastoor van Heffen* in plaats van door de Hombeekse gebeuren? [13] Hiervoor hadden ze vier argumenten.
Zo zegden ze dat de Hombeekse pastoor door ouderdom en ziekelijkheid niet altijd de mis kan komen opdragen. Tweedens stelden ze dat de afstand van Hombeek tot Leest 'een groote half ure' is en die van Heffen tot Leest maar 'een clijn quartier ure'. Bovendien is er daar een koster die kortelings priester wordt en dan mee kan inspringen om de vroegmis op te dragen in Heffen of Leest. En ten vierde staat er dat de Hombeekse pastoor zelf verklaard had de inkomsten van Leest niet nodig te hebben 'om te leven' - hij was inderdaad van rijke komaf - en akkoord ging met het verzoek van de Leestenaars. Met hem willigde ook aartsbisschop **Jacobus Boonen** de vraag in van de Leestenaars.
Toen **Frans Blieck** overleed (01-02-1627) werd hij twee dagen later te Hombeek begraven op het hoogkoor.

3 februarij
Sepultus in choro hobecane Dnus.
Franciscus Blieck, vicepastor in
Hombeek et Leest cuius anima
aeternum gaudeat

Pastoor van Heffen en bedienaar van Leest (1627-1629)

Als enige Heffense pastoor combineerde **Bart De Winne** zijn pastoorschap daar met een korte bediening in Leest[14]. Ook hij handtekende wel eens met het verlatijnste '*Winnius*'.

Bartholomeus DE WINNE :
in Heffen ... ? ...

[10] In zijn verslag van de kerkvisitatie (1627). Zie F. F. DE RIDDER (1934) p. 33.
[11] F. DE RIDDER (1934) p. 36 zegt: in Kapelle-op-den-Bos. Maar C. THEYS (1953) p. 68 schrijft over de Kapelse pastoor Joos BLIECQ uit 1645 en de Hombeekse pastoor Joos BLIECK: 'Het is denkelijk niet dezelfde persoon.'
[12] Frans was priester gewijd op 18-12-1621.
[13] Zie: Leest (Parochiebundel) item 7 (AAM). De handgeschreven kopie is ongedateerd en mogelijk onvolledig.
[14] De Leestse pastoor S. DE HEUCK (1773-1812) schreef dat DE WINNE pastoor *in Hombeek* was en meer dan eens werd die foute bewering overgenomen. Bij F. DE RIDDER staat correct (1934) p. 33: 'Sedert (1627) waren Leest en Hombeek weer van malkander gescheiden.' Over DE WINNE spreekt hij niet. R. SCHROYENS (1983) p. 7 schrijft: 'De pastoor van Hombeek was tot 1627 tevens bedienaar van Leest, toen deze parochie eindelijk zelfstandig werd.' Dit laatste stelt hij dus twee jaar te vroeg.

in Leest 1627-1629

In zijn periode kwam er (in 1627) een soort kerststal in de Leestse kerk[15] maar vooral werd er (in 1628) weer een pastorij of '*pastoreel huys'* gebouwd, nog zonder verdieping. Want de Leestenaars hadden aan hun aartsbisschop immers nog twee bijkomende vragen gesteld. Eén: mogen we lenen om een pastorij te bouwen? Twee: krijgen we, als die pastorij er staat, een *eigen* pastoor? En ook op deze twee vragen had **Jacob Boonen** 'ja' geantwoord [16]. Waardoor **Nicolaus De Clerck** (in 1630) de opnieuw eigen pastoor van Leest werd, de eerste in een opeenvolgende rij van achttien[17].

4.
Eén of twee (?) Leestse pastoors met een opdracht in Hombeek
(in de 17e en 18e eeuw)

Misschien startte dertig jaar later een veel, veel kortere samenwerking in de andere richting.
Mogelijk bediende **Jan De Win(t),** een priester die wat met Leest te maken had, de Hombekenaren gedurende één jaar. Dat kan. Maar bijna zeventig jaar erna nam de Leestse pastoor **Jan Frans Van Heijmbeke** de pastorele zorg voor Hombeek voor een nog kortere tijd *zeker* op zich.

Jan DE WIN(t) :
in Leest/Hombeek *(1659-1660)* **?**

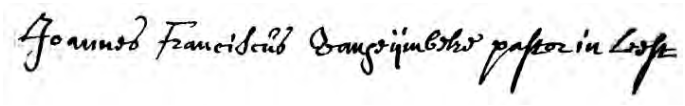
F. De Ridder schrijft: '1659-1660. **Jan De Wint** of **De Win**, pastoor van Leest, bediende de parochie van Hombeek als "deservitor". En tegelijk verwijst hij naar een Hombeeks document (van 14 januari 1660) waarin heer **Johannes de Wint**, 'pastoor tot Hombeek' wordt genoemd.

In de rij Hombeekse pastoors situeert F. De Ridder deze **Jan De Win(t)** tussen het overlijden van pastoor **A. Steemans** (+ ..-08-1659) en de erop volgende benoeming van **N. De Clerck** (op 25-09-1660). Hetzelfde doet P. Behets[18]. Toch is het niet zeker dat een **Jan De Win(t)** werkte als Leests *pastoor* of *onderpastoor*; mogelijk wel als *vroegmislezer* in de periode 1659-1660[19].
Hoe dan ook, in de besproken periode was **Peter Van Hanswijck** *pastoor* in Leest (van 1648 tot 1674). Hij werd in Leest begraven op 2 maart 1674.

Joannes Franciscus VAN HEIJMBEKE :
in Leest : 1723-1773
in Hombeek : 1727-1728

Deze geboren Brusselaar was een halve eeuw pastoor in Leest, wat een unicum is in haar parochiegeschiedenis. En precies negen maand (van augustus 1727 tot mei 1728) was hij ook *deservitor* van Hombeek. Namelijk vanaf de dood van pastoor **Philips Mintaert** en vóór de benoeming van pastoor **Antoon Joseph De Backer**[20].

Gedurig had hij last met de Kortenbergse abdis om op haar kosten zijn Leestse *pastorij* te laten herstellen. Zo schreef de rentmeester (op 21 juli 1753) aan het bisdom:
'***Ick verliese mijn couragie als ick hoore dat onse Eerweerdighe Mevrouwe soo overvallen wordt, ick vreese dat sij daer nogh haeren beck sal in laeten, …***'[21].

handteken van Joannes Fransiscus Vanheymbeke, pastor in Leest

[15] Zie kerkrekening (SAM).
[16] Op 9 augustus 1628. Zie *Acta episcopalia* register 151 folio 138 (AAM).
[17] Deze Nicolaus en de *latere* Hombeekse pastoor met dezelfde naam mogen niet verward worden. De Leestse pastoor werd wegens celibaatsproblemen overgeplaatst naar... **Baasrode**. De foute info dat hij pastoor *in Hombeek* werd, schreef S. DE HEUCK als eerste.
De lijst met pastoorsnamen (vanaf 1630) staat op een gedenkplaat achteraan in de kerk. Wel staat er 1644 i.p.v. **1641** als eindjaar van de eerste en beginjaar van de tweede pastoor.

[18] Zie F. DE RIDDER (1934) p. 36. en P. BEHETS in: Hoembekania; Nr. 1 (1984) p. 20.
[19] Tot nog vond ik er in de archieven *geen enkel* spoor van. Wel had aartsbisschop Andreas CRUESEN (weliswaar pas op 11 mei 1660) toegestaan dat *een priester van het seminarie* in Leest de vroegmis zou lezen. Misschien was dat die Jan DE WIN(T).
[20] Zie F. DE RIDDER (1934) p. 40. Ook P. BEHETS (p. 20) en W. DE KEMPENEER (p. 35) vernoemen hem.
[21] Geciteerd door G. HERREGODS in "De Band", februari 1981 p. 16.

Toch haalde de pastoor het telkens en bekwam hij zelfs dat er een nieuwe pastorij zou komen. Wat met twintig jaar uitstel ook gebeurde.

De laatste jaren van zijn pastoorschap moest het *hoogkoor* herbouwd worden. Dat hij tegelijk mee het *interieur* liet vernieuwen, was feitelijk onnodig. Maar ja, de barok was in... en zo deed men beroep op **Pieter Valckx** en **Lambert Jozef Parrant**[22].

Jan Van Heymbeke overleed te Leest op 12 april 1773 en werd er begraven. Op zijn grafsteen, nu achteraan in de rechter beuk van de kerkvloer staat bovenaan een kelk en onderaan een doodshoofd. Ertussen:

D + O + M +
SEPULTURE
VAN DEN EERU:
HRE IOES FRCU
VAN HEYMBEKE
IUBILARIUS ST 12 AP 1723
(...)
R+I+P+

5.
Pastoor van Hombeek en bedienaar in Zemst-Laar (1992-2001)

Een laatste voorbeeld betreft de (voorlopig?) laatste eigen pastoor van Hombeek; ook hij was acht jaar herder over twee parochies.

André NIEUWBORG :
in Hombeek : 1975-2001
in Zemst-Laar : 1992-2001

Voor hij pastoor werd, was **André Nieuwborg** hier elf jaar onderpastoor geweest (van 1964 tot 1975). En na zeventien en een half jaar Hombeeks pastoorschap moest ook hij er (in 1992) een tweede parochie 'bijnemen'. Inderdaad werd hij toen *parochie-administrator* - op zijn doodsbericht staat *pastoor* en de facto kwam het er ook op neer - van de relatief jonge Sint-Engelbertus en Bernardusparochie te Zemst-Laar.

Besluit

Deze voorbeelden verduidelijken dat er inderdaad weinig nieuws onder de zon is. Geen zondagsmis kunnen bijwonen in de eigen dorpskerk of een pastoor hebben met een meervoudige bediening: ook onze voorouders hebben het meegemaakt. Dat crisis en verandering kunnen uitgroeien tot een rijke vernieuwing leert de geschiedenis ook. Al is wandelen door de ruines van zeg maar Villers-la-Ville of de Gentse Sint-Baafsabdij toch wat anders dan staan kijken op de restanten van de eigen afgebrande parochiekerk. Vraag het maar aan oudere Walemnaars.

BIBLIOGRAFIE

Allerlei archiefstukken (in AAM en SAM). Verder:
P. BEHETS, *De Pastoors van de parochie van Sint-Martinus - Hombeek.* In: Hoembekania. Nr. 1 (1984) p. 20-21.
W. DE KEMPENEER, *De pastoors van de Sint-Martinusparochieparochie door de eeuwen heen.* In: 't Ridderke. Nr. 1 & 2 (2001) p. 20-63.
F. DE RIDDER, *Geschiedenis der Parochie Hombeek.* H. Dierickx-Beke Zonen, Mechelen 1934.
G. HERREGODS [red.], *Leest Geweest.* G. Herregods, Leest 1978.
G. HERREGODS, *Waar Leestenaars samen-kwamen.* Davidsfonds Leest, Leest 1980.
G. HERREGODS, *Het "Curenhuijs" ofte Pastorij te Leest.* In: De Band, februari 1981. p. 15-16.
R. SCHROYENS, *Het godsdienstig leven in het Districtus Mechliniensis in de 17de en de 18de eeuw (1643-1796).* [Onuitgegeven licenciaatsverhandeling - Moderne geschiedenis] KU Leuven (1983).
C. THEYS, *Geschiedenis van Kapelle-op-den-Bos.* Drukkerij A. Hessens, Brussel 1953.

[22] Zie G. HERREGODS (1978) p. 207.

Op weg naar 'ergens te velde'

Louis Buelens

De geweren stonden onder de bomen gebundeld en de ransels op het betonnen strookje tegen de gevels van de barakken. De mannen drumden in groepjes tegen de muur en wachtten op het vertreksein. Een wolk blauwe tabaksrook dreef met horten en stoten langsheen de vensters en werd op de hoek van het lage gebouw brutaal uiteengerukt, door een strakke noordenwind. De *vroege-morgen-sigaret* zorgde doorgaans voor een stevige hoestbui maar behoorde bij de cadans van het dagelijks soldatenleven. Seffens gaan we op weg naar de volgende statie van onze mobilisatiekruisweg.

Wie voor de oorlog het kamp van Beverlo een geschikte vakantiebestemming durfde te noemen, moest wel over een ruime dosis optimisme beschikken. Elke infanterist heeft er wel een paar kampen mee gemaakt en de ongemakken aan den lijve ondervonden. Opmarcheren in volle zomer, beladen als een vrachtdier, en ingepakt om een overwintering aan de noordpool te overleven, oprukken langs de lange rechte steenweg naar Hechtel, over de glimmende kasseien: het was geen zondagswandeling. Met de zon loodrecht op de helm, en de lange dikke *kapotjas* die halfweg de kuiten reikte; op een paar liters zweet kwam het niet aan. Het knerpend geluid van de genagelde schoenen en het getik van een geweerloop tegen eetketels en ransels klonk als een treurzang in de oren van de acteurs.

Die zes weken duurden eeuwig lang. De barakken stonden weerskanten de zandige straat, met hier en daar dor gras en bomen die allen dezelfde schors, bladeren en naalden hadden. In de buurt stonden kraampjes met eten, drank, snoep en rookgerief, die werden uitgebaat door vroeggepensioneerde mijnwerkers of hun vrouwen. Ook weer iets waar niet veel aan te bekijken viel. De oefeningen vielen doorgaans zwaar uit, aanvallen en daarna verdedigen. Met een ernstig gezicht en met een trilling in de stem werd ons vol overtuiging op het hart gedrukt dat deze kampperiode van ons allemaal specialisten zou maken in dienst van het vaderland. Het verloop van de volgende oorlog werd ons haarfijn uit de doeken gedaan. We zouden ons bekwamen om elk vreemd leger van de kaart te vegen. Dit strijdmachtevangelie aanvaardden we met een korreltje zout; we hadden toch geen andere keus en vonden het zelfs positief dit te aanvaarden, zelfs te geloven. Na een zware dagtaak vonden we het ontspannend in een duffe cinemazaal naar oude films te kijken of in de kantine met ons dagloon op zwier te gaan. Het bier was in prijs aangepast aan ons laag inkomen. Een bedrag van 100 centiemen is rap zeer gedaan.

Kankeren op zichzelf en op héél de wereld was een veel beoefende vrijetijdsbesteding. Gelukkig zat er hier en daar een doorgewinterde optimist die met wat grollen of grappen het moreel wat kon opkrikken; een weldaad voor alle barakbewoners.

Zondagmorgen gingen we naar de Mis in Leopoldsburg. We hoopten een dorpsgenoot of bekende tegen het lijf te lopen. Gesterkt door goed gezelschap slenterden we langs de winkels en de *cafékes met een staldeur*. Op zijn eentje zou dat bij kennissen of kameraden argwaan kunnen wekken. In groep was het om ne keer te lachen en dus minder verdacht. Doorheen de dichtbedompte ruiten zagen we het gewriemel van dansende koppeltjes. Bij luide muziek, lachend en joelend baanden ze zich een weg tussen een opeengepakte, zwetende klad jonge mensen. Boven de staldeur zagen we rode glimmende koppen, en onderaan fladderende soldatenbroekspijpen en dunne witte benen van huppelende soldatenmeisjes. Dit heette bij de bezorgde moeders en parochiepriesters het verderf, bron van allerhande vreselijke ziekten en kwalen. Bij elke gelegenheid werden we gewaarschuwd voor dit gevaar. Als microben achter alle hoeken en kanten zat het onheil daar te wachten om de argeloze piot te bespringen. Helemaal ongegrond was de angst niet. Het Militair hospitaal van Beverlo is een imposant gebouw dat indruk maakt op elke voorbijganger. Maandagmorgen was het rapport van de dokter iets speciaals. Zou die misschien ook …? In onze compagnie heb ik niemand aan zulke lelijke ziekte weten lijden. Wij waren allemaal serieuze jongens, die niet te veel geld meekregen. Zonder bankbiljetten was daar ook niet veel op te rapen in het "*voorgeborchte van de hel*".

Jefke De Smet, een jongen van de kanten van Brussel, kende één van die serveuses en vertelde hoe dat meisje als wees bij haar tante terechtkwam. Ze was op de laagste trap beland want Tanteke zou voor die sukkel goed zorgen maar haar café was nu eenmaal haar broodwinning, daar moest men begrip voor hebben. Het één is het ander niet en niet alle amuseermeisjes waren weesjes en zeker allemaal geen die bij hun tante inwoonden. Er waren ook deftige herbergen in het dorp waar men zonder schroom vrienden kon treffen. Daar werden de afspraken gemaakt hoe men best de zondagnamiddag kon door-

brengen. Het station van Leopoldsburg was meest gewaardeerde gebouw; verzamelplaats voor verlofgangers en afzwaaiers na de kampperiode.

In de winter was het kamp akelig: een schier verlaten oord. Sneeuw en ijs en gierende wind hield ons binnen. De barakken moesten met te weinig brandstof verwarmd worden. Bij dooi waren de zandwegen slijkpoelen geworden. Doornatte gemodderde kleren tegen de volgende morgen droog krijgen was niet doenbaar. Een soldaat moet zijn plan trekken. Het laatste restje vocht zal wel drogen aan het lichaam.

Op 6 januari waren we uit Wonk vertrokken. Eerst te voet naar Tongeren en van daar met de trein naar het kamp: de enige verplaatsing die we met het openbaar vervoer gedaan hebben tijdens de mobilisatie. We gingen 14 dagen onze schietkunst bijschaven, want ook bij het leger baart oefening kunst. Op 10 januari maakte een Duits vliegtuig een noodlanding in Maasmechelen. De officieren vervoerden plannen voor een inval in België en Nederland. Ons programma werd brutaal door mekaar gehaald. Groot alarm en van oefening of schietles was geen sprake meer. Het kamp leefde in een drukkende spanning. Men voelde dat er kruit in de lucht hing, en verwachtte het ergste. De twee eerste dagen bleven we in of rond de barak. Elk ogenblik kon het bevel voor een bijzonder belangrijke opdracht gegeven worden. Maar de uren kropen tergend langzaam voorbij met allerhande tegenstrijdige berichten, die telkens op niets uitdraaien. Voor ons was zulk alarm goed draaglijk en geschikt voor herhaling want bij dit barre winterweer bleven we gespaard van ijzige wind en sneeuwvlagen. De spanning verminderde en de gewone draad werd weer opgenomen.

Zaterdag 13 januari werden we om 5 uur uit bed gezet om te vertrekken naar een onbekende bestemming. De aangekondigde sneeuw streek geruisloos over het land neer. Over aangevroren sneeuw marcheren was erg moeilijk. Tussen de schoennagels vormde zich snel een korst ijs en het werd meer schaatsen dan stappen. Op de smalle hobbelige wegen drukten wij onze voeten zo diep mogelijk in de witte vacht om overeind te blijven, wat een bijkomende belasting van de spieren met zich mee brengt. Met gure wind in de rug trokken we in een matig tempo door de donkere Kempen. Een peloton in vrije pas is doorgaans een rumoerige bedoening maar nu hoorde men enkel het dof neerploffen van zware voeten in krakende sneeuw. Men zwoegde, hijgde, rookte en zweeg.

De zon brak stilaan door de dunne nevel en de wereld ontwaakte. Een oude man plooide de blinden open en stond ons meewarig na te kijken. In normale omstandigheden was er altijd een of andere spuiter die voor de toeschouwer een morgengroet over had maar nu had men genoeg aan de eigen miserie. Een melkboer had met zijn gespan de weg in vier stroken verdeeld: voor elke soldaat in het gelid zijn eigen paadje. Zo bleef ieder zonder betwisting op eigen terrein.

De klaarte en de lichte streling van de zon maakte het gaandeweg draaglijker. Na een mars van vijftig minuten kwam er telkens tien minuten rust. De benen eens behaaglijk uitstrekken is er nu niet bij, even tegen een boom of muur leunen is al een heel comfort.
- "*Ze moesten de dikkoppen die zoiets uitvinden, er zelf doorsturen met ne zak patatten op hun bult* ", was de mening van een acteur in het treurspel, en hij was niet alleen. Moeizaam trokken we van dorp naar stad, steeds dichter bij "***ergens te velde***".
- "*Waar gaan we terechtkomen*?"
Bij deze temperatuur ergens in een schuur of lege stal slapen is geen lachertje. Boven een stal van koeien of van paarden is het veel warmer, maar de boeren durven die vreemde mannen niet in het stro of hooi sturen wegens brandgevaar. De mannen van de voorwacht doen hun uiterste best om ieder een geschikte plaats te bezorgen. De mogelijkheden zijn beperkt. Niet alle gemeentesecretarissen zijn bereid tot medewerking. Bij mensen die zelf een familielid onder de wapens hebben, worden we goed onthaald. Er zijn ook dwarsliggers. Korporaal De Ron en de snor Segers kwamen op een grote hoeve terecht en vroegen om onze paarden in een ledig karhuis te mogen zetten. De boer, een echte *baas Ganzendonk*, weigerde kordaat.
- "*Hier komen geen legerpaarden op mijn hof*.".
De Ron, een man met een gouden hart maar een ruwe schors, drong nog wat aan maar stond voor een betonnen muur.
- "*Ik stel hier de wet en als schepen van deze gemeente mag ik beslissen. Ik zeg neen en daar is de poort."*
De boerin, opgeschrikt door de hoge toon van het dispuut, trachtte de twee te verzoenen.
- "*Er is toch plaats, Fons, en paarden zijn toch minder last dan een keuken of wagenpark?"*
Dat maakte de zaak erger nu zijn eigen vrouw ook nog partij koos voor dat soldatenvolk. Die minachtende uitdrukking was voor onze korporaal te veel. Nu ging het hard tegen hard.
- " *Wij hebben de mobilisatie niet gevraagd hé, meneer de schepen, maar iedereen moet zijn werk doen. We verlaten uw hof, maar komen terug* ".
De officier van de voorwacht werd erbij gehaald. Luitenant Janssens kende zijn vak. Met een elegante beweging groette hij de bewoners.
- "*Wij zullen ons niet druk maken, meneer de schepen, maar uw ambt verplicht u het voorbeeld te geven. Ofwel de paarden in deze loods, of de keuken, het magazijn en de munitiewagen*."

Vloekend als een ketter stormde de man naar de keuken en sloeg de deur met een knal dicht. De vrouw trachtte haar verslagen echtgenoot te vergoelijken.
- " *Ze zitten op het gemeentehuis met een zwaar probleem, meneer, dat maakt onze Fons zo snibbig*".
Onze voorwacht waren toffe gasten, echte vrienden ondereen. Naarmate de zon sterker werd, liet de sneeuw zich tot pulp vermalen. Tijdens de rust zorgde de keuken voor warme koffie. Bij het vertrek hadden we een paar beschuiten en suikerklontjes meegekregen. Dat kwam ons nu goed van pas en het gebaar werd gewaardeerd. Het was bij den troep nog zo slecht niet. Nat bezweet, met stramme benen en vermoeid als natiepaarden kwamen we na de middag in Halen-Donk toe. De inkwartiering verliep vlot. De officieren vonden onderdak bij burgers die een logeerkamer hadden. De onderofficieren sliepen doorgaans bij hun groep, ergens op een kelderkamer of zelfs in het bed van de zoon, die ook opgeroepen was.
- "*Ik hoop dat onze Jef ook bij goede mensen terechtkomt*."
Dan blonk er een traan in haar ogen. Een glimlach en "merci madam" was voor die mensen de schoonste beloning. Het was langs beide kanten aanpassen. De soldaten konden niet altijd hun gevoelens juist verwoorden en verdoezelden hun onmacht met stoere woorden en wat hoekige gedragingen. Ze meenden het zo slecht niet. Moeders waren anderzijds nooit bij het leger geweest. Ze schrokken van sommige uitspraken die als brutaal ervaren werden. Dan was er iemand nodig, om met een zalvend woord de twee scherpe kanten wat af te ronden.

Wij lagen met vijf op een boerderij, in het kamertje van een vroegere knecht, tussen de stal en de keuken; luchtig en proper onderhouden en handig om 's nachts naar geen WC te moeten zoeken. In de stal brandde een schemerlampje en de goot zorgde voor een vlotte afloop. De boer nodigde ons uit in de buurt een pintje te drinken.
- "*Maar Leon, die jongens zijn doodmoe en trachten naar hun bed*."
Cheike Van De Walle zag reeds het gratis pintje in de mist verdwijnen en haastte zich de bezorgde moeder gerust te stellen.
- "*Nee, nee, das niks madam, wij zijn dat gewoon. We gaan altijd laat slapen, en een beetje bier is heel gezond als het met verstand gedronken wordt*."
- "*Toch niet te laat hé Leon*."
Het doet goed die moederlijke bezorgdheid te horen. Met een milde glimlach volgde ze ons tot aan de deur.
Er zaten nog een paar burgers met *hun soldaten* in de ouderwetse buurtherberg. Leon trakteerde en wij lieten het ons smaken. De bazin trachtte ook haar steentje bij te dragen aan de verdediging van het vaderland en gaf *nen tournee generale.*
- "*Fien, doet ze nog eens vol*."
De sfeer was prima, wij voelden ons hier welkom. Op de terugweg voelde de wind warm aan, en de kasseien schenen met fluweel bekleed. Midden de straat op één rij zo recht mogelijk naar huis. Moeder de vrouw stond haar kostgangers monkelend te bekijken en was ook gelukkig. Zonder veel commentaar kropen we op onze strozak en zweefden in hoger sferen. Die Halense bruine was blijkbaar dunner dan de Hombeekse special. Wat Lamot brouwde, plakte aan de ribben: dat was eten en drinken. Dit bier was minder smakelijk en als men zich neerlegde, wilde het weer dadelijk naar buiten. De koeien konden hun ogen niet geloven en dachten: "Kijk, diezelfde komt weeral op bezoek." Op zeker moment stonden we met vier op een rij aan de natuurwet te voldoen. Met lodderogen staarden we naar een paar strohalmen die door de reten van de zoldering kwamen piepen. Zo hadden we het geleerd in de eerste les in de klas van Soeur Marie "In de *pissijntjes* heel hoog omhoog kijken". De vijf koebeesten lagen met belangstelling het verloop van de ongewone demonstratie te volgen, tot Rik Lampers de stroom van het rokende water in een smalle geul zag verdwijnen. Hij trok zijn ogen zo ver *mogelijk open en vroeg met een dikke tong:*
- *" Zeg mannen waar zou dat bier, alléé dat water, naartoe lopen?"*
- "*Dat loopt naar de kelder, en morgen maakt die madam daar soep van*."
Vier paar ogen keken het beekje na, maar die uitspraak van een stadsmus, die op de boeren niet erg gesteld was, viel bij Fred Van Camp in slechte aarde. Met een ruk draaide hij zijn volle gezicht vlak voor dat bleke snoetje van Cheike en siste hem toe:
- "*Als ik gedaan heb zal ik uwe platte papsmoel eens in de goot wrijven, dan weet ge hoe de soep van morgen zal smaken*."
Fred was een kalme brave jongen die geen vlieg kwaad zou doen, maar iets wat met de boerenstiel te maken heeft mocht niet belachelijk gemaakt worden. Hij wist hoe het er in die wereld aan toe ging. Hij kon veel over de rug laten gaan maar hier, tussen twee en drie uur zondagmorgen, in een dompige koestal in Halen-Donk zich achterover laten drukken door een onnozele stadse platbroek, dat was te veel. De vermoeide tocht, de spanning van het alarm met het overhaast vertrek, dat alles overgieten met enkele pinten Bruine was vragen om kortsluiting. De Cheit had éérst gedaan en lag als een egel opgerold met het gezicht naar de muur gekeerd. Hij was blijkbaar in een diepe slaap gehuld. Weldra volgde de rest.

's Morgens kwam de boer met een gezwollen gezicht ons wekken voor de mis van 10 uur. Een stapel boerenboterhammen en een pan spek met eieren

lachte ons verleidelijk toe. Wij hadden ons rantsoen brood en koffie niet gehaald.
- "*Ik ben de gastvrouw en gij moet vandaag rustig genieten*."
Na de mis de nadorst lessen met een paar bleke van 't vat met de kleur van Lamot maar minder lekker. Het was een koude dag maar zonnig. De spontane vriendschap van deze mensen deed deugd. Ieder vertelde over zijn thuis en werk, en Leon herleefde zijn soldatentijd. Toen we aan tafel bijschoven waren we geen vreemden meer. De soep smaakte heerlijk, en Fred loerde eens stiekem naar de Cheit Van de Walle die ook juist zijn overbuur in het oog kreeg. Beide schoten in een lach en hadden alle moeite zich niet te verslikken. De vraagogen van Paulien werden met een geforceerde glimlach beloond. Zij begreep dat mannen ondereen ook hun geheimen mogen hebben.

Na een gewone burgermaaltijd bij de stoof de zondag doorbrengen was een buitenkansje. Wat haperend, stukje voor stukje kwam hun eigen levensverhaal boven. Tien jaar geleden hadden zij hun zoon verloren bij een ongeval. Hij was even oud als wij en zou nu ook "ergens te velde " gelegen hebben. Hij had het bedrijf kunnen overnemen. Hun oude dag was verzekerd op de eigen bekende plaats, stilaan uitbollen en zich nog nuttig kunnen maken. Die droom werd in één klap stuk geslagen. Twee dochters woonden in de buurt en kwamen een hand toesteken. De toekomst was was echter onzeker en oude bomen verplant men niet. Paulien haalde haar zakdoek boven, en Leon legde zijn pijp neer om de neus te snuiten. Een pijnlijke stilte. De boerin sloft naar de keuken en de boer begon over het werk dat weldra aan zou komen. Fred pikte daar op in en de anderen rolden een sigaret, of frommelden aan de mouw van hun trui, die regelmatig omhoog schoof.

Dat gesprek had ons nader bijeengebracht. Wij hadden onze zorgen, maar deze mensen sleurden een onmetelijk leed mee door hun gebroken leven. Onze aanwezigheid benadrukte hun verdriet. Zij zagen hun jongen in hetzelfde uniform de huiskamer binnenstappen, op verlof of verplaatsing gaan. De foto op de schouw heeft nu een andere betekenis. Aan de koffietafel kregen we een sneetje recht van de hesp gesneden. Fred kon de bekoring niet weerstaan de Cheit te vragen:
- "*Wel Cheit joeng, smaakt het?"*
Die was met volle overgave bezig een grote hap brood met hesp tot moes te vermaken, en kon alleen krachtig ja knikken. De mannen begrepen waar het om ging en genoten van de inwendige pret. Na nog enkele gezellige uren wensten we onze gastouders diep gemeend een goede nacht en kropen op onze strozak. Morgen zouden we verder gaan.

Die dag rust had ons goed gedaan. Waar zouden we aankomen? Gingen we terug naar Wonk,of naar een ander verloren dorpje in het Walenland? Afwachten. We morden niet en droegen ons lot. We moesten nog eens goed eten voor het afscheid van Paulien en Leon. Als we om 8 uur verzamelden aan de kerk was er een pak sneeuw bijgekomen. De wind was in kracht afgenomen maar het vroor nog behoorlijk. Er was geen verandering in zicht. De officieren liepen heen en weer en het vertrek liet op zich wachten. Wij maakten het ons zo gemakkelijk mogelijk. Er was geen haast bij want er was toch geen sprake van naar huis te gaan. Eindelijk zette alles zich in beweging, ploeterend door dat blanke sneeuwtapijt. Een poëtisch beeld voor wie dit door het raam van een verwarmde huiskamer kon gadeslaan. Plakkende sneeuw onder uw voeten hebben en steeds maar oppassen om niet weg te schuiven was geen poëzie. Dit decor van romantische kersten nieuwjaarskaarten waarmee we vrienden hadden blij gemaakt, bekoorde ons nu helemaal niet.

"***Ergens te velde***", zo luidde het. Dat kon Luik, Oostende, Zoetenaaie of ook Hombeek zijn. De Duitsers zouden ons daar niet vinden. Over onze oosterburen werd nu veel gesproken. Verleden week hoopten we nog van niet, maar nu wisten we dat ze zouden komen. Volgende week, komende maand, morgen misschien? De verhalen van '14-18' werden boven gehaald, het één al straffer dan het ander. Gelukkig stonden de Fransen, Engelsen en Amerikanen aan onze zijde. De kanonniers van Eben-Emael hadden ook hun *kantonnement* in Wonk en stelden ons gerust. Hun fort was het modernste van heel Europa, onneembaar, het bestreek heel de streek van het Albertkanaal. Die jongens waren er zeker van, en dat gevoel werkte aanstekelijk, wij hoopten op een mirakel. Als Hitler nu eens stierf of uitgeschakeld werd, als het Duitse volk zijn verstand gebruikte en er de brui aan gaf, als de Paus er zich eens mee bemoeide, er waren zoveel mogelijkheden om de zaken recht te trekken. We wachtten reeds dik vier maanden en er gebeurde niets.

Wij vroegen enkel om naar huis te gaan, onze rol van huisvader of zorgende zoon op te nemen in een normaal gezin. De zon deed haar best onze gedachten wat op te monteren, maar de zorgen zaten te diep. De mobilisatie duurde te lang. Verveling en uitzichtloosheid werden rampzalig. Vooral de gehuwden hadden het moeilijk, ze wisten dat thuis de armoede voor de deur stond. Zonder behoorlijk inkomen kon de beste huisvrouw de zaak niet blijven redden. Eén frank *solde* per dag, de prijs van één pint bier, armoedeloon. Goed betaalde beroepsofficieren horen pleiten voor "*vaderlandsliefde*" was een wanklank. Zij zagen promotiekansen. Onze reserveofficieren in de compagnie begrepen ons en dat sloeg goed aan. Die mensen trachtten ook naar huis en hun gewone job te mogen opnemen.

Het was een stuk na de middag als we in Budingen aankwamen. Op een soort herenboerderij werden onze veldkeuken en magazijn opgesteld. De twee éérste groepen gingen postvatten in een lange rechte veldbaan op het gehucht Terhagen. Op één rij achter mekaar sjokten we doodmoe tussen de toegesneeuwde diepe karsporen.

Een paar boerderijen en enkele werkmanshuizen stonden aan het einde van de weg. Verder op een licht verhoogde berm liep de spoorweg met daarachter een brede strook beemden langsheen de Gete. Dat zou onze nieuwe verdedigingslijn worden. Heel de vlakte was overstroomd en nu bedekt met een ijslaag onder de sneeuw. Na de dooi zouden we de stellingen moeten herbouwen en verstevigen. Die legermannen moesten toch iets doen om hun pree te verdienen.

Op het hofpoortje bij een nieuw huis stond met krijt het cijfer 7 geschreven, en voor de gevel lagen zeven bussels tarwestro opgestapeld. Hier ging sergeant Lenaerts met zijn ploeg F.M. zijn intrek nemen. Een voorzichtig klopje en onmiddellijk ging de wit gelakte voordeur open. Een kloeke jonge vrouw met een lopertje aan de hand deed open en bleek ons ongeduldig opgewacht te hebben. Ze had de lange karavaan zien naderen en was benieuwd welk volk ze over de vloer zou krijgen.
- "*Goede middag mevrouw, met uw goedvinden zullen we hier een onderdak vinden?"*
De ogen van onze gastvrouw gleden langzaam over het hoopje landverhuizers. Een mix van medelijden en twijfel stond op haar gezicht te lezen. Moesten al die bezwete haveloze mannen in haar huis overnachten? Ze zag de onder de last gebogen mannen met hun sneeuwbeplakte botten.

Celine en Henri uit Bovelingen jaren later. Enkel de twee oudste kinderen waren geboren bij de inkwartiering.

Met matte vragende blik staarde ze ons aan en zag haar huis al vol met geweren en ransels tegen muren en deuren. Sergeant Lenaerts zag haar vrees en nam het heft in handen.
- "*De geweren in bundels en de ransels tegen de muur*."
- "*Mag ik even binnenkijken mevrouw, wat we best kunnen doen?"*De voorplaats was nog niet bemeubeld en niet behangen; dat werd de slaapplaats. De geweren en uitrusting kregen een droog onderkomen in het schuurtje. In de keuken lag een kindje te slapen van een paar maanden oud.
- "*Wij zullen U zo weinig mogelijk overlast bezorgen, mevrouw, het zijn allemaal treffelijke jongens, de meeste met een gezin. Wij danken U voor de gastvrijheid en zullen ons best doen*."
Uit de schuur nam hij een jute zak als voetmat aan de deur.
- "*De slaapzakken buiten vullen en de uitrusting langs achter naar de schuur*."
De sergeant legde in het voorbijgaan even zijn hand op het hoofd van het zoontje. De moeder was getroffen door het voorkomend gedrag van die jonge man.
Fred Van Camp had een *gritsel* gevonden en reef het overtollige stro bijeen. Het werd in de stal uitgespreid om er de schoenen op te zetten. Geruisloos kwamen ze één voor één door de keuken en installeerden hun slaapstee. De strozakken evenwijdig met de muur samengeplooid dienden over dag als zitmeubel om 's avonds vlot in een bed te veranderen. De keukendeur bleef openstaan om het logement te verwarmen. Om 17 uur werden we aan de keuken verwacht voor ons warm eten. We hadden een goede kookploeg die voor afwisseling in het menu zorgde. In het begin van de mobilisatie was dat anders, maar de kok werd vervangen en op slag was het eten van betere kwaliteit. Franske Van den Brande stond met volle inzet achter zijn fornuis en wist dat zijn werk gewaardeerd werd.

Bij onze terugkomst treffen we de schoonvader van onze kotmadam aan in het logementhuis; een joviale gezellige man die ondanks zijn ouderdom goed met jonge mensen kon opschieten. Hij woonde op een naburige boerderij en bracht geregeld melk en boerenbrood naar zijn zoon. Fred vond direct een geschikt gesprekspartner. De stadsmussen waren nu in de minderheid en moesten het hoge woord aan anderen laten.
- "*Kom in de keuken eten, mannen, en doet of ge thuis zijt*".
Boven de deur hing in beide vertrekken een houten kruis met koperen Lieve Heer. Sergeant Lenaerts en Fred Van Camp maakten opvallend een kruisteken voor de soep. Beireke, de Cheit en Bert Wauters volgden met een stijve schouder en vertraagd dit voorbeeld. In normale tijden werd dat wel eens vergeten, maar hier gaf de groepsleider de toon aan en ze wisten dat ze niet buiten de lijn moesten lopen. Korporaal De Ron had meer aandacht voor de vette soep en was in gedachten reeds een konijnenspoor aan het volgen over de spoorweg. Van een stroper en smokkelaar, en daarbij nog de zoon van

een Parisienne, kan men van alles verwachten. Maar het was een toffe kameraad die voor iedereen in de weer was en zich niet te rap op de tenen getrapt voelde. "*Langoor*" was zijn bijnaam en dat was van toepassing, zowel figuurlijk als werkelijk.
- *"Ik heb er die lappen zelf aangenaaid en kreeg ze voor een prijsje!"*
Wie kan daar een zinnig antwoord op geven? Fons, de schoonvader van onze huisbazin trok het gesprek op gang en wist weldra met alle details uit de burgerlijke stand hoe ieder heette, van waar hij was en wat zijn broodwinning was. We voelden ons hier goed in die familiaire atmosfeer. Henri kwam kwart na negen thuis van zijn werk en stond voor de verassing van zijn leven. Zijn huis was bezet door een deel van het Belgisch leger. De indringers noemden zijn bloedeigen vrouw en vader reeds gewoon Celine en Fons.
- "*Moet ge geen bord botermelk hebben* ?"
De vraag was rap opgelost en er wordt in twee ploegen aangeschoven voor een *teloor* botermelkpap. Fred voelde de lust aan de Cheit te vragen waar botermelk vandaan kwam. Hij deed niet eens de moeite want stadsmensen begrepen dat toch niet.

Iets voor elven lagen we op onze strozak. De deur werd gesloten. Charel Lenaerts benadrukte nog eens:
- "*Uw manieren houden en die mensen een positief beeld meegeven van een soldaat. We zijn hier goed gevallen en zullen dat respecteren, wie weet hoelang we hier blijven*."
Ieder was het met hem eens en met dit heilig voornemen kropen we onder het klamme deken. Fred lag tegen de binnenmuur en luisterde gespannen. Aan de andere kant hoorde hij een vrouwenstem steeds opnieuw uitvoerig vragen stellen, die op een grommende toon beantwoord werden. Steeds opnieuw datzelfde geluid dat plots overstegen werd door het korzelig gesnurk van de snor Segers. De snor was een brave gedienstige Limburger maar zijn eentonig gebrom werkte danig op de zenuwen. De mannen van de andere groepen noemen hem "de lustige straatmuzikant", maar die moesten er niet bij slapen. Zo is het gebeurd dat Beire Verbist, na lang keren en draaien de slaap niet kon vinden en in een Franse kolere de strozak omkieperde. Met een korte hapering herbegon het concert van onder het beddengoed, iets minder luid weliswaar maar met dezelfde overtuiging. Charel Lenaerts richtte zich half op:
- " *Fred, hoort gij die mensen ook bidden?"*
De regelmaat van de gedempte geluiden lieten geen twijfel.
- " *Onze aanwezigheid had hun gewoonten verstoord en zij passen zich aan*".
Daar moesten we eens samen over spreken. Met die gedachten gleden de laatste twee kameraden ook in een diepe slaap.

Als De Ron 's morgens het houten rolluik optrok, was het reeds klaar. De bevroren sneeuw glom als een hobbelige spiegel in de rijzende zon. De dooi was zeker nog niet voor morgen. Eén voor één kropen de mannen overeind en gingen hun morgenplasje doen achter de haag aan de zijgevel. Het gele vocht groef zich een rokend kuiltje tot op de ijslaag onder het sneeuwtapijt. De drie die eerst in de kleren stonden gingen naar de veldkeuken om brood en koffie. Intussen drentelden de anderen naar de stal om hun slaperige ogen open te spoelen. Celine had een scheut warm water in de emmer gekapt.
- "*We moeten die jongens wat huiselijkheid meegeven, ze missen reeds zoveel* ".
Henri had zijn vrouw met een monkellach aangekeken. Eenvoudige mensen hoeven geen lofwoorden of flauwe tierelantijntjes, één oogopslag is meer dan voldoende, ze kennen mekaar.

Dicht bijeen geperst zaten we daar onze slappe troepkoffie te vermengen met brood en toespijs uit de valies. Nieuwe calorieën opdoen, was de eerste opdracht in ons nieuw *kantonnement*. Bij elk verlof werd de voorraad choco en confituur door een bezorgde moeder of echtgenote aangevuld. Na het ontbijt gingen we in de slaapplaats een sigaret opsteken. De groepsoverste had het duidelijk gezegd:
- "*In de keuken wordt er niet gerookt, dat is ongezond voor de kinderen; wij moeten ook wat moeite doen voor een gezellig samenwonen*".
Dan volgde de tijd van duimendraaien, lummelen en luieren. Wachten op dooi, op de komst van de Duitsers, op het mirakel van een vredesovereenkomst zoals in München.

De wind was afgenomen. Na de middag was het buiten best te doen om een wandeling te maken in de buurt. Fons kwam met een cafétafeltje aandragen; nu kunnen we samen eten en met twee tafels kaarten. Terwijl Celine haar werk deed vertelde Henri over zijn taak als seingever in station Drieslinter. Beireke Verbist zat vertederd naar het wiegje te staren. Het kindje lag er lachend en wriemelend groot te worden. Een bloem van een meisje, altijd blij en schijnbaar in haar nopjes bij zoveel mannelijke belangstelling. Dat zal wel de natuur geweest zijn. Zo iets zit er van jongs af in. Beireke was ook aspirant-vader. Het zou voor half april zijn.
- "*Dat is een schone tijd voor jong leven, de zomer voor de deur*", meende de gastvrouw.
Nu ze dat wist, had ze meer bijval voor die Vlaanderse grapjas. Zij wist wat een vader betekent in de samenleving. Er werd verteld over vaderlijke zorgen en vreugden. Ogehuwden hadden minder zorgen; geen gezin, geen geldnood. Zij bekloegen zich dat hun schoonste jeugdjaren voorbij gleden. Als die onzekere tijden bleven duren, stonden zij straks als oude mannekes in de rij om een lief te zoeken. Wie kon er in deze omstandigheden aan

trouwen denken? De Ron was ruim een jaar getrouwd maar had nog geen kinderen.
- " *Wanneer zou ik me daarmee bezig houden? s' Morgens vroeg de grens over met een pak marchandies, dan naar het werk in de fabriek. Om zes uur terug, goed beladen, maar dan in de andere richting. En 's nachts met smokkelkoeien door de velden klossen. Dat kruipt niet in de koude kleren hé vader. En nu gij*."

Als Fred die kloeke huisvrouw bezig zag, kreeg hij een krop in de keel. Hij zag in verbeelding Finke haar ongelijke strijd voeren in stal en keuken. Haar zieke vader moest opgemonterd worden, met holle woorden, die ze zelf niet geloofde.
- "*Kom vader, straks is de mobilisatie voorbij, en dan beginnen we met een propere lei*".
Dan bekeek de gebroken man zijn dappere dochter met vochtige ogen, en liet het hoofd moedeloos hangen. Hem moesten ze geen blaasjes wijsmaken. Hij had het zelf ook meegemaakt, vier lange jaren. Fred moest dan naar buiten, met gebalde vuisten diep in de zakken verstopt. Zijn ogen dwaalden over de witte vlakte van hier tot over de spoorlijn. Onder de ijskorst lag nieuw leven te wachten. Straks zou het lente worden. Zal hij dan al thuis zijn? Die slopende onmacht en onzekerheid wrongen hem de keel toe.

Vanaf vandaag werd het warme eten 's middags uitgedeeld. Met een paar grote kommen, uit de kelder opgediept, gingen we onze rantsoenen afhalen. We aten thuis gezellig samen als één grote familie. Met Celine en Henri, de sergeant, Fred en Beireke aan de grote tafel. De anderen met Milleke, de kleine peuter, rond het kleine tafeltje. De kleinste tafelgenoot maakte heel wat herrie als hij bij het eten de politiemuts van Lenaerts moest afzetten. Heel de tijd draafde hij ermee rond als een volleerd onderofficier.
- "*Die zal het ver brengen bij den troep Hij wordt zeker generaal, als hij tenminste slaagt in het taalexamen*."
- "*Kom mijn klein menneke, gij hebt zeker honger*?"
Dat woord werkte als een hagelschot in een zwerm mussen. Als door een wesp gestoken veren ze recht en de vlucht naar Egypte was op gang. Sigaretten werden gerold, een paar maakten buiten een korte wandeling, anderen schreven op hun bed een brief. De oren stonden gespannen, wachtend op het verschuiven van het stoofdeksel of een kasdeur die dicht ging. Dan stond het licht op groen en lag men gelukkig na te genieten. Het buikje vol, een droge broek en een krachtig *boerke* gelaten. Genoeg om gelukkig te zijn.
Beireke, de leerling-vader, stond er hoofdschuddend op te kijken. Als hij maar op tijd thuis geraakt tegen de geboorte, tegen dat het zo ver is. De luitenant had hem gerust gesteld:
- "*Schrijf het telefoonnummer van de bureau op, en zeg dat ze op tijd moeten bellen, liever een halve dag te vroeg dan te laat."*
Dat was een geruststelling De officieren leefden met ons mee We rekenden op mekaar als echte vrienden. Na de middag vertrok Henri naar het werk. Celine begon aan haar grote afwas. De mannen gingen op bezoek bij de andere groepen, een paar straten verderop. Charel Lenaerts kon zijn gedachten niet bij de brief houden die hij aan 't schrijven was. Dat bidden gisteravond lag hem op de maag. Celine volgde ongemerkt het zenuwachtig over en weer schuiven en de hoekige bewegingen van haar soldaat-logist.
- "*Ja, mijne jong het is voor iedereen een moeilijke tijd hé, er is niets aan te doen dan vertrouwen op de waarden die gij meekreeg, trouw te blijven. Wij hebben soms ook zware dagen maar wij zijn met twee*."
Dat was het woord waar hij op wachtte.
- "*Wij zijn thuis ook boerenmensen die geloven in die waarden, bij mijn vertrek verleden jaar heb ik een paternoster mee genomen en gebruik die regelmatig als ik het moeilijk heb. Mijn mannen weten dat en respecteren mijn overtuiging. Sommigen trachten hun gedachten te verbergen, maar diep in hun hart hunkeren ze naar een houvast, het zijn allemaal grote kinderen. Toen ik U gisteravond hoorde bidden heb ik mij nauwer verbonden gevoeld met mijn familie en geliefden. Ginder ver werd er voor mij gebeden. Wij zouden het fijn vinden, in de keuken als een grote familie deze avond steun te vinden bij mekaar*."
Verrast draaide Celine zich zijdeling om, en met druipende handen boven de gootsteen:
- " *Zoudt gij dat willen jonge, daar zal Rie blij om zijn*."
- " *Wij ook, Celine, wij zullen ons minder als stoorders voelen en we worden er niet slechter van."*

Charel stak zijn brief in de binnenzak en ging een luchtje scheppen. Hij moest zijn goed gevoel kunnen koesteren en wist dat hun gastvrouw nu ook graag alleen was. Hij zal de mannen zelf uitnodigen mee te doen.. Niemand zou verplicht zijn maar hij kende zijn pappenheimers; dat zou meevallen. Ieder was tijdig op het appel voor schafttijd. Boerenboterhammen met een schel hesp van de bil gesneden was een koningsmaal. Peter Fons zou straks een soldatenbrood meenemen, en een ander ging naar de kelder voor de schoofzak van Henri. Fred bekeek de Cheit en vertelde hem de herkomst van die smakelijke hesp.
- " *Een varkensbil zit gewoonlijk achteraan. Dat beest ligt heel graag in de goot te modderen en dat geeft dat vlees de fijne smaak*".
Cheike bezag Fred met grote ogen, dronk een grote slok koffie en hapte vlug een heel stuk uit de boterham met hesp.

- " *Het zal nog ne goeie worden, hij eet goed*", meende de plaaggeest.
Nu was het de tijd om de kaarten boven te halen. Wiezen en Kingen voor vijf centen de slag. Ongelooflijk hoe vlug een soldaat zijn dagloon kon verspelen. Nu kenden we de waarde van een frank.
De winnaars glunderden, de verliezers voelden zich bedrogen en bestolen. Vijf minuten later was alle onrecht vergeven en vergeten. We kenden en vertrouwden mekaar maar een mens moet wel eens goed kunnen *foeteren*; stoom aflaten zei Henri in spoorwegtaal. De kinderen werden slapen gelegd en moeder kookte de botermelk. Fons ging naar huis om de stal te doen. Henri warmde zijn koude voeten op. De tafels werden samengeschoven en de dampende pap opgeschept. Na een schep bruine suiker kon het lepelen beginnen. Celine ruimde af en de anderen schoven aan in een kring rond de ronkende Leuvense stoof. Charel zag het moment gekomen om ieder uit te nodigen een rozenhoedje te bidden.
- " *Niemand is verplicht hé, mannen, de deur kan gesloten worden*."
Niemand stond op. Een paar snoten nog vlug de neus of gingen naar de stal voor de goot staan. De verrassing stond op het gezicht van Rie" te lezen. Dat had zijn vrouw gedaan gekregen van die schijnbaar onverschillige mannen. Een blik van bewondering was zijn dankwoord.
- " *Nee, pa, de soldaten hebben het zelf gewild*".
Met ietwat onzekere stem bad zij voor, een even onzeker antwoord volgde in diverse toonhoogten en dialecten. Bij het tweede tientje had ieder zijn zelfzekerheid herwonnen.
- " *Voor de ouders, echtgenoten en kinderen van de soldaten, Onze Vader*."
Met gebogen hoofd zaten de mannen met hun gedachten ver van hier. Beireke Verbist dacht aan zijn vrouwke, die ondanks de last van haar *laatste maanden,* nog elke dag uit werken ging om het kindje goed te kunnen ontvangen. Hij snuitte de neus en dopte stiekem de *dievelings* uit de beide ooghoeken. Fred Van Camp wist dat zijn ouders nu ook aan het bidden waren en over hem piekerden:
- " *Waar zou hij nu liggen, misschien op een koude zolder of in de barakken in Beverlo?"*
Hij dacht aan Finke en haar zieke vader, zij dachten nu aan hem, maar hij kon haar geen zekerheid geven; machteloos tegen een muur van onwil en vijandschap, met een krop in de keel.
- " *Heilige Maria…* "
Korporaal De Ron had eraan gedacht die avond de beemden in te trekken. Volgend hem moest hier tussen het spoor en de Gete zeker veel wild zitten. Toch voelde hij geen spijt om de verloren strooptocht. Als de Charel iets vroeg, wilde hij niet achterblijven. Cheit Van de Walle wist dat er vijf tientjes aan een paternoster waren en we waren nog maar halfweg het tweede. Hij zou dringend naar de stal moeten. Bert Wauters op zijn Ninoofs, en de snor Segers zoals in Zonhoven, zijn in hun element.
- " *Nu zien ze allemaal dat wij nog de slechtste niet zijn*".
- " *Derde Mysterie : voor de jongens, dat ze de moed bewaren en de band met familie en geliefden niet verliezen. Onze Vader.."*

Bert Wauters voelde zich hier nauw bij betrokken. Bij zijn laatste verlof had hij de bons gekregen. Die preutse juffrouw had een rijk type aan de haak geslagen. Hij werkte mee in de zaak van zijn vader. Dan is een gewone fabrieksmens te min. Ze kenden mekaar bijna twee jaar zonder noemenswaardige meningsverschillen maar nu dat stinkende geld en de eer. Alleen de sergeant wist het. Hij dacht direct aan de Charel. Die kan iemand deskundig uit de put halen, nu is hij min of meer getroost.
- " *Beter nu dan later*", was de uitspraak van zijn raadsman, en hij had gelijk.
Sommige dachten dat Lenaerts ook een probleem had. Die zei nooit iets over zijn lief, en als er over de meisjes gepraat werd, zat hij er stil en afzijdig bij. Hij lachte voorzichtig mee maar zonder commentaar. Hij had nochtans een foto op zak van een presentabel meisje. In het kamp kwam het bijna tot een treffen.
- " *Zou onze groepsoverste ook horens dragen*?", vroeg De Ron zich af.
- "*Als die van mij dat moest doen draai ik haar direct de nek om*."
Fred stak zijn gezicht vlak voor dat van de stroper en siste hem toe:
- " *En als gij daar tegen de sergeant durft op zinspelen, draai ik uw nek om*".
Daar moest geen tekening bij gemaakt worden want als die boer uit Zoersel zich ergens achter zette, was het oppassen geblazen. Ingenomen door eigen beslommeringen was de opdracht van het vierde tientje verloren gegaan, maar het deed er niet toe. Celine wist best wat ze moest vragen. Beireke Verbist zat stil te snotteren, dan zal het wel betrekking hebben op kleine kindjes of moeders in verwachting. Dan had onze optimist het steeds moeilijk; de mannen begrepen dat maar vonden geen woorden om zulk probleem te bespreken.
- " *Vijfde mysterie, de kruisdood van Christus, de namen van Jezus en Maria zijn gebenedijd*."
- " *Van nu af tot in der eeuwigheid*".
- " *Laten we dit tientje bidden opdat het mag vrede blijven voor alle mensen. Onze Vader…"*

De Ron boog zijn hoofd en zat plots zijn rode *floche* heen en weer bengelen, met een verstolen blik naar de anderen moffelde hij de muts bijeen, en schoof ze onder de linker bil. Niemand scheen het gezien te hebben. Dat waren allemaal van die vreemde toestanden waar een stroper niet tegen opgewassen was. Wie dacht er nu aan een rozenhoedje bidden als men op de vlucht is voor een jacht-

wachter of een douanier. Dan werden er heel ander schietgebeden gelost. Maar hij had gebeden met het hart, en eens thuis zou hij tussendoor eens naar de kerk gaan. Hij was toch ook een serieuze mens die niemand kwaad deed of bedroog. Toch was hij blij bij het verlossende "*Glorie zij den Vader, den Zoon en den Heiligen Geest* " hoorde. Nu was het gedaan en konden we in onze nest kruipen. Hij zette zich schrap om synchroon met de anderen het kruisteken te maken, als Celine rustig begon met de "*Litanie van ons Lieve Vrouwke*".
Onze half bekeerde stroper trok stiekem de linkerhand terug, op weg naar zijn bonnet. Reeds bij de derde aanroeping had hij de juiste cadans te pakken, maar bij de overschakeling van het "*Ontferm U ons*" naar het "*Bid voor ons*", liep het mis. Waarom dat allemaal zo ingewikkeld maken, was het leven al niet moeilijk genoeg?
- " *Door denzelfden Christus onzen Heer Amen*."

Korporaal Frans De Ron loerde naar Fred en maakte met een brede armzwaai een groot kruis, trok zijn muts in de plooi en spoedde zich met een haastig gemompel naar zijn strozak. Cheike veegde met zijn mouw het zweet onder de neus weg en kwam heel voorzichtig overeind, schoof met korte pasjes, de benen tegeneen geperst, naar de staldeur, hield de adem in, en ging koortsachtig de kleine knoopjes te lijf. Hij drukte met een knal de deur dicht en stond met twee reuzenstappen aan de goot, nip op tijd. Hij had de drie laatste tientjes nauwlettend mee geteld,en ongeduldig op de laatste Weesgegroet gewacht, maart wist niet dat ons Lieve Vrouwke zo veel eretitels meedroeg. De inhoud van zijn blaas was niet berekend op een volle teljoor warme botermelk, vijf tientjes van de Rozenkrans en een lange Litanie van O.-L.-Vrouw. Hij had het ergste verwacht, maar was de hemel dankbaar toen hij de zondvloed in de goot zag wegvloeien. Morgen zou hij zijn voorzorgen nemen om meer te genieten van de beloofde aflaten. Met neergeslagen blik wenste hij iedereen goede nacht en kroop met een gelukzalig gevoel onder het grauwe soldatendeken. Beireke verborg zijn vochtige ogen en ging ook naar de goot. In het voorbijgaan raakte Henri even zijn arm aan:
- "*Een goede nacht hé jong*".
Een begrijpend gebaar van vader tot vader. Celine keek schrander naar Charel en Henri gaf hem een schouderklop. Ze begrepen mekaar zonder woorden.

Eens te bed liet de Snor weldra zijn nieuw repertoire weerklinken, maar niemand ergerde zich nog. Wat een zalig gevoel, we waren nu dik vier maanden binnen, maar de eerste maal dat we die warme gezinssfeer ondervonden. Samen leven in een bewoond huis met een zorgzame moeder en begrijpende vader, kinderstemmen horen en onze eigen kindertijd herbeleven in het getater van een kleine jongen onder een te grote politiemuts. Die geborgenheid deed wonderen maar kon het heimwee niet uit ons hart verdrijven. Het verlangen naar huis knaagde elke dag harder. De slaap bracht rust en berusting.

De vrieskou bleef ons een luilekkere vakantie bezorgen. Na de middag maakten we een korte wandeling of bezochten we kennissen in de buurt. Anderen hielden het bij kaarten met Sergeant Lenaerts, en De Ron en twee anderen waren van wacht aan het magazijn. Wij zaten met een man tekort aan de kaarttafel. Gelukkig was Sergeant Verelst van de vierde groep bereid ons uit de nesten te helpen. Maar de vreugde was van korte duur. Die Pezewever zat te rekenen en te filosoferen om toch maar geen slag te verliezen. Wij speelden ook om te winnen, maar onze zielenzaligheid hing er niet van af. Die *heitefreiter* won op een paar uren bijna vijf frank. Zichtbaar met tegenzin ruimde hij de baan bij koffietijd.
- " *Allé mannen, morgen moet de Charel slapen, maar ik kom wel terug*."
Dat was in het verkeerde keelgat geschoten. Daar moesten we een stokje voor steken. Wat dacht die bankier wel, hij verdiende vier frank zeventig per dag en dan onze arme éne frank komen afluizen zeker. Dat die bloedzuiger met zijn eigen mannen maar kaart. Merci. De meest snode plannen werden beraamd om ons van een bankroet te vrijwaren. Ieder leerde zijn eigen les van buiten, mekaar zeker niet tegenspreken. Vlak na het eten stond Verelst aan de deur. De snor, die even goed kon liegen als snurken, stond hem met een droef gelaat te woord:
- " *Ik en de Cheit moeten een kozijn in de andere straat gaan bezoeken, we kunnen dat niet blijven uitstellen. Beireke zit met nen hardnekkige afgang, hij zit bijna voortdurend op het gemak, en Fred klaagt ook van hevige buikpijn. Den afgang geloof ik, die waarschijnlijk besmettelijk is*."
De zieken stonden achter de deur, met hun buik in de handen om de pijn binnenshuis te houden. Of de woorden geloofwaardig overkwamen wist niemand maar het resultaat was schitterend. Als een geslagen hond droop de specialist af. Hij heeft nooit naar onze gezondheid gevraagd.

Na schaftijd kwam peter Fons zijn boerenbrood en stoopje melk afleveren. Wij vertelden over de gewoonten en gezegden uit onze streek en leerden het dialect van het Hageland kennen. Een klein varken, dat bij ons "*een viggen*" heet, noemen ze hier "*een keurre*", en wat bij ons "*ne staaver* " is luistert hier naar "*ne lueper*". In mijne groep waren het allemaal "*luépers*", meende Lenaerts, de Charel mocht dat zeggen, wie kan het beter weten? Als de mobilisatie dan toch moest blijven duren, wilden we hier wel blijven. We voelden ons thuis en werden gewaardeerd door onze gastfamilie.

De dagen kropen traag voorbij. Er werd steeds op hetzelfde stramien geborduurd. Die vrijdagmiddag werd het blijde nieuws aan de keuken meegegeven: de verloven komen weer op gang, ieder krijgt twee dagen vergunning. Zaterdagmiddag was er een verloftrein die in Drieslinter zou stoppen om 14 uur. Maandagnacht moesten we binnen zijn om 24 uur, en vanaf woensdag zouden de verloven terug normaal doorlopen. De soep stond koud te worden in de borden. Ieder was zijn eigen reisplan aan het uittekenen. Dan zouden we thuis geraken voor het donker was. Zelfs De Ron, die naar Koewacht moest, was er gerust in. De stemming was optimaal, ook Rie en Celine deelden in onze vreugde.
- " *Dat zal die mensen deugd doen, stel u voor, zo lang van huis*".

Na de middag werden de kaarten bovengehaald maar men vergat wat troef was, en men wist niet of harten aas al gevallen was of niet. De snor Segers zou kamerwacht blijven en zijn dagen bij het volgend verlof voegen. De luitenant zou daar wel voor zorgen. Enkelen begonnen hun valies al in te pakken, want na zulk lang alarm was de stapel vuil ondergoed wat groter geworden. Een zakdoek en een paar kousen *uitplodderen* was mogelijk, maar de grote stukken, die zouden moeder voor haar rekening nemen. De onrustige nacht duurde veel te lang. Iedereen was vroeg op en het wassen en scheren was nu een werk van aangelegenheid geworden. We zouden terug onder bekenden komen en wilden er verzorgd uitzien. De soep werd vandaag vel warmer opgediend, er was geen tijd voor een praatje met de mannen van de andere groepen.
- " *We zullen maar op tijd vertrekken, want de weg ligt glad en we kunnen aan de statie ook rusten.*"
Beladen met een dikbuikige valies, sommigen nog met een pak in bruin papier gewikkeld, trok de karavaan over de sporen van Drieslinter. Lachend en grappen makend, met de milde zon recht in het gezicht, begaf de langgerekte rij zich naar de vrijheid. De dwarsliggers waren ontdooid en goed begaanbaar. We waren in vergunning en niemand kon ons geluk dwarsbomen. Licht bezweet nestelden we ons tegen de gevel, de valies als zitje. De donkere spoorstaven met ontdooide biels trokken een rechte lijn door het glinsterend landschap richting Budingen. Over die rails zouden we straks huiswaarts bollen en hoe rapper hoe liever.

Onze gedachtegang werd abrupt onderbroken door het geluid van een motor met zijspan. De majoor stapte uit en voorzichtig van de overkant van de omheining vertelde hij ons dat de trein een half uur vertraging had en niet in Drieslinter maar in Budingen zou stoppen. Dit gezegd zijnde, kroop hij terug in zijn bakske en verdween. Een pijnlijke stilte hing over het stationsplein.

Wat moest daar van gedacht worden? Er waren zoveel meningen als koppen. Alles keerde zich tegen ons; de majoor, het leger, het dierbaar vaderland, zelfs onze Lieve Heer. We werden gejudast om ons verlof naar den duivel te helpen. De eerstvolgende gewone trein kwam hier maar om 16 uur aan, daarmee verspeelden de mannen uit de Vlaanderen elke verbinding om vandaag nog thuis te geraken.

De Ron liet een resem krakende vloeken en had vlug berekend dat hij niet voor zondagmiddag ter bestemming kon geraken. Hij moest over Mechelen naar St.-Niklaas, daar overstappen op de bus tot Stekene, daar overstappen naar Koewacht. De andere Flandrien moest over Gent naar Zaffelaere. Na de spitsuren waren er weinig bussen. Zondagmorgen was dat nog veel erger. Bert Wauters zou Ninove wel halen maar heel laat. De één hitste de ander op. We waren weer bij de neus genomen en verbitterd op al wat kakikleurig was. Weg feeststemming.
- " *We moeten die trein halen, kost wat kost."*
Een deel van de groep die in de buurt van Hasselt woonden, verkozen de volgende trein maar te nemen en te wachten om intussen rustig van het streekbier te genieten.
- " *Nogmaals die lastige tocht over de dwarsliggers, en wij geraken toch nog gemakkelijk thuis*."
Sergeant Lenaerts twijfelde even maar verkoos bij zijn mannen te blijven. Vrienden in nood laat men niet in de steek. Dan maar terug, tussen de rails lopen. Zodoende kon die spooktrein ons niet voorbijsnellen. Er werd niet meer gesproken. Verbeten en wrokkig persten we alle kracht eruit, met inbegrip van de laatste druppel zweet. Rechts zagen we ons gehucht "Terhagen" weer liggen;
- " *We zijn halfweg. Hetzelfde tempo aanhouden, mannen, dan zijn we ruim op tijd*".
Na een tijd kwam het station Budingen in zicht. Nog even op de tanden bijten. Ten einde krachten ploften we neer en weerloos bleven we liggen wachten op de reddende engel die ons naar de heimat zou leiden: de stoomtrein.

Het stampend gedreun van de logge locomotief klonk ons als muziek in de oren. We zagen hem achter de lichte kromming voor het dorp naderen in een wolk van zwarte rook en dampende stoom. Ieder trachtte vooraan te staan om een plekje aan het raam te bemachtigen. De machinist trok aan de stoomfluit en gebaarde wat achteruit te gaan. In volle vaart raasde hij door het station. De Antwerpenaars, die in Drieslinter achter gebleven waren, wuifden ons toe met een brede lach. Een doodse stilte. De verbijstering werd na een paar seconden een ware opschudding. Een eruptie van scheldwoorden barstte los als uit een vulkaan:
- " *Godv… zoude nu nie dood vallen, dat hebben die smeerl… voor express gedaan. Landverraders, moordenaars, sadisten, smerige gamelleboeffers*".

Al de liefste troetelnamen voor al wat met legerleiding te maken kon hebben, werden in een lange tirade van scheldwoorden en verwensingen in de lucht geslingerd. Er bleef maar één oplossing over: zich terugtrekken in een herberg en de teleurstelling verzuipen. We hadden juist onze soldij getrokken, dus 't kon er af. Misnoegd en bedrogen zagen we onze *congé* wegstomen. De ene pint volgde op de andere; woede verwekte droge kelen. Die dorst moest getemperd worden maar alcohol bluste slecht. De wildste plannen werden uitgeschreeuwd maar niet gehoord wan de ene overriep de andere. Uiteindelijk kregen de mannen uit de streek van Stekene toch gehoor en ze legden een ultieme oplossing op tafel:
- " *Wij hebben recht op twee dagen vergunning, maar door een stommiteit van één of ander hoge piet krijgen we ze niet, dus pakken we ze zelf*."
Dat was het: doodnormaal, eenvoudig en eerlijk! Waarom hadden we daar niet eerder aan gedacht?
- " *Zust was zust."*
- " *Ja, maar 't is toch ook gevaarlijk*."
- " Als dat uitkomt, zit er een vlieg aan de lamp."
Een meerderheid was voor dit plan gevonden en de *voorzichtigen* waren bereid zich hierbij aan te sluiten. Ze twijfelden aan de goede afloop maar solidariteit won het op de vrees.
- " *Als we allemaal meedoen kunnen ze ons toch niet in groep tegen de muur zetten, en hoe kunnen ze controle doen, we liggen over een heel dorp verspreid, en dan die ijsgang, dan komen de dikkoppen niet buiten."*
Toen we om 16 uur op de gewone trein stapten werd het ordewoord doorgegeven:
- " *Tot dinsdagnacht 24 uur.*"

Toen Lenaerts eerst afstapte, klonk het eerder wat beschroomd:
- " Tot dinsdagavond."
Hij stond niet honderd percent achter het waagstuk, maar wilde niet achterblijven. Gelijk hebben is één ding maar bij de oversten gelijk halen is wat anders. Maar een woord was een woord en nu moest men maar solidair het risico lopen en hopen dat er niets gebeurde. Hij had nooit een slechter verlof gehad. Regelmatig stak de twijfel de kop op. Onze officieren zouden ons wel begrijpen, maar konden ze dat reglementair accepteren. Ze zouden wel hun best doen om desnoods de straf beperken. Verlof en vergunning waren op zichzelf al hekel en daar kon niet zomaar mee gefoefeld worden. Dit eigengereid congé nemen kon wel de indruk geven dat we met hun voeten speelden en er was al zo een belabberd moreel.

Fred van Camp zat met hetzelfde probleem. Die twee dagen in Zoersel hadden blije dagen moeten zijn maar dat pakte anders uit. Hij had zich niet de gewoonte zijn ouders te bedotten. Misschien hadden ze het wel door. Ook Finke had dit verlof anders voorgesteld. Hij bleef met de wrange gedachte zitten dat het zou mislopen en de majoor zou hier zeker doorbijten. Hij had er alle moeite mee een ongedwongen houding aan te nemen en komediespelen of liegen zat hem niet in de genen. Anders was dat bij Cheit Van De Walle of bij Pier Segers, die konden liegen dat ze het zelf geloofden.

Toen na de congé Charel en Fred mekaar op het perron ontmoetten, waren ze blij hun hart te kunnen luchten over dat meewarig gevoel dat ze gans die verloftijd gehad hadden. In de herberg voor het station, waar het complot gesmeed was, hoorden ze het slechte nieuws al: dinsdagmiddag was er aan de keuken groot appel geweest en de afwezigen werden op de zwarte lijst gezet. De kok was met een groot deel van zijn eten blijven zitten. Enkele woordbrekers hadden het geheim verklapt. Dan werden de Antwerpenaars overhoord. Hun relaas paste in de puzzel. Er werd verteld dat het geval naar de kolonel was doorgestuurd. Dat was geen gemakkelijke en die zou zeker hier een voorbeeld willen stellen. De pers zou er zelfs over ingelicht zijn. Misschien kon hier gewezen worden op landverraad. Een speciale onderzoekscommissie werd opgericht om na te gaan of er sprake was van "*Collectieve muiterij*". Het eten smaakte niet. Het belandde grotendeels in het kippenhok of voor de "*keurres*". Gedane zaken nemen geen keer en het spijt kwam nu wel te laat. In feite lag de verantwoordelijkheid voor onze enorme teleurstelling toch bij het leger. Dat was de enige reden dat wij niet meer in staat waren een normaal oordeel te vellen. Aan onze stommiteit hadden die paar pinten misschien meegeholpen maar slechts in tweede instantie. De uren kropen traag voorbij. Het ergste nieuws kon niet op tegen de onzekerheid en twijfel. Ook die niet op de lijst stonden, voelden zich niet meer op hun gemak. Hadden zij ook geen schuld aan dat misverstand? Waarom had die trein *retard*? Van wie had de majoor het bericht van de stationsverwisseling gekregen? Hij had geen enkele reden om ons op een dwaalspoor te zetten, lag het aan de spoorwegen? Een massa vragen die niet op te lossen waren. Ieder liep met gebogen hoofd van binnen naar buiten en omgekeerd. Rond koffietijd bracht de oppasser van de luitenant het bericht.
- " *Morgen om 10 uur verzamelen in veldtune op de weide achter de kerk."*
Een kort en droog bericht maar voor ons een opluchting. Nog enkele uren en we wisten waar we aan toe waren.
De pelotonoverste wist ook niet wat de straf zou kunnen zijn.
- " *Die stunt kan niet onbestraft blijven. De majoor kan niet als zondebok gebruikt worden voor andermans fout. Hij heeft een bericht doorgegeven dat van een andere instantie uitging. Heeft de spoorweg of de hogere legerleiding gefaald? Wij weten het niet. Dat is geen motief om zulke on-*

doordachte beslissing te nemen. Dat is een precedent dat niemand kan verantwoorden."
De luitenant had gelijk. Hij moest ook toegeven dat de Flandriens in de gegeven omstandigheden weinig keuze hadden. In de wachtzaal van een station de nacht doorbrengen was niet prettig. Zonder de uitzonderlijke toegeving van de stationchef hadden ze kunnen buiten slapen. Hun vrienden hadden meegedaan uit solidariteit en hadden in echte groepsgeest hun hart getoond. Onze officieren begrepen dat wel. Het recht in eigen handen nemen en dan ook nog in groep, daar was wel de grens overschreden.

's Anderendaags viel het verdict. Wij werden in een vierkant opgesteld en de majoor kwam te paard aangereden. Het was doodsstil. Budingen luisterde met vrees. Pére overschouwde zijn troepen en hield traag een papiertje uit zijn tas en las het voor.
- "*De schuldige soldaten: acht dagen arrest*,
de korporaals: acht dagen politiekamer
de onderofficieren: vier dagen militair gervang."
Daarna volgde een donderpreek over muiterij, vaandelvlucht, landverraad waar als zwaarste straf de dood met de kogel nog steeds van kracht was.
- " *Ik zie U nog aardappelschillen eten in Duitse gevangenschap."*
Dat was het dan. Eerlijk gezegd, wij hadden nog veel erger verwacht.
- " *Presenteer geweer!"*

We trokken ons opgelucht terug naar ons *kantonnement*. Voor ons, piotten, was de majoor nog de slechtste niet. Daarentegen sergeant Lenaerts was zwaar gepakt. Iedereen was met hem begaan. Hij had zich probleemloos afzijdig kunnen houden. Hij had solidair de kant van zijn mannen gekozen en kreeg de volle lading. Charel trachtte zijn teleurstelling te verbergen maar wij voelden dat het hem pijn deed. Ook Celine en Rie waren met hem begaan maar niemand kon helpen. De Ron kon zijn opstandige neiging niet onderdrukken.
- " *Vraag het rapport van de kolonel, joeng, die zal u wel begrijpen."*
De slechtste raad die men kon geven. Slapende honden maakt men niet wakker. De straf ging in vrijdagmiddag om 14 uur. Een ledige paardenstal diende als cachot, en ons peloton zou de wacht verzekeren. De Charel zal niets te kort komen. Ze zijn met vijf. Ze kunnen een kaartje trekken en Verelst was ook van de partij. Die zou hen de trukken van het spel wel leren.
- " *Een echte goed soldaat moet in de bak gezeten hebben*", was een algemeen gezegde. Eens het zover was, werd er niet meer gelachen.

De nacht bracht rust. De spanning van de vorige dagen was totaal verdwenen. We voelden het verschil niet eens tussen wel of geen arrest. In deze privéwoning konden ze toch geen *corvee koer* of andere karwijtjes commanderen. Voor politiekamer was er trouwens geen lokaal beschikbaar. Dus moest deze straf ook in de gewone huiskamer uitgeboet worden. Het cachot bestond wel: een koude paardenstal. Vier dagen in dat kot, dat kwam hard aan voor de sergeant. Zijn vriendschap en solidariteit werd bestraft en dat kon niet door de beugel. Het moreel kon er enkel maar nog meer op achteruitgaan. Alle aandacht ging nu naar hem. Na het ontbijt maakte hij zich klaar voor zijn gevangenschap. Alle gevaarlijke voorwerpen als schoenveters, bretellen, tabak en lucifers verdwenen in de blauwe zak. De andere spullen moesten veilig opgeborgen worden. Elk ogenblik kon er bevel tot verplaatsing volgen, en dan moest alles in snel tempo kunnen gebeuren. Iedereen hielp Charel zoveel men kon. Hijzelf kon er al mee lachen. Het zou een potsierlijk zicht zijn hem onder begeleiding van twee wachten naar de hoeve te zien stappen: schoenen zonder nestels, met beide handen uw broek omhoog houdend over een ijsgladde weg wandelen. Een echt circusnummer. De snor Segers, die als kamerwacht de dans was ontsprongen, zou zijn *baas* elke morgen naar zijn dagverblijf leiden.

Het was 10 uur en alles was in orde. De achterdeur draaide voorzichtig open en Luitenant Van Herck kwam ons vertellen dat we terug naar Beverlo gingen gaan en:
- " *Sergeant Lenaerts moet zich om 13 uur aan de kerk aansluiten voor de voorwacht*", en met een paar ondeugende lichtjes in de ogen verdween *de kleine* weer in het sneeuwlandschap. Een luide schaterlach brak los. Alle hens aan dek om de onmisbare voorwerpen op te diepen. Kwart na twaalf vertrok Charel naar het bureel om de nodige instructies. Met Luitenant Janssens van de tweede compagnie op voorwacht gaan, was altijd een aangename onderneming. Een officier met evenveel gezag als begrip voor zijn mannen. Hij kende zijn vak, was altijd correct en bekommerd om een geschikt nachtverblijf te vinden. Een afscheid van de familie Denivel was onvergetelijk. Die brave familie konden we nooit vergeten en enkelen hebben er ook later nog contact mee onderhouden.

De gewone wegen waren begaanbaar, en de temperatuur was ook veel milder dan vorige keer. Toen wij in het kamp van Beverlo aankwamen, was de straf van onze groepsleider al bijna *uitgezeten*. Na Beverlo volgde Beverst, ons eerste verblijf in barakken, met dan de inname van de stellingen aan het Albertkanaal. Daar zouden we in mei 1940 gevangen genomen worden.

KRONIEKEN VAN LEEST

gedurende de Eerste Wereldoorlog

deel 2

Marcel Van Hoof

Het jaar 1916

Koster-organist Jozef "Jef" Rheinhard (°1879, +1947) komt met zijn familie te Leest wonen. Jef cumuleerde zijn kostersfunctie met die van bediende te Brussel. Zo kwam het dat het uurwerk op de toren altijd een kwartiertje voorliep, want hij moest elke morgen twee missen spelen en zorgen dat hij zijn trein haalde in Hombeek. Jef Rheinhard was muzikaal begaafd, hij schreef verschillende melodieën o.a. op teksten van René Declerck en andere dichters. Uit zijn kroostrijk gezin (dertien kinderen) gingen drie dochters het klooster binnen. Drie jaar later, op 5/8/1919, zou de koster-organist volgend schrijven ontvangen van het gemeentebestuur :

"...Hier zal Uld. vinden een schrijven van 2 dezer maand uitgaande van de burelen des Konings, waarbij Hare Hoogheid de Koningin er in toestemt het meterschap uwer zevende dochter aan te nemen. De gratificatie van 100 fr zal u door bemiddeling der Burgerlijke lijst beschikt worden."

Gelegenheidsfoto van de familie Rheinhard-Diedens bij de intrede van dochter Gerarda bij de slotzusters te Dendermonde. Van l. naar r. : Marie Rheinhard, moeder Diedens, Jos, Gerarda, Hilda, vader Jef Rheinhard, Pauline. Zittend : Lizeke en Herman.

26 februari 1916

Burgemeester Bernaerts vroeg aan de Kreitschef te Mechelen om winterkoren te mogen gebruiken als strooisel der stallen *"...aangezien er in de gemeente geen strooisel zoo als turf, loof-, spellen-, heide-, brem-, riet-, mos-, houtwol-, schaveling-, noch snoeisel van mast en sparren voorhanden zijn..."* Deze toelating kwam er op 4 maart. De gemeente mocht nog 4 weken, in zuinige mate, "strooi gebruiken als strooisel". Burgemeester Bernaerts dankte de "Zivil Kommissaris" namens de inwoners en *"een gebrek aan stroo, voor strooisel, zal voor de landbouwers een groot verlies zijn, wanneer men nagaat welke vermindering van stalmest-, het bijzonderste bemestingsprodukt-, zal voor gevolg hebben. Bij gewoon jaar wordt er, boven het overvloedige en krachtige stalmest door goede diervoeding verkregen, 's minstens nog 100.000 kg scheikundige meststoffen gebruikt op de nooit vaagliggende landen. In gewoon jaar, werd er alhier 1.500.000 kg meel, koek en zovoorts tot veevoeding gebruikt en door het gebrek aan dierlijke voedingsmiddelen, is ook het stalmest, van veel mindere voedingsgehalte voor de vruchten. Het verbod van stroogebruik, als strooisel, zal dus onmiddellijk den ondergang der landbouwerij –de eenige hulpbron der gemeente- veroorzaken..."*

2 juni 1916

Burgemeester Bernaerts verzocht de "Oelzentrale", rue des Colonies 54 te Brussel, om levering van "10 liters naphte", ten voordele van schrijnwerker Noldus Teughels. De "*naphte moest dienen tot in werking stelling van eenen motor, teneinde bevolen werk door de Duitsche overheid te kunnen uitvoeren*". Dat werk betrof de afsluitingen en versieringen rond de graven van Duitse soldaten op het kerkhof van Leest.

Arnold "Noldus" Teughels, herbergier, gemeenteontvanger en schrijnwerker, woonde in "De Roselaer" op het Dorpsplein. Het werkhuis van zijn schrijnwerkerij stond achter het huis en was gebouwd op de kerkhofmuur.

22 september 1916
Burgemeester Bernaerts schrijft aan "den Heere Zivil Kommissaris te Mechelen" : *"...bij deze neem ik de vrijheid namens de inwoners der gemeente Leest, aanvraag te doen tot het bekomen van herstelling van de brug over de Senne bij den oorlog onbruikbaar gemaakt. Deze brug gaf aan onze gemeente rechtstreeks verbinding met Mechelen en nu moet men met gespan den omweg doen langs Hombeek.*

burgemeester Jaak Bernaerts

Door oorlogsomstandigheden werd de Zennebrug verschillende malen vernield. Een eerste maal in 1914. Drie jaar lang moest men zich behelpen met een houten bruggetje. Bij laag water kon men er droogvoets over maar bij hoog water liep het bruggetje onder en dan werden de mensen "overgedragen". De "Witte van Nagels" (Louis Nagels, hij woonde op de Warande) deed dit voor een cent. (LG,blz.27)

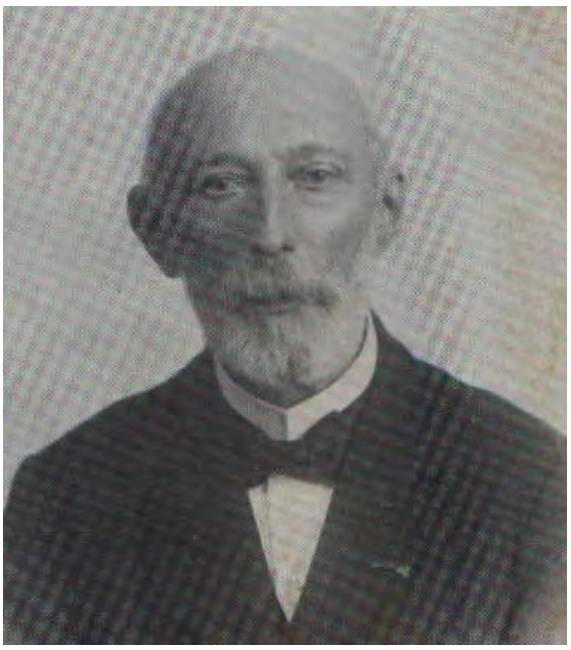

De gemeente heeft, in de mate harer geldmiddelen, enkel in het verkeer voor voetgangers over die brug kunnen voorzien, doch door de strooming bij hooge watertij is den doorgang over de brug altijd onmogelijk, ook veroorzaakt de overstrooming altijd schade en zijn herstellingen te doen. Op het grondgebied van Mechelen zijn de verbeteringswerken aan den weg in uitvoering op bevel der Duitsche overheid stop gezet geworden en dien weg blijft onbruikbaar. De bewoners van het gehucht "Warande" onder Mechelen, bebouwen een groot deel land op het grondgebied van Leest, en zijn bijna volkomen afgesloten, om de hunne te bereiken zijn ze verplicht eenen omweg langs Heffen te maken met halve vrachten. Het benuttigen van den beerput der landbouwmaatschappij te Leest, overzijde der rivier, is onmogelijk te bereiken met beerschuiten tot bevoorrading, ten gevolge der brugbelemmering. Deze toestanden benadelen grotendeels de landbouw- en groenteteelten, de bijzondere voortbrengst der gemeente. De herstelling der brug in den zin dergene van Heffen gedaan, zou veel bijdragen tot heropbeuring van de landen, die groot gebrek hebben aan voedingsstoffen."

28 december 1916
Gemeenteraadszitting : de pensioenaanvraag van hoofdonderwijzer Dumont werd gunstig geadviseerd en zijn ontslag werd aangenomen. Het schepencollege werd gelast tot het bekendmaken *"van het open zijn der Plaatse"* en de ontslagnemende *"in naam des Raads, onze oprechte dankbetuiging te doen kennen, voor de eervolle en nauwgezette waarneming van zijn Ambt."*

Na 38 jaar dienst ging de meester met pensioen. Hij vestigde zich met zijn gezin te Evere bij zijn zoon Albert die daar schoolhoofd was en hij zou daar op 2 februari 1931 overlijden.

Jan Dumont werd in oktober 1878 onderwijzer te Leest. Hij was afkomstig van Orsmaal-Gussenhoven en gehuwd met Anne Jepherina Matterne. Voordien was hij onderwijzer te Zemst-Laar. Hij woonde in het schoolhuis en had drie kinderen : Stefanie, Albert en Raymond. Evenals hun vader gingen ze allen in 't onderwijs. Voor meester Dumont was De Keersmaeker hier onderwijzer, door de gemeente betaald. Erg lucratief was de job van onderwijzer in die tijd niet : "la misère en redingote", zo werden ze toen bestempeld. Ze droegen zoals de burgemeester en de dokter een lange jas (redingote). Het begin van zijn carrière te Leest werd gekenmerkt door de schoolstrijd.

Meester Jan Dumont : "wie zijn kinderen liefheeft, spaart de roede niet..."

Mijn grootvader Jan-Baptist Mees was een oudleerling van meester Dumont. Hij vertelde in 1976 : *"...ik was een deugniet toen ik klein was, leren zat er voor mij niet in, maar kattenkwaad uitsteken, in 't school en daarbuiten des te meer. Aan de appelen gaan zitten in de pastorij en vechten met Fons Hellemans en de andere jongens... Ik heb daar dikwijls slaag voor gekregen van mijn vader en meestal terecht, maar die keer van meester Dumont, dat vergeet ik nooit. Ik had weer iets misdaan, ik weet niet meer wat en 'k moest bij meester Dumont komen. Ik had toen juist een nieuw floeren pak gekregen van mijn vader. Meester Dumont zou er dus geen stof uitkrijgen, maar de slagen die ik toen gekregen heb ! Gelukkig brak zijne regel na een twintigtal keren. De linten in mijn kostuum stonden er maanden daarna nog in. Ja, meester Dumont, dat was ne krak, die sloeg voor " 't hemmen"... Ik herinner mij ook nog dat hij eens met zijn been in het klokkenzeel verstrengeld geraakte en mee omhoog getrokken werd met zijn hoofd omlaag. Hij had zijne voet gebroken. De weken daarop kwam hij naar school met de hulp van een stoel. Zijn ene been steunde de grond, zijn andere lag geplooid op die stoel, dewelke hij met zijn handen telkens verplaatste, een koddig gezicht was dat toen..."*

Passage uit "Zo de ouden zongen..." van J.A.Huysmans in De Band van maart 1980 : *"...voor de heren hadden wij in ons buffet enkele speciale glazen met een oorken aan, van vorm zoals meisjes, met ingebonden lenden, op hoge schoenhakken : dus niet aanvaardbaar voor gewone mensen, den Burgemeester Bernaerts aangeboden, met gehalveerde moed, omdat diens aanwezig ontzag, de drinkebroers hun dorst plots milderde ; aan Mijnheer Moyson, met wat waakzaam nazicht, want die was nogal vergeetachtig in betalen, aan* ***Mijnheer Dumont, meester Dumont,*** *door mij met wat leedvermaak, omdat ik die man met de koterhaak, groter dan hijzelf, nooit naar zijn soms vierkante kin zou hoeven op te kijken. Ik werd eerder naar het Mechels College gestuurd. Ik vond hem niet lief om volgende reden : in 1914, na de thuiskomst van de vlucht, had ik in de beemden bij de bommentrechters rond ons beschoten dorp, een houten bak vol oorlogstuig vergaard, waaronder koperen bombuskens, geuten hulsels met koperen sierbanden aan, koperen mitrailleurs hulzen en kogels en loden bollen. Op zekeren dag staat Madammeke Dumont voor haar deur en ze roept me : "Bertje," zegt ze, "onze meester weet van de kinderen dat ge zo'n schoon bommenpotten hebt, hij zou die eens graag bekijken." Ja, en ik er met mijn buit naartoe. Aan Madammeke heb ik die eens durven terugvragen, en die zei : "Ik zal het aan den meester zeggen". En het bleef daarbij..."*

In het februarinummer van "De Band" in 1955 schreef Frans Moyson : *"Van meester Dumont kregen we een solied onderwijs dat een stevige grondslag was voor onze latere studies. We hadden veel respect voor hem, maar ook veel schrik van zijn "koterhaak" die in de winter moest dienen om de stoof te koteren en het vuur aan te wakkeren... Die koterhaak was een tuig om ontzag voor te hebben, want hij was zo groot als meester Dumont zelf, en hij moest niet alleen dienen om het vuur aan te wakkeren, maar soms ook om diegenen die niet horen wilden, te doen voelen dat de meester het meende. Meester Dumont had ook biekens en het was voor ons een buitenkansje als de biekens aan 't zwermen waren : terwijl hij de zwerm ging vangen, mochten wij op de speelplaats gaan spelen. Ik herinner me ook nog dat we op een zomerse voormiddag gedurende de klas opgeschrikt werden door een hevig geronk. Het was een vliegmachien. We mochten van meester Dumont naar buiten gaan om ons eerste vliegmachien te zien..."*

De jaren 1917 en 1918

24 januari 1918

Nieuwe vraag van de gemeente om petroleum en kolen. De petroleum was bestemd voor de wacht van de Duitse soldaten op het kasteel "de Mot". De kolen voor de weduwe Lauwers, *"voor de werking haren stoomgraanmolen. De hoeveelheid kolen nodig voor februari wordt begroot op 4 ton, aangezien er veel moet gemaald worden voor inwoners van Blaasveld waar geen graanmolen bestaat. Bij geval dezen voorraad niet kan verkregen worden, dan zal de bevolking van Leest en een groot deel*

van Blaesvelt zonder brood zijn in de komende maandag 1 februari. Om het broodgraan te kunnen malen waarmede de weduwe Lauwers belast wordt, zou zij maandelijks een kolenvoorraad noodig hebben van 3.500 kg."

11 januari 1917
Jan Constant Moons werd door de voltallige raad benoemd tot hoofdonderwijzer in vervanging van Jan Dumont. Daarvoor ontving hij 2.100 fr jaarwedde, het genot van een woonst met hof en een bestuursvergoeding van 100 fr. (GA)

Jan Constant Moons was te Leest geboren op 19 november 1878 en getrouwd met de zuster van Constant Buelens. Hij woonde in de Koestraat. Amper gehuwd in 1913, overleden beide echtgenoten korte tijd na mekaar in 1918

31 januari 1918
Victor De Laet, Mevrouw Frans De Prins en Joseph Verlinden uit de Kouter ontvangen volgend schrijven : *"Op bevel der Duitsche overheid zijt gij aanzocht en verplicht op den 2 februari 1918 om 2 ure namiddags (Duitsche tijd) uw ruinpaard aan te bieden te Antwerpen, kaai 28, in de nabijheid der noordstatie. Het paard moet voorzien zijn van eene halster met goede koord en moet zijnen numero aan den kop hebben op zichtbare plaats."*

18 februari 1918
Remi Karel Lodewijk Kets, geboren te Calcken (Oost-Vl.) op 12 juni 1888, werd benoemd tot tijdelijk onderwijzer in de gemeentelijke jongensschool. Hij verving Jan Constant Moons die door ziekte onbeschikbaar geworden was. Remi Kets ontving 1.200 fr per jaar plus 150 fr vestingsvergoeding. (GR-11/4/1918) Twee jaar later zou hij zijn ontslag krijgen nadat hij veroordeeld was tot 15 maanden gevangenis wegens "aanslag op de goede zeden".

2 mei 1918
Pastoor Beuckelaers kreeg via het gemeentebestuur volgende brief besteld :
Keizerl.Gerecht
Mechelen 26-4-1918 des Kreises Mechelen Dagboek nr. 960 III
Aan het gemeentebestuur Leest t.h. van den heer Burgemeester
Ik heb rede erop te verwijzen, dat over 't uitgaan van Precessien eene aanmelding derzelve niet voldoende is, maar dat daarvoor mijne toelating noodig is, dat de dees betrekkelijke aanvragen ten laatste 5 dagen voor 't plaats grijpen der Precessien bij mij moeten ingekomen zijn. De burgemeesters moeten de Geestelijken hunner gemeente van dees schrijven in kennis stellen. Ingeval hier nog brieven inkomen, dewelke aan deze bepalingen niet voldoen, zoo zal ik mijne toelating voor 't uitgaan der Processien niet meer verleenen." (Handtekening niet leesbaar).

1918 – *"...De oorlogsbuit door de Duitsche legers in de gemeente achtergelaten bestaat alleenlijk in gevelde bomen, die zich bevinden op verschillende eigendommen. Onder andere in den vloeibeemd aan de zennebrug, in den vloeibeemd "de Halsbergen" tegen de Zenne en nabij het kasteel de Mot in de Biest. Het betreft allemaal canadabomen."* (GA-2/1/1919)

Het jaar 1919

27 februari 1919
Burgemeester Bernaerts richtte een vraag tot de Kommissie van Recuperatie voor weghaling van :
- 3 geladen obussen, aan de beekbrug nabij de Wip (Juniorslaan) in het water gelegen.
- 2 geladen obussen, nabij de Kleinheidestraat, tegen de woning van Keulemans en bedolven onder de aarde.
- 9 geweren, af te halen ten huize van de burgemeester.

5 april 1919
De gemeente ging opnieuw een lening aan met de *"Spaar- en Leengilde der gemeente Leest"*. Het betrof een som van 20.000 fr. aan 4% terugbetaalbaar twee jaar na het sluiten van de vrede. De reden was *"tot het doen van voorschot aan het plaatselijk Hulp- en Voedingskomiteit, betalen der gemandateerde bijdragen in de kosten van dit Komiteit en het kwijten der gestemde weddeverhogingen, duurtetoelagen en tot betaling der wedden van het 2de*

kwartaal 1919." (GR) Het was de derde lening die de gemeente aanging *"tot bestrijden van de bijzondere uitgaven tengevolge den oorlog"*. De vorige leningen bedroegen 2.000 en 39.875 fr. (GA-24/7/1919)

26 juni 1919
"...De Raad, gehoord lezing van den brief van het Komiteit van Nationale Politiek welke afvaardiging ten doel heeft bij de Vredesconferentie te Parijs, in naam der aansluitende gemeentens, onze aanspraken te doen gelden in 's lands voordeel. Besluit : de leden des gemeenteraads van Leest, provincie Antwerpen, verklaren het Komiteit voor Nationale Politiek bij te treden, wiens programma behelst : vrije beschikking over de Schelde, de Midden-Maas en de waterwegen van Antwerpen tot den Rijn, de teruggave door Duitschland van Malmedy en de kantons, nauwkeurige verbinding met het Groothertogdom Luxemburg, ruime deelneming aan den invloed der verbonden Machten in het Rijngebied en redelijke uitbreiding van het koloniaal domein van België."

9 augustus 1919
Brief van burgemeester Bernaerts gericht aan Mr de Miomandre, Hoofd van den onderzoekdienst bij het Generaal Kwartier van het Bezettingsleger : *"...Tot gevolg aan Uwe omschrijving van den 15 juli 1919, ons toegekomen op 7 augustus ll, doen wij U kennen, dat het ons onmogelijk is de namen van Duitsche officieren of soldaten aan te duiden, welke zich in 1914 alhier aan baldadigheid zouden plichtig gemaakt hebben. Het groot deel der bevolking is gevlucht voor en bij het begin der schermutselingen ; de personen in hunne woningen en bij het vluchten aangehouden, zijn weggeleid of in hunne woningen zelve opgesloten gehouden, en deze kunnen geene aanduidingen geven. Eene afdeling duitsche wielrijders, staken een huis in brand in de Blaasveldstraat, schoten aldaar 2 vluchtende inwoners van Hombeek dood, waarvan eene nog doorstoken werd. Burgers werden op die plaats ook mishandeld, hiervan zijn geteekende verklaringen op aanzoek, aan Mr de Vrederechter van 't Zuidkanton Mechelen overgemaakt. De verklaringen door weggevoerden naar Duitschland, zijn ook aan Mr de Vrederechter verzonden. Twee graanwindmolens moeten ook door de Duitsche soldaten in brand gestoken zijn, maar tot welke regimenten de brandstichters behoorden, kan niet aangewezen worden..."*

21 augustus 1919
Frans Hendrik Boonen deed een aanvraag tot vaststelling van schade aan zijn persoon, bij de voorzitter van de rechtbank van oorlogsschade. Daarbij voegde hij : een kwijtschrift van dokter Gillis uit Mechelen, van dokter Van Assche uit Hombeek, een kwijtschrift van apotheker Van Melckebeke en een getuigschrift van "*den Engelschen bespiedingsdienst".*

29 september 1919
Plakschriften omtrent de van Duitsland teruggekregen paarden, werden aangeplakt op de gewone plaatsen.

Het jaar 1920

24 januari 1920
Gemeenteraad : Eenparig werd besloten om vanaf 1 oktober de jaarwedden van het onderwijzend personeel op te trekken tot volgende bedragen : Dhr Kets 4.000 fr. + 200 fr. bestuursvergoeding. Caroline Nees 4.600 fr. + 200 fr. woonstvergoeding + 300 fr. bestuursvergoeding. Mathilde Hellemans 3.880 fr. + 200 fr. woonstvergoeding. Hendrika Troch 3.240 fr. + 200 fr. woonstvergoeding . Irma Ackermans 2.920 fr. + 200 fr. woonstvergoeding.
"...De Gemeenteraad, gezien het ontworpen plan en bestek, tot het daarstellen van eenen gedenksteen, te plaatsen langs de buitenzijde in den muur der kerk, als hulde aan de gesneuvelde soldaten dezer gemeente, tijdens den oorlog 1914- 1918; Dat de blinde venster van de kerk, tot plaatsing aangevraagd, geen hindernis zal toebrengen noch aan de gebouwen noch aan het verkeer. Dat de uitvoering van het werk geraamd wordt ter som van fr 1.949,20, welke som de Raad denkt, te zien gedekt worden, grootendeels door giften van inwooners, waartoe inschrijving zal gedaan worden ; besluit éénparig machtiging te vragen om bij ontoereikendheid der inschrijvingen, het te kort te mogen aanvullen door geldelijke bijdragen der gemeentekas."

17 februari 1920
Brief van de burgemeester van Leest tot het bestuur van "*Ons Invaliedenhuis"*: *"...tot gevolg van uw geeërd schrijven doen ik u kennen dat de Oorlogsinvalieden alhier verblijvende, op uw gemeld schrijven aangewezen bij nummers :*
270 – Verbruggen Jan Frans, Tinneschuurstraat 9, nu numero 9 bis.
565 – De Hondt Eduard, Dorpstraat 20, alsnu Tinneschuurstraat nr.9.
619 – Pateet Jan, Scheerstraat 14, volgens mijn gevoelens waardig zijn, om zoo mogelijk, in den tegenwoordigen toestand, bij voortduring te mogen blijven genieten, daar zij niet bij machte zijn in hunnen onderhoud te voorzien. Met achting, Mijnheeren, bied ik u mijne oprechte groeten aan. De burgemeester van Leest."

Frans Verbruggen_ Hij was de oudste zoon van David en van Pelagie Van Boxom. Geboren op 19 januari 1891 viel hij bijgevolg onder de militieklas elf. Sinds 1909 was het "loten" afgeschaft en moest elke oudste zoon soldaat worden. Op 4 augustus 1914, bij het uitbreken van de oorlog, werd Frans terug binnengeroepen. De oorlog was voor hem echter van korte duur : hij zat in Marchovelette één van de negen forten rond de vesting Namen, die moesten beletten dat de Duitsers over de Maas kwamen. Onder de moordende hagel van dertig batterijen van 38 cm obussen bezweek dit fort reeds op 23 augustus 1914. Frans Verbruggen kon aan de hel ontsnappen door zijn handen op de schouders van een kameraad te houden, deze laatste kende zijn weg door de doolhof van gangen. Zwaar verbrand, was hij zijn handen zo goed als kwijt. De Duitsers brachten hem naar Waremmes. Ze lieten hem vrij in januari 1915. Op 31 juli 1920 ontving hij het Oorlogskruis alsmede het Ereteken van Ridder der Leopoldsorde met palm en het brevet
Frans Verbruggen was 100% invalied. Op de foto houdt hij zijn verminkte handen achter zijn rug. (LG-blz.260)
Op 31 juli 1920 ontving hij het oorlogskruis en het Ereteken van Ridder in de Leopoldsorde met palm en brevet.

5 juni 1920
Twee vluchtelingen verbleven nog in het dorp : Cyriel Van Neste, handarbeider en zijn echtgenote Flavia Messiaan, beiden uit Moorslede. Ze verbleven in de Winkelstraat.

18 september 1920
"...De oud-strijders der gemeente hebben hunne vlag ingehuldigd. De gemeente verleende daartoe 1.000 fr toelage.

Op dezelfde dag had in de kerk eene plechtige mis met gelegenheidssermoen door den Eerw. Heer onderpastoor plaats. Deze plechtigheid werd bijgewoond door de plaatselijke overheid. Na de kerkelijken dienst werd de gedenksteen onthuld aan de gesneuvelden, opgericht en geplaatst in de muur der kerk. Een gelegenheidstoespraak werd gehouden door den Eerw. Heer onderpastoor in zijne hoedanigheid van deelnemer aan den oorlog op 't front.

De gedenksteen in arduin met omlijsting bevat de namen der gesneuvelden dezer gemeente, namelijk : De Borger Frans, Fierens Ivo, Geerts Jan, Hieckeleers Alfons, Huys Jan Frans, Jacobs Louis, Roelants Jan Victor en Van Hoof Theofiel. De plaatsing dezer gedenksteen vergde een uitgave van 1.600 fr. Daarvan werd 1.374 fr gedragen door giften van inwoners en het tekort 226 fr persoonlijk door burgemeester Bernaerts. De Eerw. Heer pastoor overhandigde dan aan de plaatselijke overheid de doodsbeeldekens met foto dezer gesneuvelde strijders." (GA-17/1/1923)

Toen het monument werd ingehuldigd was Petrus Alphonsius "Fons" Van Hoof nog in leven. Nadat bij de familie Van Hoof een bericht toegekomen was dat hun zoon Theofiel was gesneuveld, werd Fons, die door het oorlogsgas was aangetast, uit een hospitaal naar huis gebracht als invalide. Hij zou overlijden op 15 maart 1921.

In november 1920 werden plakschriften uitgehangen om wapens en schietvoorraden in te leveren.

De jaren 1921 tot 1928

25 januari 1921
Te Leest zat men nog steeds zonder nieuws over soldaat Pieter Jan Campion, van het 1e Jagers te voet. Men veronderstelde dat hij was gesneuveld.

1 juli 1922
"...Van den genaamde Pieter Jan Campion, militiaan der klas 1909 van het 1e Jagers te voet, nr. 24222 van het stamboek, is tot heden geen nieuws ontvangen. Alle opzoekingen tot heden gedaan, zijn vruchteloos gebleken. Hij moet nog gezien geweest zijn na de gevechten langs de omstreken van Haacht. Alles doet veronderstellen dat hij op het veld van eer gevallen moet zijn." (GA)

1923 – *"...Te Leest waren 3 pensioentrekkende oorlogsinvaliden : -De Hondt Jan Edward, zonder beroep -De Leers Jan Baptist, onderwijzer - Pateet Pieter Jan, beambte bij de belastingen."*
(GA-17/1/1923)

5 juli 1923
Vanuit Leest vertrok een kistje met 2 pistolen en 28 kardoezen, hetzij afgestane wapens en schietvoorraad, om via de trein naar een legerdepot te Antwerpen verstuurd te worden.

12 november1924
: Het stoffelijk overschot van de gesneuvelde soldaat Romaan Van Mol, geboren te Hekelgem op 28 juni 1890 en gehuwd met Maria Jozefina De Bruyne, soldaat van het 11e Linieregiment, werd ontgraven en overgebracht naar Willebroek. (GA-28/10/1924)

1925 – Dat jaar gelastte de gemeente advokaat De Glas om tot een overeenkomst te komen met de Staatscommissaris tot de vaststelling van de gemeentelijke oorlogsschade. Er bleven nog oorlogsherstellingen uit te voeren aan de omheiningsmuren van pastorij en kerkhof.

zondag 20 juni 1926
"Schoolhoofden De Leers en Hellemans zullen worden belast met deze verkoop van het 'Wezenbloempje'een initiatief van het 'Nationaal Komiteit voor Oorlogswezen'.

9 september1926
Bij Ministrieel Besluit van 9 september 1926 (nr. 17058) werd de oorlogsschade van de gemeente Leest bepaald op 28.331 fr. (GA-28/6/1927)

24 september 1926
"...door overeenkomst van 24/9 werd aan de gemeente een noemkapitaal van fr. 14.800 obligaties der openbare schuld 5% 1925 toegekend, in regeling van oorlogsschadevergoedingen." (GR-15/12/1927)

17 juni 1927
"*De Raad, overwegende dat elf ter dood veroordeelden reeds werden vrijgelaten, overwegende dat Dr Borms en consoorten slechts gehandeld hebben uit idealisme, overwegende dat de christelijke naastenliefde vergt dat algeheele en onvoorwaardelijke amnestie verleend worde, omdat deze de eendracht tusschen de burgers, en de rust waaraan het land op het oogenblik zoo'n groote behoefte heeft, zou herstellen. Overwegende dat sinds lang amnestie werd verleend in de omliggende landen, drukt bij deze den wensch uit dat het wetsvoorstel Van Cauwelaert ten spoedigste zou besproken en zonder wijziging zou aangenomen worden."* (DB-1957 moties van de gemeenteraad)

18 juni1928
In een brief aan het Komiteit voor Oorlogswezen te Antwerpen, meldde burgemeester De Laet dat er tot zijn spijt in de gemeente niemand gevonden werd om de verkoop van "*het weezenbloempje"* te doen. *"De hoofdonderwijzer, alhoewel zelf oorlogsinvalide, weigerde, zo deed ook de hoofdonderwijzeres."*

16 augustus 1928
"Het College, overwegende dat er voor oorlogsschade wegens ingeleverd stroo aan de Duitschers, aan de gemeente toegekend is eene som van fr 1.550, dewelke reeds gestort is geworden op het gemeentekrediet, besluit éénparig : de lijst der 62 leveraars van stroo bevat 62 namen : er zal overgemaakt worden tot uitbetaling aan de rechthebbenden, aan den heer gemeenteontvanger, tot beloop van 25 fr aan ieder leveraar."

In volgend nummer het vervolg met bijzondere personen onder de eerste wereldoorlog:

J.Alb.Huysmans

J. Edw. De Hondt

Constant Van Den Broeck

Fr. Coeckelbergh

Wannes Patteet

Christine De Laet

herinneringsprent met beeltenis van de gesneuvelden van Leest

Metaalconstructies
EDMOND PHLIPS
Mechelen

Jeugdhuis
Bankstraat 88
HOMBEEK
HOJE

PISCAER
ELECTRO-GROOTHANDEL
FEGIBEL
PARTNER
N.V. PISCAER
BATTELSESTEENWEG 449-151
2800 MECHELEN

KBC
We hebben het voor u.
Bankstraat 7
HOMBEEK
Tel. (015) 41 53 90

mei 2004
Frans-
Vlaanderen

't Ridderke

Trimestrieel heemkundig tijdschrift van Hoembeka
19de Jaargang 2004 * Nr. 3 * juli - september

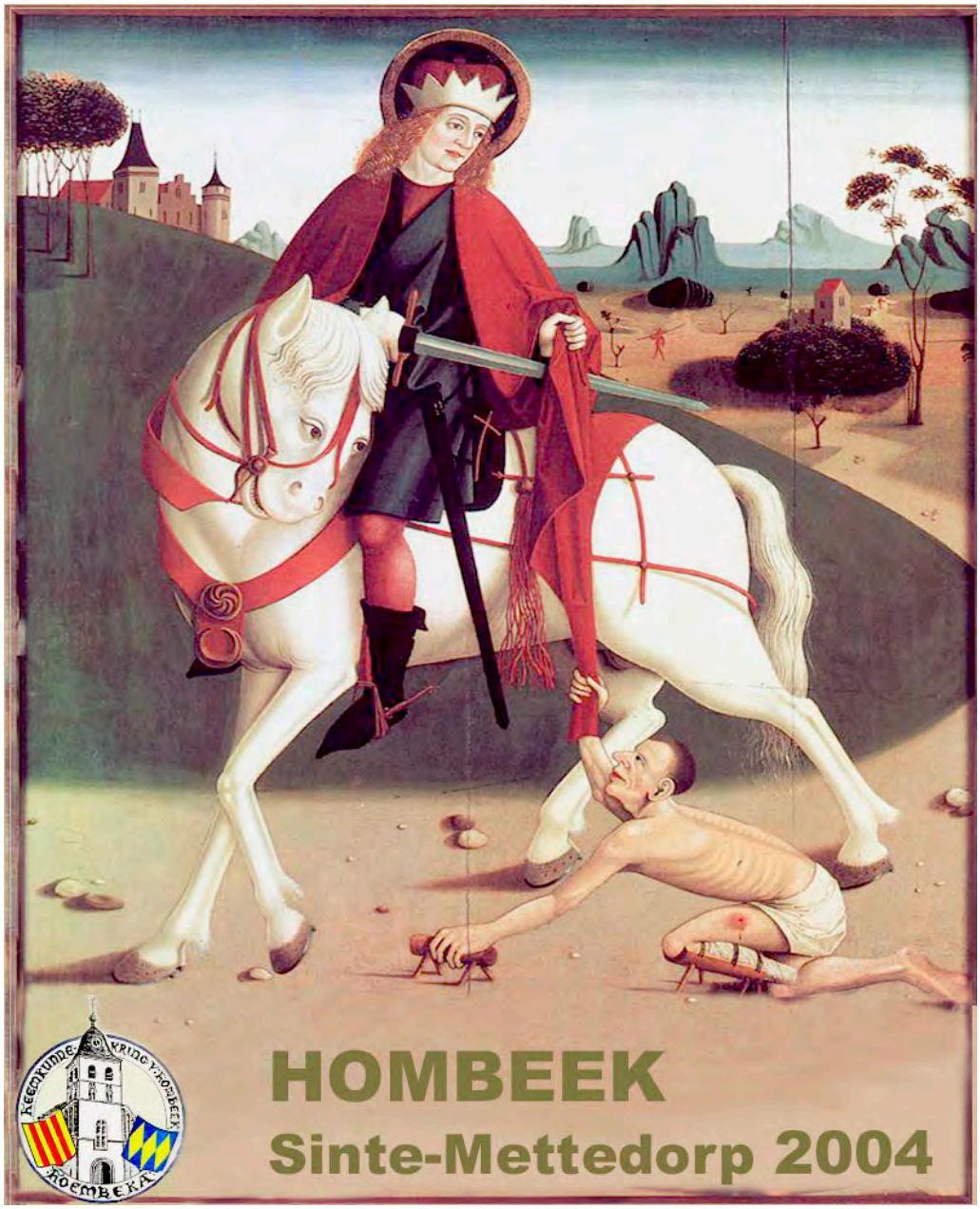
De patroon van de parochie is de grote kindervriend. Op zijn feestdag 11 november trachten de kinderen wat geld in 't zakje te krijgen en trekken al zingend van huis tot huis door ons dorp.

Op 7 november 2004 wordt Hombeek weer het Sinte-Mettedorp.

In samenwerking met het Sinte-Mettecomité is er die dag de mis en dierenzegening, de paardenommeang en de kinderlichtstoet.

Alle huizen op het parcours zijn dan stemmig verlicht en na de uitdeling van de korfjes zorgt de Chiro voor het Sinte-Mette-vuur en een gezellige happening in en om het KWB-chalet.

Vier dit mee !

verantwoordelijk uitgever: Ward De Kempeneer, Diepestraat 2, 2811 HOMBEEK tel 015 423326

afgiftekantoor
1980 ZEMST

DE KRINGWERKING

Het boek over "DE STAM TEUGHELS"

zondag 31 oktober en maandag 1 november 2004 (10-18 uur)

De tweede monografie over een Hombeekse stam wordt u op deze dagen aangeboden. De inschrijvers kunnen hun boek(en) komen afhalen in de bovenzaal van het cultuurhuis Leliëndaal. Wie niet inschreef, kan het boek kopen aan 30 €. Wie dit wenst kan daar ook tussen 10 uur en 18 uur enkel een kop koffie of een pintje komen drinken. Op geregelde tijdstippen projecteren we oude beelden uit Hombeek die nog niet eerder vertoond werden.

Het ontstaan van het hedendaags Brussel

voordracht op 1oktober door architect **Jan Apers**, docent aan het Hoger Sint-Lucas Architectuurinstituut

De voordracht werd door 45 personen bijgewoond die allen even enthousiast beaamden dat hier de eerste maal een duidelijke bouwkundige en stedenbouwkundige evolutie van de stad. Op 2 oktober gingen we op pad met de architect als gids.
De wandeling door Brussel was weliswaar vermoeiend maar zeer relevant. Dit maal was niet de historicus aan het woord maar de bouwkundige. We zagen de dingen van uit een heel ander standpunt; de vergelijkende gevelstudie, tijd van opbouw, stijl, architect en bouwheer, schoonheid of lelijkheid, de twee grote *'cicatrices'* door Brussel, deze van de Zenne die later heelde en deze van de Noord-Zuid die nooit herstelde. De afsluiter in het stripmuseum (oud stoffenmagazijn Waucquez) liet ons nog eens compleet genieten van uitgesproken Art Nouveau van Horta. Een ander Brussel hebben we leren kennen op een schitterende wijze.

De vergadering van 10 december : een statutaire vergadering

De nieuwe Wet op de VZW's verplicht ons nog dit jaar nieuwe statuten voor te leggen aan de Algemene Vergadering ter goedkeuring. We nodigen alle 'werkende' leden uit op deze vergadering waar toelichting zal gegeven worden op de nieuwe wet. We zullen er ook het jaar overschouwen in woord en beeld en de reizen en uitstappen voor volgend jaar bespreken. Alle leden en hun familie zijn hierop vriendelijk uitgenodigd.

Louis van Meekes (alias Buelens) overschreed de 90

Nee, hij werd niet geflitst, maar gaf een voorbeeld van hoe men gezond en wel de zijn honderdste verjaardag kan voorbereiden. We zijn Louis dankbaar voor zijn begeesterd Hombeeks aanvoelen en zijn geschreven getuigenis ervan. Ongeveer vijftig leden schreven hem een gelukwens die we verzamelden in een **"Liber Amicirum"**.
We schonken hem ook een bundeling van al zijn memoires, zowel over leger en oorlog als over zijn jeugdjaren bij ons. Hij bedankte iedereen als volg:

Een vracht van 124 wensen, van zoveel lieve mensen,
Dat heeft me heus de moed gegeven, er rap een jaartje aan vast te weven.
Ik vond het vreemd, maar wel heel fijn, het gelukkige feestvarken te mogen zijn.
Daarvoor mijn welgemeende dank, een kus van de juf en naar de eerste bank.
Een bloem, een woord, elk klein gebaar, maken me sterk voor elk nieuw jaar.

Wij komen hier nog op terug in een volgend nummer.

Hombeek Sinte-Mettedorp - Zondag 7 november - Dierenzegening en Lichtstoet

We doen er weer alles aan om op die Zondag de oudste folklore van ons dorp ere aan te doen. De meeste actieve leden zetten zich persoonlijk in voor deze manifestatie in samenwerking met het Sinte-Mettecomité.

We nodigen alle leden, alle Hombekenaren, uit om actief deel te nemen aan dit gebeuren; echt Hombeeks !

Kinderliedjes en aftelrijmpjes
uit de oude doos

Angèle Selleslagh

**Beelden uit mijn kinderjaren,
Uit mijn jeugd zo vrij en blij,
trekken somtijds kalm en rustig,
aan mijn peinzend oog voorbij.**

Twintig jaar geleden, (1984) heb ik mijn geheugen eens opgefrist om de versjes en aftelrijmpjes uit mijn schooltijd (1927-1937) uit de vergeethoek te halen. Het heeft mij heel wat slapeloze nachten gekost, maar ik heb er toch een aantal bijeen gekregen. Deze verzameling is voor het archief van Hoembeka en kan ook in 't Ridderke verschijnen. Veel leesplezier!

Angele Selleslagh
Hombeek, 11 augustus 2004

Aftelrijmpjes

Bij het spel moest men op een onpartijdige wijze kinderen kunnen aanduiden of uitsluiten. Dat deed men onder rijmvorm. Bij iedere lettergreep of woordgroep die gezongen of gesproken werd, wees men klokgewijs de omstanders aan. Wie laatst werd aangeduid was de klus. Dit spelletje werd ook gebruikt om het aantal deelnemers die zich aanboden voor een spel, in twee kampen te verdelen.

**Ie-wie-waa-weg, vodden op de weg,
vodden op de baan en gij zijt eraan.**

**Ik en gij, liepen in de wei
en daar was ne stinker bij
en die stinker zijde gij.**

**Onder tafel lag ne wafel,
wie de wafel niet 'n mag,
zegt de wafel goeie dag,
dag wafeltje dag**

**O.L.-Vrouwke had een hemdeke aan.
Hoeveel knoppekes staan eraan?
(men zegt een cijfer: b.v. 4)
We zullen eens gaan tellen,
van alle mammezellen
van één, twee, drie, vier (vier is er aan)**

**Een, twee, drie, vier,
vijf, zes, zeven, acht,
soldaatje op de wacht,
soldaatje op de baan,
en gij zijt eraan.**

Op mijn hoed daar stak een pluim,
pluim, pluim, pluim, een jagerspluim
dat is mijne vinger en dit is mijne duim
Pif, poef, paf en gij zijt eraf.

Onder 't water lag ne pater
met zijn tenen boven 't water
Hoeveel tenen had die pater?
Vijf, we zullen eens gaan tellen
van alle mammezellen
één, twee, drie, vier, vijf.

Achter de piano staat een pint
al wie daar van drinkt, die stinkt.
Ge moet eraan zijn, en
daarom moet ge niet kwaad zijn.

In de bibbellebomse bergen
wonen bibbellebomse mensen
en die bibbelebomse mensen
hebben bibbelebomse kinderen
en die bibbelebomse kinderen
eten bibbelebomse pap
met 'n bibbelebomse lepel
uit ne bibbelebomse pot
Pif, poef, paf, gij zijt eraf.

Rommele, rommele in de pot,
waar is Klaas en waar is zot ?
Zot is in'n stalleke.
Wat is hij daar verloren ?
Allebei zijn oren.
Als hij t' avond thuis komt
dan zult gij wat gaan horen
pif-poef-af.

Dansspelletjes en liedjes bij het koordspringen

Er bestond een hele resem versjes die de cadans aangaven bij het koordspringen. Dat kon ritmisch met een enkelvoudige sprong. Dat kon ook met een tussensprong bij elke draai van de koord of nog met meer fantasietjes. De maat van het liedje - tweeslag of driekwartsmaat - was normatief voor de passen die gezet werden bij het koorddansen.

In de Diepestraat stond de eerste gemeenteschool van Hombeek. Hier leerden jongens en meisjes van ca. 1825 tot 1873 en speelden op de pleinen voor en achter de school.

Hebt ge al gehoord van de zeven, de zeven,
hebt ge al gehoord van de zevensprong?
Wie zegt dat ik niet dansen kan,
ik dans gelijk een edelman,
en dat is één, en dat is twee
en dat is drie,….tot tien.

Madame komt eens voor,
zij draagt een chapeau
en floere manchetten
dat kan haar niet letten
zij gaat naar de stad,
zij koopt chocolat
zonder centen in hare zak.

Een, twee, drie, vier, vijf,
zes, zeven, acht, negen, tien,
hedde gene dief in 't koren gezien
hebt g'hem niet zie loeëpe
met zijn zwette poeëte;
hebt g'hem niet zien gaan
met zijn holleblokken aan ?

Moeder mag 'k eens dragen
ene creolinnen rok ?
'k Zal 't aan vader vragen.
Dan krijg ik van de stok.
Vader sprak met rede:
kind ge moet mij wel verstaan,
als ge de mode wilt dragen,
dan moet ge de deur uitgaan.
Ja vader, ik zal wel gaan,
ja vader, ik zal wel gaan,
ja vader, ik zal de deur uitgaan,
ja vader, ik zal wel gaan.

'k Zou eens willen weten

**'k Zou eens willen weten
met wie dat ik trouw:
edelman, bedelman, dokter pastoor,
koning, keizer schudde met mijn oor.**

**'k Zou eens willen weten
met wat da 'k rijd als ik trouw
auto, voituur, beirbak, schip.**

**'K Zou eens willen weten hoe rijk da 'k ben
tien, twintig, dertig, veertig, vijftig,
zestig, zeventig, tachtig, negentig honderd,
ons moeder heeft gedonderd,
gedonderd in haar broek,
en 't was ne felle peperkoek.**

**Crème la glace stond in de kast
moeder meende dat 't boter was
vader sneed er een stukske af
oei- oei- oei, 't is crème la glace.**

**Water in de moë-ere
koffie in de pot
zjatte en telloë-ere
slaat ze maar kapot.**

**Chocolatte koffie met korentebrood
ge moet er nie mee lachen,
want ge moogt het ook.**

**In de hemel staat een pjijd
zonder sjijt, zonder sjijt.
in de hemel staat en pjijt
zonder sjijt.**

**Appelsien laat u zien
pas maar op of ik eet u op.**

**Parapluke, parasolleke, ene voor de regen
en ene voor de zon, pardon.
Adam en Eva zaten op een schip.
van rikke- tikke- tik,
van rikke- tikke- tik.
Adam en Eva zaten op een schip
van rikke- tikke- tik.**

**In onze hof staan grote roze bloemen
en in 't midden een witte bloem.
'k Ben er mijn sokjes in verloren
en ik kon er niet aan doen.**

**Op de messink
staat nen haan
nen koekeloere haan,
nen koekeloere haan.**

**Floere manneke zo zwart als roet
ze ging eens wandelen al zonder hoed,
't zonneke scheen op haar bolleke
en ze droeg een parasolleke
't parasolleke dat was gescheurd
en het zonneke dat scheen er deur
't zonneke scheen op haar bolleke
en ze droeg een parasolleke.**

pastoor De Bruyn kwam in 1904 naar Hombeek en bleef in de parochie tot 1915. Hij bouwde een nieuwe school op de Leestsesteenweg.

Op hem werd het volgend versje gezongen;

**Als mijnheer pastoor zijne hoed afdoet,
ziede zijne kletskop, ziede zijne kletskop;
als mijnheer pastoor zijne hoed afdoet
ziede zijne kletskop goed.**

**Hedde nie gezien, vous n'avez pas vue?
mijn klein hondje is perdu
't is gaan lopen dans la rue,
met zijn chekke dans son cu.**

**Wip zei de hond en de hond sprak Frans,
zwijg zei de boer of ik breek u de hals,
als ge mij de hals zult breken,
zal ik nooit geen Frans meer spreken.**

Louis Buelens, bij zijn thuiskomst

DE WEG TERUG

nvdr: Louis Buelens onderhield steeds de band met de jongens die met hem hun legerdienst deden. Hij vertelde zijn wedervaren als piot, zijn oproeping, zijn kampen, de *drôle de guerre* aan het Albertkanaal, zijn krijgsgevangenschap en thuiskomst. Dit verhaal situeert hij bij een samenkomst van legerkameraden op de begrafenis van één hunner. Ze kunnen er niet over zwijgen en zo doet ieder van hen zijn verhaal over zijn gevangenneming en bevrijding: "**De weg terug!"**
Eén van hen werd in Willemstad op boottransport gezet kort na de ramp waarbij een boot met krijgsgevangenen zonk en een soldaat van Leest is omgekomen.

Zoals de meeste van zijn generatie had hij gehoopt dat magisch jaar "2000" te bereiken, maar het was hem niet gelukt. Een bonk van een vent, sterk en gezond tot zijn 84ste. En dan die zware slag van het één uur op het andere. In de fleur van zijn oude dag in een diep zwart gat terechtkomen. Een hersenbloeding noemt men dat, voor mensen van onze leeftijd een drama.

Na een handdruk en een gemeend troostwoord voor de nabestaanden zat ik met nog twee van zijn beste vrienden aan de *dodenmaaltijd*.
Dan volgt het onvermijdelijk onderwerp:
"….*toen we aan het Kanaal zaten…"*

Het is nu 59 jaar geleden maar nog niet uitgepraat. Wij slepen dat trauma mee door het leven, tot onze laatste dag. Een litteken dat telkens begint te zwellen en morren, maar nooit zal genezen. Alleen de lotgenoten begrijpen dat, voelen de angst, verslagenheid en uitputting mee. Elke kans om die gevoelens de vrije loop te geven, wordt met beide handen aangegrepen. Het geneest niet maar de druk vermindert.

Het waren drie gezworen kameraden. **Juul Maes** en **Beire Apers** uit Tremelo en ook **Frans Van Looy** uit Baal. Ze kwamen in 1934 in de derde Compagnie van het 7de Linie terecht, in dezelfde 4de groep. Juul en Beireke kenden mekaar als dorpsgenoten, van op afstand, "de Frakke", zijn roepnaam voor de vrienden, hadden ze nooit gezien. Maar nu volgden ze dezelfde weg van huis naar de kazerne, en deden dat samen. In gezelschap op den troep en de *gamelleboeffers* foeteren was gezelliger. *Gedeelde smart halve smart*, zegt het spreekwoord. Juul, de oudste van vier, werkte op een boomkwekerij, alle dagen in de volle lucht. Een kerel op wie ziekte of ontij geen vat had, hoog en breed opgewassen, rad van tong en een gezond zicht op al wat er op de wereld zoal gebeurde. Hij wist zijn toehoorders met brede gebaren diets te maken wat hij erover dacht. Recht voor de raap, zonder compli-menten, *wit was wit*, daar moest niemand aan twijfelen.

Hier voelden we het geschikte moment aankomen om hem in de balken te jagen.

Het verhaal van Juul en Beire

- "*Ik heb dat toch anders horen uitleggen zelle, Juul !"*

De armen gingen de lucht in en die hoekige kop liep rood aan, zijn woorden wilden allemaal gelijk naar buiten, en schoven met horten en stoten door mekaar. Als er dan iemand zijn lachspieren losliet, hing er gevaar in de lucht. Die twee grote handen waren losjes aangenaaid en capabel om een stadsmus uit de naad te slaan. Steeds opnieuw wist hij, juist te laat, dat hij er weer eens ingetrapt was, maar Beireke mocht dat doen, dat was zijn beste vriend, daar kon hij op rekenen. Met een probaat Tremeloos krachtwoord trok hij zijn tong in de gepaste baan, en voor hem was er niets abnormaals gebeurd.

Beire Apers had houtbewerking gevolgd en werkte met zijn vader in de meubelmakerij van het aanpalend dorp. Na het werk stond hij mee in het gareel op het veld, naast zijn tweelingzus en moeder. Met 15 ruggen asperge en een boomgaard vol kriekenbomen en perzikbomen hadden ze hun handen meer dan vol. Ons Nieke, een stevige meid, reed met de asperges naar de markt in Betekom, en elke week met een korf eieren naar Baal. Beire was een gedrongen vinnig ventje, steeds gereed om iemand een poets te bakken maar met een hart van koekenbrood. Zelfs zijn vriend Juul was geregeld het mikpunt, maar dat werd niet kwalijk genomen. Ze konden mekaar niet missen.

Frakke Van Looy een rustige boerenjongen, woonde met zijn ouders en oudere zus achter de kerk van Baal. Een jongere broer liep college in Aarschot en moest, als geletterde, de naam van de

familie hoog houden. De oudste dochter had kennis met een *commercant* en zou binnen een paar jaren de winkel overnemen. Frakke moest na zijn troeptijd ergens een flinke boerendochter op de kop zien te tikken, maar dat was toekomstmuziek. Dat zou de tijd wel uitmaken.

De zondagavond reed hij tot voor de deur van den Beire en rinkelde met zijn bel. Dat was het afgesproken teken, en bij de Juul werd dezelfde tactiek toegepast. Ze waren tijdig vertrokken om desnoods een pintje te kunnen drinken. Nooit gestraft verliepen de twee eerste maanden volgens hetzelfde stramien. Een ijzige wind met fijne korrelsneeuw, dwong hem bescherming te zoeken onder het afdak aan de achterdeur.
- "*Kom efkes binnen jongen, zo slecht weer*."
Beireke trok zijn schoenen aan, vader Apers zat met de voeten op de Leuvense stoof aan zijn pijp te *lutsen* terwijl Nieke de afwas deed in de pompbak naast de deur. De moeder geraakte niet uitgejammerd over het hondenweer waar ze nu zo ver door moeten. Nat en versteven van de kou in hun bed moeten kruipen, genoeg om er iets aan over te houden. Ge moet de volgende keer maar direct binnenkomen, en drinkt eerst nog een *zjat* warme koffie. Moederlijke bezorgdheid is van alle tijden en kent geen grenzen. Met "*merci en allemaal ne goeie avond*" vertrok het koppel naar de volgende halte, aan de deur bij de Juul.

De volgende week was het normaal herfstweer, zonder sneeuw of wind, maar hij zou de uitnodiging van moeder Apers toch maar aanvaarden, meest om dat brave *vramens* plezier te doen. Moeders zijn daar dikwijls heel gevoelig voor en aan de deur staan wachten schijnt zo bedelachtig, het zijn ook boerenmensen die het graag zo simpel mogelijk hebben.

Fien was heel de tijd aan het woord, terwijl Jef van achter de *stoofbuis* ja of neen knikte. Nieke was druk bezig met huiselijke karweien.
- "*Als ons moeder aan 't woord is, laten we haar rustig uitbollen, ze valt wel vanzelf stil*", verduidelijkte Beire onderweg. De eerste zondag van januari reed Frakke wat vroeger op om die mensen een nieuwjaar te wensen. Dat ging vlot en ongedwongen. Een stevige handdruk bezegelde de wensen en de bokaal kriekenwijn werd uit de kelder gehaald. Nieke schonk in en liet haar helblauwe ogen *efkens* rusten op de bruine lens van Frakke: een vriendelijk presentabel meisje met een kordate maar zachte stem. Hij had haar nog nooit oog in oog bezien, maar was blij als ze zijn glas met een lichte trilling een tweede maal vulde. Ook bij Juul moesten ze even binnenkomen en een paar borrels *oude klare* drinken.
- "*Dat is goed voor de griep*", wist moeder Maes.

Frans Van Looy was geen kenner van geestrijke dranken, maar de fruitwijn van de Apersen smaakte hem toch beter dan de klare. Zoals het een gezonde verstandige buitenmens past, volgde hij het gaan en komen van Nieke met meer belangstelling. Hij hoorde haar kwaliteiten door haar broer opsommen, en was blij dat het zondagavond was. Weldra vertrok hij een half uurtje vroeger:
- "*Ik kan bij den Beire ook wat wachten, daar brandt de stoof ook."*
Van belangstelling kwam interesse. Van respect kwam liefde. In de zomer van 1941 was Nieke "*madam Van Looy* " geworden.

En nu komen die twee schoonbroers hun vriend helpen begraven. We hebben een geschikt plaatsje gevonden met onze rug naar de vensters, dan hebt ge geen last van tegenlicht en kunt ge heel de zaal overschouwen. Met een handgroet of hoofdknik enkele kennissen herkennen, en gewapend met een pistolet en een dampende kop straffe koffie, voelen we ons thuis.

- "*Veel volk en ne schone preek, de Juul zal content zijn*".
- "*Hij heeft ne schone oude dag gehad, zo lang gezond mogen blijven en door de kinderen op handen gedragen.*"
- "*Tegenwoordig is hij het aan 't uitleggen tegen buren en kennissen, en nu heeft hij al de tijd om elk woord zijn tijd te geven."*
- "*Hij heeft zo dikwijls tegen zijn woorden moeten vechten, als ons Nieke twee jaar begraven was, kreeg hij het nog aan de stok met zijn buur over een prul, maar hij kon niet zwijgen als hij onrecht zag.*"
- "*Weet ge 't nog Frakke aan 't kanaal, die kanonier met zijn fiets?"*

Voor de zoveelste keer startte de film van de meidagen 1940. Beire spoelde de kruimels van tussen zijn valse tanden met een grote slok koffie, knoopte zijn vest los en begon.

Zaterdagnamiddag legden de Duitsers een mat van vuur en staal over de kuip, gevormd door de kanaaldijk en de spoorwegberm van de lijn Bilzen-Waterschei. De eerste en tweede groep kregen de volle lading en moesten zich diep in hun stelling verschuilen, die werden als aan de grond genageld. Wij, de derde en vierde groep, lagen 300 meter achterop en hadden iets meer bewegingsvrijheid. Het contact met de commandant of majoor was verbroken. De draden van T.T.R. hingen wapperend kapot geschoten aan de bomen. De luitenant stond voor een moeilijke beslissing. De twee voorste groepen werden als verloren beschouwd. We zagen Duitsers achterom weglopen om hen te omsingelen. Wij hadden een waterkans te ontwijken maar dan moesten we vlug achteruit trekken. Per twee met een sprong over het spoor

om daar, beschermd door de hoge berm, te verzamelen. Wij hadden luitenant Van Herck nooit zo aangeslagen gezien. De vriendelijke officier die niet gemakkelijk van zijn stuk te brengen was, stond daar vertwijfeld. De spanning was op zijn gezicht te lezen. De helft van zijn peloton zat vast en hij kon niets doen dan ze reddeloos achterlaten. Misschien waren er doden of gekwetsten. Hoe konden ze nog reageren? Er bleef geen tijd om langer na te denken, wij moesten hier weg.
- "*Eerst de ploeg F.M. per twee of drie met een sprong over de rugwering van de loopgracht*".
Het werd een lopen voor het leven, het geweer in de linkerhand, met de rechter een steun zoekend aan een of andere kapotgeschoten tak. Klauwend en hijgend probeerden we een weg te zoeken naar de veilige overkant aan de spoorberm. Wij sprongen met drie uit de moordkuil, renden zonder nadenken en ploften ons als een blok neer in het mulle zand van de overweg. De luitenant en zijn adjudant kwamen als laatste beneden gehold.
- "*Onze volgende verzamelplaats is Budingen. Daar gaan we onze vroegere stellingen bezetten op de Gete. Tracht op eigen middelen daar te geraken. Ik wens U veel geluk, en hopelijk tot morgen."*

Zichtbaar ontroerd liet hij zijn mannen in kleine flarden vertrekken. Ze vermengden zich met groepjes aftrekkende soldaten uit andere regimenten. Heide en dennen waren grotendeels weggebrand. Uit nog smeulend gewas stegen rookflarden op die ons ogenschijnlijk volgden langs de zandweg naar Beverst, die we zo dikwijls beliepen op en af naar onze stellingen. We zochten een best begaanbaar pad en strompelden half gebukt onder het gewicht van de uitrusting. De spanning was groot; we wilden snel wegkomen uit deze gevarenzone waar we elk ogenblik konden ingehaald worden door onze vijanden. Geen bekende gezichten meer. Met ons vluchtten mannen van de genie, van de artillerie, of ook nog piotten van een andere infanterie-eenheden. Stil en doodmoe passeerden we het kasteel van Schoonbeek, waar het commando gezeten had. We zochten langs kleine binnenwegen onze uitweg richting Alken en trachtten zo ver mogelijk uit de buurt van het Kanaal te blijven. Een paar vliegtuigen scheurden met veel geraas over onze koppen richting Bilzen. Daar hoorden we bij tussenpozen nog schieten. We zworen vanaf nu samen te blijven. Op eigen ritme stapten we langs een smalle kasseiweggetjes met moeite verder. Het was nog altijd warm en de energie geraakte uitgeput. Juul, die we onze leider beschouwden, stelde voor een korte rustpoos te nemen, afgemat als we waren door de tocht en die enerverende stormloop over de spoorbrug.
- "*Als ze ons hier pakken, is er toch geen ontkomen aan*".
- " *Op die paar minuten kan het niet aankomen."*

We zochten een lommerplaats op achter een paar elzenstruiken, en hoorden een zacht gekreun. Diep weggezakt in de grachtkant lag een T.T.R.- man met een wonde aan de rechterdij. Door het haastig aangelegde verband was een grote bloedvlek doorgedrongen. Hulpeloos stonden we daar de zwijgzame hulpbehoevende aan te staren.
- "*Ik ben bang dat ze mij zullen afmaken*."
- "*Wij nemen U mee, vriend, tot aan het eerste huis waar ge kunt verzorgd worden*."
Dat was Juul, een ruwe bolster maar een gouden hart dat brak bij de minste miserie. Als kleinste van de drie zou ik wel de geweren dragen en de anderen zouden de gewonde ondersteunen. Over de hobbelige stenen op één been huppelen: het was een ware hel voor die jongen. De flarden van zijn broek wreven telkens over de wonde en bij elke sprong zakte het verband naar beneden.
- "*Ik kan dat niet langer uithouden, mannen, laat me hier liever liggen."*
Een rammelend geluid achter ons: een kanonnier, diep gebogen over het stuur van zijn fiets, kwam haastig aangereden en wilde ons voorbijsteken.
- "*Ha, hier sé, dat is de oplossing. Op die 'velo' zal dat veel beter gaan."*
- "*Dat is mijne fiets, die geef ik niet af*."
- "*Watte godver… . Hier sé, gij kunt te voet gaan maar deze jongen niet*."
Met een ruk trok Juul het rijtuig naar zich toe, en gaf de kanonier een stevige duw tegen de schouder. Hij moest even klauwen om overeind te blijven. Zonder verdere uitleg begon het reddingsmanoeuvre. Met vereende kracht werd de gekwetste man op het zadel geholpen. Zijn gezicht vertrok in een pijnlijke grimas. Elke beweging was te veel en we moesten onze poging staken.
- "*Ik begrijp uw goede wil, jongens, maar het gaat echt niet. Laat me hier maar liggen. Er zal misschien nog wel een ambulance voorbij komen*."
We stonden daar met de tranen in de ogen, maar beseften dat het de enige oplossing was.

- "*Sé Lewie, ik kan U niet vertellen hoe pijnlijk dat het is, iemand in nood moeten in een gracht neerleggen, en weten dat de Duitsers in de buurt zijn.*"

Met een beteuterd gezicht had Juul de fiets terug aan zijn eigenaar gegeven. Die was er als de bliksem mee weggespurt. Met een krop in de keel en betraande ogen hebben we onze weg verder gezet. Niemand durfde nog omkijken. Hoe uiteenlopend de weg naar de vrijheid kon zijn. Beireke had zijn zakdoek nodig en kon de emotie niet langer verbergen.

- "*Ik ga wat plaats maken, want de koffiepot is nog niet leeg*." We zagen Beireke met korte stapjes in de gang verdwijnen. We beseften maar al te

goed dat ook gevoel soms een rare uitweg moet vinden.

- "*Nonkel Beire heeft het nog moeilijk. Ons Nieke is nu bijna vier jaar dood, maar hij geraakt het niet te boven. Ze waren op elkaar ingesteld, altijd bijeen, en dan zo plots als gestolen elkaar verliezen is een ramp*."
Hij zou zelf ook moeten geopereerd worden maar stelt het uit. Hij vreest dat het ook zou mislopen, zoals bij haar. Frans ziet de kans schoon om ook iets te zeggen want als zijn schoonbroer eens op de praatstoel zit, is er geen rem op te zetten. Beire slaat hier en daar nog een praatje en komt met een voldaan gezicht terug zijn plaats innemen.

- "*Wel ja, het begon te duisteren als we in Alken aankwamen. Met veel schone woorden mochten we bij een boer in de schuur slapen. Op het erf stond de kar volgeladen, gereed om 's anderendaags morgens op de vlucht te gaan. We moesten beloven niet te roken".* Juul liet zijn beide handen zien:
- *"*Wij zijn ook boeren en kennen het gevaar, wees gerust, er wordt niet gerookt*."*
Wat een zalig gevoel met uitgetrokken schoenen en kousen zich neer te leggen. We moesten op de slaap niet lang wachten. Een klein bestoft lampje boven de deur gaf genoeg verlichting om veilig in en uit de schuur te geraken. Met een ruk vloog de deur open.
- "*Vlug, jongens, maak dat ge weg komt, de Duitsers zitten in het dorp."*
Terwijl we ontredderd kousen en schoenen aantrokken, vroegen we naar de kortste weg naar Budingen.
- *"*Loop hier door de boomgaard rechtdoor, dan komt ge in Rummen, de goede weg naar Budingen*".*
Het was 5 uur. Op een drafje zochten we onze weg tussen de hoogstammen, langs smalle wegen, door velden en weiden om geen meter nutteloos af te leggen. Geplaagd door honger en dorst gingen we op een kerktoren af. We hadden besloten dorpen en steden te mijden maar de nood dreef ons naar de bewoonde wereld. Een oud vrouwke gaf ons elk drie boerenboterhammen en vulde onze drinkbus.
- "*Nog drie uren doorstappen en ge zijt in Bungen*", zei ze. Dat zangerige taaltje kenden we nog en we wisten dat ze *'Budingen'* bedoelde. Daar hadden we rond nieuwjaar rustige dagen gesleten. We hoorden achter ons in de verte het gieren van de stukas, en zagen links en rechts groepen soldaten en burgers dezelfde richting uitgaan. Een luide knal, weer een brug die de lucht in ging. Gelukkig gebeurde dat nog allemaal achter ons. Eindelijk de kerktoren van Zoutleeuw die achter de bomen verscheen, een bekend merkpunt. Dat schonk ons wat moed om vol te houden. De middagzon straalde loodrecht op onze rug als we achter de kerk van Budingen neervielen.

Het was prachtig weer met een stralende zon. We zweetten als paarden. We waren ongerust en doodmoe. Aan de veldkeuken gingen we ons rantsoen halen. Daar kregen we te horen dat onze vooropgestelde stellingen al ingenomen waren door karabiniers. Ons volgend verzamelpunt werd nu Grimbergen.
- "*Waar ligt dat ergens?"*
De kapitein gaf ons de uitleg.
- "*Van hier uit richting Leuven, zo tussen Brussel en Vilvoorde door, steeds naar het westen, richting Aalst*."
Het 7de Linie en wij van het 15de Linie en het 8ste kanonniers kregen dezelfde bestemming, anderen moesten in Willebroek hergroeperen. De boerderij en aanpalende weide leken een mierennest met kaki beestjes. Met gemengde gevoelens aanhoorden we dit bevel; blij dat we verder van het front gestuurd werden maar teleurgesteld omdat we zonder leiding naar het onbekende werden ingestuurd. We hadden gehoopt de andere mannen van onze groep hier te vinden. Op de vraag of ze hier reeds gepasseerd waren wist die man geen antwoord te geven. Het leger was een aftrekkende mengelmoes geworden van losse flarden verdoolde soldaten die maar één betrachting hadden: zo vlug mogelijk en zo ver mogelijk van het gevaar te wijken.

Wij namen ruim de tijd om rustig te eten. De vliegtuigen die we zagen kwamen alleen verkennen. Ze lieten ons gerust. Zwaar geschut klonk heel ver weg. Dat gaf een voorlopig een gevoel van veiligheid. We vroegen ons af wat er met onze luitenant en de anderen gebeurd zou zijn? Hadden die een andere weg gevolgd, waren ze ook reeds op weg naar Grimbergen, of nog verder achteruit, leefden ze nog, lagen ze misschien ook ergens langs de weg te wachten op een ziekenwagen? En hoe zou het thuis met de familie zijn ? Ook met kar en paard op weg zoals we reeds zo velen hadden zien vluchten.
- "Allé, terug op weg en volg de anderen maar!"

Bij iedere overvlucht van de Duitse vliegers doken we in de gracht met de armen over het hoofd en het gezicht in de grond gedrukt. We zouden wel zien waar we zouden belanden. Rond de kerken was het die pinkstervoormiddag opvallend stil. Een paar kerkgangers, die haastig naar huis terugkeerden, om ook hun vlucht te gaan voorbereiden. Al waren zij fysiek aanwezig geweest in de mis, hun gedachten waren met heel andere dingen bezig.

De karavaan trok gestadig langs diverse wegen verder maar veranderde steeds van structuur. Een batterij artillerie baande zich een weg door een karavaan vluchtenden met zwaarbeladen wagens en karren met oudere mensen en kinderen. De soldaten sakkerden en riepen om doorgang. De

vluchtelingen weken uit in de grasberm en trachtten hun kinderen en familie bijeen te houden. Een weide werd omgetoverd in een picknickterrein. Afgematte mannen lagen languit naast hun overbeladen fiets om op krachten te komen. Wij volgden de stoet en kwamen in de vooravond toe in Lubbeek.
- "*Het is genoeg geweest voor vandaag, we gaan slapen zoeken*."
In het werkhuis van een wagenmaker, bouwden we ons nestje in het gezelschap van een jong gezin met twee kinderen. De gastvrouw had een ketel pap gemaakt die we alle eer aandeden.

Bij een gezellige kennismaking kwam het zoontje van 3-4 jaar naast Juul zitten en kroop weldra op zijn schoot. Dat was teveel voor onze stoere bonk. Met een bijna ruwe beweging zette hij het verbouwereerde ventje opzij en verdween achter de struiken aan de gevel. Wij hoorden hem duidelijk snikken en een onverstaanbaar gesprek voeren.
- " *Zouden we iets verkeerd gezegd hebben voor die mens*?"
- " *Neen madammeke, hij heeft ook een zoontje van die leeftijd, en de spanning van de laatste dagen…"*
De moeder nam het jongetje in haar armen en drukte het beschermend aan het hart.
- "*Onze Frans en ik waren toen nog niet getrouwd, maar Juul was in alles ne rappe geweest, niet alleen met zijn woorden. En Finne werkte ook in de boomkwekerij, ze begrepen mekaar en van het één volgt het ander. Financiële zorgen heeft hij tijdens de mobilisatie niet gekend. Zij kon blijven werken en woonde in bij haar ouders, maar de bezorgdheid maakte hem soms nukkig en nors. Een gouden hart onder een harde schors*."

In het zaaltje is het warm geworden. Een flink koppel van rond de 50 jaar komt recht op ons af en de vrouw legde haar hand op Frakkes schouder:
- "*Vava wij zijn weg hé, de beesten moeten op stal, de avonden worden te kil*."
- " Weer over de oorlog zeker meneer? Als die twee bij elkaar geraken zitten ze aan het Albertkanaal."
- *" Nonkel Beireke, de groeten thuis hé, ik kom dees dagen wel eens binnen*."
Ze knijpt de beide mannen nog eens stevig in de schouder en gaat lachend met haar man naar de parking.
- " *Mijn jongste dochter*, verduidelijkt Frakke, *altijd goed gezind en content, juist haar moeder. Ons Nieke wist ook haar man te staan, en ons Els is juist dezelfde*."
Terwijl hij zijn bril een poetsbeurt geeft en zijn ogen uitdopt, zit Beire het vertrekkend paar met een milde blik na te kijken.
- "*Alleen vallen is triestig, Lewie, maar ik heb goei kinderen en voel me nog redelijk gezond, waarom klagen. Maar ge hoort nu zelf, van ons probleem begrijpen ze niets. Ze zien alle dagen oorlog op T.V. en denken er alles van te weten. Ze hebben gelukkig nooit een kogel dichtbij horen fluiten. Geforceerde nostalgie, noemt onze jongste dat. De ouderen denken dat alles vroeger beter was en kunnen het verleden niet loslaten. Die zit op de belastingen en komt met geleerde mensen in kontact , maar wat wij meemaakten, daar hebben ze geen benul van*."

Intussen was Beire op adem gekomen en we vertrokken om 9 uur in Lubbeek. Dezelfde beelden als de vorige dagen, met andere spelers. Mensen die ergens op een harde vloer op wat stro enkele uren gewoeld hadden, trachtten naar het licht van een nieuwe dag die hen in veiligheid moest brengen, ver weg van huilende vliegers en rommelend geschut.

We volgden onze voorgangers langs de grote baan, zonder wegwijzers of duidelijke tekens. We wisten niet waar we zouden terechtkomen. De geruchten over gelande parachutisten bezwaarden de gemoederen.
- " *Dat zijn gevangenen die een zware straf uitzaten maar nu, door zich achter de vijandelijke linies in te zetten, een laatste kans krijgen*."
De wildste berichten verspreidden zich van dorp tot dorp. Niemand wist van waar ze plots opdoken. Pastoors en *nonnekes* moesten bijzonder goed in het oog gehouden worden. Maar er zouden ook Duitsers rondlopen, vermomd als Belgische soldaten. Niemand voelde zich nog veilig; een bijkomende last op onze vermoeide schouders.

Wij namen een rustpauze achter een doornhaag en lieten er ons gasmasker en ransel liggen. Een groot deel munitie smeten we in een hofgracht van een herenboerderij. In Grimbergen zullen we wel terug bevoorraad worden in het magazijn van de compagnie. Die rommel begon ons te zwaar te wegen en hinderde ons bij het marcheren. Herent lag nu al achter ons en we kwamen aan "*den ijzeren muur*".

Een zwaar bewaakte stelling op de Dijle moest indringers hier halt toeroepen. We zagen de betonnen abri's die de lijn nog verstevigden, sommige gecamoufleerd als een huis in aanbouw, andere gelijkend op een betonnen bolhoed.
- " *We gaan het nu een beetje kalmer aan doen*, meende Juul, *hier zijn we de gevaarzone voorbij*."
Het was de derde dag van onze uitzichtloze aftocht; een verslagen leger dat doodmoe van dorp tot dorp trok, het front ontlopend.
- " *Zullen we weer achter de IJzer belanden, misschien om er vier jaar in het slijk te rotten?"*
Pijnlijke gedachten martelden onze hersens. Wat zou er thuis gebeuren? Daar stond ook de ijzeren muur. Zou iedereen daar verjaagd worden? Zou het een open front worden?
Er werd haast niet meer gesproken. Ieder was met zijn muizenissen bezig. Juul dacht aan Finne en de kleine. Frakke dacht aan ons Nieke, en ik, nog altijd zonder lief, maakte me zorgen over mijn

toekomst. Als de oorlog nu weer zo lang zou duren als de vorige, zouden we daar staan met een lege lei.
- " *Waar zijn we hier, meneer?"*
- " Steenokkerzeel vriend, Steenokkerzeel."
Hadden we nu in Willebroek moeten verzamelen dan waren we ons huis bijna gepasseerd, maar van hier was het te ver om even voorbij te lopen. We moesten op de tanden leren bijten: het was oorlog en dan was alles mogelijk.
- " *Morgen zijn we in Grimbergen, terug bij onze bekenden*."
In de bewoonde kom van een dorp moest men niet naar slaapgelegenheid zoeken.
- "*Alles ligt vol*", was het enige antwoord.
Heel de bevolking leek wel op stap te zijn en erop belust de nacht in andermans huis door te brengen. Het was ons opgevallen dat Juul zeer zwijgzaam was, en zijn rechterbeen wat achterna trok. De emotie en vermoeidheid zullen hun tol eisen. Morgenvroeg zal hij weer de éérste paraat staan om verder te trekken. Een bejaarde vrouw stond ons met belangstelling aan te kijken.
- " *Gij zijt toch niet gekwetst zeker, meneer*?"
Juul liet zijn onderlip zakken, trok een pijnlijk grimas en met een paar doortrieste ogen:
- " *Ja madammeke, ik geloof dat mijne voet er gaat afvallen als ik nog verder moet."*
- " *Kom mee, ik weet nog een plaats voor u."*
Doorheen een smalle gang tussen twee huizen kwamen we in een klein gebouw achter in de tuin terecht. Dat bleek de woonst van haar oudere broer te zijn. Hij was een ongehuwde oud-strijder uit de eerste oorlog. Hij leefde hier in dit zelfgebouwde huisje met twee plaatsen; een slaapkamer van drie op drie, en een woonplaats van dezelfde grootte. We werden door de lange magere man niet met open armen ontvangen, maar als zijn zuster iets besliste, moest hij zich daar bij neerleggen. Zij had hem al die jaren verzorgd en bemoederd, was eigenaar van zijn woonst, wist best wat mocht of kon en wat niet.
- " *Gij komt straks bij ons slapen Pier, dan kunnen die twee grootste in uw bed, en de kleine op de sofa*". *Ik zal voor eten zorgen terwijl zij zich opfrissen.*"
Zonder naar antwoord te wachten trok 'ons Tille' met grote kordate stappen het hofwegske op en liet ons met Pier alleen.

Sprakeloos vulde hij een zinken kuip half met water, zette er twee stoelen naast met een brok Sunlightzeep op een stuk gazet en een versleten maar propere handdoek op de stoelleuning. Wij staken onze kop diep in de kuip en genoten van het verfrissend water; een gevoel dat we reeds verleerd waren. Als Juul zijn schoenen uittrok, zagen we een blaas die een halve hiel overdekte, en nog een paar *bleinen* op de tenen. Pier was er komen bijstaan, bekeek met kennersblik de voetzool van het slachtoffer en op de verwarde uitleg van Juul repliceerde hij:.
- " *Dat is nog niks, ge had mijn voeten in '14 moeten zien."*
Zo konden we vaststellen dat die stugge man ook een tong had. Meteen was het ijs gebroken. Zodra zijn zus met een ketel dampende groentesoep en een stapel boterhammen kwam aandragen, wist ze meteen van aanpakken:
- " *Ge moet die mens zijn voeten eens goed onder handen nemen, want dat is een serieus geval. Ik weet ervan mee te spreken*."
Tille knipte met een kleine schaar een ferme hap in het gespannen vel en scheurde een reep lijnwaad van een versleten laken. Met de handigheid van een volleerde verpleegster wikkelde ze de hele voet in tot één prop beddengoed.
- " *Voilà, en nu goed eten en vroeg de nest in, dan zijn ge morgen ne nieuwe."*
Met ons vieren deden we de kasserol soep alle eer aan, en van de stapel brood bleven slechts wat kruimels over.

Pier nestelde zich in zijn rieten zetel achter de Leuvense stoof, stopte een pijp en vertelde:
- " *Ik heb bij het 2de Linie in Gent gediend en kwam in '14 in Gembloers terecht. Bij de val van Namen trokken we al vechtend achteruit en hielden de Duitsers een paar dagen aan de praat. Een paar dorpen verder namen we weer onze stellingen in. Zo geraakten we in de streek tussen de Leuvense vaart en de Dijle. Daar hebben we het zwaar te verduren gekregen. De éne aanval volgde op de andere, we wisten niet meer wie er aan de winnende hand was. De bevoorrading liet veel te wensen over en een soldaat zonder eten verliest veel van zijn waarde. Tussen Haacht en Katelijne-Waver zijn we veel kameraden kwijtgeraakt. Dan op één trek binnen de forten van Antwerpen. Daar meenden we ons veilig te voelen, maar de overmacht was niet te stuiten en we geraakten nog juist op tijd over het water om uit de tang te blijven. Ons bataljon lag aan de goede kant om via Beveren en Stekene de Vlaanders in te trekken. De mannen die hogerop naar de Hollandse grens in stelling lagen, werden voor de keus gesteld: uitwijken naar Holland of gepakt worden door de vijand. Zo was ons regiment gehalveerd aan de IJzer terecht-gekomen. Daar hebben we vier jaar als mollen in de grond gezeten en de schoonste jaren van ons leven verknoeid. Ze moeten mij geen les geven in oorlogvoeren, maar nu zien we vreemde dingen gebeuren. De Duitsers zijn verleden vrijdag binnen gevallen, en vier dagen later staat gij hier aan mijn deur. Om diezelfde afstand af te leggen hebben wij twee maanden nodig gehad, maar wij hebben gevochten. Die vreemde bandieten hebben het niet gemakkelijk gehad. Ik zie hier een leger op de vlucht voorbijrennen, alle regimenten en wapens door elkaar. Is dat de nieuwe manier van het land*

verdedigen misschien? Ik kan die miserie niet blijven aanzien."

Wij trachtten ook onze mening naar voor te brengen, maar stuitten op een muur van onbegrip.
- " *Ik weet het jongens, gij kunt daar niets aan veranderen, maar de grote mannen uit Brussel lopen als hazen weg en denken alleen aan hun eigen vel*."
Pier was in zijn stulpje door de jaren heen verzuurd tot een misnoegd man. Vroeger was alles beter. Hij moest van al die moderne prullen en uitvindingen niet weten. Hij was nog volop in zijn element toen Tille ons allen naar bed joeg. Juul en Frakke in het bed, ik in de zetel. Eindelijk nog eens zonder broek, schoenen en kousen geslapen, wat een weelde.

Het was reeds klaar als we wakker schoten door een slepend deurgeknars. Pier bracht een schotel brood met hesp met een geurende koffiepot. Hij wist te vertellen de Duitsers het moeilijk hadden rond Diest, maar ze stonden voor Tienen en sneden door de Ardennen als een mes door de boter. Hier dreigde nog geen onmiddellijk gevaar. We namen rustig de tijd onze om de inwendige mens te verwennen. Wij moesten die vriendelijke Tille het plezier doen van haar gulheid te genieten. De gewonde voet werd met *zute lies* ingesmeerd en Juul voelde zich bekwaam de volgende trek aan te vatten. Met veel goede raad gingen we verder op weg naar Grimbergen, onze verzamelplaats.

Met links de hoge gebouwen van de hoofdstad en rechts de fabrieksschouwen van Vilvoorde in zicht, sjokten we tussen de vluchtende groepen soldaten en burgers verder. Op de middag bereikten we de lommerige dreef naar de abdij. We werden naar een ommuurde hoeve gestuurd waar een oude officier van de infanterie ons paspoort grondig controleerde. Hij vertelde dat we in de tuinbouwschool van Melle bij Gent verwacht werden. We voelden ons als spionnen behandeld, maar verdachten hem van hetzelfde. Had Pier dan toch gelijk dat er rare dingen gebeurden?

Juul had alle moeite van de wereld om niet uit zijn vel te springen. Met veel armgezwaai braakte hij een vloed onverstaanbare woorden uit. Zoveel Vlaamse klanken produceren op korte tijd moest een sprekend bewijs leveren dat we geen spionerende parachutisten *waren. We haalden ons rantsoen bij een veldkeuken en zorgden voor een reserverantsoen. Op onze vraag of onze officieren hier al gepasseerd waren, kregen we geen antwoord. We waren niet langer bevreesd ingehaald en gepakt te worden maar de ontgoocheling werd steeds groter. Zonder belust te zijn op een treffen met de vijand was dit telkens maar verdergestuurd worden ook niet hoopgevend. Wij dachten aan woorden van Pier over die grote mannen van Brussel. Gingen we aan het Kanaal die zaterdag niet om 16 uur door de Franssen afgelost worden? Niemand was opgedaagd. Dan volgden als verzamelplaats Budingen, dan Grimbergen, nu was het weer Melle.*

Intussen deden berichten de ronde dat Nederland gecapituleerd zou hebben. Alle soldaten zouden er naar huis gestuurd zijn.
- "*Die gelukzakken zullen weer de dans ontspringen zeker? De vorige keer zijn ze ook ontsnapt en hebben met de Duitsers goede maatjes gespeeld. Ze hebben zelfs de keizer een rustige oude dag in hun land laten beleven."*

We vermeden nu de grote banen en kwamen in Moorsel terecht. In één trek zouden we niet tot in Melle geraken. Daarom besloten we hier de nacht door te brengen. De vijand was nog ver van hier, het kwam op een paar uren zeker niet aan. Lusteloos lieten we onze vermoeide benen in de gracht hangen en zagen de eindeloze karavaan verder zwerven: zwaar bepakte fietsers die een doorgang zochten, vrouwen met een bolgevulde valies en een paar kinderen bij de hand. Moeizaam stapten ze langs de kant van de weg om door de artillerie niet omvergereden te worden. Kanonniers sloegen op hun paarden en vloekten. Ze verdrongen een boerenkar haast in de beek. Iedereen wilde voorrang maar de wegen waren niet berekend op zulk een exodus. We zaten allen in hetzelfde schuitje. Het was roeien met de riemen die men had. Ieder voor zich en God voor ons allen.

Een eindje in het veld zagen we een grote hoeve. Juul had een voorliefde voor boerderijen om er de nacht door te brengen. Tussen eigen volk voelde hij zich best op zijn gemak. Op het binnenhof scharrelden bijna zoveel kippen rond als er daar soldaten rondliepen. Die hadden hetzelfde gedacht als wij: een eindje van de grote weg zal er wel meer plaats zijn. In een kleine druivenserre naast het kippenhok vonden we een gezellig hoekje. Achter de deur hadden zich vier kanonniers genesteld op wat ledige graanzakken. Wij graaiden wat los stro bijeen en legden er ons tentzeil over. We hoopten hier wat minder kou te hebben dan in een schuur of lege stal. Het was alsof een mierennest met kakibeestjes de binnenkoer bevolkte. Na een avondplasje achter de muur kropen we bijna gelukkig "*onder de wol*". De slaap overviel ons dadelijk. Het was nog donker als Juul mij wakker schudde en met veel gebaren diets maakt dat we overvallen waren door een leger. Ik trachte in het donker de vijand te lokaliseren.
- "*Waar zit dat leger*?"
- " *Een leger vlooien, begot, kiekenvlooien, heel mijn lijf staat vol hoebelen van de luizebeten*".

Nu voelde ik ook overal jeuk, op armen en benen. We grabbelden hebben en houden bijeen en vluchtten naar buiten. Met de hand werd vlug de vest en de broek wat afgeklopt om de meeste belagers af te weren. Het was vijf uur en al licht genoeg om de meeste schade op te meten.
- " *Zouden we die vier anderen ook niet wakker maken?"*
- " *Laat die maar liggen, die mogen voor mijn part opgegeten worden, dat zijn morgen zoveel ambetanterikken minder op de baan*."
Juul zou in vredestijd geen vlo kwaad doen, maar nu kon hij zich niet verzoenen met de ongelijke strijd van deze wapenbroeders. Tussen de buitenmuur en enkele struiken trokken we onze kleren uit en klopten uit alle macht dat vreemde gespuis eruit. Dat doffe geluid had de artillerie doen opschrikken. Hals over kop kwamen ze buiten gestormd en schrokken zich een aap bij het zien van drie paar bleke billen in de schijn van de opkomende zon. Weldra volgen zij onze strategie en vlogen de verschrikte vlooien door de lucht. De weldadige afwisseling in het dagelijks menu is die diertjes slecht bekomen; met bruusk geweld tegen een muur gesmakt worden om in het kille natte gras terecht te komen.

Ver weg van de gevaarzone trokken we ons uniform terug aan. Op een muurtje aan de mesthoop namen we ons ontbijt.
- "*Strontvliegen die bijten niet*, *meende onze voorman, en daarbij die zijn nog niet goed wakker*."
- "Ik heb altijd gehoord dat kiekenluizen bij de mensen niet blijven*."*
- "*Nee, ze kunnen niet tegen mensenzweet", zei ons moeder altijd*.
- "*Hoe kunde nu 's morgens om 5 uur in ne kille morgen mensenzweet fabriceren*?"
- "Met dat waske bij Pier hebben we zeker al het opgespaarde zweet niet weggevaagd en daarmee hebben die beestjes zich goed gevoeld*."*

Dat zal wel de juiste uitleg geweest zijn, want Juul Maes was een specialist in landbouwaangelegenheden en vlooien hoorden daarbij. Wij werden geplaagd door niet aflatende jeuk over heel ons lichaam, trachtten in beweging te blijven en aan iets anders te denken, maar dat hielp niet. We moesten iets vinden. Daar moest toch ook een medicijn voor bestaan maar ons geld was op en gratis was er bij de apotheker niets te krijgen.
- " *Is er in het dorp een apotheek meneer?"*
- " *Nee, maar Madame van de schoolmeester zal daar wel iets voor hebben, daar in dat hoog wit huis*."
Een statige bejaarde dame aanhoorde het verhaal en knikte ons bemoedigend toe. Juul had zijn beste schoon Vlaams boven gehaald en gaf elk woord de nodige tijd om ongehavend van de tong te rollen.
- " *Ga naar het prieeltje achter in de tuin, ik zal U iets brengen*."
Een vriendelijke man kwam met emmers water aandragen en vulde het vat onder de dakgoot. Hij bracht een handdoek en een literfles met sterkriekend vocht.
- " *Grondig wassen en instrijken met het vocht, en vanzelf laten indrogen*."
Ondanks zijn gewoonte bevelen te geven was de man heel vriendelijk en bezorgd. In het lommerhuis begon de grote schoonmaak. De kleren kregen een grondige controle op achtergebleven ongedierte. Overblijvers werden met zekere wellust tussen twee duimnagels verpletterd; ook vlooien ontliepen de moorddadige oorlogsmachine niet. Doorheen de rozentakken die het prieel overdekten, streelde een matig zonnetje ons gehavend lichaam. We hadden geen haast en wilden het werk grondig afmaken. De restanten in de fles werden opgebruikt om de meest geteisterde plaatsen nog een extra beurt te geven om zeker te zijn.

Juul droeg de fles terug en bedankte onze weldoeners naar behoren. De meester en zijn vriendelijke dame wensten ons veel geluk. Met de ons vertrouwde blik de ogen van bezorgdheid, medelijden en angst, wuifden ze ons uit. Zij hadden al een oorlog meegemaakt en wisten dat de zonen van die vreemde Germaanse krijgers nu nu weer in aantocht waren. Allerlei berichten van vluchtelingen en zich terugtrekkende soldaten deden de ronde. Wat was beter in deze omstandigheden: vluchten naar het onbekende of thuis de zaken blijven afwachten. Frankrijk had zijn grenzen gesloten. De vijand stond voor de poorten van Brussel. Iedereen trok naar de Westhoek maar maar wie ging die massa bevoorraden, huisvesten, en verzorgen? Wij voelden het dat deze oudere mensen met zulke vragen achter bleven.

De jeuk verdween en we besloten een dag rust in te bouwen. Morgen zouden we in Melle zijn. Daar zouden we bekenden aantreffen en onze leiders. Daar achter de Schelde zou het soldatenleven weer zijn gewone gang gaan. We zouden weer soldij krijgen en regelmatig eten. Onze voorraad tabak was op en de smaak van een pintje bier konden we ons nauwelijks herinneren. Maar we zouden terug onder de druk staan van reglementen en orders en daarom besloten we van deze laatste dag van onze vrijheid te genieten. We lieten de zon en de rust over ons heen stromen. Een eind van de vluchtweg vonden we een slaapplaats in een schuurtje bij oude mensen die geen kippen hielden.

Terug op stap kregen we gezelschap van twee mannen van de eerste compagnie die ook in onze buurt gelegen hadden aan het Kanaal. Zij verloren

ook hun kameraden maar wilden absoluut samen blijven zoals wij. Dat gaf een zeker houvast. Samen vreugd en smart delen, mekaar steunen in angst en onzekerheid, gaf een onzichtbare band. De twee Antwerpenaars vertelden dat het vandaag woensdag 16 mei was, dat Antwerpen gevallen was en dat de Duitsers voor Brussel stonden. De fameuze ijzeren muur was dus al overschreden en het Franse leger had de benen genomen. De grenzen naar Frankrijk waren hermetisch afgesloten en Rotterdam zou tot één puinhoop herschapen zijn. Hoopgevende berichten kon men dat niet noemen. We wisten meteen waar we aan toe waren. Alle wegen richting Gent waren afgeladen vol met de militaire processie doorspekt met groepjes dolende burgers. De wegen slibden stilaan dicht. Elke brug, overweg of kruispunt werd bewaakt en het werd steeds moeilijker om in de dorpen zijn weg te vinden.

Rond 16 uur kwamen we in de school aan en werden per regiment ingedeeld. Na een tijd zoeken vonden we de helft van onze groep terug, terwijl de 4de nog intact was. Onze commandant en luitenant waren deze middag naar een ander verzamelpunt gestuurd. Wij werden aan de 5de compagnie toegevoegd. Gelukkig kon onze groep van het 2de peloton samen blijven. Met nog drie Antwerpenaars, vier Limburgers en vier uit verspreide regio's van het Vlaamse land moesten wij een eenheid vormen. We hadden mekaar nooit eerder gezien en stonden nu onder het bevel van een sergeant. Hij vertrouwde ons blijkbaar niet. Het was een nors zwijgzame man afkomstig van Adegem die slechts een korporaal en drie soldaten overgehouden had uit zijn eigen gevechtsgroep. Blijkbaar was hij achterdochtig geworden door de wilde verhalen over verraad en infiltratie. Wij hadden begrip voor de heersende verwarring maar hadden toch ook niet gevraagd om onder vreemd bevel te komen.

Bij valavond vertrokken we in rangen van vier, min of meer op stap, naar Zwijnaarde. We sliepen er in klaslokalen van de plaatselijke school. Onze bewapening werd aangevuld en we voelden ons terug beter bij dit herboren Belgisch leger. We vergaten er onze vijfdaagse zwalptocht bij. Het schip op drift was terug in een veilige haven beland. We waren zelfs gelukkig terug putten verbindingskanalen en loopgrachten te mogen graven en een stem te horen die bevelen gaf. We waren niet langer afhankelijk van bange burgers die ook in miserie zaten maar toch bereid waren hun brood, soep en hesp te delen met hun medemens. Was de oorlog nu nodig om solidariteit los te weken?

Onze nieuwe pelotonoverste was een minzaam man. Hij begreep onze terughoudendheid tegenover de sergeant maar deed ons inzien dat we op mekaar aangewezen waren. Na een paar dagen smolt het ijs. Dat de toestand verergerde was duidelijk door het naderend gerommel van zwaar geschut en het regelmatig bezoek van vliegtuigen. Zondagmorgen 20 mei hoorden we achter ons in de verte het gelui van een klok. Onze gedachten dwaalden af naar het eigen dorp. Wat was er aan de hand? Radioberichten spraken van "*geen bijzonder nieuws aan het front*", maar terugkerende soldaten vertelden heel ander nieuws. We maakten voor het eerst kennis met onze commandant. Hij kwam ons bij de keuken inlichten over de huidige stand van zaken. Brussel was bezet en de Duitsers waren in Antwerpen over de Schelde geraakt langs de voetgangerstunnel. Aan het kanaal in Willebroek hadden de Belgen twee dagen de vijandelijke opmars kunnen verstoren maar de Duitsers waren nu doorgedrongen tot Dendermonde en vochten aan de Dender rond Aalst. Zodra onze stelling gereed was, zouden we ons terugtrekken om de Leie te gaan verdedigen.

- "*Ik reken op uw inzet en het vertrouwen in mekaar*".

Ondanks de jobstijding deed dat gesprek ons veel deugd. Wij voelden de oprechtheid van die officier die geen moeite deed de toestand te verbloemen maar ons duidelijk maakte dat de vijand niet almachtig was. Ons leger kon ook standhouden zelfs aan een smal kanaal of rivier. Voor ons hadden we de Schelde en achter ons de Leie, dat zou een serieuze hindernis kunnen vormen. Met vernieuwde hoop hebben we die zondag doorgewerkt of het voor eigen baat was. Onze oversten waren waardig de schouderriem te dragen. Maandagavond was ons werk af en we konden die nacht tot Deurle.

Na de zoveelste tas warme koffie trok Beireke nog-maals naar de W.C.

- "*Hij sukkelt ook op het water en zou moeten geopereerd worden maar stelt het telkens uit. Zijn kinderen dringen aan maar ge kent hem, hij wil niet bemoederd worden. De dood van zijn vrouw heeft veel veranderd, maar zijn koppigheid is hij niet verleerd. Ons Nieke was heel anders.*"

De Frakke geeft zijn bril nog maar eens een poetsbeurt.

Er staan intussen al heel wat stoelen onbezet, maar wij hebben tijd en moeten van elke samenkomst gebruik maken ons woordje te *placeren*.

- "*Kende gij die struise vrouw Beire, die daar aan de toog staat*?"
- "*Ja, dat is de nicht van Juul, die in Brussel commerce deed, en in de oorlog hier patatten kwam halen.*"

- "*Ja, Lewie joeng, nu zaten we achter de Leie en ons kantonnement was een oude versterkte boerderij, met een wachttoren met schietgaten en al wat*

erbij hoorde. Daar voelde Juul zich in zijn nopjes. Hij zou al die oude bomen uitzwieren en een moderne boomgaard aanleggen met fruit van de tijd. We kenden alleen wittebuiken, dobbelfluppen, en grarebaars, maar hij jongleerde met Latijnse namen om een echte pastoor beschaamd te maken. Ik zeg het nog, op een boerderij werd hij een ander mens."

In de zware kleigrond hebben we nieuwe stellingen uitgebouwd. Onze bazen waren fier op ons werk en wij waren op de enkele dagen vrienden geworden. Sergeant De Smedt ontdooide en stond naast ons mee in 't gareel.

De berichten sijpelden van overal binnen maar waren verre van gunstig. In Zelzate werd verwoed gevochten, de Duitsers geraakten niet over het kanaal van Gent, maar de stad Gent zelf was overgegeven om een bloedbad te vermijden. In Oudenaarde moesten Belgen en Britten wijken voor de overmacht, terwijl Doornik, dat volgepropt zat met vluchtelingen, zwaar gebombardeerd werd.

Onze sergeant De Smedt was sterk in aardrijkskunde en tekende met zijn bajonet de loop van de Schelde en de Leie, en tekende met een kruis de verschillende kritieke punten aan. Wij zaten midden het front. Als ze hier doorbraken, zaten we terug in een tang gekneld zoals in Genk. Wij hoorden de meest tegenstrijdige uitleg van eenheden die van Gent teruggetrokken werden, en achter ons zouden opgesteld worden. De jongens hadden het reeds zwaar te verduren en stonden er moedeloos bij. Wij waren tot nu toe gespaard gebleven van vijandelijk contact, maar verwachten elk ogenblik het ergste.

Die dinsdag en woensdag maakten we versterkingen achter de Leie maar we moesten achteruit voor onze eigen kanonniers. Op donderdag 23 mei om 9 uur trokken we over de brug van het afleidingskanaal Meigem binnen. Na een korte rustpoos ging het verder tot Vinkt. Daar bezetten we de klaargemaakte stellingen. We lagen hier in tweede lijn en zouden om beurt achter het kanaal post vatten. De keuken en het magazijn waren één kilometer achter de stellingen in een bos overgebracht. Aan de Leie werd er verwoed gevochten. Rode kruiswagens reden aan en af om gekwetsten naar Brugge te voeren. De berichten over winst en verlies spraken mekaar tegen. Het was duidelijk dat we in een wespennest zaten en moesten afwachten hoe eruit te geraken. Het leven was enkel nog eten, slapen en roken en aan de dag van morgen werd niet gedacht.

In de pletsende regen zaten we daar die zaterdag achter de kanaaldijk naar het donderend geknal van allerhande wapens te luisteren. Onze artillerie beschoot de sector tussen Leie en Schelde. Een andere beschoot het gebied tussen de Leie en het afleidingskanaal. Elke aanval werd met een tegenaanval beantwoord en ieder hield goed stand. Vanaf nu gingen we niet meer naar de tweede lijn. De posten werden versterkt en elke put of gracht werd als stelling bezet. Slapen was compleet uitgesloten. Ongewassen en ongeschoren wachtten we het kritieke moment en tuurden gespannen naar de overkant.

Regelmatig doken stukas met oorverdovend gehuil over onze hoofden heen. Ze mitrailleren lukraak alle loopgrachten. We doken zo diep mogelijk in de grond en waren blij als er niets ergs gebeurd was. Elke beweging aan de overkant werd met een salvo beantwoord, maar wij ook mochten de kop niet te hoog opsteken. Juul vloekte en verwenste vriend en vijand. Hij zweerde iedere hoge piet die voor zijn voeten zou lopen in kipkap te schieten. Zij vroegen wel oorlog maar wij moesten hem uitvechten.

Tijdens de nacht minderde het geschut en we werden door een niet weerstandige vaak bedreigd. We voelden ons gelukkig toen de klaarte opdook en we de zon zagen verschijnen. Onze kleren waren nog klam en kil. Dat zou wel drogen door de dag. We waren erger dingen gewoon. Plots brak rechts van ons de hel los. Een groepje Duitsers trachtte rubberbootjes naar het water te slepen maar werd teruggejaagd. Bommenwerpers teisterden onze linkerflank. Er vielen meerdere gewonden. Zonder ophouden werden we nu beschoten door zware kanonnen en mitrailleurs. Onze artillerie had haar schootsveld verlegd en hun obussen vielen tot in onze buurt. Onze uiterst rechtse schutter F.G. werd geraakt in de dij en de sergeant van de 2de groep kroop met een bloedende hand naar de schuilplaats. De ene weende, de ander vloekte, de meeste klemden de tanden vast op mekaar en waren buiten zichzelf, half levend, half dood van angst. Nat van het zweet, met koude rillingen over de rug, met een droge tong die aan het gehemelte plakte, schoten we in het wilde weg naar de overkant. Na elk schot werd rap omlaag gedoken: dat was de beproefde tactiek geworden.

Een nieuwe bommenregen stortte zich over ons heen. Als we daarna heel voorzichtig overeind kropen en onze plaats terug innamen, floten de kogels over ons heen. Ze kwamen langs achter en ploffen met een dof geluid in de rugwering. Het geschut voor is stilgevallen en achteraan stormen grauwe uniformen op ons toe. Schietend en vreemde woorden schreeuwend naderen ze onze putten. De korporaal F.G. stak een wit afbakeningspaneel omhoog en wij ook staken onze handen in de hoogte. Langs de verbindingsloopgracht worden we weggeleid richting Nevele. In de weide achter

een huizenrij zaten reeds vele lotgenoten. Er bleef niets anders over dan het onbekende af te wachten. De officieren vertrokken weldra richting het dorp. Wij moesten hier de nacht doorbrengen.

Het was maandag 27 mei. "*Krijgsgevangenen*": een akelig woord dat we nooit hadden durven uitspreken. Was het een vernedering, lafheid of onmacht ? Rillend van ellende en kou kropen we overeind. We werden in rijen van vijf opgesteld en met veel lawaai en wijds armengezwaai de baan opgejaagd. Wij bleven dicht bijeen en hoopten dat zo te houden. Zwijgzaam en overmand van de akeligste gedachten strompelden we naar Gent toe. Pelotons zingende Duitsers kwamen ons tegemoet; zij voelden zich heel wat beter, zagen er goed en verzorgd uit. In Drongen hielden we even halt en mochten onder bewaking tegen een betonnen muur ons plasje doen.
- "Schnell, schnell Mensch!" . Duitse aanporringen die we nog dikwijls zullen horen. Het begon te donkeren toen we in Oostakker in een grote school terechtkwamen. We mochten onze drinkbus vullen met kraantjeswater en werden in de klassen opgesloten voor de nacht. Ondanks honger en emotie vielen we toch als een blok lood in slaap.

Met luid getater kwamen opgewekte bewakers ons op de koer opstellen. Een paar officieren vertelden ons dat het Belgisch leger de wapens had neergelegd, en de "Krieg" voor ons voorbij was. Een doodse stilte hing over die groep. We wisten niet of we nu blij of triest moesten zijn. Die hoogmoedige en arrogante houding was voor ons een kaakslag. Wij hadden hen hier niet gevraagd en ook die vernedering niet maar dat er nu een einde gekomen was aan het gruwelijke doden was een welgekomen tegenwicht.

Eens terug op stap week de verslagenheid. We kregen de spraak terug en hoorden allerlei informaties.
- " *We gaan eerst ergens een stempel halen en worden zoals de Hollanders naar huis gestuurd*."
Hoewel niet officieel bevestigd, waren we geneigd dit te geloven. We vergaten er de honger en uitputting bij en hadden er een zware mars voor over om met "*de stempel*" eindelijk naar huis terug te keren. Aan een kruispunt stonden we stil om een compagnie oprukkende moffen voorrang te geven. Plots voelde ik een duw in mijn zij en zag hoe Frakke hier als een *klot* tegen de straatstenen draaide. In volle verwarring trachtten wij hem overeind te helpen maar hij zakte als een natte zak op de grond. Lijkbleek, met gesloten ogen en de mond half open, werd hij door een paar verplegers op een draagberrie afgevoerd. De grootste en sterkste van ons drie viel zo maar van zijn stekken, zonder zichtbare mankementen. Wij moesten verder met de dood in het hart. We hadden gezworen altijd bijeen te blijven, en hier stonden we nu. Waarschijnlijk was het de ontbering en de emotie van de laatste dagen. Een struise boerenmens van 26 jaar ging toch niet zo gemakkelijk tegen de vlakte. Had hij misschien voor ons iets verzwegen? Gepijnigd door allerlei gissingen lieten we ons in Lochristie op een pleintje neerzakken.
- " *Als de oorlog gedaan is, zal hij toch goed verzorgd worden, in den éérste oorlog waren de Duitsers goed voor zieken en gewonden*."
- " *Die stempel zal wel overal te krijgen zijn*."

De kerkhofmuur werd grondig bevochtigd en de tocht naar de onbekende plaats ging verder. Intussen heette die plaats al Lokeren. De burgers staken drank en fruit toe, dat met veel dank werd aanvaard. De bewakers hadden er geen bezwaar tegen en wij voelden de warmte van dat gebaar dubbel aan. Ten einde krachten stapten we een groot gebouw binnen in Lokeren. We hoopten dat het hier zou gebeuren. Misschien moesten we nog een nacht wachten, of zouden we nu reeds de kans krijgen de vrijheid met gretige handen te grijpen? Een groot en verheugend nieuws: op de koer was er soepbedeling! Nu eerst voelden we het hongergevoel overschakelen van knagen naar rammelen. We knikten door de knieën en moesten een hand op de maag leggen om ze tot bedaren te dwingen. Een pollepel warm water met een of andere variëteit rijst werd hier *soep* genoemd. Het was beter dan niets en morgen zouden we thuis eten; een volle ketel echte soep door moeders hand bereid.

Om acht uur verlieten we de stad na slapeloze nacht. Het spookbeeld "*stempel*" bleef ons voor ogen zweven. Onze volgende plaats van bevrijding was Brasschaat: zo verspreidde zich het gerucht. Niemand had het uit betrouwbare bron vernomen, maar alleman was bereid het voor waarheid te aanvaarden. Men vertelde het voort als een bijbels verhaal. Hoop deed leven en wij hielden van 't leven. Nu waren we toch het ergste gevaar al ontlopen. Gelukkig was het vandaag iets minder warm en kregen we een paar welgekomen rustpauzes.

In de late namiddag kwamen we in Bazel. Met brullen en schreeuwen werden we gedwongen op de klaarliggende boten te stappen. De bewakers zagen de twijfel en het ongeloof. Om onwil te voorkomen werd nog meer gesnauwd en met de armen gezwaaid. Langs een wankele ladder geraakten we in het ruim van een trekschuit voor steen en zochten de verste hoek op om de nachtelijke kou te ontkomen. De mannen van het bovendek zouden ons wel inlichten welke richting we uitgingen. Dicht tegen mekaar aangedrukt werden we wakker en lagen ergens tegen de Hollandse grens aan een kleine kade.

We waren compleet de tel kwijt maar ook onze berichtgevers. Feit was dat de Schelde hier geweldig breed was en ze ons waarschijnlijk in volle zee zouden sturen. Een onprettig vooruitzicht want van die stempels zou nu niets meer in huis komen. Fluisterend trachte Juul zijn gal uit te spuwen:
- " *Die duivelse loeders hebben ons lekker bij de neus genomen. Van dorp naar stad op weg naar de bevrijding en dan op zee terechtkomen, misschien voor jaren naar een Duits kamp*."
Met een tirade vloeken en verwensingen trachtte hij zijn teleurstelling een uitweg te geven. De meeste zaten versuft te zwijgen, maar enkele *opstandelingen* volgen de tactiek van mijn kameraad. De bewakers die aan dek zaten, konden ons toch niet horen.

Na uren varen was het in het ruim drukkend warm geworden en we waren blij het geschuifel van benagelde schoenen te horen boven ons. De ladders werden neergelaten en we kwamen op een kade terecht waar een hele rij Rijnaken aangemeerd lagen. Nieuwe bewakers zouden ons op andere boten zetten naar onbekende bestemming. Kort hierop is er een boot gezonken maar wij hebben er niets van gezien of gehoord.

Willemstad, Nederland, het monument voor de verdronken Belgische soldaten.

Steeds dezelfde honger. Bij dit gevoel van verlatenheid vroegen we ons wel eens af wat er met de familie gebeurd zou zijn, hoe het nu met de Frakke zou zijn. Zou hij nog leven of was hij misschien reeds thuis? Dergelijke vragen en gissingen achtervolgden ons dag en nacht. Jongens die na ons in het kamp aankwamen, gaven heel tegenstrijdige verklaringen. Voor de één lag aan de ijzeren muur alles plat, voor de andere was er niets gebeurd. De dagen duurden eindeloos lang tot we eind juni naar de boeren gestuurd werden.

Ik kwam bij een kleine boer terecht waar nog een os voor de ploeg gespannen wordt. Een meubelmaker die met zulk span rechte voren tracht te rijden, ge moet niet vragen. Juul belandde met twee anderen op een grote hoeve en werd weldra als *meestergast* erkend door zijn omgeving. De boerin verstond toch niets van de Belgische bevelen maar zag met voldoening dat het werk degelijk gedaan werd. Ze trachtte het leven van haar gasten aangenaam te maken en vertelde over de Duitse inzet die moeiteloos de fameuze "muur" van onze streek overwonnen had. Wij zagen mekaar regelmatig terug en gingen 's zondags bij mekaar op bezoek. De boer van Juul was op verlof geweest en dat was een zekere geruststelling. Eind augustus kreeg ik de eerste brief met het bericht dat Frakke gezond en wel thuis was.

Enkele dagen na nieuwjaar werden we naar huis gestuurd, en vernamen dat de gevangenen van Stalag XI B, die niet bij de boeren werkten, reeds thuis waren van eind augustus. Wij gunden die jongens dat geluk, maar diep in ons hart stak er een gevoel van onbehagen de kop op. We waren nog maar eens bij de neus genomen.

Maar nu is het aan de Frakke om zijn belevenissen te vertellen. Beireke drinkt een tas koffie in één trek uit en bestelt meteen een pint tegen de dorst die nog kan komen.

Het verhaal van Frans (Frakke).

Welja, Lewie, we stonden op de straat te wachten op vertrek als ik een duizeling voelde opkomen. Ik beet op mijn tanden en dacht dat het wel zou overgaan. Ik zag zwarte bollen voor mijn ogen opstijgen en voelde een rilling over mijn rug schuiven. Als ik terug bijkwam, lag ik in een lange, brede gang op de vloer naast vele andere soldaten, die met omzwachtelde handen of hoofd stillekens kreunden en naar drank vroegen. Ik betaste mijn handen en hoofd, maar vond nergens bloed of windels. Uiteindelijk werden wij op een brancard gelegd en weggedragen naar een zaal. Een vriendelijke verpleegster vroeg waar ik pijn voelde.
- " *Ik heb geen pijn, juffrouw, ik geloof dat ik van mijne sus gedraaid ben*."
Zij bezag me vanonder tot boven en de vriendelijke plooi veranderde in een grimas die weinig goeds voorspelde.
Na een hele tijd kwam ze terug met de vraag:
- " *Kunt gij stappen*?"
- " *Ja, juffrouw, ik ben alleen maar gevallen*."
- " *Volg mij dan.*"
Op haar kort onvriendelijk bevel moest ik in een bed gaan liggen. Ik werd onderzocht door een Belgisch militair dokter. Borst en rug beluisterd en

beklopt, de maag tegen de ruggengraat gedrukt, ogen en tong bekeken.
- " *En welk zijn uw klachten vriend?* "
Ik zag een paar zachte ogen van een jonge arts die vertrouwen uitstraalde en zeker mijn situatie zou begrijpen.
- " *Ik heb geen klachten, dokter, ik ben op straat misselijk geworden en ben hier terug bij me zelve gekomen. Ik weet niet wat er precies is gebeurd.* "
Dat was eerlijk de waarheid, ik was dat aan die mens verschuldigd. Aan het aanpalende bed stond een grote grijzende man de patiënt te bekijken, draaide zich met een ruk om en vroeg in gebroken Vlaams op blaffende toon:
- " *Wat vertelt die man daar? Hij is niet ziek noch gewond, maar komt hier onze tijd en zorgen opeisen?"*
Als Duits hoofdgeneesheer van dit veldhospitaal had hij de verantwoordelijkheid voor de goede gang van zaken. Ik was bij het leger - een paar dagen koeken niet te na gesproken - nooit gestraft, maar moest hier door een officier van een vreemd leger een bolwassing ondergaan: om misselijk van te worden. Ik had eerlijk gezegd wat er gebeurd was en vroeg niet meer dan zo vlug mogelijk bij mijn vrienden terug te zijn om samen met onze stempel naar huis te gaan.

Die kerel schreeuwde heel de zaal overhoop dat ik een plantrekker was die de gevolgen van onze nederlaag wilde ontlopen en ten koste van zwaar gewonde kameraden, die wel hun plicht deden, tijd en plaats kwam roven zonder één schram of letsel. Dat ik er zelfs nog fier op was en het aan iedereen vertelde.
- " *Breng die lafaard onmiddellijk weg en zet hem aan het werk*."
Het was doodstil in de grote zaal. Iedereen hield de adem in. Beschaamd werd ik door iedereen bekeken. Was dat het antwoord op mijn eerlijkheid? Zonder woorden werd ik naar een bijgebouw gebracht en er onder de hoede van een klusjesman gesteld. Hij moest er voor zorgen dat die *luilak* niet de plaat zou poetsen. Ik moest een aanpalende zaal schuren en veldbedden bijhalen om nieuwe patiënten op te vangen. Sander, een norse oude man, speelde hier de rol van hovenier, chauffeur, keukenhulp en was nu bevorderd tot gevangenisbewaker. In ongefilterd Gents dialect gaf hij zijn bevelen om een doorwinterde beroepssergeant beschaamd te maken. Na de middag kreeg ik eten in het kot waar emmers en borstels stonden. Sander schoof een plateau op de tafel met een gebaar van "hier sé, ge verdient het wel niet, maar ge zijt ook geen hond". De vernedering en de onzekerheid over het lot van Juul en Beire en wat er thuis kon gebeurd zijn, drukten zwaar op mijn gemoed, maar het lekker eten maakte veel goed.

De jonge Belgische legerarts kwam me halen om samen met een paar verplegers zwaar gekwetsten in de ziekenwagen te laden Ze moesten naar een echte kliniek vervoerd worden. De gangen en zalen kregen regelmatig een grondige poetsbeurt en ik was blij geen tijd tot piekeren te krijgen. Ik deed mijn werk naar best vermogen en kreeg van de jonge dokter een vriendelijk oogknipje als beloning. Dat gaf me de kracht overeind te blijven bij zoveel onbegrip en verdenking. De Duitse dokter trachtte ik zoveel mogelijk te ontlopen en de strenge verpleegster keek over mij heen. De tweede nacht mocht ik in het kamertje van de verplegers slapen en eten. Wij maakten nader kennis en ik voelde dat zij hun bevindingen doorgaven aan de arts.

Van een soldaat uit Aarschot vernam ik dat den "ijzeren muur" gevallen was zonder zware gevechten of verwoestingen. Ik hoorde dat de andere krijgsgevangenen naar Duitsland gevoerd werden en achtte mezelf niet bij de slechtst bedeelden. Ik had eten en verzorging en moest maar één Duitser vermijden. Sander, mijn onmiddellijke chef, was ook bijgedraaid en behandelde me nu als een medewerker. De uren vlogen voorbij en de nachten waren kort.

Die zaterdag morgen 10 uur wandelde ik met een mand vuile windels in de gang en ontmoette de dokter:
- "*Ga naar de verbandzaal, we hebben een opdracht voor u.* "
Met een geheimzinnig lachje knikte hij me toe en verdween in het bureel. De oudste verpleger duwde me een burgerbroek en een vest in de handen.
- " *Trek die spullen aan en laat uw uniform hier liggen; we moeten buiten de stad, dan is dit handiger*."
Ik moest met Sander in een ziekenwagen stappen. Een verpleegster met wit schort zat naast de chauffeur als we Gent verlaten. Ik werd bestormd door allerlei vragen maar durfde geen uitleg vragen. We hoorden aan het geluid of we in drukke straten of landelijke wegen reden maar hadden geen benul van plaats of richting. Eindelijk werd de deur opengetrokken en de verpleegster gaf de uitleg over de spookachtige rit.
- " *We moeten in de buurt van Antwerpen de inboedel van een veldhospitaal dat opgedoekt wordt, ophalen. Op bevel van de dokter hebben we een ommetje gemaakt. De Duitse hoofdgeneesheer is verplaatst naar Brugge en dat is een gelegenheid u vrij te laten. Hier is uw uniform. We staan in Mechelen en wensen u een goede thuiskomst en veel geluk toe*."

Half verdoofd stapte ik uit met tranen in de ogen. Mijn keel kropte toe en ik kon geen woord uitbrengen. Het vriendelijk meisje en Sander drukten mijn hand en lieten me verward achter voor

de fabriekspoort van de "Soleil" op Pasbrug. Met mijn soldatenkostuum in een karton geplooid ben ik, wenend van geluk, op stap gegaan naar Bonheiden. Ik voelde geen honger noch dorst en trachtte zo rap mogelijk in Tremelo te geraken. Zouden de anderen thuis zijn of waren ze ook naar Duitsland gevoerd? Hoe zal het bij ons allemaal verlopen zijn en hoe zal ik Nieke en de familie terugvinden? Allemaal brandende vragen. Ik zou willen lopen maar moet me bedwingen om een normale houding aan te nemen.

Even voorbij het dorp van Bonheiden nam ik de tijd om een pint te drinken. Mijn tong plakte aan het gehemelte en mijn benen konden ook een korte rustpauze gebruiken. De bazin scheen niet te merken dat mijn broek over de voeten slodderde, en mijn vest ook op de groei gemaakt was.
- " *Goe weer hé meneer, echt zomers moet ik zeggen*."
Ik liet het bij een korte bevestiging, had geen behoefte aan een weerbericht, wilde alleen verder geraken zonder veel pottenkijkerij. Keerbergen-dorp liet ik links liggen, en nam de stille boswegen recht naar Tremelo toe. Bij Juul stond ik voor de gesloten deur. Alles zag er hier gewoon uit, die mensen waren waarschijnlijk op het veld. Van ver zag ik Fien, mijn toekomstige schoonmoeder aan de beureput *een emmer water scheppen. Ik zag de* sikse *omhoog gaan en de* zwemer *vastgehaakt worden. Met grote stappen draaide ik de gevel om naar de achterdeur. Nieke was de koffietafel aan 't afruimen en sloeg haar hand voor de mond. Met ongelovige blik bekeek ze mij:*
- " *Frans, zijde gij terug, en zijde niet gekwetst of zo, scheelt er niks. En onzen Beire leeft die ook nog*?"
- " *Beire, is die nog niet thuis*?"
Op dat luid gesprek kwam Fien uit de staldeur kijken. Met haar handen in de voorschoot gewikkeld opperde ze:
- " *Frakke joeng, gij zijt toch niet alleen zeker, waar is onzen Beire*?"
Een moeilijk moment, heel mijn verwachting werd door elkaar geschud. Ik had een blij weerzien verwacht, maart er schoof een muur van ontgoocheling tussen twee partijen. In de ogen van Nieke zag ik een verwijt. En Fien perste de lippen op elkaar om het niet uit te schreeuwen:
- "*Waar hebt gij onzen Beire achtergelaten, ge waart altijd bij mekaar en nu hij in nood is, komt ge alleen naar huis, zonder naar hem om te kijken*."

Er hing een drukkende stilte en ik voelde een zekere schuld. Ik kon geen antwoord geven en wist enkel maar dat hij ongedeerd naast mij op de straat stond toen ik neergezakt was. Mijn verhaal werd met gemengde gevoelens aanvaard. Ze wisten dat ik hen niet zou beliegen maar de ontgoocheling woog te zwaar. Nu was ik bijna zeker dat mijn vrienden in een kamp terechtgekomen waren. Ik wist de beide vrouwen te overtuigen dat de mannen het avontuur wel goed te boven zouden komen en misschien vandaag of morgen voor de deur zouden staan. Na een paar tassen koffie was het echter een afscheid in mineur. Nieke zou het volk van Juul verwittigen over wat ze gehoord had en ik moest met de oude fiets naar huis rijden. Morgen zou ik komen horen of er al goed nieuws was.

Een maand later kwam een met potlood geschreven kaart de onrust milderen met de wederkerige vraag wat er met Frans gebeurd was?" De volgende maanden duurden eeuwen. Enkele dagen na Nieuwjaar kwamen de twee verloren schapen plots te voorschijn. Gezond als een vis en goed in 't vlees maar met een uniform dat tot op de draad versleten was, hadden ze het nog niet zo slecht getroffen.
- " Er zijn ginder ook goede Duitsers, maar ge moet ze weten te kiezen," was de mening van de Juul.
Fier stak hij zijn "*Entlassungsschein*", voorzien van belangrijke stempels, in de hoogte.

Frakke was met een benepen hart naar het gemeentehuis getrokken om zijn thuiskomst te melden. Wat moest hij nu vertellen als er naar een stempel gevraagd werd? De secretaris maakte zijn papieren in orde om rantsoenzegels te krijgen, en vroeg verder geen uitleg. Er waren in ons dorp twee soldaten recht van het front naar huis gekomen; gewoon door de eigen commandant vrij weggestuurd. Met de nodige voorzichtigheid hadden ze bruggen, overwegen en andere hindernissen omzeild.

Beireke heeft heel lang gezwegen, en het verhaal van zijn broer voor de zoveelste keer gehoord; hij vond dat elke deelnemer aan de oorlog zijn geschiedenis overhield.
" Ze mogen ons oude zagemannen noemen die zich aan nostalgie vastklampen, maar wij hebben het beleefd en aangevoeld, wij moeten het voortvertellen, anders geraakt het vergeten en vergeven, en dat mag niet gebeuren. Wij vragen geen lof noch eerbetoon, maar zijn de laatste levende getuigen van een zinloze waanzin, onwaardig voor beschaafde mensen."

Wij waren de laatste klanten in de zaal maar konden met een opgelucht hart naar huis keren.

We hadden het nog maar eens kunnen zeggen.

KRONIEKEN VAN LEEST
gedurende de Eerste Wereldoorlog

Marcel Van Hoof

LEESTENAARS EN DE EERSTE WERELDOORLOG

Jacob Albert Huysmans vertelt in De Band van april 1981 onder de titel "***Onvergetelijks***" :

"1914 : Na enkele schermutselingen in ons gewest, naar het einde augustus toe, verhogen de Duitsers, in de streek bezuiden Mechelen, Kapelle-op-den Bos en Londerzeel, hun overmatige druk tot een ware veldslag, en werden de Belgische Linie-troepen, door die pletrol overrompeld of uitge-schakeld. Meerdere van deze overspoelde jongens bleven alzo van hun regiment gescheiden achter. Dit bracht voor hen en vele families dramatische problemen.

Heel de duur der bezetting hing als het ware het zwaard van Damocles dag en nacht over die mensen.

Van collaborateurs hadden de Duitsers wellicht achterhaalde lijsten van verdachten, en werd meestal 's nachts hun huis onverwachts omsingeld, en van kelder tot zolder uitgekamd.

Zolang het zomer was zochten sommige ondergedokenen hun heil in de graanvelden. Doch de oorlog ging verder, en bij het naderen van de winter, werd het Duitse opmarcheren in de Vlaanderen gestuit, en voor de beide tegenstrevers begon het beslechten daar van 'n vierjarigen loopgrachtenstrijd.

In de zomer 1915 vond ons moeder op 'n morgen een onder de deur geschoven open brief van onze vader, waarin zijn foto als konvooibegeleider aan het front, en een geheel vol geschreven blad, met aanmoedigingen voor ons allen, en de hoop dat alles weer gauw goed zou zijn. Dat was een ontroerende geruststelling voor ons.
Op een avond, wat daarna, werd er op de achterdeur getokt, en daar komt Gust van den Ossenboer [1] binnen, ook een ondergedoken strijder, en zegt :
- "Toorke, ik ben het die u daar laatst die brief van uwen Jan gebracht heb, als ge soms iets wil terugschrijven zal ik dat morgen komen afhalen. Van af en naar het front worden hier en daar brieven en foto's van vaders en zonen, langs Holland overgesmokkeld, maar zorg dat gij mij nergens vernoemt. Gij hebt geluk, want al maanden weten wij reeds dat mijn broer Louis te Londerzeel is gesneuveld". [2] Jaren achter dien oorlog, heeft Gust eens aan moeder verteld, dat hij die open brieven door zijn broer Frans en Frans Boonen, ook uit de Kouter, toegespeeld kreeg langs een geheime inlichtingendienst. Hij herinnerde lachend haar schrijven naar vader : hoe blij zij was te kunnen melden dat hij een zoontje had bijgekregen : Constant !

Huysmans of onder zijn pseudoniem Anselms Jedrie, rechts Alfons. Moeder "Toor" heeft de pasgeboren Constant in haar armen. Deze zou nog drie jaar moeten wachten om zijn vader te zien.

En zij ook had gevraagd welke mengeling zij moest bereiden, om zelf limonade te fabriceren !
Bij het lezen van die brieven, zei Gust, wist ik in mijn schuilplaats mij met de frontmannen en hun thuis wat verbonden.
Toen wist nog maar één vriend mij levend te begraven, grinnikte Gust, mijn zusters en broer vermoedden 't zelfs niet. Dore van Vleeskens, 'n buur uit onze straat, hovenier op het kasteel

[1] **August Jacobs, zoon van Frans en van Maria Anna Van Loock.**
[2] **Deze sneuvelde op 29/9/1914 bij de eerste schermutselingen.**

Empain te Battel, en onderhoudsman van hun graftombe in Leest, die had mij daarvan een deursleutel bezorgd.

Op een niet heel duistere avond waag ik mij toch uit den grafkelder, om langs den pastorijtuin, door het achterpoortje het veld te bereiken, en eens naar huis te gaan om wat nieuws. Na genoegzaam uitkijken stap ik buiten, en zag mij, toch opgemerkt door pastoor Beuckelaers huishoudster, die plots uit de sacristie komend, even verschrikt stopt, en dan gejaagd naar de pastorij rent.
Twee dagen nadien bereik ik, nu ongehinderd, den pastorijtuin, en eensklaps roept de spiedende wat bange juffrouw van achter een heester mij toe : "Och Gust, zijt gij het Gust ?"
"Ssst. stiller," vermaan ik, en ze fluistert :
"Kom jongen, onze pastoor is niet thuis, kom iets eten en drinken, och arme." en de juffrouw vertelde mij haar sacristieavontuur :
"Ik was in de kerk nog wat bloemen gaan schikken en toen ik buitenkwam, zag ik een man uit dien grafkelder komen, en ik stamelde "Och God, och God. en herhaalde dit nog binnenshuis, en de pastoor vraagt :
- "Gij hebt toch zeker geen spook gezien ?"
– "Neen, maar daar kwam een man uit de tombe van Empain, echt gezien !"
- "Emma ! Houd dat voor u, en zwijg er ook stillekens over tegen anderen ! " zei de pastoor. Maar ik bedacht, ik wil er meer van weten !"
Alzo, zei Gust, ben ik meermaals daar goed onthaald."

Viktor De Hondt, ook te boek als ondergedoken krijgsgevangene der Duitsers, woonde in het huisje voor de Rennekouter aan de Tisseltbaan. Die man heeft niet te tellen dagen en nachten in hun gereinigde aalput doorgebracht.
Binnen het kolenhok had hij hun bouwstenen W.C. afgebroken en vervangen door een verplaatsbaar houten model, en de buitenhuistoegang werd dichtgemetseld. Was er verraad, kwam er vreemd of familiebezoek of voelde hij drang naar zekerheid, Viktor dook erin.
Moeder en kinderen wisten dan enkel :
- "Onze vader is aan het front."
Slechts éénmaal heb ik later Viktor eens iets als klacht horen uiten :
- "Er zijn ook mensen die geen besef hebben wat een opgejaagd dier moet voelen, wanneer het aan klopjachten tracht te ontsnappen."

In den herfst 1918 werden Frans Jacobs en Frans Boonen opgepakt door de Duitsers en te Mechelen opgesloten, wellicht voor latere deportatie naar Duitse strafkampen, doch zij werden bij den wapenstilstand vrijgelaten.

Na nog 'n tijd van deelname aan de bezetting der Duitse Roergebieden, keerden onze Belgische overlevenden naar hun haardstede terug, en stichtten almeteen een oudstrijdersvereniging. Zij zouden hun eerste verbroederingsfeest geven op 11 november 1919.

Een jongere broer van Viktor De Hondt, Edward, is als groot invalide uit den oorlog gekomen. Na een Duitse stormloop die door onze jongens werd afgeslagen, waarbij aan beide zijden honderden doden en verminkten, werd hij gevonden met een onvermijdelijk, tot bij de knie af te zetten been, en nadien helaas, wellicht bij ontbreken van meer-waardiger materieën, primitief verholpen, met een door riempjes vast te hechten elastische overtrek, waarin een stalen holle stang, met gummi omhulsel, om op te staan en mee te gaan. Zo zeilde en zeilde Edward : minzaam ongeknakt moedig.

Gelijk de schaduw, als zij aan 't neigen is, zoo verga ik. Ps. CVIII-23.

†

GOVRUCHTIG AANENKEN VAN

JAN-EDWARD DE HONDT

Oorlogsinvalied — Gemeenteontvanger
Lid van de fanfare "St. Cecilia,,

Echtgenoot van Oktavie Matthijs.

geboren te Leest, den 28e Juni 1889, en godvruchtig overleden in het krijgsgasthuis te Antwerpen, den 30e Dec. 1933.
Voorzien van de Sacramenten der stervenden.

Men sterft heilig, wanneer men sterft in volkomen onderworpenheid aan Gods Heiligen wil. H. Alph.

Met kalmte zag hij den dood naderen, en met ware christene onderwerping bracht hij aan God het offer van zijn leven. H. Ambr.

Duurbare echtgenoote, bewen mijne dood niet, het is niet voor eeuwig dat wij van elkanderscheiden, de Heer heeft mij tot zich geroepen waar ik u weldra zal wederzien.

Beminde kinderen en bloedverwanten, wilt uwe genegenheid voor mij niet verminderen, doch gelieft u mijner te gedenken in uwe gebeden, ik ook zal u gedenken bij den Heer.

Mijn Jezus, Barmhartigheid! 300 d. afl.
H. Hart van Jezus, ik geloof aan uwe liefde tot mij 300 d. afl.

De kerkelijke lijkdienst, voorafgegaan van de Vig. en opgevolgd van de begrafenis heeft plaats op Donderdag 4 Januari 1934 te 9.30 u. in de kerk van Leest.

Ins. RHEINHARD, koster, Leest.

Dagen voor het feest kwam Warre, met zijn goed been de fiets trappend, tot bij ons, om met mij en onze Fons, nog leergasten, maar hij reeds als vroeger muzikant, elk op 'n trompet, onder leiding van onze vader, samen de krijgshymne te repeteren. In aanwezigheid van een bijna volle kerk gemeente-naren, begon een dankmis, ter nagedachtenis en als huldebetuiging aan de gesneuvelden.

Voor de communiebank, onder de consecratie, stonden, ik links, en onze Fons rechts, van den op zijn wandelstok zich dapper rechtende Warre van Jonkers, en bliezen gedrieën het "Te Velde". Onvergeetlijk.

Vanaf den wapenstilstand was het al begonnen : er raasde 'n volkse vreugderoes in crescendo.
Peer de wagenmaker timmerde een danstent ineen, op zijn woonerf, hoek Tisseltbaan –links Koestraat, met gevolg dat de Leestse kermis in de dorpskom plat ging, en bij Peer, hemelhoog.
Doch enkele jaren later probeerden de Oudstrijders ten voordele van hun steunfonds, de uitbating van een huurdanstent op de Dorpsplaats en het werd een gouden zaak.
-"Nieuwe bezems vagen 't best", wist en zei Peer, en hij staakte de strijd.
Onze Oudstrijders van toen weerden zich soms ook, als studentikoze vechtjassen.
Enkelen opperden eens hardop het plan om bij de komende jaarlijkse ommegang van een toen late Sinksenprocessie, en dan kan het heet zijn ! : dat hun ledengroep, omwille hun aan het front gekregen kaalkop, nu bij mogelijke hitte, het hoofddeksel zouden ophouden. 'n Hoge raad, bedacht dat zij zulks niet in overweging wenste te nemen, en weerkaatste de bal : dat ieder zoiets zelf in eigen verantwoordelijkheid kon beslissen.
Na die stunt was het lidmaatschap wat geslonken.
Edward De Hondt verwierf ondertussen het opengekomen ambt van gemeenteontvanger.
Toen hij eens, voor die taak, naar het posthuis te Hombeek was geweest, en bij het buitenkomen van den Kouter, moest uitwijken voor een kar, raakte hij met den pedaal van zijn moto een boordsteen aan het smal looppad nevens Meulemans' schuur, en stuikte met het hoofd op de kasseien. Hij is ervan gestorven.
Edward liet een vrouw en zeven kinderen achter.
Octavie was een meisje uit Aarschot, als vluchtelinge in Engeland beland, en hulpverpleegster in een rustoord voor oorlogsverminkten, en ginds met Warre gehuwd, en beiden vestigden zich na den oorlog, eerst in het oude hoeveke van Verbruggen aan de Tiendeschuurstraat.
Ik hoor Warre nog zeggen : "Ons Tavie, is ma vie."

Seders 1919 wordt na de dankmis, een hulde, aan den voorkant der rechterbeuk van de kerk, bij den gedenksteen met de namen der gesneuvelden, jaarlijks herhaald.
Ik verontschuldig mij, indien soms, in samenhang met voorgaande nog meer "Onvergeetlijk", tijdens en na die oorlog, zou zij nvergeten."

Constant "Stanne" Van Den Broeck,
de Leestse eeuweling, vertelde me in 1983 :

".Ik ben er in geloot, de oorlog was voor ons een verrassing. Toen ik werd opgeroepen dacht ik : 't is maar voor veertien dagen, om weer eens bijeen te zijn maar 't was voor vier jaar en half. Ik was bij de voorlaatste klas die nog werd opgeroepen.

Terwijl de anderen in Namen aan het front streden moesten wij pinnekensdraad spannen tegen dat de Duitsers kwamen. Toen Antwerpen gevallen was, moesten we weg. Tien dagen mars, te voet, naar Frankrijk. Daar aangekomen werden wij verplicht onze klederen en geweren af te geven, dit om de jonge mannen te kleden die onmiddellijk naar het front trokken.

Amaai mijn voeten als ik daar nog aan denk, toen we in Ouderlick kwamen. Velen van ons hadden onderweg alles wat hen hinderde weggesmeten, zelfs hun geweer. Dat was de aftocht !
De soldaten waren hun eigen baas.

Ik ben van de klas 1900 en van de jongere klassen maakten ze compagnieën om tracés te graven en zo.

Stanne Van Den Broeck tijdens de Eerste Wereldoorlog.

De 5de december 1914 ben ik dan aan 't front gekomen. Daar heb ik afgezien, vooral in 't begin. Weet ge dat ik zes maand op blokken heb gelopen en zonder kapootjas ? En wij waren ook soldaat. Kou geleden jong, kou geleden.

Jaak De Croes, een andere Leestenaar die ik toevallig aan het front ontmoette, heeft mij toen tenslotte een carabiniersvest bezorgd, alhoewel ik nochtans piot was. Aan 't front heb ik veel

meegemaakt, veel leed gezien. Omdat ik bij de Travailleurs was, heb ik overal gezeten.

We moesten buiten 't geschut van de vijand blijven want we hadden geen wapens. Dag en nacht werkten we aan de tracés, dat was op strategische en dus gevaarlijke punten, herstellen van wegen, nieuwe banen trekken, bomkraters dichtgooien, bruggen leggen. Terwijl schrapnels en obussen insloegen rondom ons, moesten wij voortwerken. Soms liep het bloed van mijn handen, doordat ik me steeds moest laten vallen. Zo heb ik eens twee camions lijken moeten helpen lossen, waarin per camion toch zo'n 30 lijken, sommige daarvan met gaten in van een vuist groot, anderen totaal onherkenbaar. Alle dagen zagen wij lijken. Gruwelijk !

Op zekere dag, de Duitsers hadden de gehele dag geschoten, kregen wij opdracht de gaten van bominslagen te dichten. Wij op weg van Veurne naar Nieuwpoort. Net toen wij één put hadden gevuld kwamen er twee Duitse vliegers boven onze hoofden cirkelen en begonnen ons te bekogelen met hun mitrailleurs, ik dacht dat het te Wulpen was, in elk geval, wij hebben ons kunnen redden door onder een brug te kruipen.

Een andere dag hadden wij te Veurne wacht aan een Frans schip. Plots zagen we aan de hemel een bestuurbare ballon van de vijand opduiken maar we mochten er niet naar schieten van onze superieuren. Ineens dropte de ballon bommen naar beneden en één der bommen viel op een huis waar een vrouw werd onthoofd. Daarvan was ik getuige. Wreed !

Of hij veel schrik had geleden ?
Schrik ? Daar waren er bij met meer schrik, natuurlijk hadden wij momenten met water in ons ogen, vooral als wij aan thuis dachten, maar wij waren wilde mensen. Bijvoorbeeld als wij 's nachts gingen melk halen, iedereen die ons dat zou belet hebben was eraan geweest, ook onze officieren. Wij waren wilde mensen hé. Wij hadden ook geen medicijnen. Als je ziek werd of gekwetst aan het front was dat dodelijk. Er waren totaal geen medicijnen.

Eén keer ben ik licht gekwetst geweest. In een bepaald dorp moesten wij een baan door het land trekken en ineens werden wij beschoten. Wij vluchtten weg en ik liep op zo'n 300 meter van een inslag en een stuk ijzer van een bom boorde zich in mijn bovenarm. Het was echter een lichte kwetsuur. Ik stond veel liever op 10 meter van zo'n inslag. Immers die ontploffing vormt een "boekee" en als je er kort genoeg bij stond had je alleen de beschermende losgerukte aarde. Het ijzer spatte verder weg uit mekaar.

Toen den Duits terugtrok, werden wij, de mannen van de staat, naar Adinkerke gestuurd. Ik herinner me nog goed dat daar een plakkaat aan de muur hing. Op dat plakkaat stonden de bevrijde gebieden aangeduid. De mensen uit die gebieden mochten dan naar huis. Behalve wij van de spoorweg. Ik heb daar nog maanden moeten werken, ook nog na de wapenstilstand. Immers, Duitsland was gestraft en moest locomotieven naar Adinkerke overbrengen.

Daar ik schilder van beroep was op 't Arsenaal te Mechelen, werd ik daar weerhouden om mijn werk daar verder te zetten tot februari het jaar nadien. Twee dagen minder dan vier jaar en half ben ik van huis weggeweest."

Frans Coeckelbergh - De Band nr. 7 van 1956 :

".Alhoewel het loten reeds tot het verleden behoorde toen Frans werd opgeroepen om het vaderland te dienen waren er toch nog velen die door de mazen van het net konden glijden en zich vrijmaken van legerdienst.

Maar bij mij was hier geen sprake van zegt Frans want niettegenstaande ik de oudste en mijn moeder weduwe was, moest ik in 1911 optrekken om mijn dienstplicht te vervullen.

Hij werd binnengeroepen te Berchem bij het 6e Linieregiment, nu mogen de soldaten wel boffen want met 2 maand opleiding komen zij er van af, maar in onzen tijd was dat 6 maand en dan moet ge weten dat voor ons Vlamingen alle bevelen in de Franse taal werden gegeven en als er waren welke deze niet verstonden bracht dat nog een hele boel moeilijkheden mee, aldus Frans.

En hoe is uwen dienst verder verlopen Frans ?
Die werd gevuld met wachten kloppen, marchen en manoeuvres doen, het ergste van al was, dat wij als onze 15 maanden om waren nog niet mochten afzwaaien want intussentijd was er in de Borinage een wilde staking uitgebroken, die ons nog 4 maanden langer onder de wapens hield zodat ik slechts in mei 1913 afzwaaide.

Op 28 juli 1914 werd ik terug opgeroepen om ten strijde te trekken tegen onze Duitse vijand. We trokken na een viertal dagen de Duitser tegemoet om eerst slag te leveren te Rotselaar waar wij voor de overmacht van de aanvaller moesten wijken naar Haacht, waar we de vijand nogmaals duchtig repliek gaven en waar ik een van de critiekste ogenblikken van de oorlog meemaakt. Even verhalen, we moesten 's nachts een kasteel te Haacht gaan bezetten maar van het ogenblik dat we de poort openduwden werden we verrast door een bel die plots aan 't bellen sloeg en toen we het kasteel verder wilden onderzoeken ondervonden wij dat we onmogelijk tot de bovenverdiepingen konden toegang krijgen, onze verrassing werd nog groter toen we plots beschoten werden door de Duitsers die zich verscholen hadden op de kamers, en stond ons niets anders te doen dan de wijk te nemen en de

artillerie er op af te sturen, deze maakte met kasteel en Duitsers korte metten.

Na elke slag moesten wij terug naar Lier om onze troepen in slagorde te brengen. Van daar moesten wij naar Katelijne-Waver waar we weer slag leverden, maar de Duitser beschoot met zwaar geschut het fort dat wij te verdedigen hadden. Hij slaagde er in het poedermagazijn in brand te schieten, zodat vele van onze Belgische soldaten in brandende toortsen werden herschapen en er een gruwelijke dood vonden, niettegenstaande deze tegenslag hielden we nog een volle dag stand om dan tengevolge van de slechte ravitaillering te moeten aftrekken naar Lint waar we nogmaals gevechten moesten leveren tegen de Duitse mitrailleurs die zich in de bomen verscholen hadden en ons aldus konden beschieten terwijl we in de grachten verder kropen. Van zodra wij dat in de gaten hadden losten wij salvo's in de bomen, de Duitsers aldus verplichtend van de wijk te nemen en niet voor lang echter, want spoedig kregen ze versterking en moesten wij aftrekken naar de Redoute van Deurne, waar de Duitsers twee dagen later eveneens aankwamen en na enkele uren bezit namen van de Redoute.

Met pak en zak zijn wij dan door de brandende stad Antwerpen getrokken, waar zelfs de Schelde in vuur en vlam stond. Dan maar steeds verder achteruit naar Sint-Niklaas waar we op de trein stapten en naar Oostende gevoerd werden. U moet nu niet gaan denken dat we deze transport meemaakten in comfortabele wagens ! Neen, op verre na niet, we werden in beestenwagens geduwd en rijden maar om van uit Veurne te voet naar Ramskapelle te trekken, wat ook nog gepaard ging met tal van moeilijkheden o.a. te Nieuwpoort waar de Duitsers in een bietenveld verstopt lagen en ons van daar uit beschoten. Telkenmale er zich een van onze soldaten durfde vertonen werd hij onmeedogend neergekogeld.

Zo zijn wij dan te Ramskapelle aangekomen waar we voor goed de slag aan de IJzer hebben begonnen door eerst de reeds over de IJzer gekomen Duitsers, ten koste van zeer veel mensenlevens, terug te drijven. In dat gevecht zijn voor de eerste maal Senegalezen tussen gekomen. Senegalezen zijn werkelijk wreedaardige kerels die op sommige ogenblikken geen onderscheid maakten tussen vriend of vijand en die met de dolk tussen de tanden tot de vreselijkste daden in staat waren. Zo heb ik met mijn eigen ogen gezien, nog steeds aldus Frans, dat één van die mannen enkele dagen na deze slag nog steeds met de kop van een Duitser, die hij tijdens het gevecht afgesneden had, in zijn zak rondliep.

Deze eerste slag aan de IJzer heeft geweldig veel doden gevergd. Overal waar wij kwamen lagen wel honderden lijken en krengen. Wij waren zodanig afgemat dat wij door het Frans leger afgelost werden en veertien dagen mochten gaan uitrusten om van dan af een vaste sector aan de IJzer toegewezen te krijgen.

†

De Heer heeft bij zich geroepen zijn dienaar

MIJNHEER

Frans COECKELBERGH

Echtgenoot van Mw. Sophie SOLIE

Geboren te Leest op 22 april 1893 en er godsdienstig overleden op 18 december 1964, gemunit en gezalfd door de H. H. Sacramenten van de Stervenden en de apostolische zegen "in articulo mortis".

Ere-lid van de Bond van het H. Hart – Lid van de K.W.B. en Kristelijke Bond der Gepensioneerden – Oudstrijder 1914-18 – Bestuurslid van de N. S. B. afd. Leest – Ridder in de Leopoldsorde – Ridder in de Kroonorde – Drager van het Oorlogskruis met Palm en andere Vaderlandse onderscheidingen.

Kom, goede en trouwe dienaar, in kleine dingen zijt ge trouw geweest, over grote zal ik u aanstellen, treed binnen in de vreugde van uw Heer. Matt. 25: 21

Zalig die de Heer bij zijn komst wakende zal vinden.

Dierbare echtgenote, heb dank voor al uw toewijding, genegenheid en liefde. Gaarne hadt ge mij nog vele jaren bij u gehouden. De goede God heeft het anders gewild: De Heer heeft gegeven, de Heer heeft genomen, de naam van de Heer weze gezegend. Job 1: 20

Dierbare kinderen, stervend heb ik u niets meer kunnen zeggen, maar in mijn leven heb ik steeds getracht voor u een voorbeeld te zijn van diep geloof en kristelijk leven. De wil van God te doen woensteeds mijn vreugde, mijn verlangen en mijn tierstaf. De Heer zal ons eens weer samenbrengen.

LATEN WIJ BIDDEN:

Wij bevelen u Heer de ziel van uw dienaar Frans.

Moge hij, gestorven voor de wereld, leven voor U; en wat hij uit menselijke zwakheid misdreef, wil hem dat in uw barmhartigheid vergeven. Dit vragen wij U door Kristus, onze Heer. Amen.
(Gebeden v. d. sterv.)

A † M

Zeer gevoelig voor de blijken van kristelijke deelneming in onze diepe smart, danken U oprecht:

Mevrouw Frans Coeckelbergh-Solie,
nv echtgenote.

Hr en Mw Emiel Coeckelbergh-Vermoesen en kinderen,

Hr en Mw Edward Coeckelbergh-Daelemans en kinderen,

Hr en Mw Jozef Coeckelbergh-De Wit,

Hr en Mw Emiel Polfliet-Coeckelbergh en kinderen,
zuw kinderen en kleinkinderen.

De familien:
COECKELBERGH, DE VLEESCHOUWER, SOLIE, LAUWENS.

De plechtige koorkiemerst, heeft plaats gehad op dinsdag 22 dec. 1964 te 11 uur in de parochiekerk van de H. Niklaas te Leest. Daarna de begrafenis in de familiegrond op het gemeentekerkhof te Leest.

Drukk. Lefèvre-De Boeck, Leest. Tel. 144.89

Pieter Jan "Wannes" Pateet

–Interview met Karel Soors - De Band november 1976 : *"Wannes Pateet en de oorlog"*

"Jan Pateet werd te Leest geboren op 13 mei 1890. Zijn vader Henri en zijn moeder Marie Publie woonden achtereenvolgens op een boerderij op de Kouter en in de Scheerstraat. Wannes was de oudste van elf kinderen. In 1914 maakte hij kennis met de gruwelen van de oorlog. Het zou voor hem een pijnlijke herinnering blijven.

Het begon al slecht voor Jan in 1912 toen hij binnen moest. In plaats van te mogen loten zoals voordien moesten de mannen van zijn lichting allemaal binnen. Men sprak van oorlog, maar dat sloegen onze rekruten niet hoog aan. Soldaat Jan werd ingelijfd bij het 7de Linieregiment en gekazerneerd te Antwerpen. Wat Jan zich nog herinnert van het oorlogsgebeuren wil hij ons wel vertellen.

- Wat was uw eerste kennismaking met de oorlog?

We lagen gebivakeerd buiten Namen. Daar zagen we de vijand voor het eerst. De Duitsers overspoelden de hele streek, een overmacht die we nauwelijks konden schatten. We trokken ons hals over kop terug. We wisten niet waar we 't hadden. Nu de eerste kogels langs onze oren floten, deden we in ons broek.

Wannes Pateet, die de gruwelen van de oorlog van nabij meemaakte. Hij liet er een been alsmede een illusie als zou oorlog ooit nog verantwoord zijn.

We probeerden zover mogelijk van 't oorlogsgeweld te geraken en terug te groeperen. We waren grote sukkelaars : kleren, schoenen, wapens, alles geraakten we kwijt. We liepen verloren omdat niemand kaart kon lezen. Onze soldaten en officieren waren op zulk een oorlog niet voorbereid. Na een afmattende tocht hergroepeerden we ons.

Toen koning Albert op 25 augustus 1914 de Sint-Romboutstoren beklom om de opmars van het Duitse leger langs de Leuvense steenweg in ogenschouw te nemen, had je reeds aan de lijve ondervonden wat oorlog was ?

Zeker, Halen, daarna Aarschot, dat was oorlog ! Wat een beestigheden daar gebeurd zijn zal ik nooit vergeten ! Ik moet wel zeggen : langs beide kanten waren er goeie en slechten. Terwijl we in Aarschot de Duitsers onophoudend bestookten en ons daarna terugtrokken werd er in de stad een bloedbad aangericht. Onder het geroep : "Man had geschossen !" werden brave burgers omgebracht.

Bij een van die straatgevechten werd adjudant Van Peuvelde zwaar gekwetst. Ik dacht dat de man zou sterven ! Ergens in een boerderij haalde ik een paard uit de stal en legde de gewonde daarop. Zo bracht ik hem naar de kazerne. Later verkocht ik het paard nog voor 10 frank aan een andere boer.

- Hoe raakten jullie aan de IIzer ?

Na een moeizame tocht groepeerden we ons in Zelzate. De verdediging van Antwerpen was ingezet. De Duitsers bestookten de forten rond Antwerpen. Niet lang daarna werd de aftocht geblazen. De bruggen werden opgeblazen. Op 8 oktober lieten we Antwerpen achter ons en marcheerden tot half oktober. Drie maanden waren we op pad geweest. De IJzer zou bijna onze dood worden.

- De IJzer was wel een nachtmerrie ?
Langs een puzzel van tracés en passerels bereikten we Nieuwpoort. Daar begon de loopgrachtenoorlog. De Duitsers gebruikten gifgas om ons klein te krijgen, daar hadden we hevige schrik van ! Soms blies een gasalarm alleen van schrik.

Tijdens de oorlog was Wannes een tijdlang bij een transportcompagnie. Hier staat hij als begeleider voor de vrachtwagen waarmee hij vlees naar het front moest brengen.

In Lombardsijde, het was juist na Allerheiligen en men sprak van wapenstilstand, lagen we wat hoger in stelling. De Duitsers schoten een bal door m'n schouder. Het was op 7 november 1917.

Toen we die morgen naar Diksmuide opstapten, zagen we ze plots zitten. Als gieren zaten ze in de bomen en beschoten ons. Vanuit IJzeren kooien richtten ze hun mitrailleurzen op ons. Wat daarna gebeurde werd me achteraf verteld : ik lag in een put, mijn been was afgeschoten. Mijn broer Charel en een korporaal bonden mijn been af, anders was ik doodgebloed. Twaalf van mijn maten waren gesneuveld. Ze brachten mij naar het hospitaal in Adinkerke, waar ze mijn been hebben afgezet. Ik werd achteraf naar Rouen gevoerd. Daar ben ik gebleven tot 1921, totdat ik de zekerheid had dat alles ermee in orde was.

- De oorlog; wat denk jij over de oorlog ?
Wat ik er over denk ? Oorlog deugt voor niets !Men mag dan zeggen dat een rechtvaardige oorlog er mag zijn, als je oorlog zag zoals ik die zag, zoals ik

die meemaakte, dan kan je niet anders zeggen dan dat oorlog pure waanzin is, uitgevonden door enkelen, terwijl velen er voor sterven. Ik heb blinden gezien, mensen zonder benen of armen en veel, veel doden, alles door die oorlog !"

Pieter Jan "Wannes" Pateet overleed te Mechelen op 25 juni 1980, hij werd nog negentig.

Christine De Laet (Zuster Melanie) over de Eerste Wereldoorlog in het eerste nummer van De Band, 1955 :

".'t Begin van de eerste oorlog en de vlucht heb ik nog meegemaakt. Vader heeft na de doortocht van de eerste patrouilles een reuzefiets-motocyclette splinternieuw uitgehaald van onder de mesthoop. Maar de Belgische soldaten hebben ons twee dagen later dat merkwaardig ding als trofee ontnomen. Zeer interessant volgens mij was na de vlucht de koeienhistorie.

De Belgen hadden alle koeien eerst weggehaald. 't Leger had die te Antwerpen in hangars ondergebracht, en geraakte er niet mee weg. De Duitsers sloegen die aan. Na de vlucht waren er geen koeibeesten meer tenzij hier en daar één die in 't wild liep, en gauw een "eigenaar" had.

Rechts Christine, links haar zuster Melanie De Laet.

Zuster Victoria (haar oudere zuster Melanie De Laet) *zei :*
- "Ik moet een koe hebben, ze hebben onze koeien afgepakt, ik ga naar Antwerpen naar de Duitsers een koe halen !"
Ze schuift aan in de rij om een bewijsschrift te bekomen en toelating om met "haar koe" naar Leest te mogen. Overrompeld als die commandant was door die grote menigte, schrijft hij een bewijs. En zus ging met dat papierke naar die hangars, waar de controleur vraagt :
- "Welke is uw koe ?"
Zuster Viktoria kiest er de beste en schoonste uit en roept :
- "Deze meneer !"
De kerel laat begaan. Ze huurt een beestenwagen, en 's avonds te kwart voor tien komt ze daarmee in Leest binnen in triomf.
Alle mensen kwamen zien naar dat fenomeen."

Christine De Laet werd geboren op 12 mei 1901 en overleed op 2 april 1981. Ze ging in 1915 bij de zusters Annunciaden te Heverlee, als ***zuster Melanie***. Haar zuster Melanie De Laet werd geboren op 26 januari 1891. Ze kwam in het klooster bij de Annunciaden als ***zuster Victoria*** in 1917. Ze bleef als missionaris in Kongo van 1931 tot 1957. Ze overleed te Heverlee op 1 mei 1969.

Op 7 februari 1919 stierf in Rennes (Frankrijk) **Franciscus Jozef De Borger**, in het ziekenhuis Saint Meën, aan de gevolgen van zijn kwetsuren.

Frans Jozef De Borger was te Leest geboren op 18 december 1894 als zoon van Pieter Frans en van Maria Elizabet De Mayer. Hij deed de oorlog mee als soldaat bij het 4de Regiment Jagers te voet. Drie dagen later werd hij ter plaatse begraven. Een zielendienst werd voor hem opgedragen te Leest op donderdag 27 februari 1919.

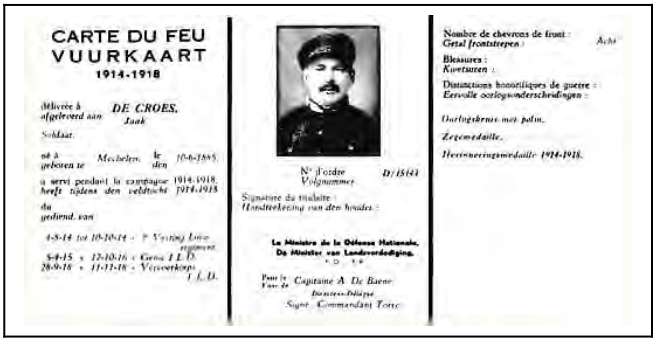
Petrus Alfons Van Hoof was te Leest geboren op 6 mei 1894 als zoon van Frans Eduard en van Maria Louise "Wiske" Huys. Zijn ouders baatten de herberg "In de Groene Linde" uit op het dorpsplein. Op 15 maart 1921 stierf deze Leestenaar in de oorlog.

Fons diende bij het 14e Linieregiment. Nadat bij de familie Van Hoof een bericht was toegekomen dat hun zoon Theofiel was gesneuveld, werd Fons, die door het oorlogsgas was aangetast, uit een hospitaal naar huis gebracht als invalide.

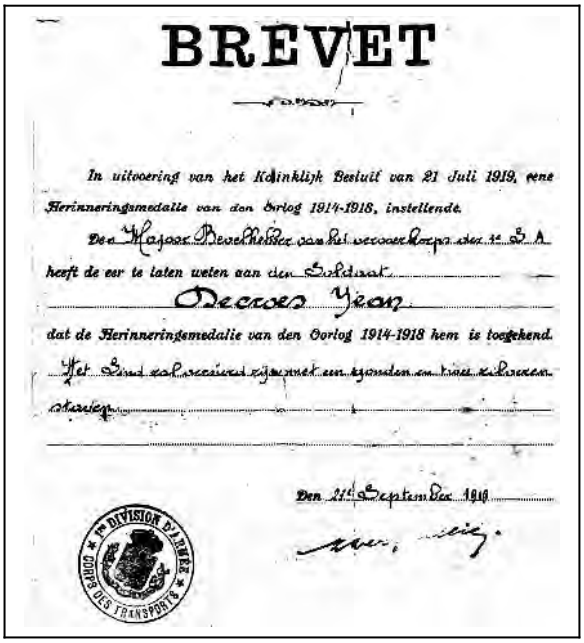
"Nog zie ik Fons, bij een hete zomerdag, hijgend zitten, in het lommer van hun lindenboom." schreef J.A. Huysmans in De Band.
Petrus Alfons overleed te Leest.

Jean "Jaak" De Croes kreeg via een KB van 21 juli 1919 een "*Herinneringsmedalie van den oorlog 1914-1918"*. Jaak kwam ook voor in het "*Guldenboek der Vuurkaart"*. De "Vuurkaart" werd in 1932 het leven geroepen door de toenmalige minister van Landsverdediging L. Dens. De bedoeling was om een onderscheid te maken tussen de soldaten van 14-18 die al dan niet aan het front gestreden hadden. Minister Dens zegt in zijn verslag aan Koning Albert I:

"Een groot aantal oud-strijders, die tot 35 maand aanwezigheid tellen in eene eenheid welke door het vuur en de beweging in rechtstreekse aanraking met den vijand was, hebben enkel de Zege- en de Herinneringsmedaille van den oorlog 1914-18 bekomen en zijn aldus verloren in de massa gemobiliseerden zonder dat er iets hen onderscheidt van diegenen die hunnen plicht in het achtergebied hebben volbracht, doch die slechts enkele dagen werkelijken dienst hebben gedaan tusschen 1 augustus 14 en 11 november 1918. Die vaststelling heeft Uwe Majesteit er toe gebracht toe te stemmen in het invoeren van een speciale kaart, uitsluitend bestemd voor die keurlingen voor wie 't doodsgevaar dagelijksch brood was. De "Vuurkaart" geeft geen "rente van den strijder", zoals die in België bestaat wegens oorlogsdiensten onder den naam van "Frontstrepenrente". De "Vuurkaart" krijgt dus enkel eene beteekenis van eeredocument. Daar zij in principe wordt afgeleverd aan al de militairen die ten minste 12 maand tot eene eenheid in rechtstreeksche aanraking met den vijand hebben behoord, zal zij voor hen die ze bekomen hebben het onweerlegbaar bewijs zijn van hun volharding in de inspanning, niettegenstaande de gevaren en de ontberingen."

Dit alles werd in een Koninklijk Besluit gegoten dat door de Koning op 14 mei 1932 werd ondertekend. In een Koninklijk Besluit van 6 februari 1934 werd bepaald dat alle houders van de "Vuurkaart" het onderscheidingsteken "Vuurkruis" kregen toebedeeld.

Jaak De Croes was geboren te Mechelen op 10 juni 1885 en gehuwd met Maria Van der Auwera. Hij overleed te Leest op 19 februari 1960.
".Hij was een rechtschapen man, goedhartig en eerlijk in zijn levenswandel. Eenvoudig en oprecht van omgang, werd hij geacht door al wie hem kende en zijn aandenken zal bij ieder in ere blijven." Dixit zijn doodsprentje.

1919 Stichting van N.S.B-Leest

De Leestse afdeling van de N.S.B. (Nationale Strijdersbond) werd gesticht door oudgedienden van de Eerste Wereldoorlog met onder hen de oorlogsinvalide Pieter Jan (Wannes) Pateet. De bedoeling was de nagedachtenis van de gevallenen in ere houden en ook om de belangen van de oud-strijders en gelijkgestelden te verdedigen.
In 1945 smolt de afdeling samen met de oud-strijders uit de oorlog 1940-45. Nationaal maakte Leest deel uit van het gewest Dijle-Rupel-Nete. In 1955 telde de N.S.B afdeling Leest 71 leden. Frans Lauwers was toen reeds vele jaren voorzitter. De eerste gedenksteen voor de gesneuvelden uit de Eerste Wereldoorlog werd opgericht in 1920 en een tweede voor de gesneuvelden uit de Tweede Wereldoorlog in 1946.
In 1948 werd te Leest het "Werk voor Oud-strijders en Gelijkgestemden" gesticht. Het doel was om zoveel mogelijk steun te verlenen aan zwaar beproefde families van oud-strijders en gelijkgestelden. Steun die zowel moreel, materieel als financieel kon zijn. Louis Lauwers werd afgevaardigde.

In 1960 werd een nieuw vaandel ingehuldigd en gewijd. Andere voorzitters van de Leestse afdeling van de N.S.B. waren :
August De Prins, Gerard Lauwaet.

Het bestuur van 1980 zag er als volgt uit:
Ere-Voorzitter: Jan Pateet, Voorzitter: André Walschaerts, Ondervoorzitter: Louis De Croes, Penningmeester: Eugeen Van Beersel, Feestbestuurder: Gust Nuytkens, Boetmeester: Louis Van den Heuvel, Commissaris: Jan De Smedt, Vaandeldrager: Remy Spoelders, Secretaris: Georges Veiller.

En vijf jaar later:
Voorzitter : Eugeen Van Beersel, Ondervoorzitter: Louis Van den Heuvel, Secretaris-penningmeester: Georges Veiller, Feest-bestuurder : Frans De Bruyn, Kommmissaris : André Walschaers, August Nuytkens en Albert De Smedt, Vaandel-drager : René Spoelders.

In 1969 werd Georges Veiller secretaris, de zieltogende N.S.B. telde toen slechts 10 leden. Onder zijn impuls steeg het ledenaantal het jaar nadien reeds naar 39 om in 1980 de 50 te overschrijden.

Tien jaar later bekwam hij dat er geen oud-strijders meer werden ontgraven en dat de stad Mechelen instond voor het onderhoud van hun graven. Tot 1977 bestonden er te Leest twee verenigingen, de oud-strijders waren tot dan zowat ingedeeld volgens dorpspolitieke kleur. Dat jaar ontbonden de "Oud-Soldaten" hun vereniging en bijna al hun leden werden lid van de N.S.B.

Elk jaar op 11 november herdachten de oud-strijders hun gevallen makkers. Na de mis hield de secretaris van de afdeling een toespraak aan het monument op het kerkhof en werden bloemen neergelegd.

(Diverse Folders N.S.B, DB januari 1955, Januari 1980, mei 1984)

De Oud-Strijders in de stoet bij de aanstelling van Miel Verschueren als burgemeester in 1954.
Die van 14-18 broederlijk naast die van 40-45.
De vaandeldrager vooraan is Frans Van der Taelen (40-45), rechts van hem Gust De Prins (14-18), links kassier Eugeen Van Beersel.

Metaalconstructies
EDMOND PHLIPS
Mechelen

Jeugdhuis HOJE
Bankstraat 88
HOMBEEK

PISCAER
ELECTRO-GROOTHANDEL
FEGIBEL
PARTNER
N.V. PISCAER
BATTELSESTEENWEG 449-151
2800 MECHELEN

KBC
We hebben het voor u.
Bankstraat 7
HOMBEEK
Tel. (015) 41 53 90

HEEMKUNDE-KRING V. HOMBEEK
HOEMBEKA

't Ridderke

Trimestrieel heemkundig tijdschrift van Hoembeka
19de Jaargang 2004 * Nr. 4 * oktober - december

EEN DORP IN DE KERING

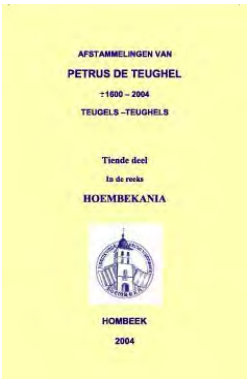
Waar nu de containers en een betontrechter staan, woonde weleer de familie SIJMONS in het huis "van de Wash".

Hier vooraan had ook tot 1914 nog de herberg met de winkel "het Hof van Brabant" gestaan en deze werd laatst uitgebaat door de familie VAN DER ELST onder de naam "In de Schaar".

verantwoordelijk uitgever: Ward De Kempeneer, Diepestraat 2, 2811 HOMBEEK tel 015 423326

afgiftekantoor
1980 ZEMST

DE KRINGWERKING

Het boek over "DE STAM TEUGHELS"

Het tiende boek in de Hoembekaniareeks is zo vlot van de hand gegaan dat het nu reeds uitverkocht is. Intussen werden verbeteringen genoteerd en een addendum opgemaakt. Dit kan gelezen worden op onze website "hoembeka" (onder google) of rechtstreeks onder http://users.skynet.be/hoembeka en vandaaruit gedownload. We bereiden een tweede uitgave voor met alle verbeteringen daarin opgenomen. We beperken deze oplage tot 50 stuks. Bestellen kan nu reeds bij Wim Baetens. Druk verwacht tegen eind april 2005.

Aangepaste statuten

De nieuwe wetgeving op de VZW's heeft ons ook gedwongen de statuten aan te passen. Dit gebeurde op de speciale statutaire vergadering op 10 december. De gewone jaarlijkse vergadering had plaats op 14 januari 2005 waarover verslag in het volgend nummer.

Primavera in Venezia

Van 14 tot 17 maart 2005 ontdekken we de Dogenstad.

We verblijven er drie nachten in hotel **Bisanzio**, in het historisch centrum, kort bij San Marco. De prijs bedraagt 295 €. (in dubbel kamer) Hierin is begrepen de vlucht met Ryanair, de transporten van en naar de vlieghaven en naar de binnenstad, drie dagen abonnement op de kanaalboten, het verblijf met ontbijt. Voor eigen rekening zijn de maaltijden en de ingangstickets van kerken en musea. Wegens beperkte beschikbaarheid van de kamers werd de boeking gesloten na inschrijving op de laatste Algemene Vergadering.

MET VLAG EN VAANDEL IN DE PROCESSIE

Vlaanderen heeft volgend jaar weer een Erfgoeddag en die gaat door op zondag **17 april 2005**. Het thema is "GEVAAR".

Gevaar voor teloorgang van ons heemkundig erfgoed heeft ons aangezet een oude traditie in herinnering te brengen in een **tentoonstelling**.

In juni 1968 stond de Sacramentsprocessie klaar om haar jaarlijkse ommegang aan te vatten. Een helse storm joeg alles uiteen. Dat betekende het einde van alle processies in Hombeek.

Door film en fotoprojectie brengen we deze devote ommegangen terug in beeld. Rekwisieten, kledij, oude vlaggen en ook foto's zullen dit verleden weer tastbaar maken voor de bezoeker.

We doen ook een oproep aan alle leden.

Wie thuis nog wat heeft aan foto's, dia's, film, kledij, vlaggen etc., laat ons dit weten. U helpt ons hiermee deze tentoonstelling nog aantrekkelijker te maken.

Gezellig tafelen

Als het wat geleden is dat we de benen samen onder tafel hebben gestoken, gaan van alle kanten verzuchtingen op.

Dat lekker eten of "**het Teerfeest"** blijkt dus ook een heemkundige traditie. We voldoen aan uw wens en nodigen leden en familie uit op een

HOEMBEKA-DINER
zaterdag 26 februari om **19 uur**
Salons Gulden Anker, Mechelen
Ridder Dessainlaan (Vaartbrug)

Wie er bij wil zijn, kan inschrijven tegen **45 € per persoon**

bij Raymond Lauwers, Rek.Nr **733-2172054-60** van Hoembeka.

In de prijs is alles begrepen, aperitief, maal, koffie en de wijnen. We moeten ons beperken tot maximaal 70 personen.

Menu

Aperitief "Gulden Anker"
met koude en warme hapjes
***
Lauw gerookte zonnevis
in kreeftensausje met roze pepertjes
***
Rundskogel van Charolais in croute
met seizoen groentenkrans en
romige fine Champagnesaus
***
Palette van huispatisserie met
Zuiders fruitgarnituur
***
Mokka en versnaperingen

Met de heemkundekring naar Bourgondië

met O.H.Hemelvaart van donderdag 5 tot zondag 8 mei

Bourgondië is meer dan een "Grand Cru classé" en een genotvolle levensstijl. We treden dit jaar in de voetsporen van de hertogen die ook onze vorsten geweest zijn. De verbondenheid met Vlaanderen is er alomtegenwoordig. Dat zullen we zeker ervaren in Dijon. Bovendien is van mei vorig jaar de abdij van Champsmol, de oude begraafplaats van de hertogen van Bourgondië, terug opengesteld voor het publiek. Daar hadden we op gewacht.

We verblijven 3 nachten in **Hotel du Nord**, in het centrum van Dijon. Van daar uit doen we op dag 2 en 3 een daguitstap. De planning is zoals hierna volgt, behoudens lichte aanpassingen die noodzakelijk zouden blijken na de verkenning

Eerste dag ; Vertrek in Hombeek cultuurhuis Leliëndaal rond 6.15 uur. Oponthoud in St.-Quentin en koffie. Bezoek aan **Châlons-en-Champagne** en middagmaal. Rondrot met toerisstentrein in **Langres.** Overnachting in **Dijon.**

Tweede dag : Uitstap in het natuurgebied van de **Morvan** met **Saulieu, Quarré-les-Tombes, Vézelay** (middagmaal aldaar), **Château-Chinon**, **Autun** en na bezoek aan deze zeer oude stad de terugweg over **Beaune** naar **Dijon.**

Derde dag : Bezoek aan **Champmol** en **Dijon** met het Palais des Ducs. In de late namiddag is er facultatief nog een verkenning in de **Côte-des-Nuits**, met de fameuze wijndomeinen.

Vierde dag : Op onze terugweg vinden we nog charmante plaatsen zoals **Flavigny, Fontenay** met zijn schiterende abdij, **Ancy-le-Franc** en **Tanlay**, twee kastelen waarvan we één bezoeken en **Chaource**, een vergeten dorpje met een schat aan beeldhouwwerk van de school van Troyes. Daar middagmalen we en een laatste oponthoud is er in een champagnehuis om er ons te versterken en te verhelderen voor de weg terug. De aankomst in Hombeek in voorzien tegen 23.15 uur.

Prijs **390 €.** berekend op basis van de belangrijkste uitgaven: de hotel- en de reiskosten. (lichte prijsvariatie is nog mogelijk met een verschil van max. 10 €.)

In de kostprijs is alles begrepen, ook de dranken aan tafel. Het aantal gereserveerde kamers is beperkt tot 42 personen.

Inschrijven kan bij Raymond Lauwers (tel 015 412162)

Open Monumentendag : Kasteel Expoel

Ook dit jaar verleent Hoembeka zijn medewerking aan Open Monumentendag met het thema : **" HOUT "**
De tuin van Kasteel Expoel zal worden open gesteld en een fragmentarische tentoonstelling zal de bomen, de planten, het bewerken van hout en houten gerei tentoonstellen.

Op zondag 11 september van 10 tot 18 uur

Andere kringactiviteiten

1 april : ledenvergadering

1mei : dauwtrappen

28 augustus : fietstocht

9 september : ledenvergadering

6 november : 20ste Sinte-Metteommegang

ONDERWIJZERS OVER HUN DORP

deel 1 : Hombeek door Alfons MARIËN

Wilfried HELLEMANS

Inleiding

Op 12 april 1898 schreef kardinaal **Goossens** een brief aan de clerus van het aartsbisdom[1]. Hij vroeg aan zijn parochiepastoors hem voor 1 mei 1900 een schriftelijk overzicht te willen bezorgen van de situatie in hun parochie. Hij wilde inlichtingen over:

I. het bestaande in godsdienstig en in burgerlijk opzicht;
II. de geschiedenis van de parochie;
III. de legenden en gebruiken.

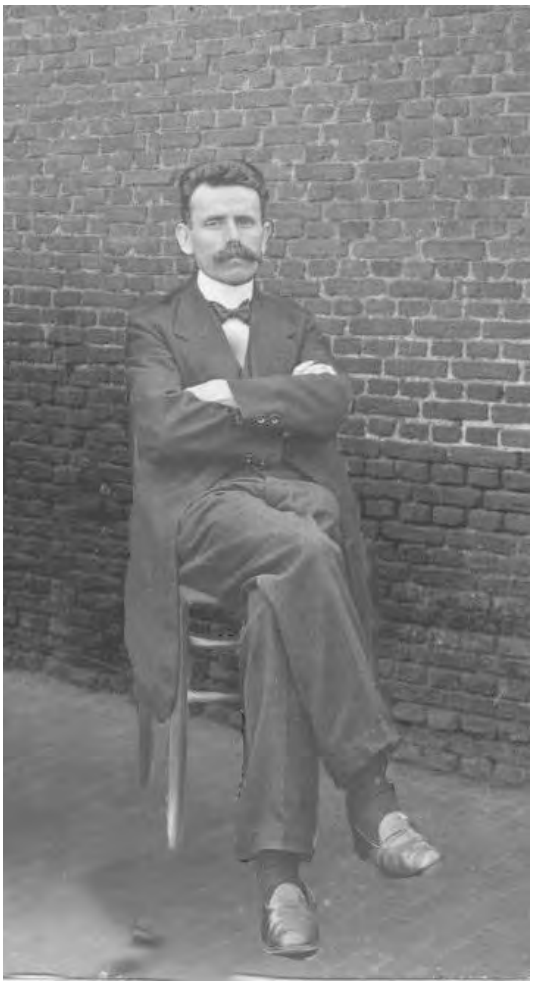
Om de pastoors te helpen had de kardinaal een vragenlijst laten opstellen en hun antwoorden worden bewaard in het Aartsbisschoppelijk Archief te Mechelen (A.A.M.) onder de reeksnaam '***Parochiemonografieën***'. Heel wat parochiepastoors bezorgden hun bisschop het gevraagde, de een al wat geïnteresseerder dan de andere. Zo zijn er o.a. antwoorden van de pastoors uit Kappelle-op-den-Bos (18 p.), Tisselt (58 p.), Blaasveld (18 p.), Heffen (40 p.) en Heindonk (17 p.). Hun 'huiswerken' worden bewaard in blauwe kaften. Maar in de mappen over Hombeek en Leest ontbreekt het antwoord van pastoor **T.H. De Coster** (Hombeek) en pastoor **J. Verbist** (Leest). Hebben zij werk niet gemaakt ? Werden hun antwoorden weggenomen ? Niemand die het weet.

Toch zijn die twee mappen niet leeg. Allebei bevatten ze een handgeschreven tekst op zogenaamd *ministerpapier* over het eigen dorp. De auteurs zijn respectievelijk hulponderwijzer **Alfons Mariën** (Hombeek, 5 p.) en

[1] **Collectio Epistolarum Pastoralium. t. XIII (febr. 1898-1902), Mechelen 1903 p. 21-29.**

hoofdonderwijzer **Jan Dumont** en hulponderwijzer **Constant Moons** (Leest, 6 p.). Blijkbaar gaat het om een *conferentiewerk* uit 1903 want op het gedateerde stuk over Leest (23 maart 1903) staat duidelijk: '***Hoofdschool-gebied Mechelen'***. Alle twee hebben ze hetzelfde onderwerp dat meester Mariën bepaalt als:
'Een geschiedkundig overzicht maken van de plaats, waar gij uwe bediening uitoefent.'
Overigens werden ook later, bv. in 1909-1911, door de schoolinspectie nog zulke opdrachten gegeven aan leerkrachten in dienst [2].

De vraag blijft hoe deze teksten in de bewuste reeks '***parochiemonografieën'*** van het Aartsbisschoppelijk Archief terechtkomen. Dat is nog onduidelijk. Ook in andere mappen (Blaasveld, Heffen) zijn gelijkaardige stukken terug te vinden. Voor de geïnteresseerde lezer schrijven we de twee teksten hierna ***letterlijk*** over, gevolgd door een erg beperkt eigen commentaar. In dit nummer alvast de tekst over Hombeek.

Meester Alfons Mariën

Mariën Alfons
Hulp-onderwijzer

Hombeek.

<u>Onderwerp</u>:
Een geschiedkundig overzicht maken van de plaats, waar gij uwe bediening uitoefent.

"De <u>gemeente Hombeek</u> maakte eertijds deel van de provincie van Mechelen, ter uitzondering van het westelijk gedeelte, dat onder den naam van Op-Hombeek (door sommige schrijvers Smal-Brabant genoemd) afhing van het hertogdom Brabant en het schependom van Sempst.

Wat eigenlijk de naam Hombeek beteekent, weet men niet met zekerheid; men is het niet eens over woordafleiding van het voorvoegsel <u>Hom</u>, het is nochtans waarschijnlijk dat de namen Hombeek, Humbeek, Heembeek, Hembeek eene en dezelfde verklaring hebben, namelijk: woning, woonplaats bij de beek.

Oorspronkelijk was het grondgebied van Hombeek een deel van de uitgestrekte landgoederen der Berthouten en werd later vereenigd met die der hertogen van Brabant. In 1649, het tijdstip van de verbrokkeling der leengoederen, kwam het aan Karel de Rocabella, maar werd terugverkocht aan Jan Arazola de Oñate en vervolgens aan Jan-Antoon de Locquet, die stierf als kanselier van Brabant in 1688. In 1681 was hij door koning Karel VII vereerd met den titel van ondergraaf van Hombeek. Zijn zoon huwde eene dochter uit den stam Van der Linden-d'Hoogvorst en het is door deze verbintenis dat het grondgebied van Hombeek aan de familie d'Hoogvorst heeft toebehoord in de 18de eeuw.
Wij kunnen den naam van Jan Ant. de Locquet niet voorbijgaan zonder over hem iets meer te zeggen; het is, om zoo te zeggen, de eenigste machtige persoon waarvan men in Hombeeks geschiedenis zekere inlichtingen vindt, terwijl men voor de overige zich enkel bij gissingen moet bepalen.

Deze heer bewoonde te Hombeek een prachtig landgoed, dat in de kaartenboeken en handschriften

[2] **Zelf bewaar ik een ongedateerd gedrukt stuk (3 p.): 'KLEIN-BRABANT. Voorbereiding tot het Conferentiewerk en het geven der aardrijkskundige lessen in de lagere scholen.' De gegevens erin gaan tot 1909. Daarbij bezit ik twee verschillende schriftelijke proeven van antwoord, zonder auteursnaam; op één ervan staat bovenaan: 'Vóór 15 Juli 1911'.**

van dien tijd, kasteel van Hombeek, genoemd wordt. Leroy en Cantillon schrijven daarover: "***Sans être très vaste, ce chateau avait un beau cachet féodal, dû surtout à une forte tour d'angle à créneaux, dont les archéologues doivent regretter la disparition."*** Later werd dit prachtig kasteel in eene hoeve herschapen, waarvan thans niets meer overblijft dan eene schuur.

Jan Antoon de Locquet stierf den 22^{n} Maart 1688. Hetgeen overblijft van zijn gedenkteeken, prijkt aan een der muren van de kruisbeuk der kerk; het draagt zijn portret, vermeldt de eeretitels die hem geschonken werden en de ambten die hij vervulde.

Nog een paar kasteelen zijn aan de vernieling des tijds ontsnapt en dragen, tenminste gedeeltelijk, nog den stempel van vroegere eeuwen.

Wanneer men zich van Hombeek naar Sempst begeeft, ziet men, niet ver van de grens dezer laatste gemeente, het oud kasteel van Egleghem. (Men heeft het waarschijnlijk met dien naam bestempeld omdat men in vroegere tijden veel egels vond in zijne omstreken. Het volk noemde het, gelijk nu nog, de Torekens, naar de twee zeshoekige torens, die zich boven het kasteel verhieven.) Het werd gebouwd in de middeleeuwen en was eene heerlijkheid, wier laatste eigenaar, naar allen schijn, heer Wolfput was. In welke eeuw hij leefde, weet men niet. Hij was de bezitter der omliggende gronden, gekend onder de namen van Egleghem Broek, Sempstsche veld, Hombeekschen Kouter. De onderaardsche muren, bij het opgraven in de nabijheid gevonden, laten vermoeden dat het een versterkt kasteel was; men denkt dat het in het Westen beschermd was door eenen muur, hebbende 1 meter dikte, en in het Oosten door vestingen. Op het einde der XVIIIe eeuw was het kasteel in bezit van den heer baron Schoofs van Mechelen; deze liet het over aan zijne dochter, gehuwd met den baron Van der Venne, president van den grooten raad van Brussel. Na hare wettige scheiding met bovengemelden baron, heeft Mevrouw Schoofs de vestingen in vier afzonderlijke vijvers doen scheiden; zij heeft de dreef op grooteren afstand van het kasteel doen planten en het gebouw merkelijk doen veranderen; de torens, die het kasteel versierden, brak zij af in 1816, en deed er een gedeelte bijbouwen. Later werden bouwtrant en verdeeling nog aanzienlijk gewijzigd; de bovenste verdieping werd er afgeworpen en het kasteel gelaten, gelijk wij het heden nog zien.

Over het Expoele kasteel zijn de aanteekeningen soberder. Dit kasteel, eerst eene hoeve, dragende denzelfden naam werd in 1414 in leen gehouden door de Bergues. Het ging aan verschillende familiën over door verkoop of erfenis; de laatste machtige eigenaar was de~~n~~ eerste~~n~~ baron van St Pieters-Leeuw. Heden is het een klein buitenverblijf bezuiden den ijzerenweg naar Gent gelegen.

Het zou misschien niet misplaatst zijn aan bovenstaande beschrijvingen, eenige regelen toe te voegen over het klooster van Leliëndaal. Dit klooster, van de orde van Premonstreit, werd gesticht in het begin der XIIIe eeuw door de Berthouten. Aan zijne stichting is eene zeer aantrekkelijke legende verbonden. Men verhaalt dat de pastoor van Hombeek en een andere priester, verschillende dagen achtereen achttien vogels zagen die op dezelfde plaats zeven maal per dag kwamen zingen. Hieruit maakte men op, dat er ter plaatse een klooster moest gebouwd worden, tellende achttien religieuzen (getal dat nooit zou overtroffen worden) ten einde voor eeuwig de koorgetijden te kunnen zingen.

Het klooster van Leliëndaal bezat op Hombeeks grondgebied ook nog als eigendom de vermaarde hoeve van Termost, die hun toekwam in 't jaar 1480. Heden bestaat die hoeve nog en is het verblijf van Mijnheer Ceulemans, dokter. Wat er van de eigenlijke kloostergebouwen geworden is, tengevolge der onlusten van de 18^{e} eeuw, weet men niet.

Wij zouden gaarne dit deel geeindigd hebben met eenige woorden te zeggen over de kerk; ongelukkiglijk bestaat er geen enkel handschrift dat ons daarover iets bekend maakt; men weet alleen dat zij reeds bestond voor de XVe eeuw.

Wat nu eigenlijk de geschiedkundige feiten aangaat, alhoewel Hombeek er niet mag op bogen eene dier plaatsen te zijn, wier naam voor eeuwig door de historieschrijvers zal verheerlijkt worden, het moet nochtans ook niet in den vergetelhoek geworpen worden. Zijne zonen hebben niet gestreden uit zucht naar overheersching of uit verlangen naar ijdele glorie; zij hebben goed en bloed ten pande gebracht voor 't heil van Godsdienst en Vaderland. En zij, die zich dien heldenstrijd herinneren, en zij, die medegewerkt hebben tot verheerlijking der jongens van 1798, zij zullen de namen niet vergeten van eenen pastoor De Backer en meer anderen. O neen! en daarom hebben zij die kloeke mannen voor eeuwig willen doen voortleven in de nagedachtenis hunner dorpsgenooten. De volgende woorden, prijkende aan de muren der kerk zullen nog binnen honderd jaren aan de nakomelingen hunne roemrijke namen vermelden en hun toeroepen:

Hulde
aan onze slachtoffers
Pastoor G.J. De Backer
door de fransche dwingelandij
tot ballingschap veroordeeld
en
M. Van der Sijpen
W. Meuldermans, P.J. Teugels
J.B. Selleslaghs
te Mechelen den 23 October 1798
gedood.
Voor Godsdienst en Vaderland.

In de vorige eeuw is er op het grondgebied van Hombeek weinig voorgevallen dat dient vermeld of aangestipt te worden, zoodat met bovenstaande feit ons eigenlijk geschiedkundig overzicht een einde neemt. Het is nochtans misschien niet slecht hier eens te wijzen op de groote herstellingswerken aan de Senne, wat de inwooners sindsdien van overstroomingen en andere plagen bevrijd heeft, die hen vroeger in hun rustig leven en in hunnen vrede kwamen storen.

Heden is Hombeek eene gemeente met eene werkzame en nijverige bevolking, die ten deele haar bestaan vindt in den landbouw en ten deele in den ~~in~~ ~~den~~ handenarbeid in de werkhuizen en inrichtingen der stad Mechelen. Het heeft eene groote uitgestrektheid maar levert voor het overige weinig aantrekkelijks op. Een bezoek aan de kasteelen, waarvan gesproken is in den loop der geschiedenis, zou misschien aan sommige liefhebbers niet gansch onwelkom zijn."

Nabeschouwing

Datering
Daar meester Alfons Mariën in Hombeek lesgaf vanaf 1902 en er hoofdonderwijzer werd in 1910 schreef hij zijn tekst zeker in die periode. Omdat de Leestse tekst gedateerd is op 23 maart 1903, mogen we aannemen dat ook meester Mariën zijn ongedateerde tekst rond datzelfde tijdstip neerschreef.

Onderwerp
In zijn 'geschiedkundig overzicht' behandelt hij *zonder tussentitels* een aantal aspecten van Hombeek, het een al grondiger dan het andere. Eerst het grondgebied, de gemeentenaam en de heren/ bezitters van de gemeente. Verder de landgoederen/ kastelen, het klooster van Leliëndaal en de kerk. Andere historische feiten van erg verschillende aard zijn: de Boerenkrijg en de Zennewerken. Met een enkel woord over de economie en (mogelijk) toerisme besluit hij zijn werkstuk.

Taal
Meester Mariën hanteert sowieso de spelling van zijn tijd. Hij schrijft vrij sober behalve wellicht in het stukje over de Boerenkrijg.

Relevantie
De auteur vermeldt slechts één enkel werk (Leroy en Cantillon) waaruit hij citeert. Ook in het boek van A. Wauters '*Histoire des environs de Bruxelles'* had hij wat kunnen vinden. En over de kerk, zo schrijft hij, ontbraken hem de nodige handschriften. Uiteraard waren gegevens wat moeizaam bijeen te rapen uit de archieven van o.a. parochie en aartsbisdom. Voor een kort schoolwerk als dit was de daartoe nodige tijd wellicht niet voorhanden. Pas dertig jaar later zou Frans De Ridder, pastoor van Hombeek, zijn twee monografieën schrijven over de parochie en over de gemeente.

Dit korte essay van begin 1900 brengt dan ook geen verrassende of onbekende gegevens aan het licht en al weten we nu dat zijn verklaring van veel egels voor Eglegem onterecht is, toch is het mooi gevonden. Over de oude structuur van het kasteel '***de Torekens'*** is hij blijkbaar goed ingelicht. Zijn schoonouders woonden er en we weten niet of hij afbeeldingen had of uit overlevering sprak over de twee zeshoekige torens en de verbouwing van het kasteel. Hij spreekt van teruggevonden restanten van een verdedigingsmuur in het westen en van een omwalling in het oosten. De omwalling in het oosten is nog duidelijk op de kadasterkaart van Popp (1848) te zien maar van een muur is niets bekend. De juiste historiek, situering en toestand van het oude kasteel is tot heden niet gemaakt maar toch komen steeds meer gegevens aan het licht.

Meester Mariën had geen te hoge dunk over de esthetiek van het toenmalige Hombeek en schrijft dan ook dat het buiten de uitgestrektheid "*weinig aantrekkelijks oplevert*". En toch zijn nostalgische gevoelens niet ver weg als we erover lezen en horen of terugdenken aan dat oud-Hombeek dat de meester beschreef, nu zowat honderd jaar geleden.

De metamorfose van het dorp

deel 2

Ward DE KEMPENEER

Vooraf

In ons tijdschrift n°1 (blz. 4-11) van 2003 werd gewag gemaakt van de vroege geschiedenis van een Hombeekse straat: de huidige Frans Reyniersstraat, voordien Statiestraat. Dit gebeurde naar aanleiding van de opbouw van de residentie "Hoogland". Intussen is al een deel van dit wooncomplex uit de grond opgerezen en zal in 2005 het geheel wel voltooid zijn.

Het ontstaan en ontwikkelen van gebouwen aan deze straat, zowel woonsten als hoeven en later handelshuizen, gebeurde op vijf herkenbare grote grondstukken. Dat zou een oorspronkelijke indeling kunnen genoemd worden. We citeerden ze reeds:

(1) het goed en land van Jacques Keuleers
(2) Het Hof van den Hofstad,
(3) Den Roscam,
(4) De hoeve tegen de Zenne,
(5) het goed van Peter De Croes

.
Aldus herkennen we deze vijf grote percelen met hun eigenaars uit het kaartboek dat landmeter Jan Van Acoleyen in opdracht van Mechelen in 1711 heeft gemaakt.

De twee tekeningen in het vorig nummer ter illustratie meegegeven, hebben bij sommige lezers vragen opgeroepen. Het was inderdaad moeilijk de huidige situatie eruit te halen omdat de oriëntatie van beiden tegengesteld was en ook omdat het tracé van de spoorweg er niet op aangeduid was. We trachten dit hier goed te maken door twee schetsen in te lassen; een van ca. 1960 en een zelfde naar 1711 teruggebracht met de vijf basispercelen waarvan sprake. Door hierin latere of recentere situaties in te schrijven, zijn ze wellicht beter herkenbaar.

Zo hebben we:

(1) het goed en land van Jacques Keuleers

Dit bevatte grotendeels het perceel waarop nu het wooncomplex gebouwd wordt en dat we in deze aflevering wat nader belichten.

(2) Het Hof van den Hofstad

De percelen aan de Frans Reyniersstraat die ooit aan een hof, later villa Winsor hebben behoord. Ze werden ervan afgescheiden door de spoorweg die in 1835 werd aangelegd en nadien bebouwd.

Het zijn;
het huis Diddens – Kennis (nr.2)
het huis Constantia Jacobs (nr.4)
het huis Stefaan Binst (nr.6)
de woning van de oude secretaris Govaerts (nr.8)
het huis Sophie Selleslagh – Van Erp (nr. 10)

(3) Den Roscam

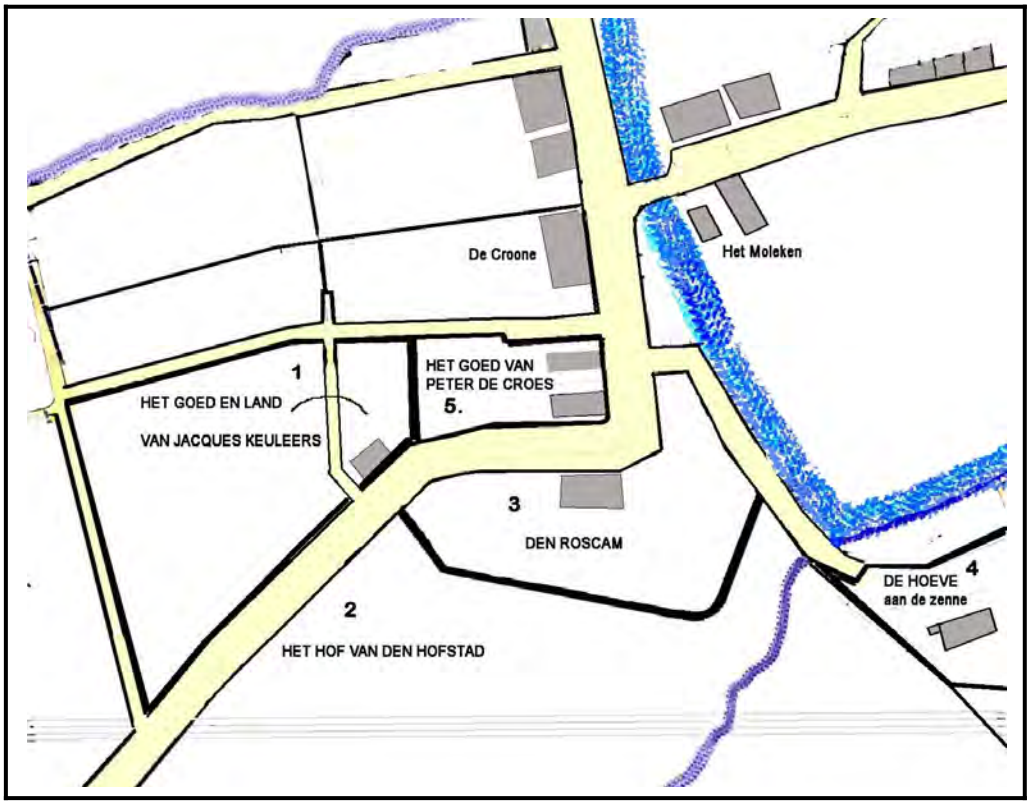
de vroegere herberg "De Leeuw", later winkel "De Welvaart" en nu Fortisbank (nr.12)
het huis Rob Van Aken – Van den Heuvel (nr.18)
het huis Libert Loosen – Lambrechts (nr. 20)
het huis Willy Van Rompay – Hendrickx (nr. 22)
het huis Leemans (nr.24)
het coiffuresalon Ingrid Moens (nr. 26)
het huis van Alfons Geens – Van Win (nr. 28)
vroegere beenhouwerij van Jan Goovaerts – Rosiers
het huis van Meyskens – Beullens (nr.32)
het huis Van Moer (nr.34)
café Den Bruinvis

(4) De hoeve tegen de Zenne

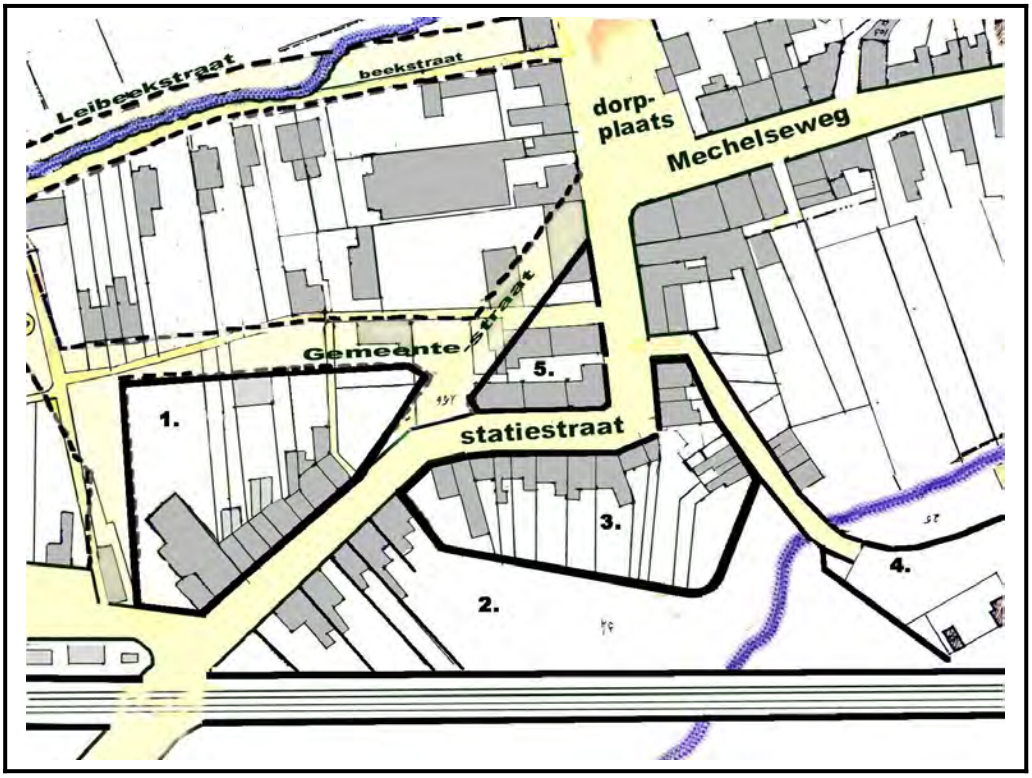
Dit derde deel omvatte een hoeve tegen de oude Zenne van De Win, genoemd "de Sjeure", later Dubin – De Win, nu Louis De Nijs – Dubin.

(5) het goed van Peter De Croes

Aan de overzijde van de vroegere Statiestraat was er ooit hoeve, later de herberg "De Kroon". Zij verdween voor de wegdoorsteek die nu Gemeentestraat heet. Ze grensde aan de Kerkweg en aan de andere zijde van deze weg lagen nog diverse huizen, nu het appartementsgebouw van Louis Van Thienen (Jef De Leers – Van Thienen en kinderen) en het huidige eetcafé " 't Archief ".

Schets naar het kaartboek van Van Accoleyen (1712). De bouw van de residentie "Hoogland" wordt nu opgetrokken op de grond (deel 1) dat toen aan Jacques Keuleers toebehoorde. Op een door de voetweg afgescheiden deel stond zijn hoeve. Dit laatste deel wordt in dit nummer besproken.
De Zenne liep tot 1895 in het dorpscentrum. De spoorweg werd in 1835 aangelegd.

Schets naar de gemeenteplanning van 1957 opgemaakt voor stratenuitbreiding in het dorp en de "sanering". De oude Kerkweg valt volledig in de bedding van de huidige Gemeentestraat maar ook de huizen "De Kroon", Goovaerts (later Van Thienen) en het huis 'van de Wash' (Sijmons-Spoelders) dat met de rugzijde tegen de Kerkweg stond. Aan dit huis grensde het perceel waarop tussen 1810 tot 1914 een herberg had gestaan die ooit "Het Hof van Brabant" had geheten en later "In de Schaar" (familie Van der Elst).

Het goed van Jacques Keuleers

Jacques Keuleers was te Hombeek getrouwd met Maria De Win, de dochter van Karel De Win, landbouwer op het Heike maar ook tweede officier van Hombeek-Brabant. Jacques kwam vermoedelijk van Zemst. Hij was zeker niet onbemiddeld en woonde in een hoeve in het dorp op het grondstuk waarop nu de nieuwe appartementen "Hoogland" gebouwd worden.

Voordat de Gemeentestraat werd doorgetrokken in de jaren '60 lag dit perceel tussen den steenweg (oude Statiestraat) en de Kerkweg, een smal weggetje van 1,40 meter breed dat het dorp met de pastorij verbond. Het perceel zelf was ook nog in twee gedeeld door een voetweg. Tot 1960 was deze voetweg er nog langsheen het werkhuis van de schrijnwerkerij Bertus en later Louis Van Thienen.

De oostzijde van de voetweg was het kleinste perceel, ongeveer 1.000 m² groot. Tot in de zestiger jaren, toen vele krotwoningen werden opgeruimd, stond hierop een vervallen hoevetje dat algemeen bekend was als het huis "van de Wash". Het behoorde toen aan de familie Sijmons-Spoelders. De hoeve van Jacques Keuleers stond eertijds aan de andere kant tegen de straat zelf. In het kaartboek van 1712 wordt het perceel aangeduid onder nummer 7 van het negende kaartblad a.v.

Jacques Keuleers met zijn hofstede, 30 roeden, comende tegen naervolgende voetweg

Hierover willen we het hebben in deze aflevering

De westzijde van deze voetweg was ongeveer 3.500 m² groot en bleef tot 1880 braak. Nadien werden er meerdere huizen op gebouwd met ook de herberg en zaal "De Leeuw van Vlaanderen", de smederij van Juul Put, de schrijnwerkerij van Bertus Van Thienen. In het genoemde kaartboek wordt het aangeduid als labeurgrond onder nummer 8 van het negende kaartblad a.v.

Jacques Keuleers met 113 roeden lant, comt sonder voetweg op 1 dagwant en 6 ½ roeden.

Dit willen we bespreken in het volgend nummer.

Jacques was dus wel welstellend en genoot aanzien in Hombeek. Hij was één van de ***gezworenen*** van ons dorp en vertegenwoordigde de Hombekenaren in de Mechelse raad. Bovendien was hij als zijn schoonvader ***officier*** maar dan wel van Hombeek-Mechelen en aldus belast met politioneel toezicht. Toen de Mechelse schepenen op vraag van Hombeek een landmeter aanstelden in september 1711 om hun gebieden over de Zenne in kaart te stellen, was het Jacques Keuleers die mijnheer Van Acoleyen vergezelde om de percelen aan te duiden. Toch verliep het onze officier niet zo goed. Begin van de 18de eeuw was er veel onrust zowel politiek als sociaal en in mei 1713 vond men Jacques Keuleers te Mechelen, badend in het bloed. De wethouders stelden een onderzoek in en dokter Arroyo deed de vaststelling. Deze woonde te Mechelen in het huis "De vier Emmers" dat hij in de Befferstraat gebouwd had en dat nu nog bestaat. De dokter liet volgende verklaring opstellen:

De ondergeschreven doctoren ende chirurgijns deser stadt ende provincie van Mechelen hebben het doodt lichaem van Jacques Ceuleers, officier van Hombeeck, wettelijck gevisiteert en verclaeren in hetselve bevonden te hebben eenen steeck met een breet instrument, gegeven van achter in den rugh neffens de Spina Dorsi, tusschen de ribben penetrerende tot in het onderste van den rechten vleugel van de loose, met veel geëxtravaseert bloet. Sy oordeelen de doodt hiervan gevolght te syn.
Actum te Mechelen, 17 mey 1713.
(getekend) F. Verhayck, Guilliam Van Meldert, L. Arroyo, medicus.
quod attestor J.B. Scheppers

Er werd aangenomen dat hij door het soldatenvolk van het regiment van Jagel zou omgebracht zijn. Er was in die tijd grote beroering over de successie van de laatste Spaanse koning Karel II en of we al dan niet onder Franse- of Oostenrijkse erfopvolgers zouden komen. Er was ook grote sociale onrust over omslag en belasten van doorreisgoederen en de achterstallige lonen van voerders en bevrachters bleven maar uit. De ware toedracht van deze moord zal niet meer kunnen achterhaald worden. Zijn weduwe, Maria De Win, bleef met haar 8 kinderen achter van wie nog 5 minderjarig.

Het is niet duidelijk wat er na zijn dood met zijn eigendom is gebeurd. Zijn kinderen zijn er alleszins niet gebleven en in het midden der 18de eeuw was dit grondstuk in het bezit gekomen van Pieter Jan de Meester van Mechelen. Deze kocht ook de herberg "De Kroon". Na zijn dood in 1784 bleven al zijn bezittingen in onverdeeldheid tot alle kinderen meerderjarig waren. In 1790 erfde dan zijn zoon Frans Jozef de Meester deze goederen. Twee jaar later verkocht hij De Kroon en begin 1800 vele grondstukken waaronder deze vroegere eigendom van Jacques Keuleers. Het was toen beplant met olmenbomen en het huis was afgebroken. De koper verkavelde het grondstuk in twee delen, gesplitst door de voetweg. Het kleinere oostelijk deel waar het huis van Keuleers op gestaan had, werd op zijn beurt nogmaals opgedeeld.

Op de eerste kavel werd ***"Het Hof van Brabant"*** *gebouwd, later heette het* ***In de Schaar".***

Op het tweede stuk verrees ook een woning die ***"Het huis van de Wash"*** *heette naar de latere benamingen waaronder ze bekend werd.*

Het Hof van Brabant, later In de Schaar

Begin 1800 was een ongewone tijd. De Fransen hadden grote beroering teweeggebracht: van burgerlijke ongehoorzaamheid tot een ware opstand tegen hen om de vervolgde godsdienst en de verplichte legerdienst. De onteigening en publieke verkoop van kloostergoederen had de immobiliënmarkt danig ontwricht. Gunstige koopjes van gronden of huizen werden opgezocht door rijkere lieden van buiten de gemeente. Zo werd hier dikwijls een herberg, handel of kleinbedrijf opgezet door 'immigranten'. Dit leidde ook tot vaste inburgering zoals die van de familie Slachmuylders uit Londerzeel die toen in Hombeek een oliemolen startte.

Eveneens uit Londerzeel kwam **Jacob Moortgat**. De jonge wever van 28 jaar en zijn echtgenote, de 24-jarige **Regina Van den Broeck** uit Kapelle-op-den-Bos, kochten in januari 1804 [1] een stuk grond van **Jacob Frans Van den Bossche**, een herbergier uit Auwergem (Schonenberg). Deze had de grond twee jaar voordien van **Frans Jozef de Meester** gekocht. In de verkoopakte [2] van 1802 stelde jonkheer de Meester, wonend in Antwerpen, 16 diverse stukken grond in Hombeek te koop. De eerste koop betrof het eigendom van **Jacques Keuleers** dat nu gehuurd werd door **Gijsbrecht Goossens**. Er werd gezegd dat het meer dan 30 jaar in familiebezit zou zijn geweest. Dat versterkt het vermoeden dat de erfgenamen van **Jacques Keuleers** hun eigendom aan de familie de Meester hebben overgedragen.

Buiten de herbergier uit Auwergem was ook maalder **Jan Bt. Slachmuylders** zeer geïnteresseerd in deze eerste koop met bomen beplant. Slachmuylders zette de koop in voor 700 gulden maar Van den Bossche bood meer en kreeg de toewijzing voor 824 gulden (equivalent van 1.831,10 frank). Het werd toen "Het Block" genoemd en was gelegen achter "De Croone". Het gehele stuk was 32 are 4 ca. groot wat minder was dan in 1712. Wellicht werd grond van deze eigendom afgenomen voor een verbreding van de weg, "*de nieuwe weg*" waarvan in deze akte ook sprake was.

Jacob F. Van den Bossche blijkt een speculant geweest te zijn. Immers kort na zijn aankoop begon hij de gronden op te delen in kavels en trachtte deze door te verkopen. Zo kon Jacques Moortgat in 1804 een stuk verwerven aan 44,50 frank per are. Twee jaar voordien had Van den Bossche hiervoor 25,90 frank per are betaald en nu verhandelde hij deze grond aan bijna het dubbele van de prijs. Hij gaf de koper wel vier jaar uitstel van betaling maar aan een intrest van 5 %. Hiervoor moest de koper zijn grond hypothekeren maar ook het huis dat hij erop ging bouwen. De olmen die erop stonden bleven aan de verkoper en ook de voetweg die het stuk scheidde van het ander deel. De bomen langsheen de voetweg zouden geknot worden. Van den Bossche had een goede zaak gedaan.

De nieuwe eigenaars **Jacob Moortgat** en **Regina Van den Broeck** hebben kort daarop hun woning daar gebouwd, tegen de straat, waar eens het huis van Keuleers had gestaan. Het werd een herberg maar ook winkel die zij "***Het Hof van Brabant***" noemden. Wellicht verkochten zij linnen en andere weefsels. In zijn atelier stonden de getouwen waaraan de wevers werkten. Sommigen bleven zelfs inwonen zoals de 24-jarige wever **Rik De Vleeshouwer** uit Londerzeel en ook de jonge **Jan Bt. Van de Camp** die er al als vijftienjarige knaap in de stiel was. Hij was in 1798 te Mechelen geboren. In 1823 huwde hij in Hombeek met **Theresia Smets** (°1803) en ze kregen 3 zonen en 7 dochters. Van hen stammen de achterkleinzonen Eugeen (°1893) en Warre (°1902) Van De Camp die later ook in de Statiestraat gewoond hebben. Ze waren bekend onder hun bijnaam "Van de Rat".

Het gezin Moortgat – Van den Broeck

Jacob Mootgat (1774-1854) en **Regina Van Den Broeck** (1780-1830) hadden volgende tien kinderen van wie zes opgroeiden;

Petronella Moortgat (1801-1856)
Jan Moortgat (1803-1840)
Joanna Catherina Moortgat (1806-1891)
Anna Maria Moortgat (1808-1814)
Frans Moortgat (1811)
Jan Moortgat (1812-1812)
Jan Bt. Moortgat (1813)
Jozef Moortgat (1816)
Louis Michel Moortgat (1818-1821)
Dorothea Moortgat (1821)

Acht van de tien kinderen werden in het nieuw huis geboren. Vier van hen overleden vrij jong. Jacob Moortgat bereikte de gezegende leeftijd van 78 jaar maar zijn vrouw daarentegen stierf amper 50 jaar oud. Ze liet een weduwnaar achter met nog drie minderjarigen.

De weduwnaar zette de herberg en weverij verder met de hulp van zijn drie oudsten. Jan was mee in de weversstiel. Toen deze op 37-jarige leeftijd stierf, dacht Jacob eraan de zaak over te laten aan zijn gehuwde dochter Catharina maar hij wachtte hiermee tot in 1843 toen Dorothea, zijn jongste dochter, ook het huis uit was. Zij trouwde met Frans Van Der Maelen van Aalst. Drie zoons hadden intussen ook al het ouderhuis verlaten en Jacob bleef nu over met zijn twee dochters: de ongehuwde Petronella en Catherina met haar man Corneel Lenaerts, een Hollander.

Corneel Lenaerts (°Zundert.1801- Hombeek 1855) en **Joanna Catherina Moortgat** (1806-1891) zetten de herberg verder.
Ze kregen zes zonen, allen in Hombeek geboren. Vier van hen overleefden.

Jacob Frans Lenaerts (°23.1.1838)
Jan Batist Lenaerts (°9.2.1840, † 7.6.1840)
Victor Lenaerts (°22.4.1842, † 16.2.1844)
Carolus Lenaerts (22.6.1843)
Leonardus Lenaerts (19.11.1845)
Guilliam Lenaerts (°9.12.1849)

Voor de overname moest Corneel Lenaerts een lening aangaan[3] van 800 frank. Dat deed hij bij **Anna Fierens**, de weduwe van **Frans Van den Heuvel** uit Leest op 1 december 1843. Het huis en herberg waarop hij leende droeg de mooie naam "**Het Hof van Brabant**".

Over Corneel Lenaerts weten we weinig. Hij was herbergier maar soms wordt hij ook 'brouwer' genoemd [4]. Werkte hij ook nog in een brouwerij ? Bij hem woonde zijn schoonvader in en diens ongehuwde zuster.

Rond de jaren 1850 veranderde er veel. In twee jaar tijd stierven zijn schoonvader en inwonende tante maar ook Corneel zelf. Hij was slechts 54 jaar oud. De weduwe, Joana Maria Lenaerts – Moortgat, bleef er nog 4 jaar wonen met haar vier zonen van 17, 12, 7 en 6 jaar. In de zomer van 1859 verkocht ze het huis en ging naar Mechelen wonen. De herberg en winkel werden dan verhuurd door de nieuwe eigenaars. Dat waren aanvankelijk de Mechelse brouwerfamilie De Bruyn en hun schoonzoon Emiel Verlinden. Hij deed in 1873 verbouwingen en maakte er een tweewoonst van. In 1892 werd alles doorverkocht aan de brouwers Verheyden die beide woningen bleven verhuren tot 1914. Dan werd het huis zwaar getroffen door het oorlogsgeschut tussen de Duitsers op de Zemstseweg en de Belgen op het fort van Walem. Het was zo gehavend dat het in 1919 moest gesloopt worden. Voor een tweede maal kwam de grond weer braak te liggen.

"In de Schaar"

Na het vertrek van de weduwe Lenaerts kwam het huis in brouwerhanden en werd het als herberg verder verhuurd. Eerst woonde er kortstondig het jonge gezin van de herbergier en smidsgast **Janssens – Gijsemans** en in het kleinere huis woonde **Jan Bt. Van Der Elst – Parmentiers** met hun vier dochters. De opgroeiende meisjes werden vrij jong verplicht in dienst te gaan bij Brusselse families. In maart 1876 kwam Constantia terug en beviel hier van een dochtertje. Het kindje stierf in juni aan maagkrampen en een maand later bezweek ook de jonge moeder aan een longontsteking.

De kinderen Van Der Elst – De Vis

Antoon Van Der Elst (°Zemst 1832-1883) was in Hombeek gehuwd met **Maria Catherina De Vis** (1833-1911). Buiten hun oudste zoon die te Leest geboren was, zagen de acht volgende kinderen hier het levenslicht [5].

Jan Baptist (1860) x (1904) Antonia Cleerbaut
Frans (1861) x Marien
Emiel (1863-1920) x Melania Quintidi
Henri (1865) x Verhasselt
Louis (1868-1921) x Hendrika De Kempeneer
Peter Jan (1870) x Amelia Huybrechts
Leopold (1873-1874)
Constantia (1875-1959) x Theophiel De Rudder
Vincent (1877-1918) x Louisa De Croes
Maria Tha. (1881) x Alfons Van Haesendonck

Toon zette zich begin der zestiger jaren achter de toog en tapte bier. Zijn vrouw Trien deed de winkel. Ze verkocht ook allerlei naaigerief, garen en stoffen en veranderde de naam van de zaak. Voortaan heette het zeer toepasselijk "***In de schaar***". Het is niet onmogelijk dat deze winkel een verder zetten is geweest van de vorige waar de wever zijn stoffen met alles voor de kleermakerij te koop had aangeboden. In 1883 stierf de 51-jarige man. De weduwe bleef kranig verder werken maar in de daarop volgende jaren verlieten de kinderen het nest en in 1900 bleven er nog slechts twee bij moeder over. Vincent trouwde in 1907 met Wis De Croes en de jongste Therese was het jaar daarvoor getrouwd met Fons Van Haesendonck. Zij bleef bij de moeder en beviel in de ouderlijke woning van drie kindjes.

Moeder Catherien Van Der Elst – De Vis overleed in november 1911. Ze was 78 jaar. Bij de beschieting van 1914 woonde haar dochter er nog. Het kleinere bijgebouw moet nog bewoonbaar geweest zijn. Daar heeft haar zoon Vincent nog gewoond en stierf er in oktober 1918. Zijn weduwe hertrouwde het jaar Daarop met J. Mariën en verhuisde met de vijf kinderen naar Putte. Het bevond zich toen in zo een erbarmelijke staat dat de eigenaar besloot het tot de grond af te breken. Dat gebeurde in het voorjaar van 1919 en het perceel bleef tot heden braak liggen. Tijdens het interbellum werd op dit stuk met de grote St. Janskermis in juni een spiegeltent geplaatst of ook één of andere molen en kramen.

Zo kende Hombeek ooit "Het Hof van Brabant", een herberg en winkel die bijna 100 jaar standhield.

Het huis van de Wash

Achteraan op dit stuk stond een eigenaardig hoevetje. Het was vrij smal, amper 4.50 meter breed, maar had een lengte van bijna 18 meter. Het stond met een vrijwel blinde gevel tegen de Kerkweg, op een raampje na, dat uitgaf op de kelderkamer. Ingang en alle ramen waren naar de binnenkoer en dus naar het zuiden gericht.

Over de bouwers van dit hoevetje tasten we in het duister. De laatste bewoners waren Nie "van de Wash" en haar ongehuwde zoon Jef. Nie stierf in 1953 en een paar jaar later ging Jef in een instelling in Beernem. Daar overleed hij in november 1962. Het oude huis stond te verkrotten en de gemeente onteigende het begin der jaren '60. Het werd afgebroken en een deel van de grond is nu de scherpe hoek van het nieuwe gebouwencomplex.

Begin 1700 was dit perceel evenals het vorige eigendom van **Jacques Keuleers**. Dan ging het ook over op de familie **de Meester**, die het in 1802 verkocht aan **Jacob Van Den Bossche** van Auwergem. Aan wie hij het heeft doorverkocht weten we niet evenmin wie er rond 1810 een huis op gebouwd heeft. **Theresia Huysmans** (°Heffen 1771, † Hombeek 1852) was tweemaal gehuwd, eerst met **Adriaen De Koninck** en daarna met **Guilliam Van Steenwinckel**. Zij blijkt eigenares geweest te zijn.

In 1820 stond het huis leeg. Haar dochter **Maria De Koninck** (°Heindonk 1808, † Hombeek 1852) trouwde met de 43-jarige **Jacob Van Steenwinckel** (°1801, †1845) in februari 1844. Het geluk heeft niet lang mogen duren want juist een jaar daarop, op 15 maart 1945, stierf de man en liet een hoogzwangere weduwe achter. Een week nadien beviel ze van een levenloos kindje.

Ze hertrouwde met **Jacob Van Beneden** uit Blaasveld in februari 1846 en schonk hem drie kinderen, van wie slecht één overleefde;

Jan Baptist Van Beneden (1846-1846)
Clara Rosalie Van Beneden (1848-1857)
Peter Jan Van Beneden (°1850)

In december 1846 stierf haar moeder **Therese Huysmans** en werd ze eigenares van dit huis. Zij zelf overleed in 1853 en vererfde haar woning aan haar man met de 2 in leven zijnde kinderen.

Jacob Van Beneden hertrouwde het jaar daarop met **Catherina Van Den Broek** uit Blaasveld (°1813). Ze schonk hem nog een zoon:

Victor Van Beneden (°1855)

Dit gezin bleef in dit huis wonen tot 1872 en verhuisde dan naar Bonheiden. Het was intussen voor 7/8 eigendom geworden [6] van het enig kind uit het eerste huwelijk, **Peter Jan Van Beneden,** en het werd toen verhuurd aan **Jan Frans Steemans** (°1811-1886) en **Catherina De Laet** (°1808-1880). Zij kwamen er wonen met hun zoon **Victor Steemans** (°1846-1895). Als deze in 1881 trouwde met **Maria Theresia Vekemans** (°1858) [7] gingen ze in het dorp wonen, op de Mechelseweg waar ze de uitbaters werden van de herberg "Princenhof". **Jacques Van Erp** verliet deze woning en ruilde de zijne voor die in de Kerkweg waar Steemans vandaan kwam.

Boven:
de huidige toestand.
Enkel het huis van Maurice Christiaens is nog te herkennen maar met opgetrokken mansarde.
Onder:
"de Wash" met erachter het huis M. Christiaens, schoenwinkel. Vooraan nog de draadafspanning van het toegangswegske.

Foto's van ca. 1950:

1. Jeanine Pepermans en haar kozijn voor het huis van " de Wash".

2. Netteke Sijmons in de Kerkweg, achter het oudershuis.

3. Net en Jeanette Sijmons voor hun ouderlijke woning.
Men bemerkt de zijgevel van huis Goovaerts in de Kerkweg en ook de schuur met wit zadeldak achteraan de herberg "De Kroon".

4. Moeder Nie "van de Wash" met haar vier dochters;
staande Fien en Meen, zittend Net en Jeanette.

In juli 1885 verliet **Jacques Van Erp** met zijn dochter en twee zonen dit huis en kwam **Jan Bt Spoelders** van Humbeek er wonen met zijn vrouw **Christine Geerts**. Ze woonden er met hun zoon Gust (°1881) en dochter Thérèse (°1889) tot december 1900. Toen werd het huis openbaar verkocht [8]. Het werd omschreven als

eene sterkgebouwde handwerkerswoning met verdere aanhorigheden, erve en hof in het dorp, 2 are, 85 ca. (kadaster A116 en A117) palende aan(1) Rosalie Goovaerts van Hombeek en brouwer Gaston Lamot van Mechelen, (2) Van Win, Hombeek, (3) Mr. Verheyden, Mechelen, (4) de kinderen De La Hay van Hombeek.

Het was verhuurd aan **Jan Bt. Spoelders** voor 65 frank per jaar. Het werd verkocht voor 1.190 frank aan de echtlieden **Eduard Sijmons** en **Leonie Spoelders** wonend in Hombeek.

Deze familie werd algemeen als "van de Wash" genoemd en zo ook het huis. Vanwaar deze benaming is gekomen, weten we niet.

Eduard Sijmons (°Mechelen 1872) en Leonie Spoelders (°1872).

Eduard Sijmons (1872-1932) en **Leonia Spoelders (1872-1953)** waren beiden amper twintig jaar toen ze in 1892 huwden. Hun twee eerste kindjes stierven voortijdig; Jozef, geboren in mei 1893, stierf vijf dagen later en Francisca, in augustus 1894 geboren, stierf drie maand na de geboorte. Toen Eduard en Leonie hun huis kochten hadden ze twee zonen, Louis en Jef. Nog vijf kinderen zouden in deze woning geboren worden

Het gezin **Sijmons - Spoelders**

(1) **Louis Sijmons** (°1896) x **Marie Holsters**
(2) **Jozef Sijmons** (°1898-1962) ongehuwd
(3) **Meen Sijmons** (°1900) x **Frans Van Den Zegel**
(4) **Seraphien Sijmons** (°1902) x **Jan Bertens**
(5) **Frans Sijmons** (E1904) x **Maria Van Hoof**
(6) **Jeanette Sijmons** (°1906) x **Georges Dictus**
xx **Gaston Jocquet**
(7) **Antoinette Sijmons** (°1911) x **Frans Pepermans**

Ze hebben nog meer dan vijftig jaar in dit huis gewoond en zes kinderen trouwden hier uit. Jef bleef ongehuwd en woonde het langst in de Kerkweg tot zijn moeder stierf in 1953. Dan werd hij opgenomen in een instelling en stierf in november 1962 te Beernem. **Louis Sijmons** en **Marie Holsters** woonden in de Statiestraat nr. 20. **Meen Sijmons** huwde met **Frans Van Den Zegel** en woonden in de Broekstraat. **Fien Sijmons** huwde met **Jan Bertens** en bouwden een huis in de Statiestraat nr. 6. **Netteke Sijmons** huwde met **Frans Pepermans** en bouwden een huis op de Leestse steenweg nr. 53. "Van de Wash" is geen begrip meer maar in Hombeek leven ze voort in een talrijk nageslacht.

[1] SAM Notaris M.J.Vinck, bundel 1884, akte 93 van 17.1.1804

[2] SAM. Notaris M.J.Vinck, bundel 1881, akte 238 van 1.6.1802
SAM. Notaris M.J.Vinck, bundel 1881 , akte 270 van 26.6.1802 (7 Messidor An 10)

[3] SAM. Notaris J.Bt. Fremie, bundel 735, akte 225 van 1.12.1843

[4] We weten ook dat begin 1900 de brouwersdochter **Rosalie Van Messem** (°1877) van "Het Hoefijzer" met **Jef Lenaerts** (°Kallo 1879) huwde. Hij was brouwer en verkocht in 1922 zijn brouwerij aan de **Karel Geets – Van den Eynde** ('Charel Tek'). Deze Lenaerts kwam uit Kallo en niet uit Zundert. We weten niet of er een verband is.

[5] Over de familie verscheen reeds een stamboom in 't Ridderke van 1990, blz. 13-18.

[6] Archief Hoembeka, Nots. Peeters, Mechelen, akte 16.5.1886.

[7] **Victor Steemans** en **Theresia Vekemans** hadden 7 kinderen onder wie **Paula Steemans** met **Jozef Verhasselt** getrouwd, **Wis Steemans** x **Antoon Ceuppens**, **Tille Steemans** x **Pol Tersago.** Uit haar tweede huwelijk met **Frans Louis Van Saet** werden nog drie kinderen geboren onder wie **Irma (Makke) Van Saet** x **Van Boxem**

[8] Archief Hoembeka, Nots. G. Kumps, Mechelen, verkoop van 9.4.1900, akte van 5.5.1900.

TOEVAL OF NIET

Louis Buelens

N.v.d.r.: In dit stukje verhaalt Louis een herhaaldelijk treffen met Guske; eerst voor de oorlog op "Posse Leest", later in de kazerne in 1934 maar ook weer bij de mobilisatie. Guske werd zoals Louis in mei 1940 door de Duitsers gevangen genomen. Hij werd op gevangenentransport gezet op een rijnaak aan het Hollands Diep. Bij Willemstad liep de Rhenus 128, een der schepen, op een Duitse mijn en verging. Er waren meer duizend krijgsgevangenen aan boord en meer dan 200 van hen zijn omgekomen bij deze ramp. Guske ontsnapte bij toeval.

De paasweek van 1931

Ik had er vol verwachting naar uit gekeken. De eerste keer dat ik op eigen benen op *beeweg* naar Posse Leest zou gaan. Tot nu toe was dat een bedevaart onder moeders hoede: zonder verantwoordelijkheid, met weinig verdienste, een meelopen als vijfde wiel aan de wagen. Nu kon ik mijn eigen schema opstellen: eerbiedig de mis volgen, het *te zegenen gaan* vooraan in de kerk, een geldstuk achter het latwerk werpen, en driemaal biddend rond de kerk gaan. Tijdens de rondgang moet men onophoudelijk bidden voor Sint-Cornelius, patroon tegen de stuipen en alle andere kinderziekten maar ook tegen vallende ziekte*, reumatis* en nog ergere kwalen.

De bedevaart naar Posse-Leest was een regulier ritueel in de kerkelijke kalender. Deze rite werd overgedragen van moeder op dochter: zij waren beter op de hoogte van alle kerkelijke reglementen en godsdienstige gebruiken. De mannen kenden daar niks van maar volgden gedwee de voorschriften, kwestie van in vrede te leven met de gelukzalige voorspreker maar vooral ook met moeder-de-vrouw.

Dit jaar zou ik zelf de zaak in eigen hand nemen en vertegenwoordigde aldus ons hele gezin. Ik keek niet op een paar vaderonzen en kneep mijn ogen toe tijdens de mis om zeker niet verstrooid te geraken. Tweemaal schoof ik aan voor het genadebeeld: eenmaal met offergeld en de tweede maal gratis. Op dat ene *solleke* kon het ook niet aankomen en voor Cornelis kwam devotie zeker voor geldgewin. We gingen misschien wel vier keer rond de kerk, als de mis niet te lang duurde. Sommige heel goede kristenen deden dat ook, zo vertelde moeder ons. Dat waren mensen met veel tijd die geen koeien hadden die op hen stonden te wachten. Eerlijk gezegd, wij hadden geen stuipen of andere kwalijke kinderziekten gehad; Sint Cornelis zal met de aanpak van moeder wel content geweest zijn. Ze was van Leest; dat zal ook wel een rol gespeeld hebben. In haar geboortedorp was Cornelis de voornaamste goddelijk voorspreker. Hij stelde Sint Niklaas, de patroon van de parochie, in de schaduw wat geen teken van enige zichtbare rivaliteit opleverde tenzij in het laadvermogen van de offerblok.

Zaterdag voor Pasen had ik nog vlug twee kameraden *bekeerd* om mee te gaan. Den Tist[1] moest het voor zichzelf niet doen; die was heel zijn jong leven misdienaar geweest en had aldus een grote reserve aflaten en andere genades opgespaard. Den Beire[2] werd alle dagen door zijn grote broers en zussen *gekoejonneerd* en beduveld en was op die manier vrij van penitentie. Om mij een plezier te doen wilden wilden ze toch meegaan op boetetocht en dus spraken we af om tegen halfnegen samen te komen aan het *ruthuis* om vandaar over het Klein-Gent naar Leest te gaan.

Het was een zonnige maandagmorgen, echt *beeweg* weer. Na een stevige wasbeurt met veel schuim kreeg ik toch nog een er klassiek bijhorende controle. Moeder kende mijn zwakke plekken; hals en oren werden langs alle kanten gekeurd en naar het licht gehouden.
- "*Niet te spaarzaam zijn met water. Ik wil geen affronten halen met een half gewassen joeng en goed eten want het is ver en kan lang duren."*

Op de tafel werden twee stapeltjes geld gelegd.
- "*Dit is voor de stoel, de schaal en om te offeren. Uw geld goed ver van het lattenwerk werpen anders gaat het verloren. En dat is om op de foor iets te kopen, maar iets meebrengen voor uw zussen, en goed op uw centen passen tussen al dat volk, en braaf zijn en op tijd thuis zijn voor het eten*."
Dat was de gangbare commentaar die enigszins werd aangepast aan plaats, tijd en omstandigheden. Na het gegeven woord werd de afmars geblazen. Dat twee boetelingen me zouden vergezellen was ik

[1] Den Tist is Cyriel Meys.
[2] Den Beire is Albert Reydams.

vergeten te zeggen; dat kon enkel maar bijkomende

vooraan te geraken; de haastigen mochten voor-

g

Posse-Leest was ook nog in 1950 een attractie voor jongeren en nu nog steeds.
Op de foto's Emiel Spruyt, Frans Huybrechts, Louisette Willems en Maria Nagels

Tist en Beire waren op post en weldra op de Leestse Kouter sloten we ons aan bij andere groepen uit het dorp en van verderop. Posse Leest was overbekend en werd druk bezocht. Meestal waren het moeders met kun kinderen maar hier en daar liep er ook een man bij met een hoogrode kop en zichtbaar in acute ademnood. Regelmatig wurmde hij een paar vingers tussen keel en kol om de nodige zuurstof te krijgen.
- "*Ne mens is die halsband niet gewoon, maar vrouwenwetten zijn soms sterker dan gezond verstand, en wij zijn gewoon water bij de wijn te doen*." Na de mis kreeg dat bovenste knoopje rap een draai.

De Dorpsstraat was een mierennest van drummende mensen. Men wilde zo rap mogelijk binnen de kerk zijn om nog een stoel te bemachtigen. De mannen van de achturenmis haastten zich om bij Noldus of in een ander café binnen geraken, om daar de smaak van de wierook weg te spoelen en hun keel terug open te krijgen.

Aan de kerkdeur was het nog erger. De ene helft van het portaal was één en al geduw en gewring om binnen te geraken, de andere helft werd vrij gehouden voor hen die naar buiten wilden. De mis begon al en het volk stond daar nog opeengepakt tot buiten de poort; geen middel om nog binnen te geraken. Wij waren die morgen al naar de vroegmis geweest en moesten niet langer geweld gebruiken om We zochten dan maar een plaatsje tegen het ijzeren hekken naast de kerkhofmuur. We hoorden de muziek en de priester wel maar zagen enkel pluimen en siersels op vrouwenhoeden en enkele lichtende plekken van kale mannenschedels. Den Tist wist dat een mis op afstand volgen met een goede bedoeling evenveel waard was als binnen in de kerk. Hij als oud-misdienaar kon het weten. Hier was daarenboven nog *heirkracht* bij. De warmte uit de kerk kwam ons toegewaaid: een van microben bezwangerde lucht, goed om er een zware ziekte van te krijgen. Den Beire bracht te berde dat zulke plechtige kerkdiensten geweldig lang konden duren. Hij had meer aandacht voor wat er op straat gebeurde. Posse Leest was toch ook wat er op de kramen te zien was, dacht hij hardop.

Het belgerinkel kondigde het begin van de consecratie aan. Dat was toch het bijzonderste deel van een mis en de rest kwam erbij om niet te brutaal te moeten stoppen.
- " *Zouden we niet best aan de rondgang beginnen, terwijl het nog rustig is?"*
Dat was een goed gedacht, dan konden we ons daarop concentreren. Er waren weinig mensen op het kerkhof en we schoten goed op. Als we na de tweede ronde voor de poort belandden, was de mis gedaan. Een grote groep kwam buiten gedrumd en nam ons willens-nillens mee de straat op. Aan binnen geraken viel niet meer te denken, zuchtend en puffend stroomden we mee de poort uit. We zoch-

ten naar wat koele lucht en verfrissing. Cornelis en soortgenoten zouden ons wel begrijpen. Onze bedoelingen waren goed maar tegen een golf van geweld was nu eenmaal niets opgewassen.

We belandden op de foor. Het smoutbollenkraam stuurde zijn vette geurige walmen over de mensenmassa. Dat kregen we niet alle dagen op tafel; dat hadden we zeker verdiend. Ook het schietkraam moesten we met een bezoek vereren. De papieren roos kreeg men niet cadeau. Dat verried een scherp zicht en vaste hand. Er zijn weinig jonge mannen zonder die eigenschappen, als men op de rozen te werk gaat. Bij het viskraam konden een hele boel nuttige zaken uit de bak opgehaald worden: zakmessen, spiegeltjes, poederdozen, sigarettendozen, poppen en allerlei diertjes en postuurtjes. Alle vislijnen waren bezet, we konden rustig eerst onze keuze maken.

Uiterst links stond een kleine vent zich koortsachtig af te sloven om een pluchen beertje aan de haak te slaan. Ver voorovergebogen, de rug haaks gekromd, trachtte hij zich op de punt van de tenen staande te houden. Telkens als hij nauwkeurig gemikt had, ging de haak rakelings naast het kleine ringetje in het heelal verloren en was zijn kans verkeken. Wie had nu interesse in een pluchen diertje, terwijl daar messen en sigarettendozen naast lagen. Met een rode kop van inspanning wilde hij zijn lijn neerleggen, maar een even groot meiske naast hem met een paar lonkende ogen en een kirrend stemgeluid wist hem tot andere gedachten te brengen.
- "*Nog iene kie, maa dein ist gedaan zenne*."
Dat was een heel verschil. In dat geval verkoos ik misschien ook een beertje boven een mes. De laatste poging was een vreselijke mislukking. Het kwam op een halve millimeter aan. Dat was hem te veel. Met een half verminkte Mechelse "*gotver..*", wenste hij lijn, beertje en kraam en hel de santenboetiek naar hogere sferen, grabbelde zijn liefje bij de arm en stapte met korte krachtige pasjes naar de volgende attractie, op zoek naar meer geluk.

Toen hij zich omdraaide, herkende ik in hem een *kajotter* uit een afdeling van de stad. Ik had hem gezien op het verbroederingsfeest te Muizen. Men noemde hem daar Guske. Cardijn moest hem hier gehoord en gezien hebben; hij zou zich niet gelukkig gevoeld hebben. "*Wij gaan de wereld verbeteren, maar beginnen met onszelf."* Daar was nog veel werk aan de winkel. Zestien jaar en met alle geweld een meisjeshart willen veroveren, bij de minste tegenslag Onze-Lieve-Heer bij zijn achternaam noemen; ge moet maar die lef hebben. Guske had wel indruk gemaakt met zijn vinnige ogen, die schichtige blik van links naar rechts, zijn grote platte witte klak, scheef op het hoofd, klaar om er elk moment af te schuiven, en een opvallende *stoeffer* in de vestzak; een verschijning om nooit te vergeten.
- "*Weer een van die stadse labbekakken, nauwelijks twee blokken hoog, en dat komt hier die onnozele buitenmeisjes hunne kop op hol jagen. Een volgroeide buitenjong is voor die mammezellen te min zeker. En daar verliezen die snullen hunnen tijd aan. Daar moeten ze nog ne pluchen beer voor opvissen. Hewel merci"*.
In die treurzang van de Beire klonk een tikkeltje jaloezie. Den Tist vond trouwens ook dat het wicht nog wat jong was om geld en vrijheid aan op te offeren. De God van de Liefde. Wij waagden ook nog een kans om dat zakmes op te halen maar waren even onhandig als Guske.

De uren waren voorbij gevlogen. Aan het snoepkraam dacht ik aan mijn zusjes. Het stoel-, schaalen offergeld kwam hierbij goed van pas. Dan hadden ze thuis iets dat met de *beeweg* sterk verbonden was. Sint-Cornelius begreep dat wel. Hij had ook wel gezien dat het bijna onmogelijk was om in de kerk geraken. Volgend jaar zouden we dat driedubbel vergelden en onze goede wil hadden we toch getoond. Met die troostende gedachten draaiden we de Kouter in. We hadden een goed gevoel.

15 oktober 1934: soldatendienst

De vroege zon had die najaarsmorgen de dunne nevel verjaagd; het werd een warme dag. Zich vastklampend aan de bruin *toile* valies, kwamen de rekruten met onzekere stap door de zware kazernepoort gestrompeld.
- "*De derde deur van links aan het monument, daar de trap op*."
Met een nijdige krakende stem had die man tientallen keren hetzelfde afgerammeld en prees zich gelukkig dat het bijna 12 uur was. Onder het schuinsoplopende plafond zaten we op de ijzeren latten van ons bed, springensklaar om een of ander bevel uit te voeren? De bolronde valies, volgepropt met nuttige en overbodige dingen, zouden we straks uitpakken, na het eten.
- "*Ik zal er nog ne pondkoek insteken, als ge soms 's avonds honger hebt*."
Die eeuwige bezorgdheid van een moeder. Maar het kan oneindig deugd doen in tijden van nood en verlatenheid. Nog enkele minuten voor twaalf.
- "*Zeg mannen d'oeveulste kamer es da hie?"*
- "*D' ieëste*."
- *" Ha, ik mut oep de deide zaan, hei dien tip gezeid."*
Met een schok stond ik recht, dat gezicht en die hoekige zenuwachtige bewegingen. Dat was Guske, van het verbroederingsfeest en van Posse Leest.

- "*Naar de eetzaal, het verdiep lager*", klonk het kort en zakelijk. Zo ook was ons leger behalve de duur van onzen term van twaalf maanden, een eeuwigheid. Aan tafel kon ik onopvallend rustig mijn lotgenoten eens opnemen. Guske, één van de kleinsten, was direct present als het op uitleggen aankwam. Hij was courant aan het woord en gaf de indruk op de hoogte te zijn van al wat leger en soldaterij aanging. Zouden we hier beertjes leren opvissen? Waarom altijd de zwakke kant van een ander zoeken? Omdat hij een paar vuisten lager uitgevallen was? Foei.

De eerste dag werd gevuld met over en weer geloop voor allerlei formaliteiten; ze moesten daar ook alles weten.
Zodra we een min of meer passend uniform gevonden hadden, volgde de beruchte spuit tegen alle besmettelijke ziekten. Het gepaste moment om op verkenning te gaan. Op de derde kamer vond ik Guske, stijf en krom van ellende.
- *"Hoe lank za da duren dei? Meirge geunek na de doktoor."*
Dat een simpele spuit iemand zo kon ondermijnen, ging mijn petje te boven. Beire Reydams had het dan toch goed voor met die '*stadse labbekak'*.

De volgende dagen zagen we mekaar sporadisch. Ieder was ingeburgerd in zijn eigen groep. Toen ik Guske vertelde over Posse Leest klonk het kort:
- "*Paasde gaa naa dakit niet groet genoeg was veu ee mokke oep te schare? 't Was den ieste kie da'k na de vjieiskesmeit ging en 't was koekenbak, en 't neuste jaar geun we trave."*
De spuit had blijkbaar minder effect op zijn tong gehad en hij was terug op dreef. Onze term verliep normaal. We waren enkel soldatenvrienden zonder gemeenschappelijke interesses voor sport of hobby. Na de diensturen draaide ik links de stad in en hij ging rechtdoor naar de Galgenberg. Ik wist wel dat zijn liefje Nieke heette en dat zij bij een naaister in dienst was. Als het jaar voorbij was viel de poort achter ons dicht en ieder ging zijn eigen burgerleven tegemoet.

September 1937 en 1939: mobilisatie

Een kamperiode van zes weken bracht ons weer samen. Juist een jaar later volgde de eerste mobilisatie van een week; een periode amper lang genoeg om een paar beleefdheidsvragen te wisselen. Alsof het een vast ritueel was, stonden we in september 1939 terug in tenue voor mekaar. Guske was intussen echtgenoot en vader geworden.
- "*Of paas de dak'ik daa ni groet genoeg veu bein?"*
Weerom datzelfde liedje, ieder had zijn vriendenkring in eigen gevechtsgroep opgebouwd. We leefden naast mekaar zonder veel raakpunten. Plots zaten we in de oorlog. Zaterdagnamiddag werden we overrompeld en gevangen naar Duitsland gevoerd. Guske was uit het oog verloren. Na de oorlog kwam het gezin. Dat zal ook bij hem zo geweest zijn en de jaren golfden voorbij.

In 1951 kwam ons gezin in een rustige buurt van Muizen terecht, een paradijs voor kinderen en duivenmelkers. Hier kwamen ze hun lievelingsdiertjes oplaten als repetitie voor de komende vlucht. De kinderen mochten hun fiets vasthouden en de kevie helpen vastmaken. Ze kenden hun klanten naar uiterlijk of merkwaardige kenmerken: de kleine met zijn schippersklakske, den dikke die zijn fiets moet schuin houden om er op te geraken, den halve grijze die gruwelijk vloekte. Soms werden ze aangewezen: "*daar sé, dat is de vloeker*."
Duivenmelken is nooit mijn sterke kant geweest en dus trokken die reizende passanten weinig aandacht.

16 maart 1985: een treffen

In de krant verscheen een oproep tot de oudgedienden van de derde compagnie van het vijftiende Linie, klas 34 om een vriendenkring te vormen. Dat was toen een rage, regelmatig kreeg men zulke berichten onder ogen. Ik sloot aan bij de nieuwe bond en na een paar samenkomsten werd beslist de kazerne Baron Michel, die afgebroken werd, nog eens te bezoeken. Bob Van Bael wilde er een reportage maken voor "Echo" en wilde onze groep gebruiken als figuranten. Dat was een welgekomen middel om nog verloren schapen op te zoeken. Een berichtje in de gazet zorgde voor de nodige reclame.

Zaterdag 16 maart stonden we onder een milde zon op de koer te wachten op burgemeester Raymaekers. Hij wilde de "groep 3 x 7 = 34 " persoonlijk komen begroeten en ons een receptie aanbieden. Enkele minuten voor tijd kwam er een klein koppel, stevig gearmd, haastig door de poort gestapt. Het kleine duivenmelkertje met zijn petje van zeekapitein, en zijn Nieke. Ik had hem meer dan eens bij ons zien voorbijrijden maar niet herkend, verstopt achter de kevie. Na 46 jaar was het een blij weerzien. Op het bureau van de commandant, in de eetzaal en de verschillende soldatenkamers werden heel wat oude koeien uit de sloot gehaald. Met een blik in het "corps de garde", de kantine en het cachot werd ons bezoek afgesloten. De sfeer was er en nu konden we bij Coosemans aan tafel gaan.

Guske was opvallend stil, maar Nieke voelde zich in haar sas. Wij wisten weldra waar ze woonden, dat hare Gust (zonder ke) meubelmaker was geweest, dat hij zijn broek verspeelde met zijn duiven, en als zij hem nodig had sukkelde hij met *"remetis"* in de benen. Wij vonden het belangrijk dat ze

trouwe leden werden en aan de groep iets hadden. We gingen eens op huisbezoek want ze woonden ook in Muizen, in vogelvlucht amper 2 kilometer bij ons vandaan, enkel gescheiden door de Dijle. Vijf en dertig jaar buurman en toch kenden we mekaar niet. Bij elke samenkomst waren ze beiden op post. Guske luisterde en knikte, Nieke deed het woord. We bleven hem "Guske " noemen, dat vond ze heel goed, ze had het zelfs graag, maar voor haar was hij "onze Gust". Wij hadden destijds horen vertellen over een schip met Belgische soldaten, dat in Nederland vergaan was. Daar wilden we naartoe gaan, want er was een jongen van ons peloton bij de slachtoffers, op 30 mei 1940.

Donderdag 30 mei 1940: de scheepsramp

Op een dag na, vijftig jaar na de feiten, zaten we op de bus richting Willemstad, aan het Hollands Diep. De laatste nieuwtjes werden verteld. Er waren een paar zieken die belet gegeven hadden, maar 37 reizigers, waarvan 22 oud-strijders, dat was een goede opkomst. Tegen de middag stapten we af dicht bij het gedenkteken. Eerst wat rondneuzen, dan eten met daarna officieel bezoek en kleine bloemenhulde. Nieuwsgierig speurden we de naamlijst af van de overledenen. Vlak voor mij stonden Gust en Nieke om goed te kunnen zien. Opeens greep Guske zijn zakdoek duwde hem als een prop voor zijn mond en verviel in een onbedaarlijke huilbui. Nieke trachtte hem te troosten maar ze moesten zich terugtrekken om de anderen niet te storen. Wij dachten aan een mogelijk familielid, of was hij misschien wat over zijn toeren. Sterk onder de indruk gingen we aan tafel, toen bleek dat hij de enige van onze groep was die het drama had zien gebeuren.

Na het eten was hij zijn emotie meester en ging mee naar de begraafplaats. In diepe stilte werd een eenvoudig tuiltje bloemen neergelegd aan het monument, **Leon Taymans** kwam niet voor op de naamlijst. Zijn familie had zijn lichaam in eigen dorp laten begraven. Wel vinden we sergeant-majoor **De Bakkere** terug. De eerste sergeant uit onze term, evenals **Emiel Van Winghe** van Oxdonk en **August Michiels** van Beerzel. Toen Guske die naam las, waren zijn stoppen doorgeslagen. Op een rampspoedige wijze verloor hij daar zijn goede vriend.

Hier, waar wij nu stonden, hadden die jongens voor het laatst grond onder de voeten gevoeld. Wij staarden naar dat bruine water. Half gebogen wijst Guske de plaats aan waar het gebeurde.
- "*Ginder rechtover die kleine bocht, waar de vaargeul verbreedt, daar was het*."
Wij zagen enkel water, maar hij zag de film terug afdraaien. Hij beleefde die angst, de vertwijfeling. Hier was hij voor de tweede maal door het oog van een naald gekropen.
- "*Ge moet eens naar ons komen, dan kan ik het vertellen, en schrijf het dan in ons krantje, dan weten de leden het ook*."
Op de terugreis was Guske weer stil terwijl Nieke regelmatig aan het woord was. Beroepsmisvorming noemde ze dat, een naaister moest haar klanten aanhalen, beter een woord te veel dan te weinig, maar oppassen voor gevoelige tenen. Dat moet ge aanvoelen.

Enkele dagen later ben ik op bezoek geweest en was het hij die vertelde:

"*Toen we die zaterdag 11 mei in de late namiddag dicht bij de spoorberm opgesteld lagen, zagen we de Duitsers in onze richting afkomen. De twee eerste groepen waren zwaar onder vuur genomen en de moffen liepen achter het bosje, naast de tweede groep, om ongemerkt aan de spoorweg te geraken. Dan waren we ingesloten. De luitenant gaf bevel met groepjes van twee of drie achteruit te trekken. Ik, Bruggeman en Franske Nouwens liepen samen de talud op. Ik hoorde een gierend geluid en liet me vallen en ik kreeg een deel zand in het gezicht. Een paar meter verder stak een obus in de grond die niet ontploft was. Rap overeind en verder. Nauwelijks op de zandweg hoorden we hetzelfde geluid. Ik plofte tegen de grond en rechts van mij een knal. Een put van 2 meter lang en 50 cm diep was het resultaat. De paniek greep me aan, ik voelde dat ze ons moesten hebben. Ik haalde de twee anderen in en we liepen zolang we konden. Toen we in een gracht op adem gekomen waren, gingen we terug op weg. Zo kwamen we iets na 11 uur bij St.-Truiden op een hoeve terecht. Daar hebben we in een loods geslapen, zoals een haas op één oor. Om vijf uur waren we debout en op weg met verschillende groepjes dolende soldaten van andere regimenten.*

We haalden een wachtmeester van de achtste artillerie in, een lang vent met lange benen. Hij had last van zijn voeten en door de hitte en zijn spannende rijbroek lag hij open tussen de benen. Gelukkig had die een kompas en een goede landkaart bij en leidde ons langs de minder grote wegen van dorp tot dorp. Wij met onze veel kortere beentjes, maar met geoefende piottenvoeten, konden hem gemakkelijk bijhouden. Zo zijn we om 15 in Lubbeek beland. Hij verzorgde zijn wonden en we sliepen boven een koestal in het hooi.

Om 10 uur op, maar na een paar uur stappen ging onze gids een apotheek binnen om zalf. Nu waren we op bekende grond en gingen we samen verder. De schrik om door de Duitsers ingehaald te worden zat er diep in.

In de late namiddag stopten we in Boortmeerbeek. Mechelen was maar 10 km, maar we waren te moe om daar te geraken. Op de kleinere wegen deden we enkele honderden meters meer, maar we hadden minder last van vliegers en we konden op eigen tempo verder stappen. Niemand vroeg ons iets, wij lieten ook iedereen gerust. Even voorbij Lubbeek had een kapitein van de genie ons gezegd, dat we in Grimbergen moesten samenkomen, om terug pelotons te vormen. Wij waren op de goede weg, in de goede richting, we hadden geen kaart meer nodig.

Die nacht konden we niet slapen van de spanning; morgen zouden we thuis zijn. Onze gastheer vertelde dat er in de buitenwijken van Mechelen niets gebeurd was, maar men kon toch nooit weten; één bom kon één teveel zijn. Om 7 uur waren we op stap en om halfelf waren we thuis. Alles was dik in orde, dat was een pak van mijn hart, ik voelde me bekwaam om 30 km af te leggen, maar men zei ons dat de vijand nog ver af was, dus konden we een poos rust nemen.

Een fris bad, een pan spek met eieren en een mals bed hadden wonderen gedaan. Woensdag na de middag vertrokken we over Willebroek naar Lebbeke, dan naar Melle om eindelijk in Deinze vast te lopen. Hier werden we bij de elfde compagnie ingedeeld.

- *" Kunnen we eindelijk een tas koffie drinken",* dit was het eerste wat Nieke ertussen kreeg. Guske was terug op stap, hij voelde de angst, de honger en dorst en de vermoeidheid weer in zijn knoken. Hij herleefde weer al de emoties op die lange weg. Tussen twee slokken in: *"Ik vond het zo zielig die wachtmeester met zijn miserie achter te laten, maar wij wilden niet gepakt worden, de angst dreef ons verder".* De warme koffie met twee klontjes was leeg geslurpt en we waren terug op weg.

Ik belandde in het tweede peloton van de elfde, Maurits Bruggemans en Franske Nouwens in het derde. Het was een tegenvaller. Mijn sergeant scheen mij niet te vertrouwen, overal liepen parachutisten rond tussen mannen die men nooit gezien had. Dat was geen aangenaam gevoel. We moesten loopgraven maken achter de Leie, zware grond en stikkend warm. Een paar jongens trachtten mij op te vangen, maar ik voelde me verloren en miskend.

De koffie was aan 't zakken en Guske moest even naar achter.
- *" Dat ging in 't leger gelijk bij de naaisters,* meende Nieke, *de één compagnie met de andere repareren gelijk een lap zetten in een kapotte broek*". "Dat zal zeker wel beroepsmisvorming geweest zijn. Guske heeft wat last met het laatste knoopje, maar kom…

Van dan af was ik de tel kwijt, welke dag of welke datum, ik kon het niet meer bij houden. We werkten aan de stelling, stonden op wacht midden in het veld, waar huis noch schuur stond. We hoorden kanongeroffel in de verte en vreesden het ergste. Toen ik op de boerderij een vrouw met schone kleren zag weggaan, vroeg ik naar de dag en datum. Ze ging naar de mis, het moet zondag 26 mei geweest zijn. Na de middag trokken we terug op Leerne, daar werden we plots omsingeld en we waren krijgsgevangen.

Een gewaarwording waar geen woorden voor bestond. Moest men nu lachen of wenen, was de oorlog voor ons gedaan of begon hij? We bleven op onze hoeve tot de volgende morgen.
- "Ge moet naar Gent een stempel halen om naar huis te gaan".
Dat was goed nieuws, we voelden geen dorst meer. Met honderden van alle wapens gingen we op mars. Aan een drinkbak voor vee konden we onze dorst lessen, eten was voor morgen, als we misschien al thuis waren. Verzamelen en naar Dendermonde voor diezelfde stempel: het klonk als muziek in de oren, weer een stap dichter bij huis. De vreugde was echter vlug verdwenen, we werden naar Gent-Zeehaven gestuurd en op binnenschepen geladen. Na een paar uren vertrokken we en kwamen langs een kanaal in de Schelde terecht. Na een paar stopplaatsen ging het naar het noorden en voor we het beseften werden we in Willemstad aan wal gejaagd. In een walm van sigarettenrook stonden hier reeds honderden gevangenen te wachten op wat komen zou. Op het schip was roken verboden, maar nu konden we samen met de rook ook onze spanning de vrije loop laten.

We moesten ons geen illusies meer maken over een mogelijke bestemming. In Gent werd er gefluisterd dat we naar Beverlo gingen. Wat verder wist men te vertellen dat we naar Holland in een kamp moesten, of misschien puin gaan ruimen in Rotterdam. Het woord 'Duitsland' durfde niemand uitspreken. We werden verder de kade opgestuurd langsheen de lange rij boten die op lading lagen te wachten; vuile stoffige Rijnaken waar de koolstof met een versleten borstel was afgevaagd. Op kop lag een propere boot, pas geschilderd en voorzien van nieuwe vlag en winpels. Op de voorsteven stond "Rhenus" in grote witte letters geschilderd, en dan twee schepen aan elkaar gekoppeld, vuil en slecht onderhouden. Wij pleegden overleg om met ons drie samen te blijven, Fons van tante Wis, Gust Michiels, een goede vriend, en ik.

Iedereen wilde op dat proper schip geraken en er werd voor aangeschoven en gedrumd. De bewakers zwaaiden geanimeerd met de armen en brulden allerlei lieflijkheden waar wij niets van verstonden. Ze toonden duidelijk wie het voor het zeggen had, "Wij zijn de overwinnaars, gij zijt de ver-

liezers." Een paar duizend Belgische soldaten werden hier getiranniseerd door een handvol grauwe brulapen die van de schoolbanken in het leger gestapt waren en amper een geweer konden vasthouden. En wij die verschillende jaren werkten en een gelukkig leven hadden opgebouwd, wij stonden hier in een vreemd land, met de dood in het hart, om een korst droog brood en een glas water te bedelen. Gust Michiels was ook naar links opgeschoven. Hij stond recht voor de Rhenus en wenkte ons. Dat vaartuig ging overbevolkt raken, en bij zulke warmte als haringen in een ton, dat was geen schoon vooruitzicht. Veel tijd voor overleg kregen we niet en met veel kabaal werden we aan dek van een volgende boot gejaagd. Eerst werd het ruim vol gestouwd en dan volgen de overigen langsheen de reling. Wij hadden geluk, door mekaar stevig bij de mouw te houden stonden we nu op het buitendek van het schip. Op de Rhenus stonden ze veel dichter op mekaar gepakt, maar wij moesten de zwarte koolstof er wel bijnemen.

Er mocht niet gerookt worden. Ieder moest op zijn vaste plaats blijven staan. De inscheping was voltrokken, de bewakers kwamen aan dek terwijl een paar dikkoppen nog gewichtig deden en hun laatste bevelen brulden. Wij staarden in het bruine lichtgolvende water en volgden de vlucht van enkele meeuwen die krijsend lekkere hapjes opzochten. Elke emotie werd onderdrukt. We trachtten er zo rustig mogelijk uit te zien. Het was ijzig stil.

Met een doffe knal sloegen de motoren van de Rhenus aan, die onze twee gekoppelde aken moest slepen. Langzaam zagen we de armdikke kabels uit het water oprijzen. Een lichte schok, de motoren daverden en we zagen de hoog opgeschoten grassprieten naar achter schuiven. We vaarden het onbekende tegemoet. Met een krop in de keel en bedwongen tranen keken we naar de trillende kabel en het wild opbruisende water achter de boot. Bidden ging niet en wenen kon niet.

Een lange sliert menselijke ellende gleed sprakeloos en zonder hoop naar de brede vaargeul. Ginder verder verbreedde het water en boog licht af naar links. De snelheid was geleidelijk opgelopen en in de bocht hoorden we de motoren stijgen naar volle kracht. Het was bijna middag en de zon stond pal boven ons. De kapot opgerold tussen de voeten, blootshoofds en de vest wijd open, trachten we elk zuchtje frisse lucht op te vangen. Uit het ruim steeg een walm klamme zweetlucht naar boven. Daar moest het stikkend heet zijn geweest, wat hadden wij geluk hierboven een plaats te vinden.

We kwamen uit de bocht en zagen nog enkel water voor ons. Ieder dacht en zweeg. Een plotse knal deed ons opschrikken. Verstard, de handen krampachtig rond de reling geklemd zagen we aan de voorsteven een waterzuil meters hoog de lucht ingaan. Het voorste deel van de Rhenus richtte zich op en viel sidderend terug op het watervlak, dat opeens in een woelige zee veranderde. Schuin naar rechts hellend rukte het met korte stoten aan de trekkabels maar het miste de kracht en viel stil. Vele soldaten waren over boord gevallen en lagen wanhopig met de armen rond te klauwen. Zelfs bedreven zwemmers hadden het moeilijk om zich te redden met hun zware soldatenschoenen aan en met hun dikke wollen kledij. Een angstgehuil galmde over het water. De volgende slepers kwamen naderbij en trachten de drenkelingen op het droge te brengen. De Duitse bewakers deden het onmogelijke om te helpen, maar het schip zakte langzaam weg. In het ruim vocht men op leven en dood om aan dek te geraken. Men trok en duwde mekaar naar onder en klampte zich radeloos vast aan alles en aan iedereen. Het einde was nabij. Alles op dek gleed met een plons in het zwalpende water. Ik kneep mijn ogen dicht en hield met beide handen de reling vast. Het werd me te machtig. Die hulpeloze mensen zagen we ondergaan om niet meer boven te komen. Dat beeld vergeet men nooit. Weken heb ik 's nachts op mijn strozak liggen woelen en wenen, en als eindelijk de vermoeidheid overwon en ik in slaap geraakte, schoot ik huilend wakker, mijn broodzak met beide handen tegen het lichaam gedrukt.

Nieke ging nog eens rond met de koffie en drong aan om de koekjesdoos wat meer eer aan te doen. Ze had het verhaal nu voor de zoveelste keer horen vertellen, en nog kreeg ze koude rillingen bij de gedachte dat Gust zo dicht op het randje had gestaan. Guske was nogmaals plaats gaan maken voor de volgende tas koffie. Nieke had er deze keer een *scheppeke* bovenop gedaan, hij plakt aan de ribben. Met een onopvallende beweging de knoopjes nog eens controlerend ging Guske terug gemakkelijk weggezakt in zijn zetel zitten.

Toen ik mijn ogen terug opendeed, was er alleen nog een veelkleurige olievlek te zien, vlak voor ons. De nog levenden lagen als een hoop natte vodden op de boten op adem te komen. Planken, jassen, soldaten mutsen en alle soorten kleine voorwerpen dreven langzaam weg als onnuttige buit voor de waterduivel. Het motorgedreun van de slepers was alles wat de stilte brak. Hier waren geen woorden sterk genoeg om ons hart te verlichten.

Een andere boot kwam het werk van de Rhenus overnemen en we namen onze plaats in achter de twee konvooien die bij de redding geholpen hadden. Ik had niet veel op met Duitsland of zijn bewoners, maar hoedje af voor de bewakers die we hier bezig zagen. Hier werd de krijgsman opzij gezet voor de mens die toch ook in hen leefde.
Met een wankel gevoel kwamen we enkele uren later in een kamp. De balans was zwaar: 200 doden en 300 gewonden. De doden werden op de oever

begraven, de gewonden werden in het kamp verzorgd. Wij hadden met veel geluk de ongelijke gevechten overleefd. Onder de dreiging van huilende Stukas waren we dwars door het land getrokken, gekweld door honger en dorst maar met de hoop de stormwals voor te blijven. De droom aan alles een halt toe te roepen was weggevallen maar we leefden nog. We ontsnapten ternauwernood aan de verdrinkingsdood. Misschien was nu het grootste gevaar wel achter de rug. Misschien bestond een kans om ooit thuis te geraken en een nieuw leven te beginnen.

Guske schraapte zich nogmaals de keel, kuiste de glazen van zijn bril voor de derde keer af, en keek me nadrukkelijk in de ogen.

Wel, Lewie, dat allemaal zag ik terug gebeuren toen we voor het monument stonden. Ik hoorde ze huilen, ik zag ze ondergaan en toen zag ik de naam van mijn goede vriend, Gust Michiels. Hij wenkte ons nog om ook op dat proper schip te komen. Wij twijfelden en kregen daarna de kans niet meer. Toen kon ik het niet meer houden, ik moest wenen, mijn hart dreigde te barsten. Dat was nu de tweede maal dat ik ei zo na dood was. Eerst in Genk met die niet ontplofte obus en nu die verdwaalde mijn in het Hollands diep. Zou men niet gaan denken: is het toeval of niet.

Schrijf het in het krantje, joeng, dat de andere mannen het ook weten. We mogen zoiets niet verzwijgen, het zeker niet als geheim mee in ons graf nemen.

Het is november 1996 als ik me gedreven voel deze regels te schrijven. Wij hebben verleden week Guske helpen begraven. Het was geen verrassing, hij was al een hele tijd op de sukkel, maar toch is het altijd te vroeg. Een groepje oude mensen van 82 die met opgezette kraag en koude waterogen een strijdmakker een laatste vaarwel toe denken.

- "*Wie zal de volgende zijn?"*
Ongemerkt de anderen bekijken en hun kansen inschatten, maar geen pronostiek maken, want het gevaar loert achter een verborgen hoek. Aan de arm van haar oudste dochter stond Nieke stilletjes te wenen. Haar Gust, de vader van haar kinderen, zal een grote leegte nalaten in al de vertrekken van hun huis.

"*Als onze va nog leefde*". Dat is een tijdsbepaling, een grens met wat ervoor en erna gebeurde. Hij noemde haar "*ons Nieke*" en als het over gevoelige dingen ging, over verdriet of grote vreugde, dan heette zij "*ons moeke*". "*Vaarwel Guske, en houdt moed Nieke, jullie waren ruim zestig jaar getrouwd, zulke schoon liekes kunnen niet blijven duren*".

Na de koffie zijn we weggegaan met steeds dezelfde wens: "*Houdt U goed, en tot de volgende keer"*
En dan zullen we nog met dertien overblijven.
Toeval …of niet?

Nawoord.

De gevangen Belgische militairen, grotendeels rond Gent gevangen genomen, werden door de Duitsers in de luren gelegd die hen naar Antwerpen verwezen om daar een "stempel" te halen voor hun vrijheid. In het grootste defaitisme, ondervoed en met gepijnigde voeten werden ze geruisloos naar Walschoord doorgesluisd, goed bewaakt door snauwende Duitse bewakers. Ze scheepten in per 1.200 a 1.500 in vier rijnaken. Opeengepakt zaten ze verspreid over de ganse boot, sommigen in het stinkend vuile ruim van koolstof of olie en vet. Er was een zeer karige voedselbevoorrading en groot gebrek aan drank.

Zo kwamen ze in Willemstad aan de 30ste mei 1940 om 19.20 uur. Daar stootte de Rhenus 127, één van de vier boten, op een Duitse kleefmijn die daar door hun vliegtuigen de 10de mei was uitgeworpen om alle zeevaart te beletten. Het schip brak middendoor en een tweehonderdtal opvarenden verdronken. De rest van het konvooi zette de koers verder tot Bocholt om daar in beestenwagens op treintransport gezet te worden naar één of ander "Stalag".

Op tweede pinksterdag werd ieder jaar een herdenking gehouden bij het monument waar 127 namen van Belgische soldaten staan gebeiteld. Tot in 2002 toen deze plechtigheid waar toch steeds honderden Belgen aan deelnemen, werd verzet naar de datum zelf van de ramp, namelijk 30 mei.

Kinderliedjes en aftelrijmpjes

uit de oude doos
deel 2

Angèle Selleslagh

Beelden uit mijn kinderjaren,
Uit mijn jeugd zo vrij en blij,
trekken somtijds kalm en rustig,
aan mijn peinzend oog voorbij.

Dansspelletjes

Vooral in de wintertijd als men zich wat moest opwarmen werden rondedansjes en dansspelletjes gedaan op de koer tijdens de speeltijd of voor de klassen aanvingen.

Zuster Nilla, ook wel "Vanilpappeke" deed de kleutertjes rondstappen. Om de maat aan te geven gebruikte ze een sigarenkistje. Met het deksel steeds ritmisch dicht te klappen werd de cadans er ingehouden.
Bij het eerste liedje "In de Ronneno" gaven de kindjes mekaar de hand en dansten in de ronde. Bij het einde van "Violette op haar troon" lieten ze zich vaak allemaal op de grond vallen wat de pret alleen maar kon vergroten.

In de ronneno is zo schoon
violette, violette
in de ronneno is zo schoon
violette op haar troon

Mieke houd u vast aan de takken van de bomen
Mieke houd u vast aan de takken van de mast
en als ons Mieke valt, dan valt z'in t' water,
en als ons Mieke valt , dan valt z' in 't nat.

Bij volgend liedje stonden de kinderen ook in de ronde en de strofe werd zo vaak herhaald tot iedereen genoemd was. Wiens naam genoemd was, moest zich omkeren.

k'Heb een wit, wit spiegeltje gevonden,
k'Heb het aan mijn harteke gebonden,
aan mijn harteke alleen,
zeven jaren in de stad,
zeven jaren in de ronde,
juffrouw (iemand noemen) draait u om
of ik ken u niet meer.

Soeur Nilla, de zorgzame toeverlaat voor de kleuters, gedurende 40 jaar in de "papklas" vandaar "Nilpappeke".

Aftelrijmpjes

Nog andere versjes werden opgezegd terwijl men de kinderen, die in de ronde stonden, aanduidde met de vinger. Op wie het versje eindigde, werd ofwel uitgeteld ofwel aangewezen voor het spel dat moest volgen.

Tingelingeling waar is mijn vrouw
tingelingeling zij zit bij 't schouw
tingelingeling wat doet zij daar
tingelingeling zij kamt haar haar
tingelingeling wat kost ne kam
tingelingeling 'nen halve frank

Ziet hier hoe net da'k ben
ik ben maar twaalf jaar
mijn zuster die er twintig is,
die kan aan mij nie aan.

Moeder mag'k eens piepen
van achter het gordijn
of al die zwarte meisjes
wel gewassen zijn.

Anna stond te wachten,
te wachten op haar man
's nachts om twaalf ure,
Dan kwam Janneke aan,
goede avond Anna,
goede avond Jan,
waar zijde gij zo lang gebleven?
dat gaat u niet aan.
Anna liep naar boven
naar boven om ne stok
ze kwam er mee beneden
en sloeg op Jannekes kop
Janneke begon te huilen,
te huilen van de pijn
de geburen kwamen gelopen
er was weer wat gebeurd.

De kleuterklas van de meisjes in 1940.

Boven:
Celine Libert, georgette Vekemans, Hélène Van Rompay, Julia Phlips, Lisa Van Beneden, Victorine Phlips, Maria Peeters, Philomeen Beauprez.
Onder:
Lisette Tersago, Maria Nagels, Mariette Nuytiens, Maria Huys, Christiane Teughels, Adèle Parijs, Mariette De Wit, Jeanne Torfs, Josfien Van Crombruggen, Paula Sijmons.

De kleuterklas der jongens in 1940.

Staande boven;
Frans Van De Wouwer, Frans Van Muylder, Frans Croes, Willy Van Camp, Frans Van den Brande, Jean Van San.
Zittend;
Edward Van Doren, - Goovaerts. Edward De Kempeneer, Edmond Fierens, Vital Janssens, Alfons Buelens, Edmond De Hoef, Pieter Mandelings.

Koorddansen

Terwijl twee kinderen de koord heen en weer lieten gaan, sprongen verschillende meisjes tegelijk over de koord en werden volgende liedjes gezongen :

Lange wippe, lange wappe,
van wat maakte gij die pappe,
van wat bloem, van wat meel,
waarom ziede gij zo scheel?

'k Heb 'n jasje gekocht
't is van voddekes gemokt
'k heb het naar de naaister gebracht
zo gezegd, zo gedaan
van naar huis te gaan,
in spring, de boer springt uit.
Visse, visse, altijd maar vissen,
ie, aâ, oô.

Al wie benen heeft
die zal ze niet verliezen

Vis, vis, wallevis,
die deze nacht gevangen is,
van â een, van â twee, van â drie.

Daar zit 'n manneke aan de zee
Wat doet dat manneke aan de zee? viskes vangen,
Wat doet hij met die viskes? 't vel afstropen,
Wat doet hij met dat vel? beurzekes maken
Wat doet hij met die beurzekes? geld insteken
Wat doet hij met dat geld? kindekens kopen
Wat doet hij met die kindekens? 't school injagen
Wat leren die in de scheel? de A.B.C.,
de kat gaat mee, de hond blijft thuis,
piep zij de muis in 't ovenhuis.

H O E M B E K A V.Z.W.

Maatschappelijke zetel: Cultuurhuis Leliëndaal HOMBEEK
KBC :733-2172054-60 DEXIA : 788-5420554-39

p.a. secretariaat :	Heike 50, 2811 Hombeek	tel 015 / 41 44 16	e-mail : wim.baetens@skynet.be
p.a voorzitter:	Walestraat 16, 2811 Hombeek	tel 015 / 41 14 63	e-mail : christian.de.meester@pandora.be
p.a. redactie :	Diepestraat 2, 2811 hombeek	tel. 015 / 42 33 26	e-mail : ward.dekempeneer@skynet.be
p.a. financies:	Hombekerkouter 33, 2811 Hombeek	tel 015 / 41 21 62	e-mail : raymond.lauwers@xlreclame.be
p.a. familiekunde :	Frans Reyniersstraat 20, 2811 Hombeek	tel 015 / 41 74 11	e-mail : loosen.lambrechts@belgacom.net

Redactie van 't Ridderke
Eindredactie: Ward DE KEMPENEER
Teksten : Wim BAETENS, Frans BEUKELAERS, Angèle BEHETS-SELLESLAGH, Louis BUELENS, Wilfried HELLEMANS, Firmain VERLINDEN, Henri KEULEERS, Libert LOOSEN, Gerarda MARIËN, Wim MARIËN, François VAN DER JEUGHT, Marcel VAN HOOF,
Tekstcorrectie: Wilfried HELLEMANS, Foto's : Hoembeka-archief, Ward VERBERGT

Overname of kopiëren van teksten of uittreksels van artikels is niet toegestaan tenzij met voorafgaandelijk schriftelijke goedkeuring.

Metaalconstructies
EDMOND PHLIPS
Mechelen

Jeugdhuis
Bankstraat 88
HOMBEEK
HOJE

PISCAER
ELECTRO-GROOTHANDEL
FEGIBEL
PARTNER
N.V. PISCAER
BATTELSESTEENWEG 449-151
2800 MECHELEN

KBC
We hebben het voor u.
Bankstraat 7
HOMBEEK
Tel. (015) 41 53 90

Beelden
uit 2004
bij een
tentoonstelling
en een boek over
de stam Teughels

en bij een reis
naar Firenze

